

Maatilatalouden koulutuksen kehittämisstrategia

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:18

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Maatilatalouden koulutuksen kehittämisstrategia

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:18

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetsstryckeriet, 2006

ISBN 952-485-182-2 (nid./htf)

ISBN 952-485-183-0 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemior och utredningar 2006:18

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
21.6.2006

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Maatilatalouden koulutuksen kehittämisstrategia Puheenjohtaja: Timo Lankinen Sihteeri: Susanna Tauriainen		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 14.4.2005	Dnro 32/040/2005
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Maatilatalouden koulutuksen kehittämisstrategia (Utvecklingsstrategi för lantbruksutbildningen)			
Julkaisun osat Muistio + liitteet			
Tiivistelmä Työryhmän tehtävänä oli luoda alan (lukuunottamatta korkeakouluopetusta) koulutuksen kehittämisstrategia, jolla turvataan nopeasti kehittyvän maatalouden tarvitsemat korkeatasoiset koulutuspalvelut. Hankkeessa tarkasteltiin perustuotannon ohella myös muiden maatalaan tai luontoon tukeutuvan kehittyvän yritystoiminnan koulutustarpeita. Tarkoitus oli saada olemassa olevat koulutukseen, neuvontaan ja tutkimukseen liittyvät voimavarat hallinnonalasta riippumatta entistä tehokkaampaan yhteistyöhön ja siten palvelemaan paremmin uudistuvaa maataloustuotantoa ja kehittyviä uusia maaseutuelinkeinoja ja siten tukea myös maaseudun elinvoimaisena pysymistä. Muistiossa kuvataan sekä elinkeinon rajua muutosta sekä siihen läheisesti liittyviä strategioista että maatilatalouden koulutuksen nykytilaa. Tietoa maatilatalouden tulevaisuuden suuntaviivoista kerättiin kahdessa kyselyssä, joka tehtiin hiukan erimuotoisina sekä maatilatalouden koulutuksen järjestäjille että maatilatalouden opetuspisteiden johtajille. Kyselyn perusteella muodostettiin maatilatalouden opetuspisteiden profiilit, jossa kuvattiin koulutuksen nykyistä rakennetta ja opetuspisteen vahvuuksia sekä muita mahdollisia erityispiirteitä. Työryhmä näkee strategian tavoitetilan vuosina 2015–2020 seuraavasti: Maatalousalan oppilaitoksissa opiskelijoiden tulee saada laadukasta ympäröivän elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavaa opetusta. Koulutusohjelmien tulee palvella todellista muuttunutta osaamistarvetta, jossa keskeistä on kyky suuntautua uusien mahdollisuuksien löytämiseen. Maatalousalan koulutus on kustannustehokasta sekä integroitunut muiden toimijoiden resurssien kanssa. Työjako opetusyksiköiden välillä on kehittynyttä ja opetusyksiköt ovat erikoistuneet. Opetuspisteitä on huomattavasti vähemmän. Opetuspisteet ovat verkostoituneet eri kouluasteittain sekä tutkimukseen ja neuvontaan muodostaen ympäristöä palvelevia oppimiskeskuksia. Tämä tavoitetila saavutetaan, kun koulutuksen järjestäjillä on käytössään toimivat laatukriteerit. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset toimivat alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa. Näitä ovat luonnonvara- ja ympäristöalan työssäoppimisverkosto, virtuaalikouluverkosto, alakohtaiset eri henkilöstöryhmien väliset verkostot sekä kansainväliset verkostot. Tavoitetilän saavuttamista edistää, kun oppilaitokset lisäävät alueellista yhteistyötä ja luovat osaamiskeskittymiä. Koulutusyksiköiden mahdollisuudet erikoisaamiseen selvitetään ja työnjakoa ja suunnitelmallisuutta lisätään. Oppilaitosten oppimisympäristön (tietotekniikka ja kirjastopalvelut) tulee olla ajanmukaisesti varustettu. Oppimateriaalituotantoa uudistetaan. Digitaalisen oppimateriaalituotannon painopiste on virtuaalilikylän kehittämisessä. Maatalousalan opetuksen tulee vastata työelämän vaatimuksia. Maatalousalan opintojen ohjausta tulee tehostaa opiskelun keskeyttämisen ehkäisemiseksi. Lisäksi maatalousalan vetovoimaisuutta lisätään ja koulutuksen laatuun panostetaan. Erityisenä painopistealueena opetuksessa korostuvat oppilaitosten ympäristöosaamisen vahvistaminen sekä laadukkaan ja turvallisen elintarviketuotantoketjun ja maaseutuyrittäjyyden monipuolinen esille tuominen. Työryhmä esittää edellä kuvatun tavoitteiden saavuttamiseksi maatalouskoulutuksen laatukriteeristöä työkalumalliksi tuloksellisuuden ja itsearvioinnin välineeksi koulutuksen järjestäjille.			
Avainsanat maatalous, maaseutu, opetus, strategia, ympäristö, elintarviketuotanto			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:18		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-182-2 (nid.) 952-485-183-0 (PDF)
Kokonaissivumäärä 177	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
21.6.2006

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Utvecklingsstrategi för lantbruksutbildningen Ordförande: Timo Lankinen Sekreterare: Susanna Tauriainen		Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättande av 14.4.2005	Dnro 32/040/2005
Publikation (även den finska titeln) Utvecklingsstrategi för lantbruksutbildningen (Maatilatalouden koulutuksen kehittämisstrategia)			
Publikationens delar Promemoria + bilagor			
Sammandrag Arbetsgruppen hade i uppgift att skapa en utvecklingsstrategi för utbildningen inom branschen (exklusive högskoleundervisningen) i syfte att trygga högklassiga utbildningstjänster för lantbruket, som genomgår en snabb utveckling. Inom ramen för projektet granskades utbildningsbehoven inte bara inom primärproduktionen utan också i den företagsverksamhet i utveckling som anknyter till lantgårdar eller naturen. Avsikten var att de existerande resurserna i anslutning till utbildning, rådgivning och forskning, oavsett förvaltningsområde, skall fås med i ett effektivare samarbete så att de bättre kan betjäna den nya jordbruksproduktionen och nya landsbygdsnäringar i utveckling och på så sätt också bidra till en fortsatt livskraftig landsbygd. I promemorian beskrivs både den kraftiga omvandlingen inom denna näring, strategier med nära anknytning till den och nuläget inom lantbruksutbildningen. Information om de framtida riktlinjerna för lantbruket samlades in via två enkäter, som utformades något olika för anordnarna av lantbruksutbildning och ledarna för undervisningsställena inom lantbruket. På basis av enkäten skapades profiler för undervisningsställena, med beskrivningar av utbildningens nuvarande struktur och undervisningsstälernas styrkeområden samt andra eventuella särdrag. Arbetsgruppen ser det strategiska målet för åren 2015–2020 på följande sätt: De studerande inom lantbruksläroanstalterna skall få högkvalitativ undervisning som motsvarar behoven i det omgivande näringslivet. Utbildningsprogrammen skall betjäna det faktiska förändrade kompetensbehovet, där det centrala är förmåga att rikta in sig på nya möjligheter. Lantbruksutbildningen är kostnadseffektiv samt integrerad med de övriga aktörernas resurser. Arbetsfördelningen mellan undervisningsenheterna är utvecklat och undervisningsenheterna är specialiserade. Undervisningsställena är betydligt färre till antalet. Undervisningsställena har bildat nätverk på olika utbildningsstadier samt inom forskning och rådgivning och bildat inlärningscenter som betjänar omgivningen. Detta mål nås om utbildningsanordnarna har tillgång till fungerande kvalitetskriterier. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna är verksamma i regionala och riksomfattande nätverk. Exempel på sådana är nätverk för inläring i arbetet inom naturbruk och miljöområdet, nätverk för den virtuella skolan, branschspecifika nätverk mellan olika personalgrupper samt internationella nätverk. Måluppnåelsen främjas av att läroanstalterna utökar det regionala samarbetet och skapar kompetenskluster. Utbildningsenheternas möjligheter till specialkunnande utreds och arbetsfördelningen och planmässigheten utökas. Läroanstalternas inlärningsmiljö skall ha en tidsenlig utrustning (datateknik och bibliotekstjänster). Läromedelsproduktionen reformeras. Den digitala läromedelsproduktionen fokuserar på utvecklandet av en virtuell by. Lantbruksundervisningen skall motsvara arbetslivets krav. Studiehandledningen bör effektiviseras i syfte att förhindra studieavbrott. Dessutom ökas lantbruksbranschens attraktionskraft och det satsas på utbildningens kvalitet. Ett särskilt fokusområde i undervisningen är att stärka läroanstalternas miljökompetens samt att på ett mångsidigt sätt föra fram en högklassig och trygg livsmedelsproduktionskedja och landsortsföretagande. För att ovan beskrivna mål skall nås föreslår arbetsgruppen att lantbruksutbildningen får kvalitetskriterier som används av utbildningsanordnarna som instrument för resultatmätning och självvärdering.			
Nyckelord lantbruk, landsbygd, undervisning, strategi, miljö, livsmedelsproduktion			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2006:18		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-182-2 (htf.) 952-485-183-0 (PDF)
Sidoantal 177	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetsstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher Ministry of Education		Date of publication 21.6.2006	
Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) The agricultural education and training committee Chair: Timo Lankinen Secretary: Susanna Tauriainen		Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
		Contracted by Ministry of Education	
		Committee appointed on 14 April 2005	Dnro 32/040/2005
Name of publication Report of the agricultural education and training committee			
Parts Memorandum + attachments			
Abstract <p>The committee on agricultural education and training (excl. higher educaiton) were to create a development strategy that secures high-quality educational services for the rapidly developing agricultural sector. The project was geared to examine the educational needs of basic production as well as those of other emerging forms of entrepreneurship based on farming and nature. The aim was to have the existing resources in education, information services, and research - regardless of the administrative sector - to work even more effectively together in order to serve better the changing agricultural production and new emerging sources of livelihood. This would also maintain the vitality of the countryside.</p> <p>The report describes the rapid changes in the industry based on both relevant strategies and the current state of agricultural education and training. Information on future trends in farm economy was gathered by distributing two slightly different questionnaires to the organizers of agricultural education and training and the heads of units providing agricultural education and training. The results of the questionnaires were used to create profiles for these educational units. The profiles describe the current structure of education and the strengths and other special characteristics of the units.</p> <p>The committee sees that the target state of the strategy be as follows in 2015–2020: In agricultural training institutes, students receive high-quality education that responds to the needs in the regional economy and business. The programmes provide skills that match the real, changed knowledge needs, in particular an ability to identify new opportunities and potential. Agricultural education is cost-efficient and is integrated with the resources of other actors. The division of work between educational units is highly developed and the units are specialized and fewer in number. They network with other units at the same level of education, and in research and information, forming learning centres which serve the surrouding society.</p> <p>These targets can be achieved when the education and training providers have effective quality criteria. The providers and educational institutions work in local and national networks, such as the on-the-job learning network in Natural Resources and the Environment, the Virtual School network, networks of personnel in given disciplines and international networks. The target state is easier to achieve if the educational units increase regional cooperation and form knowledge clusters. Possibilities for the educational establishments to develop specialized knowledge will be examined. The division of work will be deepened and the amount of planning will be increased. The learning environments must have appropriate equipment (ICT and library services). The production of learning materials will be reformed. The focus in the production of digital learning materials will be on developing a virtual village. Agricultural education and training must match labour market needs. Guidance counselling must be intensified to prevent dropout. In addition, attention will be paid to the attractiveness of agriculture, and input will be made into quality enhancement in education and training. In teaching, the emphasis will be on environmental knowledge, on a high-quality and safe food production chain, and on agricultural entrepreneurship. As a means of achieving the goals described above, the committee proposes a set of quality criteria for measuring performance and as a self-evaluation tool for the organizer of the education.</p>			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2006:18		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-182-2 (pbk.) 952-485-183-0 (PDF)
Number of pages 177	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 14.4.2005 (DNR 32/040/2005) hankkeen kehittämään maatalouden koulutusta. Hankkeen tarkoituksena oli yhteistyössä keskeisten intressitahojen kanssa luoda alan ammatillisen toisen asteen koulutuksen kehittämisstrategia, jolla turvataan nopeasti kehittyvän maatalouden tarvitsemat korkeatasoiset koulutuspalvelut. Hankkeessa tarkasteltiin perustuotannon ohella myös muiden maatalaan tai luontoon tukeutuvan kehittyvän yritystoiminnan koulutustarpeita. Tarkoitus oli saada olemassa olevat koulutukseen, neuvontaan ja tutkimukseen liittyvät voimavarat hallinnonalasta riippumatta entistä tehokkaampaan yhteistyöhön ja siten palvelemaan paremmin uudistuvaa maataloustuotantoa ja kehittyviä uusia maaseutuelinkeinoja ja siten tukea myös maaseudun elinvoimaisena pysymistä.

Hankkeen puheenjohtajana on toiminut hallitusneuvos Timo Lankinen opetusministeriöstä ja jäsenenä rehtori Kaija Arpiainen Mäntsälän Ammattiopistosta, tutkimusjohtaja Pentti Aspila Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta, ylitarkastaja Sirpa Karjalainen Maa- ja metsätalousministeriöstä, opetusneuvos Seppo Niinivaara opetusministeriöstä, kuntayhtymän johtaja Ilkka Pirskanen Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymästä, rehtori Antti Sipilä Harjun oppimiskeskuksesta, johtaja Olli-Pekka Väänänen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK:sta. Hankkeen sihteerinä toimi opetusneuvos Susanna Tauriainen Opetushallituksesta. Muina asiantuntijoina ovat toimineet opetusneuvos Ilpo Hanhijoki Opetushallituksesta, opetusneuvos Juhani Lapiolahti Opetushallituksesta, hallitusneuvos Tarja Lehtinen opetusministeriöstä, Katariina Lassheikki Puutarhaliitosta, Juha Rutanen Helsingin yliopiston Ruralia-Instituutista sekä Anna-Mari Leinonen Opetushallituksesta. Työryhmä kokoontui 10 kertaa. Ennen muistion painamista työryhmä järjesti 19.5.2006 seminaarin, jossa maatalousalan ammatillisen toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen opetuspisteiden johtajat, koulutuksen järjestäjät sekä keskeiset sidosryhmätahot kutsuttiin kuulemaan ja keskustelemaan työryhmän kehittämis ehdotuksista.

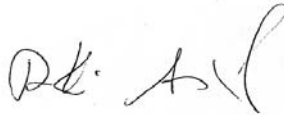
Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa muistion kunnioittaen opetusministeriölle.

Timo Lankinen

Kaija Arpiainen

Pentti Aspila

Sirpa Karjalainen

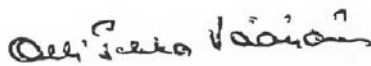
Seppo Niinivaara

Ilkka Pirskanen

Antti Sipilä

Olli-Pekka Väänänen

Susanna Tauriainen

Sisältö

1	Johdanto	11
2	Maatilatalouden ja lähialojen nykytila	12
2.1	Maatilatalous	12
2.1.1	<i>Yleinen kehitys</i>	12
2.1.2	<i>Kannattavuuden muutokset</i>	13
2.1.3	<i>Maatalouden rakenteellinen kehitys</i>	13
2.2	Puutarhatalous	16
2.3	Luonto- ja ympäristöala	18
2.4	Muu yritystoiminta maaseudulla	19
2.5	Metsätalous	21
3	Maatalouden alueelliset erityispiirteet ja kehittämisen painopisteet	22
3.1	Uusimaa	22
3.2	Varsinais-Suomi	23
3.3	Satakunta	24
3.4	Häme	26
3.5	Pirkanmaa	27
3.6	Kaakkois-Suomi	29
3.7	Etelä-Savo	30
3.8	Pohjois-Savo	32
3.9	Pohjois-Karjala	32
3.10	Keski-Suomi	35
3.11	Etelä-Pohjanmaa	37
3.12	Pohjanmaa	38
3.13	Pohjois-Pohjanmaa	40
3.14	Kainuu	42
3.15	Lappi	43
4	Maatalousalan koulutuksen nykytila	45
4.1	Maatalousalan koulutuksen järjestäjät	45
4.2	Maatalousalan toisen asteen oppilaitokset	47
4.3	Maatalousalan ammattikorkeakoulut	50
4.4	Maatalousalan tutkinnot	51
4.4.1	<i>Ammatillinen peruskoulutus</i>	51
4.4.2	<i>Ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus</i>	53
4.4.3	<i>Euroopan neuvoston (EY 1257/99) edellyttämä koulutus tiettyjen tukien saamiseksi</i>	53

4.5	Koulutustarjonta	54
4.5.1	Aloituspaikat	54
4.6	Koulutuskysyntä	54
4.6.1	Hakijamäärät	54
4.6.2	Tutkinnon suorittaneet	59
4.6.3	Keskeyttäneet	60
4.6.4	Työllistyminen	64
4.7	Luonnonvara- ja ympäristöalan opetuksen henkilöstö	64
4.7.1	Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien kelpoisuus	65
4.7.2	Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakoulutustarve	68
4.7.3	Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien täydennyskoulutustarpeet	70
5	Maataloustuotannon ja -koulutuksen ohjaamisen välineet	72
5.1	Maataloustuotannon ohjaaminen	72
5.2	Koulutuksen ohjaaminen	74
5.2.1	Eduskunta	74
5.2.2	Valtioneuvosto	74
5.2.3	Opetusministeriö	75
5.2.4	Opetushallitus	75
5.2.5	Lääninhallitukset	76
5.2.6	Koulutuksen järjestäjät	76
5.2.7	Työelämän edustajat	77
5.3	Rahoitusjärjestelmä ammatillisen koulutuksen ohjaajana	79
5.4	Koulutusta ohjaavat strategiat	84
6	Maatalousalan ja lähialojen aikaisemmat strategiatyöt	86
6.1	Nykyiset maatalousalan strategiatyöt	86
6.2	Maatalous ja ympäristöön liittyvät strategiatyöt	88
6.3	Muut aikaisemmat strategiatyöt	91
7	Luonnonvara- ja ympäristökoulutuksen tarve työelämän näkökulmasta	95
7.1	Luonnonvara- ja ympäristöalan työvoimatarve ja koulutuksen määrällinen mitoitus	95
7.2	Avautuvat työpaikat	97
7.3	Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen aloittajatarve	97
7.3.1	Maatilatalous	97
7.3.2	Puutarhatalous	99
7.3.3	Kalatalous	99
7.3.4	Luonto- ja ympäristöala (entinen Muu luonnonvara-ala)	99
8	Maatalousalan koulutuksen suuntaviivat	101
8.1	Maatalousalan koulutuksen järjestäjille suunnatun kyselyn tulokset	101
8.2	Maatalousalan yksikön johtajille suunnatun kyselyn tulokset	104
8.2.1	Opiskelijamäärät ja koulutusohjelmat	104
8.2.2	Opetusmaatilat	106
8.2.3	Maatalousalan oppilaitosten tietotekniikan varustetaso ja kirjastopalvelut	108
8.2.4	Maatalousalan kansainvälisyys	110
8.2.5	Maatalousalan opetuspisteiden yhteistyökumppanit	110
8.3	Maatalousalan opetuspisteiden profiilit	112

9 Maatalousalan koulutuksen tavoitetilä 2015–2020 ja kehittämisen painopisteet	126
10 Tavoitetilan toteutumista tukevat toimenpide-ehdotukset	127
10.1 Koulutuksen järjestäjillä on käytössään toimivat laatukriteerit	127
10.2 Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset toimivat alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa	130
10.2.1 Luonnonvara- ja ympäristöalan työssäoppimisverkosto	130
10.2.2 Virtuaalikouluverkosto	130
10.2.3 Alakohtaiset eri henkilöstöryhmien verkostot	133
10.2.4 Kansainväliset verkostot	134
10.3 Lisätään alueellista yhteistyötä ja luodaan osaamiskeskittymiä	135
10.4 Koulutusyksiköiden mahdollisuuksia erikoisosaamiseen selvitetään ja työnjakoa ja suunnitelmallisuutta lisätään	136
10.5 Oppimisympäristö on ajanmukaisesti varustettu, toimiva ja opetusta palveleva	137
10.5.1 Oppimateriaalituotanto	137
10.5.2 Opetuksen tuki	139
10.6. Maatalousalan opetus vastaa työelämän osaamisen vaatimuksia	139
10.7 Opintonsa keskeyttäneiden määrä saadaan vähenemään	140
10.8 Maatalousalan vetovoimaisuutta lisätään	141
10.9 Maatalousalan koulutuksen laatuun panostetaan	141
11 Yhteenveto	142
Lähteet	144
Liitteet	147

1 Johdanto

Opetuksen nykytilaa ja kehittämisajatuksia käsittelevä muistio on tarkoitettu kaikkien ammatillisen maatalousopetuksen järjestämisestä vastuussa olevien käyttöön. Raportti on laadittu erityisesti koulutuksen järjestäjien päätöksenteon tueksi.

Eräitä maatalousopetuksen kehittämisen kannalta keskeisiä tekijöitä, harkittavissa olevia toimenpiteitä on nostettu esiin. Toimeenpanossa alueellisella, koulutuksen järjestäjien, päätöksenteolla, oppilaitoksessa ja opetushallinnossa tehtävällä työllä on erittäin suuri merkitys sille, kuinka maatalouselinkeino, sen rinnakkaiset ja sitä täydentävät elinkeinot kehittyvät, saavat ammattitaitoista työvoimaa, yrittäjiä ja työntekijöitä sekä kuinka halukkaasti koulutukseen osallistuvat hakevat osaamista ja omalla panoksellaan myös kehittävät koulutuksen muotoja ja sisältöjä.

Maatalouden koulutuksella on paljon yhtymäkohtia muun ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen kanssa. Näitä ”rajapintoja” kannattaa kehittää ja ottaa huomioon silloin, kun laadullisesti kehittyvän ja määrällisesti riittävän maatalousopetuksen ratkaisuja haetaan. Maatalousopetus on nähtävä kunkin alueen voimavarana, johon se muotoutuu alueellisista tarpeista käsin.

Maatalouden rakennemuutos on ollut Suomen liittymisen jälkeen Euroopan Unionin valtavaa ja tulee edelleen jatkumaan. Laajeneva Euroopan Unioni asettaa tulevaisuudessakin lisähaasteita. Maatalousammattien kuvan on väistämättä muututtava. Osaamistarpeet ovat yhä haastavampia, jossa ammattitaidolla ja yrittäjyydellä on merkittävä osa. Päämääränä on tehokas, mutta luontoa kunnioittava elintarviketuotanto.

Tulevaisuudessa maaseudun kehittämisessä suuntaviivoja näyttävät maaseutumatkailu ja siihen liittyvät palvelut, palveluyrittäjyys, bioenergian käyttö, elintarvikeala sekä maatalouden erityisosaaminen. Nämä edellyttävät laadukasta oppimisympäristöä sekä ammattitaitoisia, ajan hengessä työskenteleviä opettajia. Myös työelämysuhteiden merkitys maatalousopetuksessa korostuu entisestään.

Valtioneuvoston vuosille 2003–2008 vahvistaman koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti tavoitteena on vahvistaa ammatillisen koulutuksen palvelukykyä ja roolia alueen kehittämisessä. Edellytyksenä ovat riittävät osaamisresurssit omaava koulutuksen järjestäjätverkosto, monipuoliset ja toimivat työelämysuhteet sekä koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö.

Opetusministeriön laatiman koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategian mukaan ammatillisen koulutuksen palvelukyky tulee turvata ja ammatillisen koulutuksen roolia alueiden kehittämisessä tulee vahvistaa muun muassa järjestäjätverkkoa kokoamalla. Tavoitteena on eri keinoin edistää yhtenäisten koulutusorganisaatioiden, *ammattiopistojen*, muodostumista. Tässä kehittämisprosessissa maatalousopetuspisteiden on oltava niin laadukkaita, että oppilaitokset ovat merkittäviä toimijoita yhdessä sidosryhmien kanssa alueensa elinkeinojen ja koulutuksen vahvana kehittäjänä.

2 Maatilatalouden ja lähialojen nykytila

2.1 Maatilatalous

2.1.1 Yleinen kehitys

Suomen maatalous elää varsin rajua rakennemuutosten ja teknologian kehityksen aikaa, jonka toimintaympäristön muutokseen ei vaikuta ainoastaan EU, vaan koko maailman maataloustuotanto ja -kulutus. Aikaisemmissa neuvotteluissa WTO:n jäsenmaat asettivat maataloussopimuksessa tavoitteeksi tasapuolisen ja markkinatalouteen perustuvan maatalouskauppajärjestelmän luomisen. Neuvottelukierroksia jatketaan edelleen tavoitteena kaupan vapauttaminen ja kauppaa ohjaavan sääntöjärjestelmän kehittäminen myös maataloustuotteiden ja palveluiden kauppaa koskien. Käytännössä WTO-jäsenmaat sitoutuivat merkittävästi parantamaan maataloustuotteiden markkinoillepääsyä, vähentämään ja vähitellen poistamaan vientituen kaikki muodot sekä merkittävästi vähentämään sisäistä tukea. EU on maatalouden eurooppalaista mallia korostamalla nostanut esille maatalouden monimuotoisuuden ja maatalouden tärkeän roolin monien yhteiskunnallisten palvelujen ja hyötyjen tarjonnan takaajana perinteisen ruuan tuotannon ohella. Maailman kauppajärjestön piirissä käytävät kauppaneuvottelut ovat tällä hetkellä EU:n kauppapolitiikan tärkein kokonaisuus.

Jäsenyys Euroopan unionissa on merkinnyt Suomen maatalouspoliittisen järjestelmän syvällistä muutosta. Kansallisen maatalouspolitiikan ja suojattujen markkinoiden ajasta on siirrytty yhteiseen maatalouspolitiikkaan ja sisämarkkinoihin. Kansallinen liikkumavara on rajoittunut ja samalla kansainvälinen kilpailu Suomen maatalous- ja elintarvikemarkkinoilla on kiristynyt.

Maa- ja elintarviketalouden toimintaympäristö muuttui siis huomattavasti, kun Suomi liittyi Euroopan Unioniin vuonna 1995. Maatalouden osalta se tarkoitti siirtymistä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) markkina- ja ohjausjärjestelmien piiriin. Tämä vaikutti ennen kaikkea taloudellisen toimintaympäristön radikaaliin muutokseen. Näkyvä välitön muutos oli suurempi markkinaohjautuvuus, jolloin maataloustuotteiden hinnat vaihtelivat aikaisempaa enemmän. EU-jäsenyyden myötä maatalouden tuottajahintataso aleni Suomessa 40–50 %. Samalla tulojen alenemista korvattiin suorien tukien avulla. Suora tuki on EU:n maatalouspolitiikan uudistuksen jälkeen ollut entistä enemmän pinta-alapainotteista. Hintasuhteiden muutos on merkinnyt myös muutoksia pellonkäyttöön ja kotieläintuotan-

toon. Vilja-ala on kasvanut koko ajan, ja vastaavasti nurmiala on vähentynyt.

Siirtymistä suljettujen markkinoiden taloudesta avoimille ja kilpailuille markkinoille maa- ja elintarviketaloudessa ei ole ollut helppo toteuttaa nopeasti. Kilpailukyvyyn edelleen kehittäminen asettaa maatalouskoulutukselle ja – osaamiselle suuria haasteita.

Eri tekniikoiden ja tuotantomenetelmien tasolla teknologinen kehitys on ollut voimakasta. Esimerkiksi sikataloudessa on otettu käyttöön uusia tuotantotapoja ruokinnan teknistyessä sekä tuotantoa on organisoitu uudentyyppisesti verkostoina tai muutoin yhteistyössä muiden tuottajien kanssa. Vastaavasti lypsykarjataloudessa entistä suuremmat pihattonavetat ovat yleistyneet ja automaattilypsyjärjestelmiä on otettu käyttöön.

Kotieläintilojen investointiavustusten määrä lisääntyikin aiemmista vuosista. Vuonna 2005 maa- ja metsätalousministeriö myönsi avustuksia 159 miljoonaa euroa, korkotukilainoja 345 miljoonaa euroa ja valtionlainoja 5,4 miljoonaa euroa. Päätökset painottuivat Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen TE-keskusten alueille. Noin 860 tilaa sai nuorten viljelijöiden aloitustukea. (MMM 2006)

Öljyn hinnan voimakas nousu vuonna 2005 aiheutti kehittämistoimenpiteitä, joilla halutaan vahvistaa Euroopan unionin energiaomavaraisuutta. Euroopan unionin jäsenmaat pyrkivät kolminkertaistamaan liikenteen biopolttoaineiden käytön nykyisestä kahdesta prosentista lähes kuuteen prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Eläinten lannasta, peltobiomasasta sekä muista orgaanisista materiaaleista saadaan mädättämällä biokaasua, jota voidaan käyttää lämmön ja sähköntuotantoon tai jalostaa liikennepolttoaineeksi. Maatalousperäisen biokaasun tuotanto on alkanut myös Suomessa. Ns. energiakasvien, kuten ruokohelven ja energiakauran, viljelyn laajentaminen tulee olemaan eräs tärkeä lähitulevaisuuden painopisteistä.

2.1.2 Kannattavuuden muutokset

Maataloustulolla tarkoitetaan yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle jäävää euromääräistä korvausta. Vuodesta 1994 vuoteen 2005 nimellinen maataloustulo on laskenut noin 35 %. MTT:n Taloustutkimuksen kannattavuuskirjanpitojärjestelmän mukaan maatalous- ja puutarhayritysten keskimääräinen kannattavuus parani vuonna 2004. Eräänä syynä siihen oli voimakas tilakoon kasvu. Yritysten peltoala kasvoi kahdeksan prosenttia ja eläinmäärä kymmenen prosenttia. Eniten kannattavuus kohentui nautakarjatiljoilla ja puutarhatiljoilla, mutta toisaalta heikkeni erityisesti viljatiljoilla.

Kannattavuuskertoimella tarkoitetaan omalle työlle ja omalle pääomalle korvaukseksi jäävän maataloustulon suhteuttamista palkka- ja korkovaatimuskustannusten summaan. Se sopii suhteellisenä käsitteenä paremmin eri vuosien ja erikokoisten tilojen sekä eri tuotantosuintien vertailuun. Vuonna 2004 kannattavuuskerroin nousi 0,50:stä 0,52:een. Yrittäjä saavutti näin keskimäärin 52 prosenttia tuntipalkka- ja korkotavoitteista eli 6,1 euron tuntipalkan ja 2,6 prosentin koron omalle pääomalle. Koska kannattavuuskerroin jäi alle yhden, maataloustulo ei kattanut korko- ja palkkavaatimusta. Kannattavuuskerroin oli lypsykarjatiljoilla 0,54, mutta muilla nautakarjatiljoilla 0,63, sikatiljoilla 0,47, puutarhayrityksissä 0,59, viljatiljoilla 0,35 ja muilla kasvinviljelytiljoilla 0,58. Tukien osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta oli 46 % vuonna 2005.

2.1.3 Maatalouden rakenteellinen kehitys

Maataloudessa on ollut meneillään voimakas rakennemuutos jo pitkään. Tilamäärä on vähentynyt yhtäjaksoisesti jo yli 40 vuotta. Enimmillään maatiloja oli 1960-luvun alussa

sotien jälkeisen asutustoiminnan seurauksena yli 300 000. Tällä hetkellä tiloja on enää noin 70 000 kappaletta. Maatilojen määrä on vähentynyt keskimäärin yli 4 000:lla vuodessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Viljelijäväestön ja vakinaisesti palkattujen määrä on vähentynyt 40 % kymmenen vuoden aikana. EU-aikana tilojen määrä on vähentynyt 24 %.

Maatilatalous on edelleen Suomen merkittävin maaseutuelinkeino. Maatalouden osuus työllisestä työvoimasta oli Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen mukaan vuoteen 2003 mennessä vähentynyt neljään prosenttiin, kun se vielä vuonna 1980 oli 11 prosenttia ja vuonna 1950 peräti 55 prosenttia. Vuonna 2003 maa- ja metsätalous työllistivät yhteensä 99 000 henkeä (Taulukko 1).

Maatalouden tuotantorakenne on muuttunut huomattavasti EU-jäsenyyden aikana. Kotieläintilojen osuus kaikista tiloista on vähentynyt ja samalla kasvinviljelytilojen osuus selvästi lisääntynyt. Tukea hakeneista tiloista 37 % oli kotieläintiloja ja noin 58 % kasvinviljelytiloja vuonna 2004. Vielä vuonna 2000 kotieläintiloja oli kaikista tiloista noin puolet ja vastaavasti kasvinviljelytiloja 39 %. Kotieläintalouden osuus maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta on silti säilynyt lähes ennallaan olleen 79 % vuonna 2004.

Vuonna 2004 lypsykarjataloutta harjoitti päätuotantosuuntanaan noin 17 400 tilaa ja sianlihantuotantotiloja oli noin 3 400. Naudanlihantuotantotiloja oli noin 4 640. EU-vuosien aikana siipikarjatilojen määrä on vähentynyt kaikkein eniten eli noin 10 % vuodessa. Siipikarjatiloihin oli runsaat 900 eli noin prosentti tukea hakeneista tiloista. Ennusteiden mukaan aktiivitulojen määrän arvioidaan vähenevän edelleen 53 000 tilaan vuoteen 2013 mennessä (Taulukko 2).

Tuotannon kokonaisarvolla mitattuna lypsykarjatalous on edelleen Suomen maatalouden merkittävin tuotantosuunta. Vuonna 2004 maataloustuotannon markkinahintaisesta tuotosta maidon osuus oli noin puolet (47 %), sianlihan noin 13 %, naudanlihan noin 10 % ja kasvinviljelytuoton osuus oli noin 16 %.

Luomutuotantoa harjoitettiin 4 800 tilalla vuonna 2004. Vuosina 1996–2004 tilojen määrä on kasvanut 1,1 %:lla vuodessa.

Maatiloista 30 %:lla eli 23 551 tilalla harjoitettiin maatalouden lisäksi muuta yritystoimintaa vuonna 2003. Yleisin päätoimiala oli koneurakointi, jota harjoitti kaikkiaan 38 % monialaisista tiloista vuonna 2003.

Aktiivitulojen määrä on laskenut ja tilojen keskikoko on kasvanut ja tulee edelleen kasvamaan (Taulukko 3). Vuosina 1995–2004 tukea saaneiden tilojen keskikoko on lisääntynyt 22,8 peltihehtaarista 31,5 hehtaariin. Viljelijöiden keski-ikä on kohonnut vuodesta 1995 kolmella vuodella eli tukea saaneilla tiloilla keski-ikä oli 49 vuotta vuonna 2004. Tämä johtuu sukupolvenvaihdoksien vähäisestä määrästä viime vuosina. (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2005 ja 2006)

Tilojen peltalojen ennustetaan lähes tuplaantuvan vuoteen 2010 mennessä vuoden 2000 määrästä, 28 hehtaarista 53 hehtaariin. Vuokramaiden osuus viljelypinta-alasta lisääntyy. Suurten, yli 50 hehtaarin peltotilojen osuuden ennustetaan kasvavan eniten. Lypsykarjatiloihin puolestaan keskilehmäluku tuplaantuu vuoden 2000 määrästä, samoin sikatiloilla lihasikojen ja emakkojen määrä sekä kanatiloilla kanojen määrä.

Suomalaisten maatilojen kilpailukykyvaatimukset kasvavat EU:n itälaajentumisen myötä. Maatalouden on välttämätöntä olla mukana teknisessä kehityksessä, laadun ja turvallisuuden parantamisessa sekä tuottavuuden nousussa. Kehitys johtaa yhä erikoistuneempaan maatalouteen ja yhä yritysmäisempään maatilatalouteen. Tilojen määrän vähenemisestä huolimatta tulevaisuuden maatiloilla kärsitään työvoimapulasta, koska yrityskoko tulee kasvamaan merkittävästi ja nämä tilat tarvitsevat osaavia työntekijöitä palvelukseensa yhä enenevässä määrin.

Maatilat toimivat paitsi viljelijäperheiden tulonlähteenä myös elintarvikehuollon ja metsäteollisuuden puuraaka-aineen turvaajina ja ylläpitävät luonnonvaroihin perustuvan tuotannon perusvalmiutta.

Taulukko 1. Maatalouden työlliset vuonna 1995 ja vuosina 2000–2003.

Työlliset 1 000 henk.	1995	2000	2001	2002	2003
Yrittäjät	104	92	82	78	75
heistä naisia	37	27	27	26	24
Yrittäjäperheen jäsenet	22	10	8	7	7
heistä naisia	6	4	2	3	3
Palkansaajat	25	40	22	21	17
heistä naisia	12	13	11	11	9
Yhteensä	151	142	112	106	99

Lähde. TIKE.

Taulukko 2. Tilalukumäärän muutokset maatalouden päätuotantosunnissa 1995–2004 ja ennuste vuoteen 2013.

				%-muutos	Ennuste	%-muutos
	1995	2000	2004	1995–2004	2013	2004–2013
Lypsykarjatilat	32 480	22 913	17 480	-46,2	9 418	-46,1
Muut naudatilat	9 394	5 349	4 768	-46,2	2 420	-49,2
Sikatilat	6 249	4 316	3 401	-45,6	1 851	-45,6
Siipikarjatilat	2 239	1 231	1 034	-53,8	478	-53,8
Viljatilat	29 294	27 510	28 979	-1,1	27 722	-4,3
Muut tilat	15 906	16 577	15 862	-0,3	11 134	-29,8
Kaikki maatilat	95 562	77 896	71 524	-25,2	53 023	-25,9

Taulukko 3. Maatilat kokoluokittain vuosina 1995, 2002–2004.

Tilakoko pelto-ha	1995 kpl	2002 kpl	2003 kpl	2004 kpl	tiloista	pelto-alasta
–2	1 545	1 526	993	1 128	2	0
2–5	8 443	4 997	5 038	4 843	7	1
5–10	17 049	10 076	9 788	9 354	13	3
10–20	31 280	18 304	17 698	16 914	23	11
20–30	19 691	13 508	13 079	12 556	17	14
30–50	15 451	15 126	14 825	14 574	20	25
50–	6 505	11 937	12 293	12 685	18	46
Yhteensä	99 964	75 474	73 714	72 054	100	100

Lähde: TIKE.

Huom. Tilastossa on mukana vain tuotantotoimintaa harjoittavat eli ns. aktiivitalat.

Hevostalous on Suomessa muuttunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana. Hevosten käyttö on muuttunut työhevoskäytöstä urheilu- ja vapaa-ajankäytöksi. Myös hevosten omistussuhteissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Nykyisin ravihevosten

omistajista yksi kolmasosa ja ratsuhevosten omistajista kaksi kolmasosaa on kaupunkilaisväestöä. Kuitenkin pääosa hevosten kasvatuksesta tehdään edelleen maaseudulla.

Vielä 1960-luvun alussa Suomessa oli lähes 400 000 hevosta. 1970-luvun lopussa hevosia oli enää hieman yli 30 000 – siitä määrä on kaksinkertaistunut. Tällä hetkellä hevosten määrä on taas lisääntynyt vähitellen. Vuonna 2004 oli noin 61 000 hevosta, joista noin 42 % maatilayrittäjien omistuksessa. Kolmannes hevosista on suomenhevosia, kolmannes lämminverisiä ravihevosia ja loput ratsuhevosia sekä poneja. Vuosittain syntyy vajaat 4 000 varsaa.

Hevostaloudesta onkin muodostunut merkittävä sivuansiomuoto tiloille. Yli 2 000 tilalla hevostalous on päätuotantosuuntana. Hevostalous on työvoimavaltainen ala ja se kiinnostaa erityisesti nuoria. Ala työllistää kokopäiväisesti noin 3 500 henkilöä ja osa-aikaisesti noin 6 000. Maamme 13 000 tallista 6 000:lla on vähintään kolme hevosta.

Raviurheilu on yksi Suomen suosituimmista urheilulajeista. Raveja järjestetään vuosittain noin 560 ja niitä seuraa lähes miljoona katsojaa. Ravikilpailuissa pelattavien hevospelien (toto- ja ennakkopelit) kokonaisvaihto on yli 200 miljoonaa euroa vuodessa. Kansainvälisesti tarkasteltuna Suomi kuuluu 5–6 suurimman ravimaan joukkoon Euroopassa. Ratsastuskouluja maassamme on noin 200. Ratsastusta harrastaa säännöllisesti noin 102 000 henkilöä, joista 60 % on alle 20-vuotiaita. Ratsastusharrastus on tällä hetkellä vahvassa kasvussa myös aikuisten keskuudessa.

Turkistarhausta harjoitetaan sekä maatilojen yhteydessä että itsenäisenä elinkeinona. Muuta yritystoimintaa harjoittavista tiloista 632 tilalla turkistarhaus on tärkein toimiala. Turkiseläinten kasvattajain liiton mukaan turkistarhaus työllistää noin 6 000–7 000 henkilöä. Turkistarhausta harjoitti vuonna 2002 noin 1 600 turkistilaa. Turkistarhoista noin 80 % sijaitsee Länsi-Suomen läänissä. Määrällisesti eniten kasvatetaan sinikettuja ja minkkejä. Muita tarhattavia turkiseläimiä ovat hopeakettu, suomensupi ja hilleri. Turkistuotannosta 98 prosenttia suuntautuu vientiin.

2.2 Puutarhatalous

Puutarhaviljelmia oli Suomessa 6 563 kappaletta vuonna 2004 (Taulukko 4), Puutarha-yritysrekisteri 2004). Yrityksistä 5 265 oli keskittynyt avomaatuotantoon ja 2 307 kasvihuone-
tuotantoon. Avomaan puutarhayrityksillä on usein myös muuta maataloustuotantoa. Viljelmät ovat valtaosin perheyrityksiä. Avomaan viljelyn kokonaisala oli 17 173 hehtaaria ja kasvihuonetuotannon 470 hehtaaria. Vuoden 2000 puutarhayritysrekisterin mukaan puutarhatuotantoa harjoittavia yrityksiä oli 8 234. Kasvihuonetuotantoa harjoittavia yrityksiä oli 2 699 ja avomaan puutarhayrityksiä puolestaan 6 838.

Avomaan vihannestuotanto on sijoittunut pääosin maan lounaisosiin ja marjojen tuotanto maan itäosiin. Vuonna 2000 avomaan vihannesviljelyn kokonaistuotanto oli 173 miljoonaa kiloa ja avomaan marjan- ja hedelmänviljelyn 17,4 miljoonaa kiloa. Vuoden 2004 vastaavat luvut olivat avomaan vihannesviljelyssä 165 miljoonaa kiloa ja avomaan marja- ja hedelmänviljelyssä vajaat 15 miljoonaa kiloa.

Avomaan vihanneksista vuonna 2004 eniten viljeltiin porkkanaa ja sipulia. Avomaan vihannesviljelystä sopimustuotannon osuus on alle viidennes. Lyhyen kasvukauden takia avomaan vihannesten varastointikausi on pitkä. Tärkeimpien varastovihannesten kokonaistuotannosta myydään vain noin 20–30 prosenttia suoraan pellolta, loput varastoidaan eripituisiksi ajoiksi.

Marjanviljelyn pääkasvia, mansikkaa, tuotetaan tuorekulutukseen 10–12 miljoonaa

kiloa vuosittain. Herukoiden viljelyalasta noin 40 prosenttia on teollisuuden sopimustuotantoa. Marjanviljelytiloja on eniten Itä- ja Etelä-Suomessa. Puutarhamarjoja kulutetaan noin 8 kiloa henkeä kohti vuodessa.

Suomessa viljellään hedelmistä kaupallisesti vain omenia. Viljely on keskittynyt Ahvenanmaan saaristoon ja Lounais-Suomeen. Omenantuotannossa vuonna 2004 oli 620 hehtaaria, ja omenantuottajia oli 427 kappaletta.

Taimitarhatuotteiden viljelyala oli 632 hehtaaria vuonna 2004. Taimitarhatuotannon viljelyalasta pääosa on koristepuiden ja koristepensaiden tuotannossa. Taimia tuodaan ulkomailta saman verran kuin Suomessa viljellään.

Kasvihuonetuotannon alasta noin 60 % on vihannestuotannossa ja 36 % koristekasvien tuotannossa. Kasvihuonevihannesten viljelyalasta lähes puolet sijaitsee Pohjanmaalla, kun taas koristekasvien tuotanto jakaantuu tasaisemmin koko maahan. Kasvihuoneyritysten keskimääräinen tuotantopinta-ala noin 2 040 neliometriä.

Kasvihuonevihanneksia kasvatettiin noin 1 208 yrityksessä vuonna 2004. Vihannesten viljelyn pääkasvit ovat tomaatti ja kasvihuonekurkku. Ruukkusalaatin, ruukkuyrttien ja paprikan viljely on viime vuosina lisääntynyt nopeasti. Tomaatin ja kurkun satotasot ovat selvästi kasvaneet viime vuosina näiden tuotteiden ympärivuotisen viljelyn yleistyttyä. Suomalaiselle kasvihuonevihannestuotannolle on tyypillistä tuhohyönteisten torjunta biologisesti torjuntaelöiden avulla.

Koristekasvien viljelyyn käytetty kasvihuonepinta-ala oli 172 ha ja viljelmiä oli 873 vuonna 2004. Leikkokukista viljellään eniten ruusua ja sipulikukista eniten tulppaania. Ruukkukukista tärkeimmät ovat ryhmäkasvit (kuten orvokit, petuniat, lobeliat ja pelargonit) ja kukkivat ruukkukukat (kuten joulutähdet ja begoniat).

Puutarhasektorin alkutuotanto avomaalla ja kasvihuoneessa työllistää noin 22 250 henkilöä, joihin on laskettu vakinaisesti palkattujen työntekijöiden lisäksi pää- tai sivutoimiset puutarhayrittäjät sekä heidän yrityksissään työskentelevät perheenjäsenet. Kausityöntekijöitä alkutuotannossa työskentelee vuosittain arviolta 35 400 henkilöä, joista ulkomaisia työntekijöitä on noin 8 900. Lisäksi vihersektori työllistää vuosittain noin 15 000 henkilöä, joista noin kolmannes on kausityövoimaa. Myös puutarhatuotteiden kauppa- ja jalostusketjuissa työskentelee suuri joukko ihmisiä, arviolta noin 4 000 henkilötyövuoden verran. Arviot välillisistä työllistämisaikutuksista vaihtelevat välillä 50 000–70 000 henkeä. (Puutarhanumerot 2004, Puutarhaliiton julkaisuja nro 329)

Taulukko 4. Puutarhatuotannon viljelyalat ja yritysten lukumäärä.

Pinta-ala, ha	1995	2004	Yritysten lkm			Keskimääräiset yrityskohtaiset viljelyalat			
			muutos %	1995	2004	muutos %	1995 ha	2004 ha	muutos %
avomaa- vihannes	9 727	8 927		4 643	2 521		2,1		
marjat	7 286	6 922		4 462	3 160		1,6		
omena	419	620		339	427		1,2		
taimisto	809	632	-22	376	276		2,2	2,3	5
kasvihuone	493	470		3 078	2 307		1 602 m ²	m ²	

Lähde: Puutarhayritysrekisteri 2004.

2.3 Luonto- ja ympäristöala

Ympäristönhoitajien työllisyystilannetta on vaikea selvittää. Työllisyystilanteesta ei ole saatavilla kattavaa aineistoa. Ala on vielä uusi ja ympäristönhoitoon liittyviä töitä varmasti on, mutta niistä ei ole vielä muodostunut varsinaisia työpaikkoja. Monenlaisen koulutuksen saaneet tekevät ns. ympäristönhoitotyötä. Ensimmäinen ammatillisen peruskoulutuksen osaamistarpeita kartoittanut selvitys valmistui vuonna 2005 (Salmela 2005).

Valtioneuvosto teki 13.2.2003 periaatepäätöksen luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi. Toimintaohjelman sisältämällä 30 kehittämistoimella tavoitellaan luontomatkailuun liittyvien työpaikkojen kaksinkertaistamista vuoteen 2010 mennessä. Luontomatkailun kehittämisellä voidaan edistää myös syrjäisten maaseutualueiden säilymistä elinvoimaisina. Toimintaohjelmassa edellytetään, että alan kehittäminen tapahtuu kestäväällä tavalla. (Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi 2002)

Ohjelmassa korostetaan, että alaa tulee kehittää kysynnän pohjalta. Yritysten kannattavuuden kannalta kysynnän arviointi, seuranta ja tutkimus ovat entistä tärkeämpiä. Palveluja käyttävien ja potentiaalisten asiakkaiden tarpeet tulee tunnistaa ja niitä seurata.

Palveluista on tiedotettava entistä tehokkaammin, minkä tueksi on kehitettävä luonnon virkistyskäyttäjiiä ja luontomatkailijoita palvelevia yhteen koottuja viestintä- ja myyntikanavia. Ohjelma pyrkii myös tukemaan luontoyrittäjien osaamista suosittelemalla alan valtakunnallisen verkkopalvelun perustamista. Lisätietoa toimintaohjelmasta ja sen sisältämistä kehittämistoimista löytyy internetistä ympäristöhallinnon sivuilta www.ymparisto.fi.

Luonnolla on suuri merkitys sekä ihmisten hyvinvoinnille että Suomen matkailulle. Neljännes Suomen matkailusta on luontomatkailua. Luonnon virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun liittyvien työpaikkojen kokonaismäärä vastasi vuonna 2000 noin 32 000 henkilötyövuotta. Työpaikoista noin kolme neljäsosaa on kotimaisen ja loput ulkomaisen kysynnän tuottamia.

Luonnolla on keskeinen merkitys matkailussa erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä saaristoalueilla. Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset ovat paikoin erittäin merkittävät. Matkailulla on laaja vaikutus monien kuntien talouteen.

Luonnontuotealan työllistävyyden arviointia vaikeuttaa tilastotiedon puuttuminen sekä alan kausiluonteisuudesta johtuva suuri sivutoimisten työpaikkojen määrä. Luonnontuotealan työpaikkojen määrä on arviolta noin 10 000, kun mukaan lasketaan pää- ja sivutoimiset sekä yritysten välilliset luonnontuotealan työpaikat ja kotitalouspoiminta. Luonnontuotealan teemaryhmä arvioi kaupallisen luonnonmarjojen-, sienien ja -yrttien poiminnan työllistäväksi vaikutukseksi noin 2 000–2 200 henkilötyövuotta ja erikoiskeruutuotteiden keruun työllistäväksi vaikutukseksi noin 100–200 henkilötyövuotta.

Luonto työllistää

- Poimijoita sesonkiaikana 35–50 000
- Raaka-aineiden ostajia sesonkiaikana 300
- Elintarvikeyrityksissä ympärivuotisesti 600 henkilöä
- Marjoista vuosityöpaikkoja 1 500–2 000
- Sienistä ja yrteistä vuosityöpaikkoja 500–700
- Erikoisluonnontuotteista vuosityöpaikkoja 100–200

Sieni- ja yrttialan yritysten ja osuuskuntien määrä on lisääntynyt. Vientivaikeudet ovat vaikuttaneet marjojen ostotoimintaan. Tämä on heijastunut erityisesti marjoja varastoiviin yrityksiin. Osa marjanostajista on lopettanut ostotoimintansa ja osa yrittäjistä harkitsee ostotoiminnan siirtämistä ulkomaille. Luonnontuotealan suurimmissa yrityksissä työpaikkojen määrä on kääntynyt laskuun toiminnan rationalisoinnin ja vientimarkkinoilla heikentyneen kilpailukyvyn vuoksi. Vastaavasti pienyrityksien määrä on kasvanut ja liiketoiminta monipuolistunut, mikä on lisännyt työpaikkoja. Myös muihin keruutuotteisiin liittyvä yritystoiminta on lisääntynyt ja samalla monipuolistanut alan yritysrakennetta. Luonnontuotealalla on yleistä erityisesti moniala- ja osa-aikayrittäjyys.

Marja-alalla toimii noin 400 päätoimista yritystä, joista suurin osa on marjanostajia. Tuoremarjakauppaa tekee 100–200 yritystä. Suomessa on noin 8–10 keruuyhtiötä. Pieniä hillonvalmistajia on noin 50, tilaviiniyrittäjiä noin 30 ja mehujen valmistajia yli 50. Pieniä marjojen jalostajia on kaikkiaan noin 150–200, kun mukaan otetaan myös erikoistuotteiden valmistajat. Suuria mehu- ja hilloteollisuusyrityksiä on noin 10 ja marjapakasteita valmistaa viidestä kuuteen yritystä. Noin 10 yritystä vie luonnonmarjoja ulkomaille. Tuoremarjakauppaa tekee kaikkiaan 100–200 yritystä.

Sienialalla arvioidaan olevan noin 50–100 päätoimista yritystä, joista monet ovat monialayrityksiä. Sienialalla on hyvin paljon pieniä yrityksiä. Yritykset jakaantuvat kolmeen ryhmään. Tuoresieniä vastaanottavia ja pienimuotoista jalostusta harjoittavia yrityksiä on eniten Pohjois-Karjalassa. Teollista jatkojalostusta tehdään Etelä-Suomessa, jossa täyssäilykkeitä valmistaa kolme yritystä. Suolasienien ja kuivattujen sienien sekä sienipakasteiden valmistajia on useita. Merkittävimpiä sienten pakastajia ovat italialaissuomalaiset yritykset. Sieniä vievien suomalaisten yritysten määrä on pieni. Muutamia yrityksiä on mukana yhteisyrityksissä Baltian maiden ja Valko-Venäjän sienikaupassa.

Yrttiyrityksiä on tasaisesti eri puolilla Suomea. Koska yrttiala on Suomessa vielä varsin nuorta, monet yrttejä hyödyntävät yritykset ovat vasta aloittamassa toimintaansa. Yrttejä kerääviä, viljeleviä ja jatkojalostavia yrityksiä on noin 100, joista noin 20 käyttää suomalaisia luonnonyrttejä.

Suurin osa yrttituotteista on yhä ulkomaista alkuperää. Lisäksi rohdos- ja erityisvalmistusten sekä yrttikosmetiikan valmistajia ja/tai maahantuojia on noin 20, joista suurin osa käyttää ulkomaisia viljeltyjä yrttejä. Luonnonyrttejä markkinoi kuusi osuuskuntaa vuonna 1999.

Noin 100 yritystä on keskittynyt muihin keruutuotteisiin. Eniten on jäkälään, pettuun, mahlaan, tervaan, turpeeseen ja tupasvillakuituun perustuvaa yritystoimintaa.

Porotalous on tärkeä elinkeino pohjoisimmassa Suomessa. Poronhoitoalue käsittää pohjoisimman Suomen. Poronhoitoalueen määrä on noin 7 000. Poronhoitovuonna 2002/2003 eloporojen määrä oli yhteensä 196 700 poroa. Näistä pohjoisella poronhoitoalueella oli 64 % ja eteläisellä alueella 36 %. Keskimääräinen karjakoko oli 133 poroa/tila. Päätoimeentulon vuonna 2003 poronhoito antoi 690 ruokakunnalle.

2.4 Muu yritystoiminta maaseudulla

Maatalouden perustuotannon työllistävyys on laskenut EU-kaudella. Suomessa elinvoimaista maaseutua voidaan säilyttää vain, jos maatalouden rinnalle kyetään luomaan uusia työpaikkoja ja toimeentulomahdollisuuksia. Maatilayritysten monialaistaminen on eräs maaseutuyrittäjän reagointitapa maatalouden nopeaan rakennemuutokseen. Monialaistaminen on kehitysvaihtoehto tai täydentäjä tuotannon tehostamiseksi ja laajentamiseksi ja

sitä kautta myös kannattavuuden parantamiseksi. Noin 23 500 maatilaa harjoittaa Suomessa maatalouden ohella myös muuta yritystoimintaa (Taulukko 5). Näiden tilojen lukumäärä on jatkuvassa kasvussa. Alueellisesti tarkastellen yleisintä monialaisuus on Uudellamaalla (44 % tiloista), Lapissa (38 %), Etelä-Savossa (38 %) ja Pirkanmaalla (37 %). Muu yritystoiminta on yleisempää suurilla tiloilla, sillä peltoalaltaan yli 75 hehtaarin tiloista peräti 44 % on monialaisia.

Maaseudulla sijaitsevat pienyritykset toimivat pääosin perinteisillä toimialoilla. Alkutuotantoon sidottujen toimialojen osuus on noin neljännes kaikista maaseutuyrityksistä. Tällaisia ovat mm. koneurakointi, matkailu- ja virkistyspalvelut, mekaanisen puun jalostus ja energiatuotanto sekä elintarvikejalostus. Nopein kasvu on ollut erilaisissa hevostalouteen liittyvissä hevosten hoito- sekä vapaa-ajan liikunta- ja harrastuspalveluissa.

Maaseudun pienyritystoiminta on asettanut uusia vaatimuksia sekä luonnonvara- ja ympäristöalan perus- että täydennyskoulutukselle. Osin näitä tarpeita on jo huomioitukin mm. opetussuunnitelmatyössä osaamistarvekartoitusten pohjalta. Lisäksi osaamistarveselvityksiä on eri alueilta parhaillaankin meneillään.

Taulukko 5. Muu yritystoiminta maataloilla.

Toimiala	2000	2003
Teollisuus	4 786	4 141
elintarvikkeiden jatkojalostus	1 065	846
muiden maataloustuotteiden jatkojalostus	134	78
puutavaran jatkojalostus	1 349	1 134
käsityöt	274	337
energian tuotanto	959	969
metallituotteiden valmistus	625	580
muu valmistus	380	197
Kauppa		1 234
maatilan tuotteiden tukku- ja/tai vähittäiskauppa	475	
muu tukku- ja vähittäiskauppa	581	
Palvelut		16 143
matkailu-, majoitus ja virkistyspalvelut	2 272	2 041
urakointi	8 880	9 039
hoito- ja hoivapalvelut	263	249
kuljetus	1 055	1 083
muut palvelut	2 549	2 278
Muu alkutuotanto		1 328
kalojen, rapujen jne. viljely tilalla	112	102
turkistarhaus	632	647
porotalous		423
kalastus		156
hevostalouden palvelut		717
Yhteensä¹	21 838	23 551

¹Muuta yritystoimintaa harjoittavien tilojen lukumäärä. Osa tiloista voi harjoittaa yritystoimintaa usealla eri toimialalla

Lähde: TIKE/maatalouslaskenta 2000.

2.5 Metsätalous

Suomen metsätaloudella eli metsien hoidolla, käytöllä ja suojelulla luodaan kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä. Metsillä on yhä edelleen suuri merkitys kaikkien suomalaisten hyvinvoinnille ja toimeentulolle. Metsätalous ja metsäteollisuus yhdessä muodostavat metsäsektorin, joka työllistää vuosittain yli 90 000 suomalaista. Metsäsektorin osuus on lähes kolmannes maamme nettovientituloista.

Yksityiset ihmiset omistavat 62 prosenttia Suomen metsistä. Yksityismetsänomistajia on noin 600 000 ja yksityismetsien vuotuiset hakkuutulot ovat noin 1,5 miljardia euroa. Puun tuotanto ja jalostus ovat elintärkeitä monen maakunnan asukkaiden ja aluetalouden kannalta myös tulevaisuudessa. Erityisesti Keski-, Itä- ja Pohjois-Suomessa metsäsektorin osuus alueellisesta bruttokansantuotteesta on yli 15 prosenttia. Metsäsektorin tuotanto ja arvonnäisyys ovat kasvaneet Suomessa vahvasti. Esimerkiksi puutuoteteollisuuden liikevaihto on kasvanut kymmenessä vuodessa vajaasta kolmesta miljardista eurosta lähes seitsemään miljardiin euroon. Myös investoinnit metsien hoitoon ovat nousseet ennätystasolle. Suomessa harjoitettava kestävä metsätalous säilyttää metsien monimuotoisuuden, edistää ihmisten sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia ja on taloudellisesti kannattavaa.

3 Maatalouden alueelliset erityispiirteet ja kehittämisen painopisteet

Seuraavassa on kuvattu Suomen eri alueiden maatalouden erityispiirteitä ja kehittämisen painopisteitä. Kehittämisen painopisteet eri alueilla perustuvat TE-keskusten alueellisiin maaseutuohjelmiin vuosille 2007–2013.

3.1 Uusimaa

Alueen erityispiirteet

Uudenmaan alueen maaseutua leimaa kaupunkien ja erityisesti pääkaupunkiseudun läheisyys, joka tarjoaa maaseudun yrittäjille suuren markkina-alueen lähellä. Alueen maatalouden ominaispiirteitä ovat kasvinviljelypainotteisuus sekä sivuansioiden suuri suhteellinen osuus. Maatalouden osuus Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan työvoimasta on ainoastaan prosentin luokkaa, mutta tilanne eri kunnissa on hyvinkin vaihteleva. Osa-aikaiselle monimuotoistuvalla maataloudella tarjoaa puolestaan monia mahdollisuuksia se, että suomalaisista lähes kolmannes asuu Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan alueella. Tilausta olisi nyt esimerkiksi palveluyrittäjyydelle, koneurakoinnille, alihankintatyölle ja lähiruoan tuotannolle. Täten maaseutuyrittäjyyden edistämistyötä on määrätietoisesti jatkettava. Uudenmaan maaseudun erityispiirteenä on myös kaksikielisyys ja saaristot. Maan suurimmat maatilat sijaitsevat Uudellamaalla. Maatilojen keskikoko on 41 hehtaaria.

Kehittämisen painopisteet

- Toimintaansa monipuolistaville maatiloille on yritystukien lisäksi tarjolla selkeä ja kattava valikoima neuvonta- ja koulutuspalveluja.
- Maaseudulle syntyy lisää alihankintaa tekeviä yritysverkostoja.
- Paikallisen toimintaryhmätyön rahoituspohja monipuolistuu.

- Paikallisten toimintaryhmien rooli maaseutuelinkeinojen kehittämisessä vahvistuu.
- Maaseutujaostoista kehittyi maaseudun kehittämistarpeisiin nopeasti reagoiva ja maaseudun kehittämistä kokonaisuuksena käsittelevä yhteistyöfoorumi, joka tarvittaessa kykenee myös vaikeisiin linjauksiin ja rajauksiin.
- Sekä maaseudun kehittämistä rahoittavien organisaatioiden työnjako, että maaseudun kehittämisen kokonaisstrategia selkeytyy.

3.2 Varsinais-Suomi

Alueen erityispiirteet

Varsinais-Suomessa kaupunki- ja maaseutualueet ovat suhteellisen tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään lyhyiden välimatkojen takia. Vaihtelut ovat kuitenkin varsin suuret pienellä alueella; syrjäinen maaseutu ja kaupunkien läheinen maaseutu sekä kaupunkien keskustat ovat fyysisesti lähellä toisiaan. Saariston kaukaisemmilta asutuilta alueita, Turun seudun tiheään asutulle kaupungin läheiselle maaseudulle ei välttämättä ole kovin pitkä matka kilometreissä, mutta erilaiset toimintaympäristöt luovat hyvin erilaiset elinolosuhteet.

Varsinais-Suomessa kauppa ja palvelut sekä rakentaminen työllistävät eniten ihmisiä maakunnassa. Vaikka maatalouden kansantaloudellinen merkitys maaseudulla on laskenut rajusti ja sektorien työpaikat ovat vähentyneet, muille aloille on syntynyt korvaavia työpaikkoja. Maaseudun elinkeinorakenteesta näkyvät luontaisten olosuhteiden vaikutukset, mutta ei niin suuressa määrin kuin ennen. Maaseudulla palvelusektorin merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa entisestään. Perinteinen maa- ja metsätalouden harjoittaminen tulee määrällisesti Varsinais-Suomessa edelleenkin pienenemään huomattavasti. Monialaisten maatilojen ja muidenkin yritysten määrä tulee lisääntymään maaseutualueilla. Toimeentuloa tullaan yhä enemmän kerryttämään monelta eri toimialalta.

Suomessa parhaimmat luontaiset edellytykset maatalouden harjoittamiselle löytyvät Varsinais-Suomesta. Alueen vahvuuksiin kuuluvat myös kolme maatalouden ammattiopilaitosta ja MTT:n maatalouden ja puutarhatalouden tutkimus sekä Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen Loimaalla sijaitseva Siementarkastusosasto.

Varsinais-Suomessa on tällä hetkellä maan vanhimmat viljelijät, mutta toisaalta tutkimukset osoittavat, että Varsinais-Suomessa nuorten kiinnostus jatkaa viljelyä on keskimäärin yleisempää kuin muualla maassa. Kymmenen EU-vuoden aikana maatilojen määrä on pudonnut yli 27 %, eli 10 237 maatilasta (vuonna 1995) 7 652 aktiivimaatilaan (vuonna 2004). Tilojen keskimääräinen peltoala on kasvanut yli 39 hehtaariin, joka on toiseksi suurin Uudenmaan tilojen jälkeen.

Varsinais-Suomessa on noin 299 000 ha peltoa, mikä on 13 % koko maan peltopinta-alasta. Päätuotantosuunnat Varsinais-Suomessa ovat viljan ja erikoiskasvien viljely sekä sikatalous. Varsinais-Suomi on valtakunnassa merkittävä elintarvikkeiden tuottaja. Esimerkiksi alueen vehnän viljelyala oli 35 % ja rukiin vastaavasti 25 % vuonna 2004. Sokerijuurikkaan tuotanto oli 39 % valtakunnan juurikaspinta-alasta vuonna 2004. Kotieläintalous on erikoistunutta, erityisesti sika- ja siipikarjatalous on voimaperäistä. Kaikista Suomen sioista Varsinais-Suomessa on 27 % ja kananmunantuotannosta 58 %.

Vuonna 2004 puutarhataloutta päätoimisesti harjoittavia tiloja oli 337, joista avomaan tuotantoa 291 tilalla ja kasvihuonetuotantoa 46 tilalla. Seutukunnista puutarhatalouden merkitys on suurin Vakka-Suomessa, jossa puutarhatalous on 136 tilan päätuotantosuunta.

Puutarhatalouden vahvuuksina alueella ovat MTT:n puutarhatuotannon tutkimus ja oppilaitos Piikkiössä sekä Puutarhatuotannon osaamiskeskittymä -hanke Vakka-Suomessa.

Varsinais-Suomessa maatilatalouden rakenteet muuttuvat edelleen. Osa-aikaviljely lisääntyy, tilakoko kasvaa ja tilojen lukumäärä vähenee. Pellervon taloudellisen tutkimuskeskuksen ennusteiden mukaan vuonna 2013 Varsinais-Suomessa on 28 % vähemmän maataloja kuin vertailuvuonna 2003. Vastaavasti tilakohtainen keskipeltopinta-ala nousee 28 %:lla vastaavassa ajassa.

Varsinais-Suomen osuus maan elintarviketuotannosta on 12 % ja työpaikoista 13 %. Elintarviketoimialahankkeen Lounafoodin toimialakohtaisessa rekisterissä on vuonna 2005 427 elintarvikeyritystä, joista alle kaksikymmentä henkeä työllistäviä yrityksiä oli 384. Pienyrityksistä 90 on leipomoita, 63 kalanjalostusyritystä, 55 vihannesten, marjojen ja hedelmien jatkojalostusyritystä, 53 teurastamoa tai lihanjalostusyritystä, 29 myllytuotteiden myllytuotteiden valmistajaa, 15 juomien valmistajaa ja 13 maidon jatkojalostajaa.

Elintarvikealan vahvuutena alueella ovat oma raaka-ainetuotanto (maatalous- ja puutarhatuotanto sekä kalatalous), alan tutkimus ja koulutus Turun yliopistossa ja ammattikorkeakoulussa ja muissa oppilaitoksissa. Elintarvikealan nousua arvellaan tapahtuvan puolivalmisteita (mm. leipomotuotteet) tuottavalla pk-sektorilla sekä terveysvaikutteisia elintarvikkeita ja niiden komponentteja valmistavalla paikallisella teollisuudella. Maaseudulla lisääntyy lähiruuan ja alueen erikoisuuksia valmistava yritystoiminta.

Kehittämisen painopisteet

- Maa- ja metsätalouden harjoittamisen on oltava taloudellisesti kannattavaa ja mielekästä työtä.
 - Maaseudun elinkeinojen kirjoa laajennetaan ja palveluja parannetaan yrittäjyyttä edistämällä.
 - Yritysten kilpailukykyä parannetaan panostamalla yrittäjien osaamiseen.
 - Maaseudun yhteisöllisyyttä ja asumisviihtyvyyttä vahvistetaan yhteistoiminnalla.
- Varsinaissuomalaisen kulttuurimaiseman ja luonnon säilyminen on jokaisen vastuulla.

Lisäksi Varsinais-Suomen maaseudun kehittämisohjelman läpikäyvinä teemoina on innovatiivisuus, osaaminen, verkottuminen, ympäristö ja tasa-arvo.

3.3 Satakunta

Alueen erityispiirteet

Satakunta on 27 prosentin teollisuustyöpaikkaosuudellaan mitattuna maamme teollisuusvaltaisimman maakunta. Teollisuuden vankka asema Satakunnan elinkeinorakenteessa vahvistui entisestään koko 1990-luvun. Korkeaan teknologiaan perustuvalla metalli-, kone- ja metsäteollisuuden tuotannolla on edelleen hyvät kehittymisedellytykset. Satakunnassa elintarviketaloudella on suuri merkitys koko aluetalouden ja maaseudun kannalta. Maatalouden ja elintarvikkeiden tuotannon ja jalostuksen arvo on maan keskitasoa korkeampi. Maataloudessa työpaikkoja on noin 4 500 ja elintarvikkeiden jalostuksessa noin 2 300. Jalostuksen osuus on Satakunnassa muuta maata suurempi. Satakunnassa kaikista työpaikoista oli jalostuksessa 33 % (2002). Satakunta on luonnoltaan vaihteleva ja monimuotoinen maakunta. Merenrannikko, Kokemäenjokilaakso, Pohjois-Satakunnan suot ja metsät, Ala-Satakunnan viljelylakeudet sekä erikoinen geologia luovat puitteet alueen luontotyypeille ja maisemalle.

Satakunnassa on monia valtakunnallisesti ja kansainvälisesti arvokkaita luontokohteita ja kulttuuriympäristöjä.

Satakunnan tilamäärä laskee hieman koko maata hitaammin. Satakunnan keskimääräinen tilakoko on tällä hetkellä hiukan maan keskiarvoa pienempi. Viljelijöiden suunnitelmien mukaan tilakoko kasvaa vuoden 2004 31,2 hehtaarista 41,5 hehtaariin vuonna 2012. Satakunnan tilakoko on tulosten perusteella jatkossa nykyistä enemmän maan keskiarvoa pienempi. Monialaisten tilojen osuus vuonna 2003 oli 29,3 % ja lisäys vuoteen 2000 verrattuna oli 10 %. Tämä on ollut huomattavaa kasvua Suomessa.

Satakuntalaisilla maitotiloilla on tällä hetkellä keskimäärin alle 19 lehmää. Suunnitellut investoinnit ja pienempien lypsykarjatilojen luopuminen nostavat tilakoon Satakunnassa vuonna 2009 noin 21 lehmään ja vuonna 2012 noin 24 lehmään. Keskilehmäluku kehittyä selvästi hitaammin kuin koko maassa keskimäärin. Tilat ovat jo tällä hetkellä muuta maata pienempiä. Satakunnassa tuotettiin maitoa noin 3 % koko maan maitomäärästä vuonna 2004. Maidontuotannon ennakoitaan vähentyvän vuoteen 2009 mennessä 17 % nykytasosta ja vuoteen 2012 mennessä 27 % nykytasosta. Ennusteiden toteutuessa Satakunnan osuus koko maan maitomäärästä laskisi reiluun 2 prosenttiin.

Naudanlihantuotanto pohjautuu Satakunnassa maan keskiarvoa voimakkaammin emolehmätuotantoon. Nykyisistä erikoistuneista naudanlihatiloista lopettaa reilu kolmannes vuoteen 2012 mennessä. Koska osa maidontuotannosta luopuvista tiloista siirtyy erikoistuneeseen tuotantoon, erikoistuneiden naudanlihatilojen määrä vähenee noin viidennekseen vuoteen 2012.

Viljat, erityisesti rehuviljalajit hallitsevat nyt ja tulevaisuudessa Satakunnan pellonkäyttöä. Viljoilla on tällä hetkellä 65 % Satakunnan pelloista. Sokerijuurikasta on 5 %, joka on vajaa neljännes koko maan juurikasalasta.

Satakunta on keskeinen ja kehittyvä sianlihan tuotantoalue, joka tuottaa 12 % Suomessa tuotetusta sianlihasta. Vuonna 2004 sianlihaa tuotettiin yhteensä reilut 23 miljoonaa kiloa. Kasvupotentiaalia on emakkomäärän lisäyksen perusteella noin 12 %. Kun otetaan huomioon vain todennäköisten jatkajien suunnitelmat, lisäys olisi noin 800 emakkoa. Tämä merkitsee noin 8 %, eli reilun 1,5 miljoonan kilon, tuotannon lisäystä vuoteen 2012 mennessä.

Kehittämisen painopisteet

- Maataloustuotannon kilpailukyvyssä kehittämisen kohteita ovat mm. osaaminen ja osaamisen siirto, kustannustehokkuus, teknologian hyödyntäminen ja energiaomavaraisuus.
- Metsä- ja puutaloudessa kehittämisen kohteita ovat mm. työvoiman turvaaminen, hakkuiden, hoitotöiden ja perusparannuksen edistäminen, ekologisen kestävyyden varmistaminen ja puuenergian käytön lisääminen.
- Elintarvikealalla panostetaan nykyisen monipuolisen elintarviketuotannon säilymiseen Satakunnassa ja sen taloudellisen kilpailukyvyn turvaamiseen. Ketjujen toimintaa raaka-ainetuotannosta jalostukseen ja kauppaan tehostetaan ja vuorovaikutusta ja tiedonsiirtoa kehitetään.
- Bioenergian alalla kehitetään hajautetun bioenergian tuotantoa, jäte- ja energiayrittäjyyttä, maatilojen energiaomavaraisuutta kasvatetaan, uuden teknologian hyödyntämistä ja kestävän kehityksen ja ekologisia toimintamalleja edistetään.

- Maaseudun elinvoimaisuuden, viihtyisyyden ja palveluiden sekä toimintaryhmätyön kehittämisessä painopisteenä ovat hoiva-alan yrittäjyyden edistäminen mm. investointeja ja koulutusta tukemalla, alihankintaverkoston edelleen kehittäminen, Satakunnan kulttuurimaakuntaimagon vahvistaminen, maaseudun kansainvälistyminen ja suvaitsevaisuuden oppiminen ja kansainvälistymistä tukevan neuvonnan järjestäminen sekä kylien suunnitelmallinen kehittäminen. Lisäksi kehitetään alueen organisaatioiden yhteistyön tiivistämistä (kylät, yhdistykset, kehittäjät, kunnat, yritykset, aluekehittäjäthot), laajempaa verkostoitumista ja lähipalvelujen turvaamista.

3.4 Häme

Alueen erityispiirteet

Hämeen TE-keskuksen alue koostuu kahdesta maakunnasta, Kanta- ja Päijät-Hämeestä. Alue sijaitsee pääkaupunkiseudun välittömässä läheisyydessä. Sen liikenteellinen sijainti on erinomainen, sillä Hämeen kautta kulkevat maamme maantie- ja rautatieliikenteen pääväylät. Hämeen maaseutualueet ovat valtakunnallisessa maaseututyypittelyssä valtaosin kaupunkien läheistä maaseutua tai ydinmaaseutua. Harvaan asuttuun maaseutualueeseen alueelta kuuluvat vain Hartolan ja Sysmän kunnat.

Muuhun maahan verrattuna Hämeen maatalouden vahvat tuotannonalat ovat olleet sianlihan tuotanto, viljanviljely ja muiden kasvien viljely, erityisesti sokerijuurikkaan tuotanto. Ne ovat säilyneet edelleen alueen vahvuuksina, vaikka etumatka muuhun maahan on kaventunut. Maidontuotannossa alueen osuus on hieman pienentynyt. Monialaisten maatilojen lukumäärä on lisääntynyt Hämeessä selvästi. Monialaisten tilojen osuus kaikista alueen maataloista oli 33,8 %. Maaseudun pienyrityksissä kasvu on jäänyt heikommaksi kuin koko maan yrityksissä keskimäärin.

Maidon osuus Hämeen maatalouden myyntituloista oli 40 prosenttia vuonna 2003. Maidon osuus myyntituloista on kasvanut alueella viime vuosina. Kasvintuotannon yhteenlaskettu osuus myyntituloista on lähes maidontuotannon suuruinen, 36,5 prosenttia. Luomutuotantoa harjoitetaan vajaalla 5 700 hehtaarilla eli noin 3 %:lla peltoalasta. Tuotantoalat ovat yleensä olleet laskussa. Merkittävää kasvua on tapahtunut lähinnä rypsin ja herneen kohdalla. Luomukotieläintiloja on 13 kpl. Erikoiskasvien viljelymahdollisuus on ilmeisesti vaikuttanut siihen, että luomutuotanto ei ole noussut suureksi.

Kehittämisen painopisteet

- Monimuotoinen elinkeinotoiminnan kehittäminen mm. yritystoimintaa hyödyntää paremmin läheisiä markkinoita, luonnon voimavaroja sekä asukkaiden osaamista, parannetaan yritysten kilpailukykyä, edistetään innovaatioita ja investointeja, jotka parantavat maaseudun yritysten kilpailukykyä ja Panostetaan yrittäjien osaamiseen ja edistetään teknologian hyödyntämistä.
- Asumista ja viihtymistä Hämeessä parannetaan mm. maalemmuutta edistämällä, maaseudun asumispalvelujen kehittämisessä tuetaan kylärakenteen vahvistamista tiivistäen yhteistyötä kuntien kanssa ja tukeutuen olemassa oleviin tai lähiaikoina toteutettaviin kuntakohtaisiin tai vesihuolto-yhtymien vesihuoltoratkaisuihin ja alueellisiin tietoliikenteen kehittämissuunnitelmiin. ja tuetaan yhteisöllistä toimintaa asukkaiden yhteisenä, omaehtoisena ja paikallisena tapana vahvistaa oman asuinalueensa elinkelpoisuutta, viihtyisyyttä ja identiteettiä.

- Ympäristöä kehitetään mm. säilyttämällä arvokas kulttuurimaisema pitämällä kylät asuttuna ja pellot viljelyksessä, hyödyntämällä viihtyisää kulttuurimaisemaa asumisen edistämiseksi sekä yritystoiminnan kehittämisessä, vähentämällä hajakuormitusta ja hyödynnetään maakunnan vesivaroja, hyödyntämällä metsiä elinkeino- ja virkistystoiminnassa sekä edistämällä bioenergiatuotantoa.

3.5 Pirkanmaa

Alueen erityispiirteet

Pirkanmaan erityispiirteet maaseudun kehittämistyössä liittyvät ulkoisiin ja sisäisiin sijaintitekijöihin sekä asumisen ja yrittäjyyden kehittämisen mahdollisuuksiin. Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksen edistämiseksi erityisesti Tampere ympäröivine maaseutualueineen on merkittävien mahdollisuuksien aluetta.

Talouden kasvu ja työllisyyden paraneminen ovat tunnusomaisia kehityspiirteitä Pirkanmaalla erityisesti viimeisen vuoden aikana. Maakunnan vetovoimaisuus jatkuu ja Pirkanmaalla on talouden kasvu ollut nopeaa. Samoin työllisyys on parantunut ja työttömien määrät laskeneet lähes kaikilla päätoimialoilla. Maakunta onkin menestynyt parhaiten keskeisillä kehityspareetreilla (yritysten liikevaihto ja työllisyys) mitattuna viimeisen vuoden aikana. Pirkanmaalle tärkeä vienti on kehittynyt myös suotuisasti vaikka vientiteollisuuden aloille kohdistuva globaalikilpailu vievät tuotantoa ja samalla työpaikkoja halvan työn markkinalueille.

Pirkanmaan maakunta oli nopeimmin kasvava alue sisäasiainministeriön viimeisimmässä alueiden suhdannekehitystä tarkastelleessa raportissa. Pirkanmaan talous on kasvanut sekä liikevaihdolla että palkkasummalla tarkasteltuna. Maatilojen rakennekehitys on jatkunut sekä kotieläintilojen että kasvinviljelytilojen osalta. Ensiksi mainittujen tilojen määrä on vähentynyt ja kasvinviljelytilojen määrä vastaavasti kasvanut. Viljakasvien viljelyaloista suurimpana on pysynyt kauran viljelyala, joka on 42 700 hehtaaria. Seuraavaksi tulee 30 600 hehtaarin ohra-ala. Nurmiala on yhteensä 36 700 hehtaaria. Keskipeltoala on kasvanut 32,8 hehtaariin. Vuokrapellon osuus tilojen viljelystä peltoalasta on lähes 40 %. Maatalouden työllisten määrä on noin 5 200 henkilöä. Suurin yksittäinen tulonlähde maataloudessa on kuitenkin maidontuotanto, jonka osuus on 45 %.

Maatalous on varsin monipuolista eikä sillä ole selkeätä suhteellista kilpailuetua. Poikkeuksena on erikoiskasvinviljely Kaakkois-Pirkanmaalla, missä maaperä, mikroilmasto ja osaaminen ovat valtakunnallista huipputasoa. Tampereen lähikuntiin on muodostunut merkittävä kasvihuonekeskittymä. Vastaavantyyppinen tuotannon keskittymä on broilerinkasvattajilla Kangasalan – ennen kaikkea Sahalahden alueella – ja Pälkäneen kunnissa. Lihasiipikarjan osuus koko maan osuudesta on noin 15 %.

Pirkanmaan aktiivitilat jakaantuvat tuotantosuunnittain siten, että valtakunnallista keskiarvoa hieman useammat ovat ilmoittaneet päätuotantosuunnakseen kasvinviljelyn. Varsinaisten viljatilojen osuus on 53 %. Muita kasvinviljelytiloja – mm. perunantuottajia – on 10 % kokonaistilamäärästä, mutta näiden tilojen taloudellinen tulos verrattuna viljailoihin on suhteellista osuuttaan merkittävästi suurempi. Erimuotoisen kotieläintalouden – maito, naudanliha, sianliha, muu liha, kananmunat – on vastaavasti ilmoittanut päätuotantosuunnakseen 37 % maataloustuottajista. Näistä kotieläintiloista suurin yksittäinen ja taloudellisesti selvästi merkittävin ryhmä on maidontuottajat. Heidän osuutensa on kotieläintiloista 53 %, mutta tämä osuus tulee vähenemään selvästi. Maataloustulosta maidon-

tuottajien osuus on 45 %. Punkalaitumen kunnan siirtyminen Pirkanmaan maakuntaan lisäsi merkittävästi ennen kaikkea alueen sikataloutta.

Pirkanmaalaisista viljelijöistä kahdella kolmasosalla on peltoa viljelyksessään yli 15 ha. Kaikkien aktiivitilojen keskipeltoala on 32,8 hehtaaria. Keskilehmälukumäärä on 18, mikä vastaa suunnilleen maan keskiarvoa. Erityispiirteenä pirkanmaalaisesta maataloudesta on mainittava laajamittainen luomutuotanto. Sopimustiloja on yhteensä 434, joista luomukotieläintiloja on 33. Luomuhyväksytty peltoala on 14 708 hehtaaria. Näillä määrillä Pirkanmaa sijoittuu valtakunnallisessa vertailussa kolmannelle sijalle. Yhtenä ominaispiirteenä luomutuotannosta voidaan mainita laajaperäinen kauranviljely. Kehityssuuntana on ollut ja näyttää edelleen jatkuvan viljelijöiden luopuminen luomutuotannosta.

Maatalousväestön keski-ikä on varsin korkea (49 v), vaikka se onkin EU-maiden alhaisimpia. 45-vuotiaita ja sitä vanhempia viljelijöitä on 57 %. Suureen ikäluokkaan kuuluvia eli vuosina 1947–1952 syntyneitä ja näin ollen ohjelmakaudella 2007–2013 eläköityviä on maanviljelijöistä yli viidennes (22 %). Sukupolvenvaihdosaktiivisuus on ollut maatiloilla kuitenkin varsin verkkaista, mistä puolestaan johtuu, että maatilojen lopettamistahti tulee olemaan lähivuosinakin melkoinen ja että viljelijöiden keski-ikä tulee entisestään nousemaan.

Rakennekehitystä on rahoitettu sekä avustuksin, korkotukilainoin että nuoren viljelijän tuella. Investointiaktiivisuus on ollut korkealla tasolla johtuen muun muassa hyvistä rahoitusehdoista. Vuonna 2005 on myönnetty avustuksia 9,75 m€ ja korkotukilainoja 20,8 m€. Näillä rahoilla on tuettu muun muassa 40 lypsy- ja lihakarjarakennuksen sekä 137 muun rakennuksen ja rakennelman rakentamista ja peruskorjausta. Investointiaktiivisuuden odotetaan säilyvän nykytasolla vuoden 2007 loppuun saakka, jolloin tulevat voimaan uudet rahoitussäännöt. Investointitarve jatkunee tämänkin jälkeen korkeahkolla tasolla, vaikka julkiset rahoitusmahdollisuudet heikkenisivät.

Kehittämisen painopisteet

- Maatalous
- Metsätalous
- Maaseutumatkailu
- Maaseutuyrittäjyys ja elintarvikkeiden jatkojalostus
- Bioenergia
- Ympäristöystävällinen asuminen
- Maiseman- ja ympäristöhoito Kylätoiminnan kehittäminen
- Kulttuuriperintö

Lisäksi panostetaan voimakkaasti yrittäjyyden kehittämiseen, alueen tekijät ja heidän osaamisensa kehittämiseen sekä koko alueen vetovoiman ja imagon parantamiseen ja sitä kautta alueen identiteetin vahvistumiseen.

3.6 Kaakkois-Suomi

Alueen erityispiirteet

Kaakkois-Suomen alueella on kaksi maakuntaa Etelä-Karjala ja Kymenlaakso. Kaakkois-Suomen elinkeinorakenteessa elintarvikeketju on merkittävässä asemassa. Maakunnan maatalouden rakenne on vesistöjen pirstoman luonnon vaikutuksesta rakenteeltaan koko maata pientilavaltaisempi ja tilussijoitus on osassa aluetta varsin hajanainen. Suurten työskäyntikeskusten puuttuminen on ohjannut tuotantorakenteen varsin kotieläinvaltaiseksi. Etelä-Karjalassa vesistöjen runsaus on edellyttänyt huomion kiinnittämistä maatalouden vesistövaikutuksiin muun muassa osana maatalojen ympäristötukijärjestelmää.

Alueen kotieläintuotannon vahvuustekijöinä voidaan pitää muun muassa sitä, että alueen kotieläintalous on ympäristön suhteen kestäväällä pohjalla (eläintiheys). Viljelijöiden osaaminen on korkealla tasolla, mikä näkyy esimerkiksi tuotteiden hyvänä laatuna. Alueen pellot sopivat pääosin hyvin kasvintuotantoon; ilmasto ja maaperä sallivat myös erikoiskasvien viljelyn laajoilla alueilla Etelä-Karjalassa. Alueen rehuntuotanto-kotieläintuotanto-yhteys toimii hyvin, minkä lisäksi vahvuutena voidaan pitää paikallista erikoiskasvituotanto-osaamista ja ainakin toistaiseksi myös työvoiman saatavuutta. Kasvituotannon kilpailukykyisyyttä varjostavat osittain samat ongelmat kuin kotieläintalouttakin, esimerkiksi peltojen hajanaisuus ja pirstaleisuus joillakin alueilla. EU:n myötä käyttöön tullut pinta-alaperusteinen tukijärjestelmä ja sen suuri merkitys tulonmuodostuksessa on myös heikentänyt kannustinta kehittämiseen. Tämän vuoksi sadon laatu saattaa vaihdella suurestikin. Alueella ei ole erikoiskasveja jalostavaa teollisuutta eikä alue ole osin sen vuoksi selkeästi profiloitunut kasvituotannossa esimerkiksi Satakunnan tavoin.

Kehittämisen painopisteet

Etelä-Karjala

- 1 Toimeentulomahdollisuudet alueella monipuolistuvat ja vahvistuvat.
- 2 Hyvinvointi ja viihtyvyys ovat alueen keskeisiä vetovoimatekijöitä.
- 3 Inhimillisen pääoman kehittäminen tukee päämääriä 1 ja 2.

Kehittämisen päämäärissä huomioidaan lisäksi yhteydet maakunnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen, joita ovat seuraavat: laajempi näkemys, osallistuminen ja sitoutuminen maaseudun kehittämistoimintaan maakunnassa, maaseudun kehittäminen osaksi maakuntien, seutukuntien ja kuntien omaa suunnittelua, kehittämistoiminnan edunsaajien saaminen vahvemmin mukaan suunnitteluun, kehittämistoiminnan suunnitelmallisuuden ja vaikuttavuuden lisääminen. Maaseudun kehittäminen tulee näin aidosti ja laaja-alaisesti osaksi maakunnan aluekehittämisstrategiaan.

Kymenlaakso

- 1 Yrittäjyys alueella vahvistuu ja monipuolistuu.
- 2 Maaseutuasumisen kilpailukykyisyys turvataan.
- 3 Maaseudun keskeisten toimialojen kehitysmahdollisuudet hyödynnetään täysimääräisesti.

Kehittämisen päämäärissä huomioidaan lisäksi yhteydet maakunnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen, joita ovat laajempi näkemys, osallistuminen ja sitoutuminen maaseudun kehittämistoimintaan maakunnassa, maaseudun kehittäminen otetaan osaksi maakuntien, seutukuntien ja kuntien omaa suunnittelua, kehittämistoiminnan edunsaajat otetaan vahvemmin mukaan suunnitteluun, kehittämistoiminnan suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta lisätään ja maaseudun kehittäminen tulee aidosti ja laaja-alaisesti osaksi maakunnan aluekehittämisstrategiaan.

Molemmissa maakunnissa maaseutuyrittäjyyttä toimialoittain edistävät painopisteet

- Maatalous ja elintarvikkeiden jatkojalostus
- Metsätalous ja puun jatkojalostus
- Bioenergia-ala
- Matkailu
- Hyvinvointipalvelut

3.7 Etelä-Savo

Alueen erityispiirteet

Etelä-Savon maakunta on metsä-, järvi- ja mökkisuomea, jossa asutus on harvaa ja maatalous pientilavaltaista. Maakunnan väestön keski-ikä nousee muuta maata nopeammin. Aluerakenne on hajanainen ja maakunta rakentuu kolmen kaupunkikeskuksen ja maaseututaajamien varaan. Asutus on harvaa, mutta suhteellisen tasaisesti levittäytynyttä. Vesistöt sekä luoteis-kaakkoissuuntaiset harjut pirstovat aluetta ja pidentävät sekä hankaloittavat tieyhteyksiä. Yrittäjyyden asteella mitattuna Etelä-Savo kuuluu Suomen vahvimpiin alueisiin. Yritykset ovat kuitenkin pieniä ja toimivat perinteisillä aloilla. Maa- ja metsätalouden osuus elinkeinorakenteessa on muuta maata korkeampi.

Maidon ja lihan tuotanto ovat Etelä-Savon maatalouden perusrunko. Etelä-Savo on lisäksi vahvaa marjojen ja avomaanvihannesten viljelyaluetta. Joidenkin puutarhakasvien osalta alueen tuotannon osuus koko maan tuotannosta on korkea. Esimerkiksi valkoherukasta 30 % ja kiinankaalista 51 % tuotetaan Etelä-Savossa. Luomutuotannon osalta Etelä-Savo on edelläkävijä. Etelä-Savossa on luomumaitoa jalostava meijeri ja luomukotieläinten määrä on suhteellisesti korkea. Etelä-Savoon on syntynyt viljeltyjen yrttien osaamiskeskittyminen ja alueella viljellään muun muassa valtaosa maassamme tuotetusta kuminasta.

Vuonna 2005 tuotantoon perustuvaa tukea hakeneita tiloja oli 3 242 kpl. Maatilojen määrä vähenee edelleen ja tukea hakevia tiloja arvioidaan vuonna 2010 olevan noin 2 800. Käytössä olevaa maatalousmaata on 73 343 ha, josta viljelyssä 65 774 ha. Tilakoko on alueella maan pienin, vaikka se on kasvanut varsinkin EU-jäsenyyksikaudella. Tilojen keskipeltoala on 20,8 ha ja koko maassa 30,5 ha (2003). Etelä-Savon maatilojen peltoalasta on vuokrapeltoa keskimäärin 35 %.

Maatalouden keskeisimmät ongelmat ovat tuotannon heikentynyt kannattavuus ja jatkajien puute. Maatalous keskittyy parhaille viljelyalueille. Maatilojen kannattavuuden säilyttämiseksi yrityskokoa on kasvatettava. Tuotantoa kehittävät ja laajentavat tilat muodostavat

perustan alueen elintarviketuotannolle. Peltöjen kivisyys, peltolohkojen hajanaisuus, pitkät etäisyydet, suuri työ määrä/työvoimapula sekä yrittäjärisikin kasvaminen asettavat kuitenkin rajoja tilakoon kasvattamiselle. Monitoimitilojen osuus Etelä-Savossa on valtakunnan kolmanneksi korkein, 37,9 %. Maaseudun pienyritysten määrä, koko ja päätoimisuus lisääntyvät. Maatiloilla tapahtuva yritystoiminta sijoittuu vielä varsin kattavasti alueen syrjäisimpiinkin osiin. Palkkatuloista osan toimeentulostaan saavien maatilayrittäjien määrä kasvaa lähinnä asutuskeskusten läheisyydessä.

Etelä-Savo on maamme metsätalouden ydinaluetta. Maa-alasta on 87 % metsätalousmaata (1,24 milj.ha.). Etelä-Savossa metsämaan osuus maa-alasta on suhteellisesti korkein koko maassa. Metsämaiden puuntuottokyky on Etelä-Savossa keskimäärin parempi kuin muualla Suomessa. Runsasmetsäisen maakunnan heikkoutena on oman jalostustoiminnan vähäisyys ja alhainen jalostusarvo.

Maakunnassa on vesipinta-alaa runsaat 4 800 km², josta noin 90 % on toimivan kalataloushallinnon piirissä. Osakaskuntia on noin 1 949. Etelä-Savon alueella kalastaa vuosittain noin 150 000 kalastajaa, joista lähes 80 000 on alueen ulkopuolelta. Ammattikalastajia on noin 40 ja sivuansiokeeseen kalastavia on yli 100. Vuosittainen kalansaalis on noin 4 milj. kg, josta 75 % saadaan vapaa-ajankalastuksessa. Rapusaalis on 100 000–200 000 kpl vuodessa. Ruokakalaa tuotetaan noin 0,6 milj. kg vuodessa. Kalanjalostusyrityksiä on 18, vesiviljely-yrityksiä noin 70 ja ravun poikaslaitoksia kolme. Luonnonravintolammikkopinta-alaa on 420 ha ja tuottajia noin 60. Kalaistukkaita tuotetaan yli oman tarpeen. Kalaa rapuistutuksiin käytetään rahaa vuodessa noin 450 000 euroa.

Matkailu on Etelä-Savossa yli 300 milj. €:n elinkeino ja se työllistää noin 2 500 henkilöä. Myös omissa vapaa-ajanasunnoissa lomailulla on alueella suuri taloudellinen merkitys. Matkailun pääsesonki kesällä on lyhyt mutta vilkas. Kesämatkailun osuus koko vuoden matkailusta on 86 %. Joidenkin kuntien väkiluku voi kesällä matkailun ja vapaa-ajanasukaiden myötä kaksin- tai kolminkertaistua.

Etelä-Savon maaseutumatkailuyritysten majoituskapasiteetti on noin 6 100 vuodepaikkaa. Runsas kolmannes alueemme majoituskapasiteetista on ympärivuotista. Etelä-Savon hotelleissa on noin 3 500 vuodepaikkaa. Maamme maaseutumatkailuyritysten majoituskapasiteetin käyttöaste on alhainen, keskimäärin 29 % koko vuodelle laskettuna. Korkeatasoisten ympärivuotiseen majoitukseen soveltuvien mökkien käyttöaste on 40–65 %. Etelä-Savossa on kuitenkin viimeisen kymmenen vuoden aikana tasokkaiden ympärivuotisten vuokramökkien määrä voimakkaasti lisääntynyt.

Kehittämisen painopisteet

- Perusmaatalous; Kannattavan maatalouden harjoittamisen edellytykset vahvistuvat ja viljelyssä oleva peltoala säilyy.
- Puutarhatalous; Puutarhataloutta kehitetään niin, että Etelä-Savon asema puutarhakasvien viljelyn ja jatkojalostuksen vahvana alueena säilyy.
- Metsätalous; Metsätalouden harjoittaminen on Etelä-Savossa kannattavaa. Monimuotoisen metsäluonnon säilyminen otetaan huomioon metsiä täysimittaisesti hyödynnettäessä.
- Matkailu; Etelä-Savon maaseutumatkailun kannattavuutta kehitetään niin, että alueen asema maan johtavana maaseutumatkailumaakuntana vahvistuu.
- Maaseudun pienyritystoiminta; Maaseudun pienyritykset kehittävät toimintaansa ja niiden liiketoiminnan kannattavalle kasvulle luodaan edellytyksiä.

- Kylien elinvoimaisuus ja elinympäristö; Kylät ja maaseudun organisaatiot toimivat omaehtoisesti ja aktiivisesti. Maaseutumaisema sekä maaseudun infrastruktuuri ja palvelurakenne ovat siinä kunnossa, että maaseudulla on vetovoimaa yrittämis- ja asuinympäristönä.

3.8 Pohjois-Savo

Alueen erityispiirteet

Väestön kehityksen kannalta Pohjois-Savossa eletään juuri vaihetta, jolloin ns. luonnollinen väestömuutos on muuttunut negatiiviseksi eli vuosittainen kuolleiden määrä ylittää syntyneiden määrän. Väestön vähenemisellä on ollut vaikutusta maakunnan elinkeinorakenteeseen ja varsinkin sen kehitysmahdollisuuteen. Pohjois-Savon maakunnan elinkeinorakenne on samansuuntainen kuin muissakin Itä-Suomen alueen maakunnissa.

Naisyrittäjäisyys on tärkeä osa Pohjois-Savon maaseudun yrittäjyyttä. Naisyrittäjien osuus on keskimääräistä korkeampi kuin muualla Suomessa, mutta yrittäjien ikä on varsin korkea. Naiset toimivat usein yksinyrittäjinä tai perheyrittäjinä. Yritykset ovat pieniä, suhteellisen vakavaraisia ja niiden toiminta rakentuu yrittäjän ammattitaidon varaan.

Maatalous perustuu Pohjois-Savossa maidontuotantoon. Pohjois-Savossa on 40 500 maitotilaa. Vain Pohjois-Pohjanmaalla on maitotiloja hieman enemmän. Kasvinviljely noudattelee maitotilan tarpeita. Suurin osa pelloista on nurmella ja ohraa ja kauraa viljellään viljoista eniten.

Kehittämisen painopisteet

Pohjois-Savon maaseutuohjelman toteuttamisen painopisteenä on paikallisiin resursseihin perustuva maaseutuyrittäminen. Tämä painopiste jakautuu toimintalinjojen ja toimenpiteiden tarpeet soveltuvin osin huomioiden neljään osaan (eivät ole tärkeysjärjestyksessä):

- 1 maatalouden arvoketju
- 2 metsätalouden arvoketju
- 3 luonnonvarojen kestävä käytön ja tuotteistamisen arvoketju
- 4 palveluyrittäjyyden arvoketju; tuotteen tai palvelun elinkaari alkutuotannosta lopputuotteeksi

3.9 Pohjois-Karjala

Alueen erityispiirteet

Pohjois-Karjala on Euroopan Unionin mantereen itäisin maakunta, jolla on 291 kilometriä yhteistä rajaa Venäjän Karjalan tasavallan kanssa. Maatalouden rakennekehitys on ollut Pohjois-Karjalassa EU aikana varsin voimakasta. Tuotantotoimintaa harjoittavien maatilojen määrä on vähentynyt kymmenessä vuodessa runsaalla kolmanneksella. Keskipeltoala on samanaikaisesti noussut yli puolitoistakertaiseksi paljolti voimakkaasti lisääntyneen vuokrauksen ansiosta. Vuonna 2004 viljelyssä ollut peltoala oli Pohjois-Karjalassa 88 357 hehtaaria,

missä on myös tapahtunut lisäystä lähes 5 % vuodesta 1995.

Pohjois-Karjalan maatalouden runko perustuu nautakarjavaltaiseen kotieläintalouteen. Pohjois-Karjala on viideksi suurin maidon ja naudanlihan tuottaja Pohjanmaan maakuntien ja Pohjois-Savon jälkeen. Myös erikoistumisessa puutarhatalouteen ja erityisesti marjanviljelyyn sekä vihannestuotantoon on pitkät perinteet. Uusia avauksia ns. erikoismaatalouden suhteen ovat sienten viljely sekä riistan kasvatusta, jossa erityisesti villisian ja lintujen tarhaus.

Maidontuotanto on edelleen taloudellisesti merkittävin maatalouden tuotannonala Pohjois-Karjalassa. Koko maan maidontuotannosta Pohjois-Karjalan osuus on 6,5 %. Tuotantorakenteen kehitys on ollut maidontuotannossa jopa nopeampaa kuin viljelytoiminnassa keskimäärin.

Lihantuotanto Pohjois-Karjalassa on vuositasolla noin 8 miljoonaa kiloa, josta naudanlihaa 6 miljoonaa kiloa. Koko maan naudanlihatuotannosta Pohjois-Karjalassa tuotetaan 6,5 %. Etenkin emolehmiin perustuvaan tuotantoon on viime vuosina ollut kiinnostusta ja siihen on investoitu entistä enemmän.

Luonnonmukaiseen tuotantotavan kehittämiseen ja mahdollisuuksiin on kohdistunut suuriakin odotuksia ja tuotannon kehittämiseen on panostettu varsin paljon. Tuotannon ja suhteellisen luomuviljelyalan suhteen Pohjois-Karjalassa on oltu edelläkävijöitä. LUOMU arvoketjun ongelmaksi on muodostunut jalostus ja markkinointi, koska tuotteiden kysyntä ei ole vastannut lisääntyneitä tuotantomääriä. Tuotannon ja kulutuksen epäsuhta on ilmeinen – luonnonmukaisessa tuotannossa on Pohjois-Karjalassa peltoalasta noin 10 % ja koko maassa noin 7 %, mutta vähittäismyynnissä luomu-tuotteiden osuus on vain prosentin luokkaa. Suuri osa luonnonmukaisesti tuotetusta raaka-aineesta käytetään ns. tavanomaisessa tuotteessa. Se ei ole omiaan lisäämään myöskään tarjontaa ketjun alkupäässä. Myös tarjonnan hajanaisuus lienee yksi ongelma kulutuksen vaisuun kehitykseen. Jatkossa tuotannon kehittämisen lisäksi olisikin panostettava tuotteistamiseen ja markkinointiin.

Puutarhataloudessa on erikoistuttu Pohjois-Karjalassa erityisesti marjanviljelyyn. Marjanviljelyssä on kaikkiaan (2004) 817 ha, josta satoikäistä kasvustoa 687 ha. Pääasiassa viljellään musta- ja viherherukkaa (431 ha) sekä mansikkaa (234 ha), mutta myös puna- ja valkoherukkaa, karviaista, vadelmaa, saskatoonia ja pensasmustikkaa on viljelyssä. Saskatoonin viljely Suomessa on aloitettu juuri Pohjois-Karjalassa. Avomaan vihanneksia (pääasiassa porkkana ja sipuli) tuotetaan yhteensä 77 hehtaarilla, hedelmäntuotantoa on 6 hehtaarilla, taimitarhatuotantoa 7 hehtaarilla ja kasvihuonetuotantoa 8,6 hehtaarilla.

Mansikka on maakunnalle taloudellisesti merkittävin marjakasvi. Sen viljelyala on koko maassa vähentynyt noin 30 % viimeisten kymmenen vuoden aikana ja kehitys on ollut samansuuntainen myös Pohjois-Karjalassa. Kehittyvien viljelymenetelmien ansiosta sadon määrä ei silti liene juuri vähentynyt. Mansikan sadonajoituksella ja tuoremarjan tarjontaa lisäämällä on tuoremarjakulutusta voitu ja voidaan edelleen laajentaa entistä pidemmälle ajanjaksolle. Vadelma on tuotannon arvoltaan maakunnan marjakasveista toiseksi merkittävin. Lisämarkkinoita olisi mahdollisesti saatavissa koneellisesti korjatulle marjalle, jolla voitaisiin osittain korvata tuontivadelmaa. Myös vadelman sadonajoituksella on mahdollista laajentaa tuoremarjan tarjontaa-aikaa. Muita Pohjois-Karjalalle merkittäviä marjakasveja ovat muun muassa tyrni, saskatoon, ruusunmarja ja pensasmustikka. Erikoismarjojen viljely lisääntyy, mutta valmiiden markkinoiden puutteesta kasvu on ollut hidasta.

Maakunnan avomaavihannesten viljelyala on vähentynyt kymmenessä vuodessa yli 40 % ja viljelijöistä noin puolet on lopettanut yritystoiminnan. Samaan aikaan koko maassa viljelyalan vähennys on vain noin 8 %. Ostotoiminnan keskittymisen seurauksena viljelijöiden markkinointiyhteistyö on tullut ja tulee entistä välttämättömämmäksi.

Hedelmistä vain omenaa on Pohjois-Karjalassa tuotettu kaupallisesti. Ilmasto-olojen aiheuttaman riskialttiuden takia tuotanto on jäänyt pienimuotoiseksi. Vuotuiset satovaihtelut ovat myös suuria. Uusin viljelytekniikka parhailla kasvupaikoilla luo alalle uusia mielenkiintoisia mahdollisuuksia.

Ammatteja ikäryhmittäin tarkasteltaessa kaikissa seutukunnissa ja kunnissa maaseutuammateissa toimivien ikäjakauma on vanhempi kuin kaikkien työllisten. Eläköityminen koskettaa lähivuosina erityisesti maaseutuammatteja. Monialaisten maatilojen määrä Pohjois-Karjalassa on lisääntynyt vuodesta 2000 vuoteen 2003 nettomääräisesti 121 tilalla (12,5 %). Maatilojen monialaisuus kuitenkin vaihtelee myös vuosittain – vuonna 2000 monialaista toimintaa harjoittaneista maataloista oli monialaisia 62 % myös vuonna 2003. Yleisimmin maatilatalouden yhteydessä harjoitettu muu yritystoiminta on urakointi, jota harjoitettiin 418 tilalla (38 %).

Kehittämisen painopisteet

Maatilatalouden rakenteen ja kilpailukyvyn kehittämislinjaukset

- Sukupolvenvaihdosten edistäminen/rahoittaminen sisältäen sekä perheen sisäiset että vieraiden väliset omistajanvaihdokset, maatilojen (ml puutarhatalous ja muu ns. erikoismaatalous) investoinnit erityisesti päätoimialoille, tuotantorakennuksiin, uuden teknologian hyödyntämiseen ja työolosuhteiden kehittämiseen. Kehittämishankkeet asetetaan liiketoimintaosaamisen kehittämiseen, laatu järjestelmien hyödyntämiseen, informaatioteknologian hyödyntämiseen tuotannossa, uusien yhteistyömallien ja liiketoimintamallien kehittämiseen, uusien tuotteiden ja pellon non-food tuotannon kehittämiseen.

Kalatalous ja luonnontuotteet kehittämislinjaukset

- Elinkeinokalatalouden painopiste on kalaraaka-aineen saannin parantamisessa, järvikalojen laadun parantamisessa sekä tuotevalikoiman monipuolistamisessa ja jalostusasteen nostamisessa. Muita kehittämiskohteita ovat uusien kalalajien viljelyn kehittäminen ja luonnontuotteiden tehokkaan ja rationaalisen talteenoton edistäminen sekä uusien liiketoimintamallien kehittäminen klustereiden rajapinnoille (esimerkiksi sieni-matkailu).

Elintarviketuotannon kehittämislinjaukset

- Yhteistyö suurten yritysten kanssa tarjoaa mahdollisuuksia esimerkiksi logistiikassa sekä markkinoinnissa (veturiyrittäjästrategia). Muita kehittämiskohteita ovat verkostomallien vahvistaminen: markkinointityypit, terminaalit, nettimarkkinointi, nettitukku ja klusterikohtaisten tuotekehityshankkeiden rakentaminen. Tarkoituksena on elintarvikkeiden ja matkailun kehittäminen yhdessä.

Maaseutualueiden elämänlaadun kehittämislinjaukset

- Kehittämiskohteita ovat uudet toimintamallit palvelujen tuottamisessa esimerkiksi itsenäisen asumisen tukeminen, monipalvelupisteet ja mobiilipalveluratkaisut. Muita kehittämisen painopisteitä ovat palvelujen räätälöinti eri ryhmien tarpeisiin sopiviksi esimerkiksi maaseutusopimusmalli ja paikallinen organisaattori malli (muun muassa reitistöjen kunnostus, lumen auraus, talonmiespalvelut, ympäristötyöt, puiden kaato, tietoliikennepalvelut, omaishoito- ja lastenhoitopalvelut, asumista tukevat palvelut vanhuksille). Etätyön yleistymistä edistetään maaseudulla kehittämällä etätyön tekemiselle suotuinen toimintaympäristö ja kehittämällä tarpeellisia toimintamalleja ja pelisääntöjä. Yritysten ja myös julkisen sektorin työvoiman siirtyessä tulevaisuudessa kiihtyvässä määrin eläkkeelle työvoiman rekrytointin vaikeus

lisääntyy, mikä luo osaltaan mahdollisuuksia etätöiden tekemiseen ja maaseudulla asumiseen. Lisäksi huomioidaan enemmän nuoria ja lisätään heidän vaikutusmahdollisuuksia sekä edistetään nuorisokulttuuria. Nuorille kesäasukkaille järjestetään esimerkiksi inspiroivia kesäleirejä paikallisen kulttuurin ja osaamisen pohjalta. Maaseudun nuorille lisätään tuettua tekemistä, jolla nuorten mielikuvia hyvästä lapsuudesta maaseudulla ja nuoruudesta vahvistetaan. Näin tuetaan nuorten päätöksiä palata opiskelun ja mahdollisen lyhyen työuran jälkeen maaseudulle tai kotimaakuntaan.

Maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamisen kehittämislinjaukset

- Painopistealueita ovat kehittäjäorganisaatioiden osaamistason nostaminen, klusteroitumisen edistäminen ja mikroklustereiden aikaansaaminen kehittämällä yrityksiä ja muitakin toimijoita verkostoina. Lisäksi levitetään hyviä käytäntöjä käyttäen muunmuassa mentorointi ja benchmarking-menetelmiä. Haetaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia laajenevilta toimialoilta tai hyödyntämällä esimerkiksi valmiita tuoteideoita, patenteja/ lisenssejä tai hankkimalla vaikkapa omistajan vaihdoksessa vapautuva liiketoiminta.

3.10 Keski-Suomi

Alueen erityispiirteet

Keski-Suomen maakunta muistuttaa pienoiskoossa koko Suomea: väestö sekä palvelu- ja jalostustoiminta keskittyvät keskuseudulle. Muualla haja-asutus harvenee, kylät autioituvat ja vähenevä toiminta keskittyy seutukunta- ja kuntakeskuksiin.

Keski-Suomi elää puusta. Maakunnalla on suuret metsävarat, joita massa- ja paperiteollisuus sekä puutavarateollisuus hyödyntävät. Toinen merkittävä tuotannonala on metalliteollisuus. Puunjalostuksessa tarvittavien koneiden ja laitteiden rakentaminen on maakunnassa kansainvälistä huipputasoa. Kasvavia aloja ovat kemianteollisuus, elektroniikkateollisuus sekä energia- ja ympäristöteknologia. Kokonaisuudessaan keskisuomalaiselle teollisuustuotannolle on ominaista pitkälle jalostetut tuotteet sekä tuotannon korkea vientiaste – yli puolet maakunnan teollisuustuotannosta menee vientiin.

Keski-Suomessa oli keväällä 2005 reilut 3 500 aktiivimaatilaa. Näistä tiloista hieman vajaa kolmannes on päätuotantosunnaltaan viljailijoita ja vajaa viidennes muita kasvinviljelytiloja. Maitotiloja Keski-Suomessa on noin 1 050 kappaletta. Neljäsosa tiloista on muita kotieläintiloja, joista naudanlihatiloja on vajaa 450 ja sikatiloja noin 100. Sekä maito- että sikatilojen määrä on pudonnut puoleen kymmenessä vuodessa. Vastaavana aikana viljailijoiden määrä on kasvanut runsaasta 800 tilasta noin 1 100 tilaan.

Nautakarjatiloiden sekä maito- että naudanlihaan erikoistuneiden tilojen osuus on maan keskiarvoa suurempi. Keski-Suomi tuottaa 5 % (121 milj. l) Suomen maidontuotannosta ja 7 % (6 milj. kg) maan naudanlihan tuotannosta. Sianlihan tuotannosta Keski-Suomen osuus on noin 1 %. Maidontuotanto ja osin myös naudanlihantuotanto on keskittynyt pohjoiseen osaan maakuntaa. Keskisuomalaisen maatalouden keskipeltoala on runsaat 25 hehtaaria, ja metsäala 66,5 ha Peltoa on vähemmän kuin suomalaistiloilla keskimäärin ja metsää enemmän. Yli 40 % peltoalasta oli nurmiviljelyssä ja liki saman verran rehuviljan viljelyssä vuonna 2004. Kaikkiaan Keski-Suomessa on maatalouskäytössä olevaa maata runsaat 91 000 hehtaaria.

Keski-Suomessa on vahva metsäklusteri. Vahvan metsäteollisuuden lisäksi maakunnassa on paljon metsäteollisuuden koneita ja laitteita valmistavaa teollisuutta sekä alan koulutusta

ja tutkimusta. Keski-Suomi on erikoistunut metsäklusterissa vahvimmin paperiteollisuuteen, puutuoteteollisuuteen, metsätalouteen sekä kone- ja laitteollisuuteen, kun verrataan maakunnan eri toimialojen työpaikkaosuutta koko maan vastaavaan osuuteen. Näillä erikoistumisaloilla osuus alueen työpaikoista on kaksinkertainen koko maan vastaavaan osuuteen verrattuna. Metsäsektori työllistää noin 9 000 henkeä.

Lähes 20 %:lle tiloista muu yritystoiminta on tärkein tulonlähde; enimmäkseen se koetaan lisäansioksi. Eniten merkitystä toimeentulon kannalta muulla yritystoiminnalla on hevoskasvatusta harjoittaville tiloille sekä kasvinviljely- ja metsätaloustiloille. Muun yritystoiminnan liikevaihto oli muuta yritystoimintaa harjoittavilla tiloilla vuonna 2004 keskimäärin 45 000 euroa tilaa kohden, ja sen osuus maatilojen koko liikevaihdosta noin 40 %. Maatiloilla yleisimmin harjoitettava muun yritystoiminnan muoto on koneurakointi. Seuraavaksi yleisimpiä ovat polttopuun myynti, maaseutumatkailu, puu- ja metsäalan koneurakointi, maataloustuotteiden suoramyynti ja hevosyrittäjäys. Tulevaisuudessa nämä samat toimialat ovat myös yleisimpiä yritystoiminnan muotoja, mutta lisäksi kärkijoukkoon nousee bioenergian tuotanto.

Kehittämisen painopisteet

Kehittämisen painopisteitä ovat Keski-Suomen maaseudulle tärkeiden elinkeinojen kehittäminen, osaamisen ja verkostoitumisen lisääminen sekä maaseudun elämänlaadun ja asumisviihtyvyyden edistäminen paikallista ja omaehtoista toimintaa tukemalla:

- Maa- ja metsätalouden toimintaedellytysten turvaaminen ja kilpailukyvyyn parantaminen, erityisen tärkeää on maidontuotannon kehittymisedellytysten varmistaminen. Lähiajan suurimpia haasteita tulee olemaan myös teollisuuden puuntarpeiden turvaaminen ja metsien hyödyntäminen.
- Maaseudun elinkeinojen monipuolistaminen tukemalla erityisesti bioenergia-alaa, maaseutumatkailua ja elintarvikkeiden jatkojalostusta. Tulevaisuuden kehittyviä toimialoja ovat myös palveluyrittäjäys (esimerkiksi hyvinvointipalvelut, yritys-palvelut), hevosyrittäjäys, ympäristöyrittäjäys, puutuoteala ja metalli. Yritystoiminnan kehittämisessä korostetaan tehokkuuden ja kilpailukyvyyn parantumista.
- Maaseudun yhteisöjen aktiivisuuden ja toimivuuden vahvistaminen sekä maaseudun elinvoiman ja elämänlaadun lisääminen. Tavoitteena on maaseutumaisen asumisen viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden edistäminen sekä maaseudun palvelutarjonnan ylläpitäminen ja kehittäminen. Teemallisia toimenpidekokonaisuuksia toteuttamalla ohjelmalla tuetaan maakunnallisen kehityksen monimuotoisuutta ja -arvoisuutta, alueellista tasa-arvoa sekä kestävä kehitystä.

Ohjelmaa valmisteltaessa asioita käsiteltiin kuudessa ryhmässä, jotka kaikki liittyvät yllä oleviin painopisteisiin. Ryhmät olivat 1) maatalous (Pelloilta pöytään), 2) metsä, bio-energia ja puutuoteala (Pihkassa metsään), 3) muut maaseutuelinkeinot (Monipuolista maaseutuyrittäjäyttä), 4) matkailu (Tule kylään Keski-Suomeen), 5) asuminen ja palvelut (Yhdessä hyvä elää) ja 6) kulttuuri ja ympäristö (Voimaa ympäristöstä, virtaa kulttuurista).

3.11 Etelä-Pohjanmaa

Alueen erityispiirteet

Asukasmäärään suhteutettuna Etelä-Pohjanmaalla on Ahvenanmaan jälkeen toiseksi eniten yritystoimipaikkoja. Yritysten toimipaikkojen määrällä mitattuna vuonna 2003 tukku- ja vähittäiskauppa oli suurin yksittäinen toimiala. Toimipaikkoja oli alalla noin 2 400. Henkilöstön määrällä mitattuna teollisuus oli suurin toimiala. Työntekijöitä oli vuonna 2003 yhteensä 14 800 henkilöä ja liikevaihto 2,57 miljardia euroa. Toimipaikat jakaantuivat eri aloille seuraavasti: palveluala 62 %, jalostus 32 % ja alkutuotanto 6 %.

Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenne poikkeaa koko maan elinkeinorakenteesta merkittävästi alkutuotannon suuren osuuden vuoksi. Jalostus työllistää 28 % väestöstä eli enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Palvelujen osuus on selvästi koko maan keskimääräistä tasoa alempana. Etelä-Pohjanmaan elinkeinotoiminnan erityispiirteitä ovat pienyritysten suuri määrä ja niiden muodostamat alueelliset toimialakeskittymät esimerkiksi puu-, metalli- ja tekstiiliteollisuudessa. Elintarviketaloudella on erittäin merkittävä rooli koko maakunnan elinkeinorakenteessa.

Maatalouden rakenteen kehittyminen Etelä-Pohjanmaalla on heijastellut koko maassa tapahtunutta yleistä kehitystä. Nykyisen ohjelmakauden alussa vuonna 2000 maakunnassa toimi 8 963 aktiivitilaa. Vuoteen 2004 mennessä lukumäärä oli vähentynyt 9,3 prosenttia eli 8 131 maatilaa. Tämä on noin 11,3 % kaikista Suomen aktiivituloista. Aktiivitulojen keskipeltoalan suhteellinen kasvu on vuosina 2000–2004 ollut Etelä-Pohjanmaalla hienoisesti suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Maakunnassa keskipeltoala kasvoi aikajaksolla 26,6 hehtaaria 30,0 hehtaariin (eli 12,8 %), kun koko maassa keskipeltoala kasvoi 28,0 hehtaaria 30,4 hehtaariin (eli 12,3 %). Absoluuttinen kasvu neljässä vuodessa oli molemmissa sama, noin 3,4 hehtaaria.

Aktiivitulojen päätuotantosunnat Etelä-Pohjanmaalla edustavat suhteelliselta jakaumaltaan hyvin koko maata. Lypsykarjatalous ja viljanviljely ovat tilalukumäärältään merkittävimmät tuotantosunnat. Ainoastaan kananmunantuotanto on maakunnassa vähäistä. Vuonna 2003 Suomessa toimi 1 815 kanatila, joista Etelä-Pohjanmaalla sijaitsi vain 92. Vuonna 2004 sikataloutta harjoitti päätuotantonaan Etelä-Pohjanmaalla 587 tilaa, mikä on 17,2 prosenttia koko maan 3 401 tilasta. Ohra ja kaura ovat Etelä-Pohjanmaalla tärkeimmät viljelykasvit. Luomutuotannossa olevan pellon osuus vuonna 2004 Etelä-Pohjanmaan viljelyalasta oli noin 4,8 %. Vastaavasti Suomen peltoalasta noin 6,8 % oli luomuviljelyssä.

Kehittämisen painopisteet

Maaseudun yritystoiminnan vahvistaminen ja uuden yritystoiminnan synnyttäminen

Strategiset tavoitteet

- Elintarviketuotannon kilpailukyvyyn vahvistaminen
- Uusien yritystoiminnan mahdollisuuksien hyödyntäminen
- Kasvuyritysten kehityksen tukeminen
- Yrittäjänä toimimisen edellytysten turvaaminen
- Yritysten ympäristö- ja laatuosaamisen vahvistaminen

- Kokemukseen ja tutkimukseen perustuvan osaamisen yhdistäminen.

Strategiset tavoitteet

- Maaseudun yritysten ja innovaatioympäristön muiden toimijoiden vuorovaikutuksen syventäminen
- Yritysten ja kehittämisorganisaatioiden henkilöstön kansainvälisen osaamisen nostaminen
- Vuorovaikutuksen lisääminen yritysten välillä ja yli toimialarajojen

Maaseudun liikenteellinen asema ja tietoyhteydet varmistaminen

Strategiset tavoitteet

- Maaseudun sisäisen tiestön kunnon turvaaminen ja Etelä-Pohjanmaan liikennemaantieteellisen aseman parantaminen
- Asuminen ja saavutettavuus
- Nopeiden tietoyhteyksien turvaaminen maaseudulla

Laadukkaat hyvinvointipalvelut asuinpaikasta riippumatta

Strategiset tavoitteet

- Yhteistyön kehittäminen hyvinvointipalveluiden tuottamisessa
- Hyvinvointialan palveluyrittäjyyden edistäminen
- Kyläyhteisöjen aktivointi luomaan hyvinvointia

3.12 Pohjanmaa

Pohjanmaan TE- keskuksen alueella on kaksi maakuntaa Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat.

Alueen erityispiirteet

Alue oli selvästi erikoistunein maa- ja metsätalouteen vuonna 2003; siinä työskenteli yli kaksi kertaa useampi kuin koko maassa. Toinen erikoistumisala oli teollisuus. Rahoitus-, kiinteistö- ja muut palvelut, joihin luetaan muun muassa yrityspalvelut, olivat puolestaan eniten aliedustettuina.

Keski-Pohjanmaan maakunnan maisemalle on tyypillistä jokien halkoma tasanko. Alueen läpi virtaa kaksi pääjokea, Lestinjoki ja Perhonjoki. Alueella on merkittäviä sora- ja hiekkavarjoja, erityisesti Lestijärvellä ja Lohtajalla, ja samalla myöskin pohjavesivarjoja. Keski-Pohjanmaan luonnonsuojelullisesti arvokkaimmat suot kuuluvat soidensuojelun perusohjelmaan.

Keski-Pohjanmaan maakunta on tunnettu kulttuuristaan. Sen tunnusomaisia piirteitä ovat muun muassa vahva musiikkikulttuuri, vuosisatainen pelimanniperinne, elinvoimainen käsityöperinne ja tunnetut kulttuuritapahtumat. Myös kuvataiteiden alueella maakunta on menestynyt hyvin. Chydenius-Instituuttiin perustettu maaseutukulttuurin professuuri täydentää hyvin kansankulttuurin kehittämismahdollisuuksia. Vahva yhdistystoiminta

kulttuurin alalla on puolestaan sosiaalitalouden näkökulmasta tärkeä resurssi.

Maakunnan läpi virtaa kymmenkunta jokea. Pohjanmaan erikoisuus on matala rannikko ja laaja saaristo, suuret metsät, nauhamainen asutus jokilaaksoissa ja rannikolla sekä kaupunkien säännöllinen ruutukaava. Merenkurkun saaristo on muodostukseltaan ainutlaatuinen ja se koostuu moreenien, esimerkiksi de Geer moreenien, muodostamista luke mattomista suuremmista ja pienemmistä matalarantaisista saarista, joita erottavat vaikeasti liikennöivät karikkoiset salmet. Merenkurkun saaristo on niin ainutlaatuinen, että ympäristöministeriö on ehdottanut Merenkurkun saariston nimeämistä UNESCON maailmanperintöluetteloon ensimmäisenä luonnonperintökohteena Suomessa.

Alkutuotannon osuus Keski-Pohjanmaan elinkeinorakenteesta on huomattavasti suurempi kuin maassa keskimäärin. Alueen maatalous on erikoistunut vahvasti maidontuotantoon, naudanlihantuotantoon, perunanviljelyyn ja turkistuotantoon. Maakunnan alueella on yhteensä 1 769 maatilaa. Maatilojen keskipeltoala on kasvanut viime vuosina lähes hehtaarin vuodessa ja erityisesti kotieläintuotantoon on investoitu paljon. Erikoistunut maatalous on alueen vahvuus. Vaikka alueen maatalous on erittäin kilpailukykyistä, alueen alhainen maitokiintiömäärä, hajanainen tilusrakenne sekä peltojen vähäinen peruskuivatus- ja salaajiston määrä ovat osittain hidastaneet maatilojen rakennekehitystä ja uuden teknologian käyttöönottoa maatiloilla. Luomualan osuus on 6,9 % peltojen kokonaispinta-alasta. Keski-Pohjanmaan alueella tehdään keskimääräistä enemmän sukupolvenvaihdoksia, ja keskipohjalaiset viljelijät ovat keski-ikäisiä Suomen nuorimpia.

Kehittämisen painopisteet

Keski-Pohjanmaa

Keskipojalaisen maaseudun kilpailukyyn kehittäminen

- Keskipojalaiset maaseutukylät ovat eläviä; kylien kehittäminen ja vetovoimaisuus
- Nuoriso arvostaa kotiseutua asuinpaikkana; koulutuksen, osaamisen sekä kulttuurin kehittäminen

Perusmaatalouden kehittäminen

- voimaperäinen maatalousalue
- valtakunnallisesti vahva maidontuotannon osaamiskeskittymä
- tilojen kustannusten hallinnan, tehokkuuden ja kilpailukyyn merkitys
- eläin- ja ympäristöystävällisyys
- viljelijöiden välinen yhteistyö

Muu luonnonvara-alan kehittäminen

- Elinkeinorakenteen monipuolisuus
- Metsätalouden harjoittamisen kasvua tukeva toimintaympäristö
- Uusiutuvan energian käyttö
- Metsähake

- Biokaasu
- Turvetuotanto
- Ruokohelpi
- Biodiesel
- Kaivoshankkeet

3.13 Pohjois-Pohjanmaa

Alueen erityispiirteet

Maakunnan laajuudesta johtuen Pohjois-Pohjanmaalla on keskenään hyvin erilaisia alueita ja kuntia. Kuntia on 40, joista kaupunkeja on 10. Maakunnan keskus on Oulu. Oulun seutukunnassa asuu yli puolet alueen asukkaista. Oulu on yksi Suomen voimakkaimmin kasvavista kaupunkialueista ja koko maakunnan kehittämisen veturi. Pohjois-Pohjanmaan alueeseen mahtuu hyvin monenlaista luontoa ja kulttuurierot maakunnan eri osissa ovat havaittavissa. Koillismaa (Kuusamo ja Taivalkoski) ovat luonnoltaan verrattavissa Itä- ja Koillis-Lapin vaara- ja tunturialueisiin, kun taas maakunnan eteläosa on entistä Keski-Pohjanmaata vahvoine viljelyalueineen.

Pohjois-Pohjanmaalla on noin 5 700 maatilaa (tukea hakeneet). Maatilojen määrä on laskenut vuodesta 1995 noin kolmella ja puolella tuhannella. Maatilojen keskipeltoala oli vuonna 2003 noin 34 hehtaaria (koko maassa hieman alle 31 ha). Pohjois-Pohjanmaalla on tehty viime vuosina runsaasti uutta peltoa ja maatilat, erityisesti maitotilat ovat investoineet voimakkaasti.

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden merkitys maakunnan elinkeinojen joukossa on suurempi kuin Suomessa keskimäärin. Pohjois-Pohjanmaan maatilat ovat valtakunnan keskitasoa suurempia ja viljelijät suhteellisen nuoria. Tosin maakunnan sisälläkin on suuria eroja. Voimakkaasti toimintaa viimeaikoina kehittäneet yrittäjät toimivat lähinnä maakunnan eteläosissa. Koillismaalla ja Oulunkaaren seutukuntien alueella sukupolvenvaihdoksia on vain vähän.

Perunan tuotanto on keskittynyt länsirannikolle. Vuonna 2004 Perunaa viljeltiin 3 900 hehtaarin alueella lähinnä maakunnan länsiosissa (13,2 % koko maan perunanviljelyalasta). Tyrnävällä ja Limingalla tuotetaan merkittävä osa valtakunnan siemenperunasta. Tarkastetun siemenperunan viljelyala oli 1 351 hehtaaria, josta Oulun tarkastusalueella 1 050 hehtaaria. Suomessa sertifiointiin siemenperunaa 25 miljoonaa kiloa ja Oulun tarkastusalueella 18,4 miljoonaa kiloa, vajaat 74 %. Pohjois-Pohjanmaalta viedään siemenperunaa jonkin verran myös ulkomaille, lähinnä Ruotsiin, Norjaan, Venäjälle, Viroon ja Turkkiin. Pohjois-Pohjanmaan perunatuotannon liikevaihto on noin 12 miljoonaa euroa vuodessa, josta siemenperunan osuus on hieman yli puolet.

Kotieläintiloja Pohjois-Pohjanmaalla on noin 2 449. Lypsylehmiä Pohjois-Pohjanmaalla on keskimäärin 18,7 eläintä tilaa kohden. Pohjois-Pohjanmaalla tuotettu maitomäärä on noin 14 % koko maan maidontuotannosta. Maitotilojen koko vaihtelee kuitenkin maakunnan eri osissa ja suurimmat maitotilat löytyvät maakunnan eteläosista. Emolehmätuottajien määrä on lisääntymässä ja emolehmien lukumäärä oli 2 500 (vuosi 2003) ja vuotta myöhemmin 3 200. Lisäys oli 28 prosenttia. Hiehoja Pohjois-Pohjanmaalla oli 22 600 eläintä, sonneja ja sonnivasikoita oli 62 600. Kaikkiaan nautaeläimiä oli 132 800 eli eniten

Suomessa. Sianlihan tuotannosta saa osittaisen tai koko elantonsa 91 maatilaa.

Viljaa Pohjois-Pohjanmaalla viljellään lähinnä Oulujoen eteläpuolella. Vuonna 2004 eniten viljelyalaa oli ohralla, 61 600 ha. Kauraa viljeltiin 28 800 hehtaarin alueella. Pohjois-Pohjanmaalla tuotettu vilja käytetään pääasiassa rehuna.

Vuonna 2005 Pohjois-Pohjanmaalla on ollut 440 luomutilaa, mikä on noin 7,2 prosenttia maakunnan aktiivituloista. Peltoa luomussa ja siirtymävaiheessa on 18 187 hehtaaria, joka hienoisesta laskusta huolimatta on suurin pinta-ala muihin maakuntiin verrattuna. Pohjois-Pohjanmaan luomutilojen keskimääräinen koko 41,3 ha on maan toiseksi suurin heti Kainuun jälkeen. Pohjois-Pohjanmaan luomutilojen tärkeimmät viljelykasvit viljelypinta-alojen perusteella ovat nurmi ja kaura. Pohjois-Pohjanmaalla suurin osa peltoviljelyn luomutiloista on kotieläintiloja. Kotieläintiloista eläimet ovat mukana luomutuotannossa vain 40 tilalla, näistä suurin osa on nautatiloja (lypsykarja ja emolehmätiloja).

Kehittämisen painopisteet

Maaseudulla asuvien ja sinne muuttavien ihmisten elinolojen paraneminen

Ohjelman toimenpiteiden tulee poistaa maaseutuasumisen esteitä ja helpottaa maaseudun ihmisten arkea. Tavoitteena on luoda edellytyksiä työpaikkojen syntymiselle ja maaseudun ihmisten ansaintamahdollisuuksille. Maaseudulla asuvien ja sinne muuttavien ihmisten elämänlaatu paranee. Maaseudun ihmisten aktiivisuus lisääntyy ja yhdessä tekeminen tulee tavaksi.

Maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn turvaaminen ja kehittäminen

Maaseudulla toimivat yritykset voivat kokea maaseudun hyvänä ja innovatiivisena toimintaympäristönä, jossa rakenteet ovat kunnossa ja osaavaa työvoimaa saatavilla. Pohjois-Pohjanmaan maaseudulla on yrittäjämysteinen ilmapiiri ja yritystoiminta kehittyä yhteistyössä eri tasojen toimijoiden ja eri toimialojen kanssa.

Maaseutuympäristön viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisääntyminen

Osaaminen ja tietämys kulttuuri- ja luonnonympäristön vaalimisessa ja hoitamisessa lisääntyvät. Maaseutu säilyy hoidettuna ja houkuttelevana.

3.14 Kainuu

Alueen erityispiirteet

Kainuun maaseutualueella asuu noin 28 000 ihmistä, eli noin kolmannes koko Kainuun väestöstä. Maaseutualueet ovat erittäin harvaan asuttuja. Alueen keskimääräinen asukastiheys on 1,2 ihmistä neliökilometrillä. Kunnittain maaseutuväestön osuus vaihteli välillä 13–56 % (Kajaani-Vaala) ja kaikkiaan 7 kunnassa maaseutuväestön määrä ylitti 40 %. Toinen Kainuun maaseutuun liittyvä piirre on pitkät etäisyydet.

Kainuun maaseudun elinkeinot pohjautuvat edelleen alkutuotantoon. Kainuun maatalouden rakennekehitys on ollut erittäin voimakasta EU – jäsenyyden aikana; maatilojen

määrä on vähentynyt 1995–2004 keskimäärin 4 % vuodessa, eli 1 800 tilasta 1 200 tilaan. Samalla maatilojen keskipeltoala on kasvanut 16,7 hehtaarista 25,8 hehtaariin, eli 6,1 % vuodessa.

Kainuun maatalous perustuu maidon ja lihan tuotantoon. Maakunnassa tuotetaan vuosittain noin 65 miljoona litraa maitoa noin 500 tilalta, mikä merkitsee vajaan 120 000 litran tilakohtaista tuotosta. Naudanlihaa tuotetaan noin 2,5 milj. kg vuodessa maitotiloilla ja vajaalla 150 naudanlihan tuotantoon erikoistuneella tilalla. Muina merkittävinä tuotannonaloina on Kainuussa merkittäviä muu kasvintuotanto sekä viljanviljely. Luomutuotannolla on peltoviljelyssä Kainuussa vahva asema. Maakunnan luomuviljelyssä olevan pellon suhteellinen osuus on maan korkein (16 % vuonna 2004).

Kehittämisen painopisteet

Elinvoimainen ja monipuolinen elinkeinotoiminta

- Monipuolinen yritystoiminta
- Kestävä metsä- ja puutalous
- Toimiva kala-, riista- ja porotalous

Elämisen laadun ja hyvinvoinnin parantaminen

- Kattavat maaseudun peruspalvelut
- Laadukas asuin-, työ- ja vapaa-ajan ympäristö
- Turvallinen ja toimiva infrastruktuuri ja tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

Monipuolinen kehittäjäverkosto ja toimiva maaseudun osaamisrakenne

- Vahva ohjelmallisuus ja voimakas paikallinen omatoimisuus
- Vahvistuva yhteistyö
- Toimivat maaseudun osaamisrakenteet

3.15 Lappi

Alueen erityispiirteet

Lapissa maatalouden rakennemuutoksen suunta on selkeä: työpaikkojen vähentyminen pitkällä aikavälillä on ollut hyvin voimakasta. Maatalouden työpaikat ovat vähentyneet Lapissa 5–8 prosentin vuosivauhtia ja vuonna 2003 alalla työskenteli päätoimisesti enää 2 572 lappilaista. Vastaavasti maatilojen määrä on vähentynyt niin, että vuonna 2004 aktiivituloja oli jo alle 2 000. Mikäli kehitys jatkuu samansuuntaisena, Lapissa on vuonna 2010 noin 1 800 maatilaa ja maatalouden työpaikkakehitys alenee vastaavasti. Maatilojen vähene- misestä huolimatta maataloustuotannon volyymi ei ole Lapissa juurikaan pienentynyt, joten tilastollisesti alan työn tuottavuus on parantunut.

Lappilainen maatalous perustuu maidon- ja lihantuotantoon. Maatalouden myyntituloista noin 80 prosenttia tulee maidosta. Vuoden 2004 lopussa maakunnassa oli 727

maidonlähettäjä. Maidon merkitys maatalojen tulonlähteenä on Lapissa 2000-luvun alussa hieman kasvanut, kun samaan aikaan osuus on valtakunnallisesti hiukan pienentynyt. Maidon lisäksi myyntituloja saadaan lähinnä naudanlihasta, jonka osuus vuoden 2002 myyntituloista oli runsaat 10 prosenttia. Kotieläintaloudessa Lappi profiloituu myös lammastaloudessa. Viime vuosien kehittämistyö lammastaloudessa on tuottanut tulosta. Vuonna 2003 Suomen lampaan lihasta jo noin kahdeksan prosenttia tuotettiin Lapissa. Lammastilojen ja uuhipalkkioon oikeutettujen eläinten määrä on kasvanut koko 2000-luvun alun. Elokuussa 2005 Lapissa oli noin 160 lammastilaa ja niillä lähes 10 500 tukikelpoista eläintä.

Lapin luonnontuotealaa on kehitetty voimakkaasti jo kymmenisen vuotta. Tänä aikana Lappiin on kehittynyt muutama suuri yritys, useita pieniä yrityksiä sekä paikallisia, ylimäärä-kunnallisia, valtakunnallisia ja jossain määrin myös kansainvälisiä verkostoja. Lapin luonnontuotteista jalostetaan muun muassa kosmetiikka-, rohdos- ja lääketeollisuuden komponentteja sekä terveysvaikutteisia elintarvikkeita. Alan arvioidaan tulevaisuudessa kasvavan ja kehittyvän merkittävästi. Esimerkiksi luonnonkasveja kerättiin talteen vuonna 2003 noin 3 400 kiloa ja määrän arvioidaan kuusinkertaistuvan vuoteen 2010 mennessä. Myös keruuverkoston toimintaan osallistuvien määrän arvioidaan noin kolminkertaistuvan vuoden 2003 tasoon verrattuna niin, että vuonna 2010 luonnonkasvien keruuverkostossa on 350 osallistujaa. Luonnontuotealan merkitys elinkeinojen uudistajana korostuu erityisesti Lapin maaseudulla; jatkojalostusta ja markkinointia kehittämällä saadaan Lapin maaseudulle pysyviä työpaikkoja. Tavoitteena on kehittää luonnontuotealasta kansainvälisesti kilpailukykyinen elinkeinoala sekä itsenäisenä alana että yhtenä tukijalkana muille Lapin maaseutuyrittämisen aloille.

Lapin kokonaismaa-alasta 98 % eli 9,3 miljoonaa hehtaaria on metsätalouden maata. Metsämaan osuus kokonaismaa-alasta on runsaat puolet, ja siitä on suojelun tai rajoitetun käytön piirissä vajaa neljännes. Suomen puuston tilavuudesta vajaan viitisitoista prosenttia on Lapissa. Lapin metsätaloutta luonnehtii laaja valtion maanomistus, sillä sen hallussa on noin 60 % metsämaan pinta-alasta. Lisäksi Lapissa on varsin paljon yhteismetsiä: vuonna 2005 Lapissa oli 38 yhteismetsää.

Kehittämisen painopisteet

Lapin maaseudun tavoitettiin pääsemisen kannalta tulee onnistua seuraavissa asioissa

- Elinkeinorakenteen monipuolistaminen ja jo toimivien tilojen toimintaedellytysten kehittämistä
- Alueen/seutukuntien aluetalouden liikevaihdon kasvattamisessa
- Peruselinkeinojen kannattavuuden ja jatkuvuuden turvaamisessa
- Maaseutuväestön määrän säilyttämisessä
- Ikkarakenteen tervehdyttämisessä
- Palveluiden ja saavutettavuuden säilyttämisessä nykytasolla
- Eri rahoittajatahojen toimenpiteiden riittävänä ohjautumisena maaseudun kehittämiseen

Lapin maaseutustrategian strategisia tavoitteita ovat

- Edistetään Lapin maaseudun monialaista yrittäjyyttä
- Rakennetaan Lapin maaseudun asiakaslähtöisiä palvelukokonaisuuksia
- Kehitetään Lapin maaseudun perusrakenteita ja asumisviihtyisyyttä
- Toimitaan omaehtoisesti ja yhteistyötä tehden
- Vahvistetaan Lapin maaseudun erityisasemaa Suomen ja Euroopan Unionin maaseutupolitiikassa

**Yhteenveto alueellisten strategioiden pohjalta
nousevista koulutuksen osaamistarve haasteista**

- yleisesti eri alueilla on hyvin erilaisia painopisteitä perusmaataloudessa
- perusmaatalouden kilpailukyvyn vahvistaminen
- monialainen yrittäjyys vahvistuu ja yrittäjyyden koulutuksen merkitys lisääntyy
- bioenergiaosaaminen korostuu
- uudet ympäristöammatit vahvistuvat (kulttuuriympäristön hoito, jäteyrittäjyys)
- maaseutumatkailun merkitys lisääntyy
- maatalouden hoivapalvelut vahvistuvat
- elintarvikkeiden jatkojalostus ja tuotekehittely lisääntyy
- luontoyrittäjyys vahvistuu
- maaseutuyritysten verkostoituminen ja yhteistoimintamuodot lisääntyvät

4 Maatalousalan koulutuksen nykytila

4.1 Maatalousalan koulutuksen järjestäjät

Ammatillista koulutusta järjestävät kunnat tai kuntayhtymät, valtio sekä rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt. Vuonna 2006 koulutuksen järjestäjien määrä on kaiken kaikkiaan 212, joista noin puolet on kuntia tai kuntayhtymiä ja noin puolet yksityisiä. Valtio on koulutuksen järjestäjänä viidessä ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja Saamelaiden koulutuskeskuksessa, joilla kaikilla on erillinen ammatillisen koulutuksen järjestämislupa. Kaikkiaan 156 peruskoulutuksen järjestäjällä on lupa järjestää myös ammatillista lisäkoulutusta. Yksinomaan ammatillista peruskoulutusta järjestäviä koulutuksen järjestäjiä on 19 ja pelkän lisäkoulutuksen järjestäjiä 37. Perus- tai lisäkoulutuksen luvan saanut järjestäjä voi järjestää koulutusta myös oppisopimuskoulutuksena.

Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen järjestäjiä on kaiken kaikkiaan 50. Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen järjestäjien osuus on 10 % kaikkien alojen koulutuksenjärjestäjistä. Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen järjestäjät ovat opiskelijamäärältään melko pieniä. Suurin osa luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen järjestäjistä sijoittuu suuruusluokkaan, jossa oppilaita on 100–400 (Taulukko 6). Yli 600 opiskelijan koulutuksen järjestäjiä ei luonnonvara- ja ympäristöalalta löydy ollenkaan.

Maatalousalan koulutuksen järjestäjiä on yhteensä 34 (Taulukko 7). Näistä suomenkielisiä on 31 ja ruotsinkielisiä kolme. Yksi koulutuksen järjestäjä antaa maatalousalan erityisopetusta. Suurin osa koulutuksen järjestäjistä on monialaisia suuria koulutuskuntayhtymiä. Kaksi maatalousalan koulutuksen järjestäjistä on pelkästään kaupungin omistamia (Hyvinkään ja Huittisten kaupungit). Lisäksi kaksi koulutuksen järjestäjää on osakeyhtiömuotoisia (Hevosopisto Oy ja Harjun Oppimiskeskus Oy) ja yksi säätiön omistama (Ahlmanin koulun säätiö). Koulutuksen järjestäjien lukumäärä on viime vuosina vähentynyt, mutta toimipisteiden lukumäärässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Taulukko 6. Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien lukumäärä opiskelijamäärän mukaan luokiteltuna 2005 (ei sisällä oppisopimuskoulutusta) (Opetushallituksen tietojärjestelmä OPTI).

Koulutusala- ja ympäristö	-49	50- 99	100- 199	200- 399	400- 599	600- 799	800- 999	1 000 -	Yhteensä	Osuus %
Luonnonvara-ala	9	7	18	14	2	-	-	-	50	10
Tekniikka ja liikenne	14	12	14	24	12	8	7	12	103	20
Hallinto ja kauppa	5	7	17	25	7	9	2	1	73	14
Matk., ravits., talous	19	28	23	17	8	4	1	-	100	20
Sosiaali- ja terveys	13	9	17	13	10	3	3	3	71	14
Kulttuuri	21	19	15	17	1	2	-	-	75	15
Vapaa-aika ja liikunta	13	20	4	1	-	-	-	-	38	7
Yhteensä	93	102	108	111	40	26	13	16	509	100

Taulukko 7. Maatalousalan toisen asteen koulutuksen järjestäjät (Opetushallituksen tietojärjestelmä OPTI).

Ab Utbildning Sydväst	Loimaan ammatti-instituutin kuntayhtymä
Ahlmanin koulun Säätiö	Länsi-Lapin koulutuskuntayhtymä
Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä	Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä
Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä/ Mikkelin ammattiopisto	Optima samkommun
Harjun Oppimiskeskus Oy	Oulun seudun ammatillisen koulutuksen ky
Hengitysliitto Heli ry	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
Huittisten kaupunki	Päijät-Hämeen koulutuskonserni
Hyvinkään kaupunki	Raahen koulutuskuntayhtymä
Hämeen ammatillisen koulutuksen ky/ Hämeen ammatti-inst.	Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayht.	Savon koulutuskuntayhtymä
Järviseudun koulutuskuntayhtymä	Seinäjoen koulutuskuntayhtymä
Kainuun maakunta -kuntayhtymä	Suupohjan koulutuskuntayhtymä
Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä	Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur
Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	Aktiebolaget Utbildning Sydväst
Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä	Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen kuntayhtymä
Koillis-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	Ypäjän Hevosopisto Oy
Koulutuskeskus Salpaus	Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
Kouvolan seudun kuntayhtymä	Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä

4.2 Maatalousalan toisen asteen oppilaitokset

Vuonna 2005 toisen asteen maatalouden koulutusta tarjottiin 38 opetuspisteessä (Taulukko 8 ja 9, Kuvio 1). Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusta on kaiken kaikkiaan 150 oppilaitoksessa, joilla on toimipisteitä yhteensä 150. Eri perustutkintoja tarjoavien opetuspisteiden määrän kehitys näkyy taulukosta 7.

Puutarha-alan perustutkintoon johtavaa ja/tai näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta antaa 27 oppilaitosta, mukaan lukien erityisoppilaitokset. Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon voi suorittaa 23 oppilaitoksessa.

Oppilaitosten opetusmaatilojen lukumäärä oli vuonna 1999 kaikkiaan 46 (Opetusmaatilojen toimintaedellytykset, Arviointi 4/2003). Vuoden 2002 tilastoissa 38 koulutuksen järjestäjän omistuksessa oli yhteensä 44 opetusmaatilaa. Muutamilla opetusmaatiloilla käyttö opetustoimintaan on lopetettu vuonna 1999 tehdyn selvityksen jälkeen.

Taulukko 8. Luonnonvara- ja ympäristöalan opetuspisteiden lukumäärät vuosina 2002–2005.

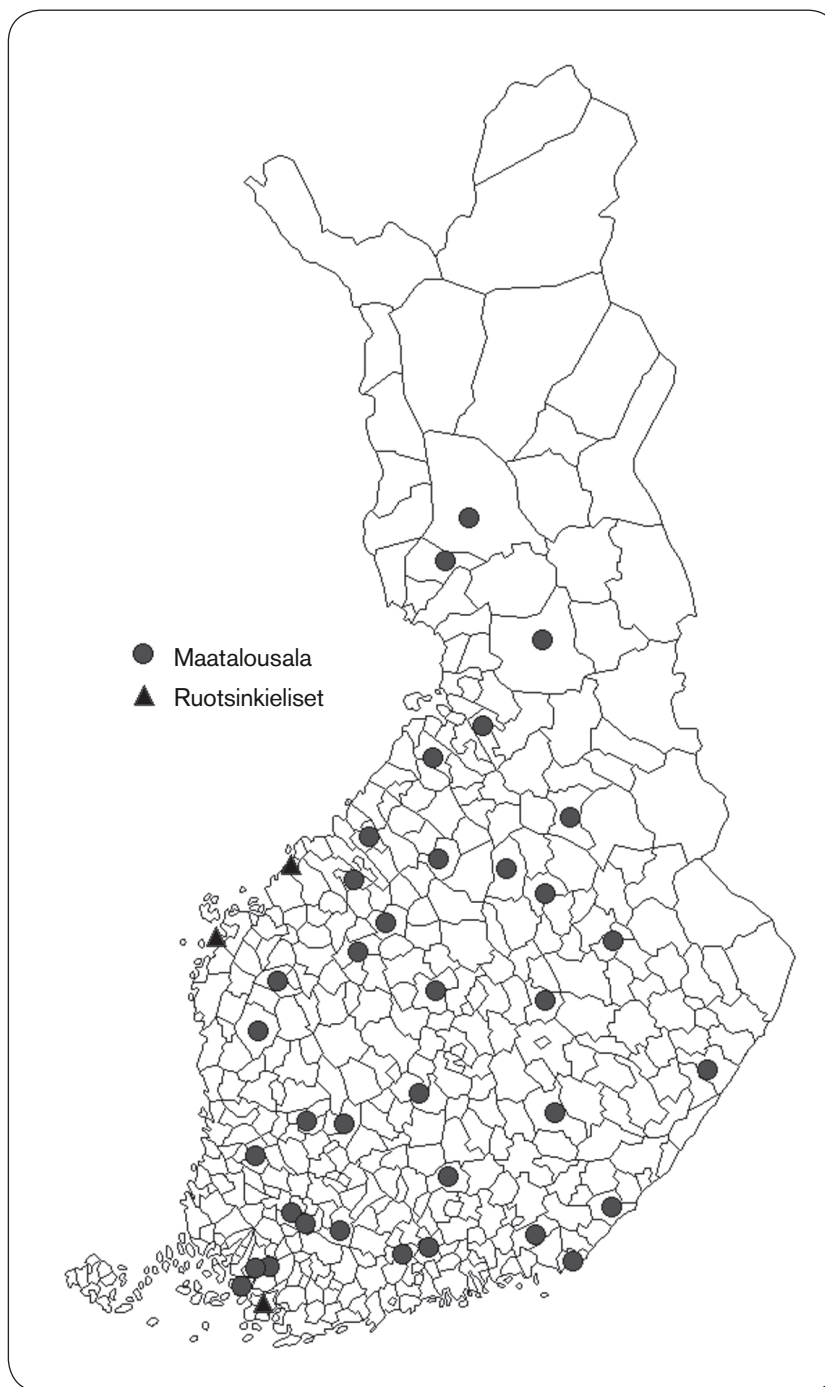
2002	Amm. oppil.	Amm. erit. oppil.	Amm. erik. oppil.	Amm. aik. koul.k.	Ammatti-korkeak.	Muut oppilait.
Maatilatalous	36	1	0	0	9	0
Puutarhatalous	19	4	0	0	3	0
Kalatalous	5	0	0	0	2	0
Metsätalous	28	1	0	0	8	0
Luonto- ja ympäristöala	25	2	0	0	6	1
Yhteensä 150	113	8	0	0	28	1
2003						
Maatilatalous	37	1	0	0	9	0
Puutarhatalous	21	3	0	0	3	0
Kalatalous	5	0	0	0	1	0
Metsätalous	29	2	0	0	8	0
Luonto- ja ympäristöala	27	1	0	0	6	1
Yhteensä 154	119	7	0	0	27	1
2004						
Maatilatalous	36	1	0	0	9	0
Puutarhatalous	18	5	0	1	3	0
Kalatalous	5	0	0	0	1	0
Metsätalous	30	3	0	0	8	0
Luonto- ja ympäristöala	25	1	0	0	6	1
Yhteensä 153	114	10	0	1	27	1
2005						
Maatilatalous	38	1	0	0	9	0
Puutarhatalous	19	5	0	1	3	0
Kalatalous	4	0	0	0	1	0
Metsätalous	28	3	0	0	8	0
Luonto- ja ympäristöala	22	1	0	0	6	1
Yhteensä 150	111	10	0	1	27	1
Yhteensä 607						

Taulukon luvut koskevat suomen ja ruotsin kielellä annettavaa nuorten ammatillista peruskoulutusta.

Lähde: Tilastokeskus, Opetushallituksen tietojärjestelmä OPTI

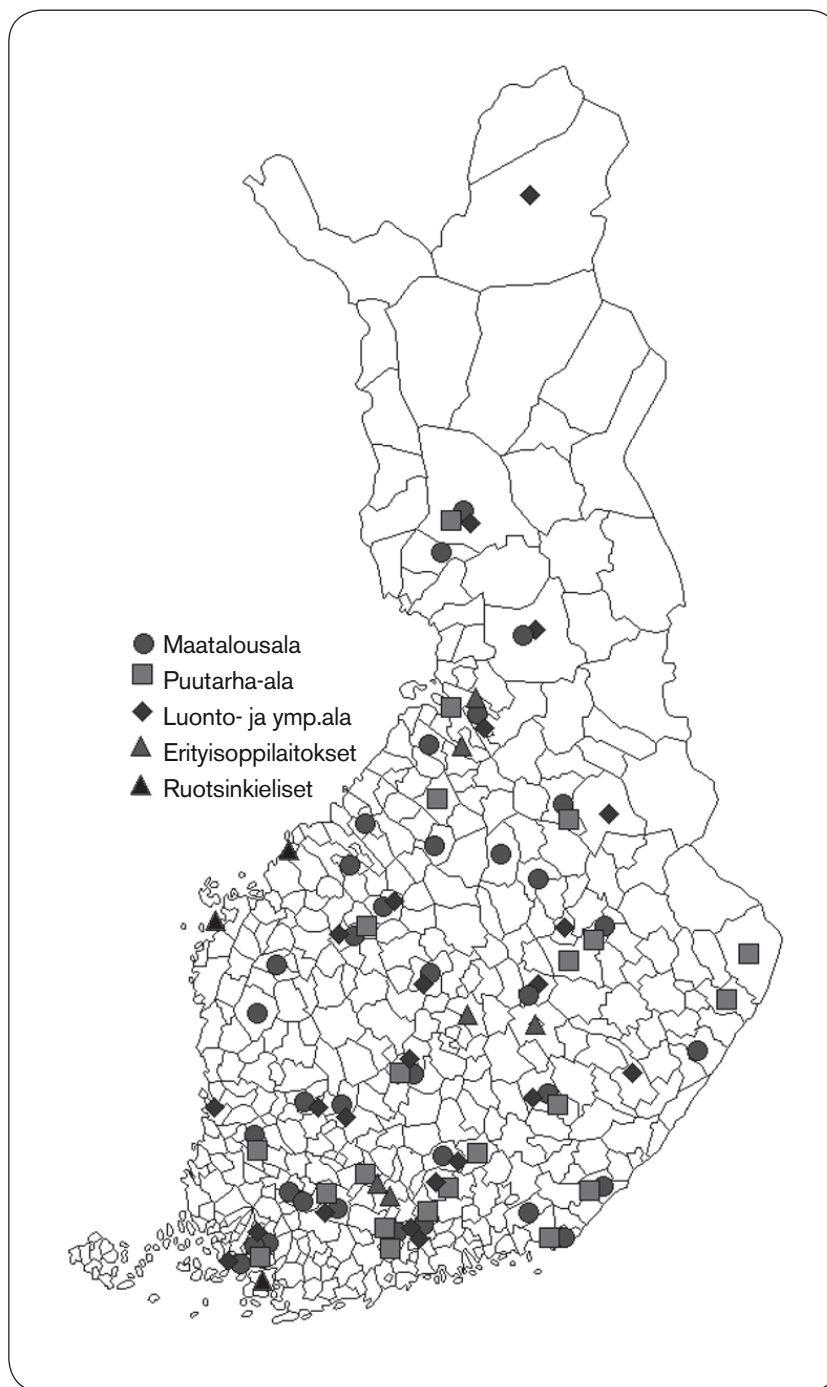
Taulukko 9. Nuorten toisen asteen maatalouskoulutusta tarjoavat oppilaitokset (Koulutusopas 2005).

Ahlmanin ammattiopisto
Ammatti-instituutti lisäkki, Osaran maaseutuopetusyksikkö
Etelä-Karjalan ammattiopisto, Lappeenrannan maatalous- ja puutarhakoulu
Haapajärven ammatti-instituutti, Maa- ja metsäosasto
Harjun oppimiskeskus
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto, Kokemäki
Hämeen ammatti-instituutti, Mustiala
Jämsän seudun koulutuskeskus
Järviseudun ammatti-instituutti, Kurejoen toimipaikka
Kainuun ammattiopisto, Seppälä
Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kannuksen yksikkö
Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kaustisen yksikkö, Kaustisen raviopisto
Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Perhon yksikkö
Koillis-Pohjanmaan ammattioppilaitos, Pudasjärven ammattioppilaitos
Kouvola seudun ammattiopisto, Maa- ja metsätalousoppilaitos
Loimaan ammatti-instituutti, Luonnonvara-ala
Länsi-Lapin ammatti-instituutti, Tervola, Loue
Merikosken ammatillinen koulutuskeskus, Pohjan toimipiste, Muhos
Mikkelin ammattiopisto, Otavankoulutila
Mäntsälän ammattiopisto, Saaren koulutila
Oulun seudun ammattiopisto, Muhoksen yksikkö
Pohjois-Karjalan ammattiopisto Kitee, maaseutuopetus
Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Valtimo
Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus, Luonnonvara-ala, Tarvaala
Päijänne-Instituutti, Asikkalan toimipiste
Ruukin maaseutuoppilaitos
Savon Ammatti- ja aikuisopisto, Muuruvesi, Suonenjoki
Seinäjoen koulutuskeskus, Maa- ja metsäoppilaitos, Ilmajoki
Suupohjan ammatti-instituutti, Maatalousoppilaitos
Uudenmaan maaseutuopisto
Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Paimio
Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Tuorla
Ylä-Savon ammattiopisto, Kiuruvesi
Ylä-Savon ammattiopisto, Peltosalmi
Ypäjän hevosopisto

Kuvio 1. Maatalousalan toisen asteen ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

Kuvio 2. Luonnonvara- ja ympäristöalan toisen asteen ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset vuonna 2005. **Lähde:** Opetushallitus

4.3 Maatalousalan ammattikorkeakoulut

Maatalousalan ammattikorkeakoulutusta annetaan yhteensä yhdeksässä ammattikorkeakoulussa (Taulukko 10). Suomenkielisistä ammattikorkeakouluista 7 tarjoaa maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmaa, 7 metsätalouden koulutusohjelmaa, 3 metsä- ja puutalouden markkinoinnin koulutusohjelmaa, 2 kestävän kehityksen koulutusohjelmaa, 2 puutarhatalouden koulutusohjelmaa ja yksi hevostalouden koulutusohjelmaa. Ruotsinkielisessä ammattikorkeakoulussa on tarjolla maaseutuelinkeinojen, puutarhatalouden, kestävän

kehityksen, maisemansuunnittelun ja metsätalouden koulutusohjelmat. (Ammattikorkeakoulujen valintaopas 2005). Luonnonvara-alan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen on alkanut tänä vuonna Seinäjoen ja Hämeen ammattikorkeakouluissa.

Taulukko 10. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmaa tarjoavat koulutuksen järjestäjät, ammattikorkeakoulut ja maatalouden opetuspaikkakunnat.

Koulutuksen järjestäjä	Maatalousalan amk ja opetuspisteen sijanti
Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymä	Hämeen amk, Mustiala
Joensuun kaupunki	Pohjois-Karjalan amk, Kitee
Jyväskylän ammattikorkeakoulu Oy	Jyväskylän amk, Saarijärvi
Laurea-ammattikorkeakoulu Oy	Laurea-amk, Hyvinkää
Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	Oulun seudun amk, Oulu
Rovaniemen koulutuskuntayhtymä	Rovaniemen amk, Rovaniemi
Savonia-ammattikorkeakoulun kuntayhtymä	Savonia-amk, Iisalmi
Seinäjoen koulutuskuntayhtymä	Seinäjoen amk, Ilmajoki
Ab Utbildning Sydväst	Yrkeshögskolan Sydväst, Tammisaari

4.4 Maatalousalan tutkinnot

4.4.1 Ammatillinen peruskoulutus

Maatalousalalle voi kouluttautua useita kanavia pitkin (Kuvio 3). Ammatillisessa opetus-suunnitelmaperusteisessa koulutuksessa voi suorittaa maatalousalan ammatillisen perustutkinnon. Se tuottaa alan perusosaamisen sekä työelämän edellyttämän erikoistuneemman osaamisen tutkinnon jollakin alan osa-alueella. Noin 70 % maatalousalan ammatillisen koulutuksen oppilasmäärästä suorittaa perustutkintotasosta tutkintoa.

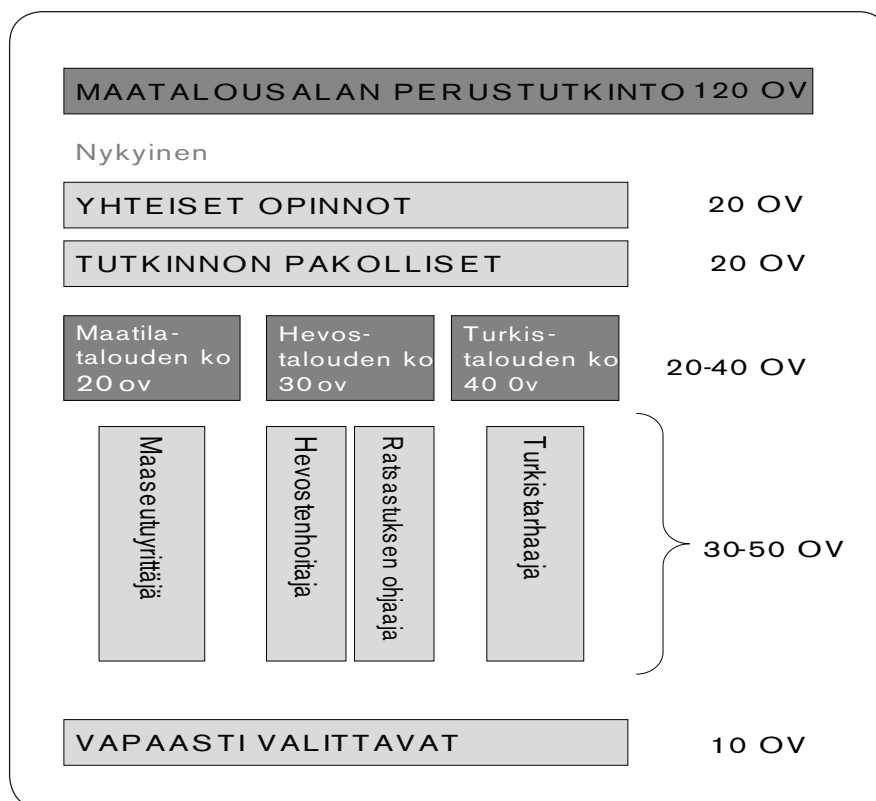
Maatalousalan perustutkinto toisen asteen koulutuksessa on rakenteeltaan kolmi-vuotinen (Kuvio 4). Tämän perustutkinnon opetussuunnitelmien perusteet on vahvistettu 23.4.2001 (määräys 24/011/2001). Maatalousalan perustutkinto sisältää seuraavat koulu-tusohjelmat:

Maatalousalan perustutkinto

- Hevostalouden koulutusohjelma, hevostenhoitaja, ratsastuksenohjaaja
- Maatilatalouden koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä
- Turkistuotannon koulutusohjelma, turkistarhaaja
- Eläintenhoidon koulutusohjelma, eläintenhoitaja (kokeilu, vakinaistamisvaiheessa)
- Maatalousteknologian koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä (kokeilu, vakinaistamisvaiheessa)

Kuvio 3. Maatalousalan ja siihen läheisesti liittyvät toisen asteen tutkinnot Suomessa vuonna 2006.

Kuvio 4. Maatilatalouden perustutkinnon rakenne (Opetushallitus 2001).

Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa myös ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomana näyttötutkintona, joka on suunnattu erityisesti aikuisväestöä varten. Oppilaitokset järjestävät tutkintoon tai sen osiin valmistavaa koulutusta, jonka yhteydessä opiskelija osoittaa taitonsa erilaisilla näytöillä. Valmistavaa koulutusta voidaan järjestää omaehtoisena tai työvoimapolitiittisena koulutuksena, oppisopimuksella tai henkilöstökoulutuksella.

Kolmivuotisen 120 opintoviikon laajuisen ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluopintoihin ja yliopistoihin (L 630/98, A 811/98, A 115/98, L 351/2003, A 355/2003). Perustutkintona näyttötutkintona suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus ammattikorkeakouluun. Yliopistoasetuksen nojalla yliopisto voi halutessaan todeta, että myös näyttötutkintona suoritettun ammatillinen perustutkinto antaa opintoja varten riittävän kelpoisuuden yliopisto-opintoihin (OPM:n kirje 11.5.1999 nro 21/500/99).

4.4.2 Ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) mukaan aikuiset voivat suorittaa näyttötutkintoina ammatillisia perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Luonnonvara- ja ympäristöalalla on tarjolla yhteensä 25 ammatti- ja 15 erikoisammattitutkintoa (Taulukko 11). Myös maaseutumatkailun ammattitutkinto on kuulunut luonnonvara- ja ympäristöalalle, mutta opetushallinnon uudessa koulutus- ja opintoalaluokituksessa se siirrettiin 1.1.2005 alkaen matkailu-, ravitsemis- ja talousalan matkailualalle (OPM 24/400/2003). Maatilatalouden alalla on ammattitutkintonimikkeitä 9 ja erikoisammattitutkintonimikkeitä 4. Noin 20 % maatalousalan opiskelijoista on ammatti- tai erikoisammattitutkintoon tähtäävässä koulutuksessa.

Taulukko 11. Maatilatalouden ammatti- ja erikoisammattitutkintonimikkeet (A 1009/2004).

Ammattitutkinnot	Hevostenvallmentajan at
	Karjatalouden at
	Kengityssepän at
	Luonnonmukaisen tuotannon at
	Maatalouskoneasentajan at
	Mehiläistarhaajan at
	Ratsastuksenopettajan at
	Seminologin at
	Viljelijän at
Erikoisammattitutkinnot	Maaseudun vesitalouden eat
	Ratsastuksenopettajan eat
	Tallimestarin eat
	Tarhaajamestarin eat

4.4.3 Euroopan neuvoston (EY 1257/99) edellyttämä koulutus tiettyjen tukien saamiseksi

Maatalouden varhaiseläkejärjestelmästä säädetään Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) nro 1257/1999 eli ns. EY:n maaseudun

kehittämisasetuksessa. Siinä muun muassa edistetään ikääntyvien viljelijöiden luopumista tilanpidosta. Tässä tilanteessa jatkajalle asetetaan vaatimus omata riittävä ammatillinen pätevyys. Se on edellytyksenä myös nuorten viljelijöiden aloittamistuen saamiseksi.

Kansallisesti on tarkemmin määritelty jatkajalta edellytettävästä koulutuksesta (A 2000/369). Riittävänä ammattitaitona pidetään vähintään toisen asteen ammatillista luonnonvara-alan koulutusta tai muuta vastaavaa koulutusta. Jatkajalla pitää olla vähintään kolmen vuoden työkokemus maatalouden harjoittamisesta ja vähintään 20 opintoviikon koulutus alalta. Tästä koulutuksen laajuudesta vähintään 10 opintoviikkoa tulee käsittää taloudellista koulutusta. Tämä koulutus on mahdollista suorittaa ammatillisen perustutkinnon osana. Koulutusvaatimuksen täyttyminen voidaan osoittaa myös oppisopimuskoulutuksella tai näyttötutkinnolla.

Jatkajalla on enintään kaksi kalenterivuotta aikaa hankkia vaadittava ammatillinen pätevyys tilan luovutushetkestä. Työkokemukseksi luetaan maatalouden harjoittaminen omaan tai yhteiseen lukuun perheenjäsenenä tai maataloustyöntekijänä.

4.5 Koulutustarjonta

4.5.1 Aloituspaikat

Luonnonvara- ja ympäristöalan peruskoulutuksen tarjonta väheni tasaisesti koko 1990-luvun alkupuolen, kunnes vuonna 1997 tarjonta kääntyi lievään nousuun ollen korkeimmillaan vuonna 2001. Tarjonnan painopiste on siirtynyt maatilatalouden koulutuksesta luonto- ja ympäristöalan koulutukseen. Luonto- ja ympäristöalan (ent. Muun luonnonvara-alan) perustutkinnon aloituspaikat lisääntyivät uutena koulutusalanana aina vuoteen 2002 saakka. Nykyinen luonnonvara- ja ympäristöalan aloituspaikkojen määrä nuorten koulutuksessa on 3 228 ja vastaavasti aikuisten koulutuksessa 1 022. Aikuisten aloituspaikkamäärät ovat tasaisesti lisääntyneet 2000-luvulla. (Taulukko 12).

4.6 Koulutuskysyntä

4.6.1 Hakijamäärät

Luonnonvara- ja ympäristöalalle on tyypillistä yliopistokoulutuksen suuri opiskelijamäärä suhteessa muihin aloihin (Taulukko 13, Kuvio 5). Yliopistossa luonnonvara-alalla opiskelijoita oli yli 25 000 vuonna 2003. Tämä selittyy koulutusalan luokitteluperusteilla, jolloin yliopistotason luonnonvara-alan koulutukseen sisältyy kaikki luonnontieteellinen koulutus, kuten esimerkiksi fysiikka ja matematiikka. Maatalous-metsätieteellisessä tiedekunnassa opiskeli 2 992 opiskelijaa vuonna 2005. Heistä perustutkinto-opiskelijoita oli 2 145 ja jatko-opiskelijoita 847. Maistereita valmistui 194 ja tohtoreita 28. Maatalouteen läheisesti liittyviä maatalous-metsätieteellisen aloituspaikkoja on vuosittain noin 125. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeli vuonna 2003 noin 8 400 opiskelijaa, ammattikorkeakoulussa vastaavasti noin puolta vähemmän.

Ensisijaiset hakijat ammatilliseen koulutukseen maatalousalalla vuosina 1997–2005 näkyvät taulukosta 14. Ensisijaisten hakijoiden määrä tunnuslukuna ei anna oikeaa kuvaa lopullisista koulutukseen tulijoista, koska osa hakijoista hakeutuu oppilaitosten koulutukseen joko suoraan ilman yhteisvalintaa tai jälkivalinnassa. Aloittaneiden opiskelijoiden

Taulukko 12. Ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen aloituspaikat luonnonvara- ja ympäristöalalla vuosina 2000–2005. Uusi koulutus- ja opintoalaluokitus.

	2005		2004		2003		2002		2001		2000	
	Nuoret	Aikuiset	Nuoret	Aikuiset	Nuoret	Aikuiset	Nuoret	Aikuiset	Nuoret	Aikuiset	Nuoret	Aikuiset
LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA												
Maatalous												
- Amatillinen peruskoulutus	1 253	467	1 231	455	1 164	392	1 189	334	1 404	246	1 455	415
- Ammattikorkeakoulu	327	21	313	117	316	81	319	69	314	116	301	137
Puutarhatalous												
- Amatillinen peruskoulutus	629	245	626	317	646	256	701	167	743	247	768	251
- Ammattikorkeakoulu	45	27	45	16	45	8	45	32	45	0	40	25
Kalatalous												
- Amatillinen peruskoulutus	94	36	105	38	101	34	121	20	112	4	181	24
- Ammattikorkeakoulu	25	15	25	0	25	16	25	0	25	15	25	0
Metsätalous												
- Amatillinen peruskoulutus	807	177	864	260	770	163	805	146	861	106	759	108
- Ammattikorkeakoulu	262	130	258	96	259	80	259	80	259	230	259	179
Luonto- ja ympäristöala												
- Amatillinen peruskoulutus	445	97	444	135	416	108	475	77	536	58	255	28
- Ammattikorkeakoulu	112	39	112	0	112	36	112	12	107	36	180	25
Muu luonnonvara- ja ympäristöalan koulutus												
- Amatillinen peruskoulutus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Ammattikorkeakoulu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	30
LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA YHTEENSÄ	3 999	1 254	4 023	1 434	3 854	1 174	4 051	937	4 406	1 058	4 273	1 222
Ammatillinen peruskoulutus	3 228	1 022	3 270	1 205	3 097	953	3 291	744	3 656	661	3 418	826
Ammattikorkeakoulu	771	232	753	229	757	221	760	193	750	397	855	396

määrä luonnonvara-alan eri tutkinnoissa on vaihdellut vuosittain (Taulukko 16). Aloituspaikkoihin nähden maatilatalouden koulutus on säilyttänyt vetovoimaisuutensa. Se on jopa lisääntymässä. Puutarha-alan ensisijaisten hakijoiden määrä on vähentynyt rajusti 2000-luvulle tultaessa, mutta näyttää nyt vakiintuneen noin 400 hakijaan vuodessa. Tämä on 63 puutarha-alan tarjolla olevista aloituspaikoista. Luonto- ja ympäristöalan koulutukseen ensisijaisesti hakeutuneita on vain 22 % alan tarjoamista koulutuspaikoista tällä hetkellä (Taulukko 14). Ensisijaisten hakijoiden määrä luonnonvara- ja ympäristöalalla vaihtelee huomattavasti oppilaitoksittain (Taulukko 15, liite 1).

Sekä lukio että ammatillista tutkintoa suorittavia oli vuosina 2002–2004 luonnonvara- ja ympäristöalalla yhteensä 134. Niistä maatalousalan perustutkintoa opiskeli 59 opiskelijaa, metsätalouden perustutkintoa vastaavasti opiskeli 50 ja puutarhatalouden perustutkintoa lukion ohella oli suorittamassa 14 opiskelijaa. Luonto- ja ympäristöalalla kaksoistutkintoa oli aloittanut suorittaa 10 opiskelijaa.

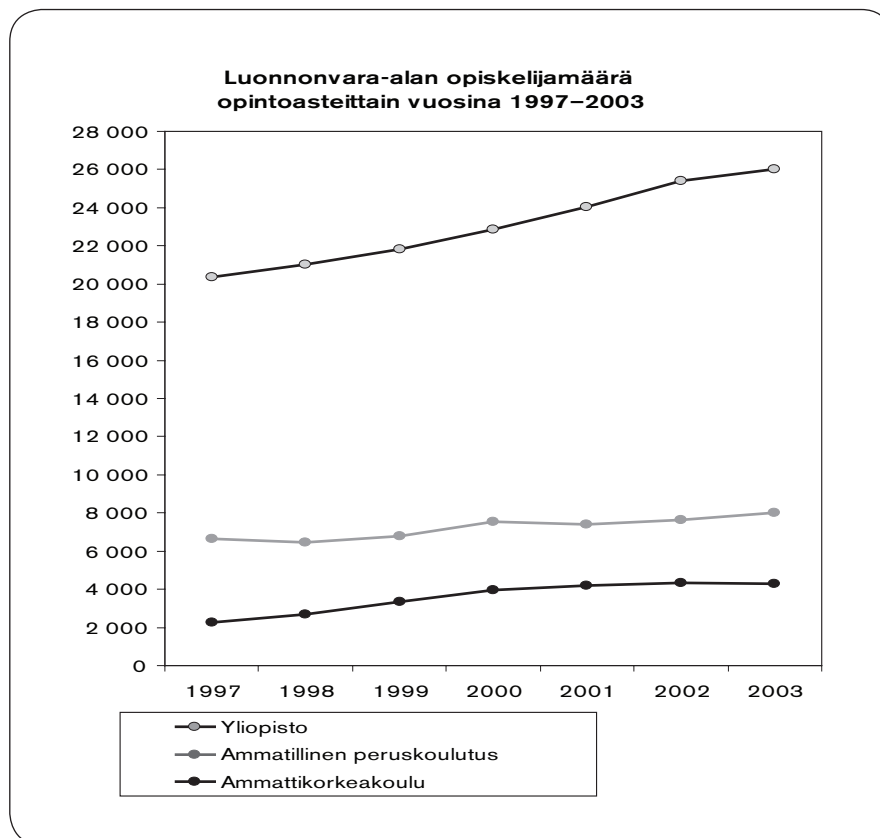
Luonnonvara- ja ympäristöalan oppisopimuskoulutuksessa oli opiskelijoita 1 890 vuonna 2003. Se on 4 % kaikkien alojen oppisopimusopiskelijoista. Keskeyttäneiden osuus on samaa suuruusluokkaa kuin luonnonvara- ja ympäristöalalla keskimäärin (18 %). Todistuksen sai noin puolet aloittaneista vuonna 2003 (Taulukko 17).

Taulukko 13. Luonnonvara- ja ympäristöalan sekä kaikkien alojen opiskelijamäärät opintoasteittain 1997–2003 Tilastokeskus 2005. Oppilaitostilastot. www.edu.fi/info/tilastot.

Luonnonvara- ja ympäristöala							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ammatillinen peruskoulutus	6 639	6 446	6 785	7 551	7 399	7 630	8 033
Ammattikorkeakoulu	2 249	2 679	3 370	3 958	4 175	4 316	4 286
Yliopisto	20 354	21 034	21 838	22 868	24 035	25 406	25 998
Kaikki alat							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ammatillinen peruskoulutus	106 941	111 328	116 487	121 568	125 161	131 038	135 060
Ammattikorkeakoulu	56 618	74 814	91 898	108 027	114 342	118 699	129 321
Yliopisto	121 703	124 991	128 594	133 230	138 256	144 306	147 085

Taulukko 14. Ensisijaiset hakijat nuorten ammatilliseen peruskoulutukseen luonnonvara- ja ympäristöalalla 1997–2005 Tilastokeskus 2005. Oppilaitostilastot. www.edu.fi/info/tilastot.

Opintoalat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Maatilatalous	1 569	1 288	1 244	1 213	1 128	1 090	1 184	1 357	1 390
Puutarhatalous	861	566	545	505	385	389	391	388	397
Kalatalous	222	117	84	42	43	39	43	36	24
Metsätalous	666	549	556	650	499	497	434	481	504
Luonto- ja ympäristöala	105	76	98	214	231	240	194	159	144
Yhteensä	3 423	2 596	2 527	2 624	2 286	2 255	2 246	2 421	2 459

Kuvio 5. Luonnonvara-alan opiskelijamäärä opintoasteittain vuosina 1997–2003.

Lähteet: Tilastokeskus. OPH/OPTI-tietokanta, OPM/AMKOTA, OPM/KOTA.

Taulukko 15. Yhteishaku 2005, kevät, ammatillinen koulutus, maatilatalous, vetovoimaisuus koulutuksen järjestäjittäin.

Järj. maakunta	Koulutuksen järjestäjä	1. hakijat	valitut	1. hakijat /valitut
Päijät-Häme	Päijät-Hämeen koulutus konserni	230	68	3,4
Häme	Hevosopisto oy	195	90	2,2
Keski-Suomi	Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	37	18	2,1
Keski-Pohjanmaa	Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä	214	109	2,0
Varsinais-Suomi	Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen kuntayhtymä	69	48	1,4
Pohjois-Savo	Pohjois-Savon ammatillisen korkeakoulutuksen kunta	99	69	1,4
Pohjois-Savo	Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	70	50	1,4
Kymenlaakso	Harjun oppimiskeskus oy	83	66	1,3
Pohjois-Pohjanmaa	Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä	32	26	1,2
Uusimaa	Hyvinkään kaupunki	11	10	1,1
Pohjanmaa	Svenska Österbottens förbund för utbildning och ku	9	9	1,0
Lappi	Rovaniemen koulutuskuntayhtymä	2	2	1,0
Satakunta	Huittisten kaupunki	23	23	1,0
Etelä-Savon	Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä	9	9	1,0
Varsinais-Suomi	Aktiebolaget utbildning sydväst	30	31	1,0
Etelä-Pohjanmaa	Seinäjoen ammatillisen korkeakouluopetuksen kuntay	23	24	1,0
Pirkanmaa	Ahlmanin koulun säätiö	13	14	0,9
Pohjois-Savo	Savon koulutuskuntayhtymä	27	29	0,9
Häme	Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymä	18	20	0,9
Pohjois-Karjala	Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä	26	30	0,9
Pohjois-Pohjanmaa	Koillis-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntay	24	28	0,9
Kymenlaakso	Kouvolan seudun kuntayhtymä	11	13	0,8
Lappi	Länsi-Lapin koulutuskuntayhtymä	18	22	0,8
Pohjanmaa	Optima samkommun	25	34	0,7
Pirkanmaa	Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä	22	32	0,7
Uusimaa	Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä	9	14	0,6
Kainuu	Kajaanin kaupunki	7	11	0,6
Etelä-Karjala	Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä	5	8	0,6
Pohjois-Pohjanmaa	Raahen koulutuskuntayhtymä	18	29	0,6
Varsinais-Suomi	Loimaan ammatti-instituutin kuntayhtymä	6	10	0,6
Pohjois-Pohjanmaa	Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	15	26	0,6
Etelä-Pohjanmaa	Suupohjan koulutuskuntayhtymä	3	7	0,4
Etelä-Pohjanmaa	Järviseudun koulutuskuntayhtymä	3	7	0,4
Keski-Suomi	Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä	5	14	0,4

Taulukko 16. Aloittaneet opiskelijat luonnonvara- ja ympäristöalalla vuonna 1993 ja vuosina 1998–2004.

Toinen aste (nuoret ja aikuiset, ei sisällä oppisopimuskoulutusta)								
Opintoala	1993	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Maatilatalous	1 574	1 652	1 627	1 890	1 719	1 740	1 280	1 277
Puutarhatalous	811	860	880	880	701	826	570	695
Kalatalous	112	108	89	98	68	105	73	53
Metsätalous	935	867	912	1 038	804	826	654	735
Muu luonnonvara-ala	11	110	158	201	404	462	275	325
Yhteensä	3 443	3 597	3 666	4 107	3 696	3 959	2 852	27

Lähde: WERA -web-raportointipalvelu (<http://pulpetti.oph.fi/wera/wera>)

Taulukko 17. Oppisopimuskoulutuksen osallistujat, aloittaneet, todistuksen saaneet ja keskeyttäneet opiskelijat vuonna 2003 uuden koulutus- ja opintoalaluokituksen mukaan.

Koulutusala	Osallistujat			Aloittaneet	Todistuksen saaneet	Keskeyttäneet
	Naiset	Miehet	Yhteensä			
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	486	278	764	323	143	34
Kulttuuriala	478	335	813	315	178	30
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	10 984	6 929	17 913	8 738	3 356	698
Luonnontieteiden ala	640	815	1 455	401	270	127
Tekniikan ja liikenteen ala	1 805	12 702	14 507	6 287	2 746	676
Luonnonvara- ja ympäristöala	1 088	802	1 890	747	386	135
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	8 016	1 119	9 135	4 154	2 337	257
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	3 792	813	4 605	1 903	1 114	276
Koko maa yhteensä	27 289	23 793	51 082	22 868	10 530	2 233

Lähde: Tilastokeskus, OPH/OPTI 4.5.2005

4.6.2 Tutkinnon suorittaneet

Tutkinnon suorittaneiden opiskelijoiden määrä on vähentynyt huomattavasti vuoden 1995 lukumäärästä kaikilla aloilla lukuun ottamatta luonto- ja ympäristöalaa (Taulukko 18). Vuosina 2002–2004 suoritti yhteensä 1 649 opiskelijaa sekä ammatillisen tutkinnon että ylioppilastutkinnon. Näistä 49 opiskelijaa oli luonnonvara- ja ympäristöalalta. Suurin osa kaksoistutkinnon suorittajista oli maatilatalouden perustutkinnon opiskelleita (30 kpl). Kymmenen oli metsäalan perustutkinnon suorittaneita ja muut sijoittuivat muille luonnonvara- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittajiin melko tasaisesti.

Näyttötutkintojen perustutkintojen suorittaneiden määrä on hiukan vähentynyt. Ammattitutkintoja suoritetaan luonnonvara- ja ympäristöalalla enemmän kuin perustutkintoja. Erikoisammattitutkintoja suoritetaan vielä hyvin vähän (Taulukko 19).

Taulukko 18. Tutkinnon suorittaneet luonnonvara- ja ympäristöalalla opintoaloittain vuonna 1993, 1995, ja vuosina 1998–2004.

Opintoala	1993	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Maatilatalous	1 567	1 273	986	868	920	948	848	495	635
Puutarhatalous	537	643	514	512	510	476	422	191	317
Kalatalous	63	98	67	70	48	48	47	18	30
Metsätalous	573	867	566	530	530	470	433	131	417
Luonto- ja ympäristöala	10	8	9	38	63	112	120	263	198
Yhteensä	2 750	2 889	2 142	2 018	2 071	2 054	1 870	1 098	1 597

Lähde: Tilastokeskus - Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmä OPTI 20.4.2005

Taulukko 19. Näyttötutkinnon suorittaneet koulutusalan ja opintoalan mukaan vuosina 1999–2003.

Koulutusala	Aikuisten amm. peruskoulutus			Ammattitutkinnot			Erikoisammattitutkinnot		
Opintoala	1999	2001	2003	1999	2001	2003	1999	2001	2003
Luonnonvara-ala	327	377	284	281	635	533	21	47	8
Maatilatalous	150	218	138	57	276	203	7	8	0
Puutarhatalous	156	128	81	50	110	79	0	7	2
Kalatalous	5	5	3	0	0	0	0	0	0
Metsätalous	16	25	48	88	112	80	8	24	0
Muu luonnonvara-ala	0	1	14	86	137	171	6	8	6

Lähde: Tilastokeskus - Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmä OPTI 20.4.2005

4.6.3 Keskeyttäneet

Opintojen keskeyttäminen on luonnonvara- ja ympäristöalalle tyypillinen ja vakava ongelma. Ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäminen on yleisesti vähentynyt tasaisesti viime vuosina. Kaikilla koulutusaloilla ammatillisessa koulutuksessa keskeytti keskimäärin 12 % opiskelijoista vuosina 2003–2004. Vastaava keskeyttämis-% ammattikorkeakoulussa oli 9 % ja yliopistossa 8 %. Vuosina 2003–2004 luonnonvara- ja ympäristöalan keskeyttäminen oli ammatillisessa koulutuksessa 17 % omalla koulutusosalalla. Kokonaan opinnot keskeytti 15 % opiskelijoista. Vastaavasti ammattikorkeakoulussa keskeyttäminen oli 10 % omalla koulutusosalalla ja 9 % keskeytti kokonaan luonnonvara-alan ammattikorkeakouluopinnot. Yliopistossa opiskelevat keskeyttivät omalla alalla 8 % ja kokonaan opinnoista luopui 5 % opiskelijoista ko ajanjaksolla. Luonnonvara- ja ympäristöalan keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa on säilynyt viime vuosina samalla tasolla (Taulukko 20 ja 21).

Osin korkeat luvut saattavat selittyä oman tai tulevan oman yrityksen palvelukseen siirtymisellä, jolloin tutkinnon loppuun suorittamista ei koeta niin tärkeäksi. Myös tutkintorakenteen muuttuminen 2-vuotisesta 3-vuotiseksi on lisännyt opintojen keskeyttämistä.

Jonkin verran keskeyttämistilastointiin on vaikuttanut myös se oppilaitoskohtainen kirjavuus, miten tilastointiin ilmoitetaan Euroopan neuvoston (EY 1257/99) edellyttämä koulutus tiettyjen tukien saamiseksi (20 ov). Jos ko opiskelija on ilmoitettu perustutkintoa suorittavaksi ja opiskelee vain vaaditun 20 opintoviikon pituisen koulutusjakson, tämä tulee kirjautuneeksi keskeyttäväksi opiskelijaksi. Opetushallitus on antanut 20.1.2006 perustietojen laskentapäivien tilastoinnista ohjeet, että ne luonnonvara-alan koulutuksessa olevat opiskelijat, joilta edellytetään vähintään 20 opintoviikon koulutusta tiettyjen tukien saami-

seksi (Asetus maatalousyrittäjien luopumistuesta, asetuksen muutos 369/2000, § 6), mutta jotka eivät suorita ammatillista perustutkintoa ilmoitetaan perustietolomakkeen kohdassa ”muu koulutus yhteensä” (kohta 8.8).

Joka tapauksessa keskeyttämisaste muuhun toisen asteen ammatilliseen koulutukseen verrattuna on niin korkea, että sen alentamiseen on kiinnitettävä huomiota. Keskeyttämisessä on myös huomattavia oppilaitoskohtaisia eroja (liite 2).

Ammatillisen koulutuksen yhteydessä järjestettävän ammatillisen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokeilu käynnistetään koko Suomessa kokeilumuotoisena elokuussa 2006 alkavassa koulutuksessa. Kokeilun aloittaminen on osa laajaa toimenpidekokonaisuutta, jonka tavoitteena on muun muassa nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Kokeilussa ammatillisen koulutuksen yhteyteen kehitetään yhtäältä ammatilliseen koulutukseen siirtymiskynnyksen madaltamiseksi ja toisaalta alkuvaiheen keskeyttämisen vähentämiseksi ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta, josta opiskelija voi joustavasti siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen. Koulutus on suunnattu erityisesti sellaisille perusopetuksen päättävillä nuorilla, joille ei ole vielä selkiintynyt käsitystä ammatinvalinnastaan. Koulutuksen laajuus on opiskelijan tarpeiden mukaan 20–40 opintoviikkoa.

**Maatalousalan koulutuksen järjestäjistä kokeilussa
ovat mukana lähes kaikki maatalousalan koulutuksen järjestäjät**

- Hyvinkään kaupunki
- Päijät-Hämeen koulutuskonserni
- Keski-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä
- Kouvolan seudun kuntayhtymä
- Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- Huittisten kaupunki
- Ahlmanin koulun säätiö
- Loimaan ammatti-instituutin kuntayhtymä
- Ab Utbildning Sydväst
- Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
- Seinäjoen koulutuskuntayhtymä
- Suupohjan koulutuskuntayhtymä
- Järviseudun koulutuskuntayhtymä
- Svenska Österbottens Förbund för utbildning och kultur
- Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä
- Savon koulutuskuntayhtymä
- Ylä-Savon ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
- Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä
- Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä
- Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä
- Raahen koulutuskuntayhtymä
- Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
- Länsi-Lapin koulutuskuntayhtymä

Taulukko 20. Koulutuksen keskeyttäminen luonnontarve- ja ympäristöalalla vuosina 2001–2004. Opiskelijamäärään eivät sisälly oppisopimus- eikä aikuisten näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa olevat opiskelijat.

Opintoala	2001				2002					
	Kokonais- opiskelija- määä	Keskeytti opinnot ko. koulutusalla		Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen	Kokonais- opiskelija- määä	Keskeytti opinnot ko. koulutusalla		Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen		
		yhteensä	%			yhteensä	%			
Maatiliatalous	2 780	697	25,1	558,0	20,1	2 650	648	24,5	548	20,7
Putarhatalous	1 382	300	21,7	244,0	17,7	1 175	232	19,7	177	15,1
Kalatalous	171	49	28,7	44,0	25,7	135	40	29,6	33	24,4
Meisätalous	309	113	36,6	66,0	21,4	1 450	306	21,1	238	16,4
Luonto-ja ympäla	1 611	347	21,5	288,0	17,9	468	123	26,3	87	18,6
Yhteensä	6 253	1 506	24,1	1 200,0	19,2	5 878	1 349	22,9	1 083	18,4
2003										
Opintoala	Kokonais- opiskelija- määä	Keskeytti opinnot ko. koulutusalla		Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen	Kokonais- opiskelija- määä	Keskeytti opinnot ko. koulutusalla		Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen		
		yhteensä	%			yhteensä	%			
Maatiliatalous	2 650	610	23,0	526,0	19,8	2 760	522	18,9	446	16,2
Putarhatalous	1 220	279	22,9	226,0	18,5	1 142	211	18,5	190	16,6
Kalatalous	148	40	27,0	32,0	21,6	167	35	21	29	17,4
Meisätalous	1 386	252	18,2	197,0	14,2	1 468	218	14,9	163	11,1
Luonto-ja ympäla	621	122	19,6	92,0	14,8	664	119	17,9	98	14,8
Yhteensä	6 025	1 303	21,6	1 073,0	17,8	6 201	1 105	17,8	926	14,9

Taulukko 21. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintojen kulku ammatillisessa koulutuksessa koulutusaloittain vuosina 2002–2004.

2002						2004					
Koulutusala	Kokonais- opiskelija- määrä	Keskeytti opinnot koulutusalaalla yhteensä	%	Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen yhteensä	%	Koulutusala	Kokonais- opiskelija- määrä	Keskeytti opinnot koulutusalaalla yhteensä	%	Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen yhteensä	%
Humanistinen ja kasvatustala	1 441	248	17,2	152	10,5	Humanistinen ja kasvatustala	1 983	199	10	143	7,2
Kulttuuriala	7 981	1 293	16,2	1 120	14	Kulttuuriala	9 559	1 386	14,5	1 170	12,2
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	14 929	2 633	17,6	2 518	16,9	Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	13 243	1 980	15	1 620	12,2
Luonnontieteiden ala	4 342	566	13	449	10,3	Luonnontieteiden ala	6 052	939	15,5	765	12,6
Tekniikan ja liikenteen ala	43 376	6 508	15	4 717	10,9	Tekniikan ja liikenteen ala	45 542	5 866	12,9	4 367	9,6
Luonnontieteiden ja ympäristöala	5 878	1 349	22,9	1 083	18,4	Luonnontieteiden ja ympäristöala	6 171	1 098	17,8	919	14,9
Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala	16 519	2 144	13	1 838	11,1	Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala	16 394	1 805	11	1 518	9,3
Matkailu-, ravitsemis- ja taloustala	15 711	2 581	16,4	2 032	12,9	Matkailu-, ravitsemis- ja taloustala	16 173	2 356	14,6	1 878	11,6
Yhteensä	110 177	17 322	15,7	13 909	12,6	Yhteensä	115 117	15 629	13,6	12 380	10,8
2003						2002–2004					
Koulutusala	Kokonais- opiskelija- määrä	Keskeytti opinnot koulutusalaalla yhteensä	%	Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen yhteensä	%	Koulutusala	Kokonais- opiskelija- määrä	Keskeytti opinnot koulutusalaalla yhteensä	%	Keskeytti kokonaan amm. koulutuksen yhteensä	%
Humanistinen ja kasvatustala	1 684	278	16,5	198	11,8	Humanistinen ja kasvatustala	5 108	725	14,2	493	9,7
Kulttuuriala	9 024	1 356	15	1 169	13	Kulttuuriala	26 564	4 035	15,2	3 459	13
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	13 515	2 034	15	1 701	12,6	Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	41 687	6 647	15,9	5 839	14
Luonnontieteiden ala	5 683	888	15,6	655	11,5	Luonnontieteiden ala	16 077	2 393	14,9	1 869	11,6
Tekniikan ja liikenteen ala	46 028	6 419	13,9	4 774	10,4	Tekniikan ja liikenteen ala	134 946	18 793	13,9	13 858	10,3
Luonnontieteiden ja ympäristöala	6 025	1 303	21,6	1 073	17,8	Luonnontieteiden ja ympäristöala	18 074	3 750	20,7	3 075	17
Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala	16 897	2 035	12	1 735	10,3	Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala	49 810	5 984	12	5 091	10,2
Matkailu-, ravitsemis- ja taloustala	16 248	2 269	14	1 813	11,2	Matkailu-, ravitsemis- ja taloustala	48 132	7 206	15	5 723	11,9
Yhteensä	115 104	16 582	14,4	13 118	11,4	Yhteensä	340 398	49 533	14,6	39 407	11,6

4.6.4 Työllistyminen

Ammatillisen koulutuksen jälkeistä työllistymistä ja jatko-opintoihin hakeutumista seurataan tilastokeskuksen kyselyillä ja oppilaitosten omilla kyselyillä. Parhaiten vuosina 1999–2002 tutkinnon suorittaneista ovat työllistyneet maatilatalouden perustutkinnon suorittaneet ja heikoimmin luonto- ja ympäristöalan tutkinnon suorittaneet (Taulukko 22).

Taulukko 22. Koulutuksen jälkeinen työllistyminen (Tilastokeskus).

Opintoala	Tutkinnon suorittaneita 1999–31.7.2002	Pääasiallinen toiminta vuoden 2002 lopussa				
		Osuus valmistuneista %				
		Työllisiä	Työttömiä	Päätoimisia opiskelijoita	Työn ohessa opiskelevia (sis. työllisiin)	Muut
Maatilatalous	3 513	62,7	9,8	14,8	10,2	12,8
Puutarhatalous	1 960	50,5	26,8	11,7	6,9	11
Kalatalous	198	46,5	18,2	28,3	10,6	7,1
Metsätalous	1 969	53,2	14,8	16,3	8	15,7
Muu luonnonvara	290	42,4	17,9	25,9	10,7	13,8
Kaikki opintoalat	134 630	61,5	15,3	11,4	9,4	11,8

4.7 Luonnonvara- ja ympäristöalan opetuksen henkilöstö

Ammatillisen koulutuksen opettajien koulutustarpeen ennakointia on selvitetty opetusministeriön raportissa (OPM 2003/9). Laki (356/2003) ja asetus (356/2003) ammatillisesta opettajakoulutuksesta säätelevät ammatillista opettajakoulutusta. Lain perusteella ammatillista opettajakoulutusta antavat viisi ammatillista opettajakorkeakoulua. Ruotsinkielistä koulutusta järjestää Åbo Akademi. Opintojen laajuus on 60 opintopistettä, johon kuuluu kasvatustieteellisiä perusopintoja, ammattipedagogisia opintoja, opetusharjoittelua sekä muita opintoja. Opettajankoulutuksen voi suorittaa päätoimisena opiskeluna tai monimuoto-opintoina. Päätoiminen opiskelu suoritetaan yhden lukuvuoden aikana ja moni-muotoinen yleensä työn ohessa 1–3 lukuvuoden aikana.

Vuonna 2002 päätoimisia luonnonvara- ja ympäristöalan opettajia oli yhteensä 783. Arvioitu päätoimisten luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien tarve vuonna 2020 on 568 opettajaa. Vähennystä on siis noin 200 opettajaa (Taulukko 23). Vuonna 2005 luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien määrä oli kuitenkin lisääntynyt yli 900 opettajaan. Noin puolet heistä oli yli 50 vuotiaita. Vielä vuonna 2003 opettajista suurin osa, 38,9 %, sijoittui ikäluokkaan 41–50 v. Naiset olivat keskimäärin hieman nuorempia kuin miehet. Ammatillisten opintojen opettajista on 51,1 % naisia ja 48,9 % miehiä. Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakunta on siis nopeasti ikääntymässä (Taulukko 24).

Taulukko 23. Päätoimiset opettajat vuonna 2002, opettajien laskennallinen tarve vuonna 2020 ja muutokset koulutusaloittain tarkastelulla aikavälillä (Tilastokeskus).

Opettajien eniten opettama aine/koulutusala	Päätoimisia opettajia yhteensä vuonna 2002	Päätoimisten opettajien tarve vuonna 2020	Muutos vuodesta 2002 vuoteen 2020
Yhteisten opintojen opettajat	2 413	2 136	-277
Koulutusala			
Luonnonvara-ala	783	568	-215
Tekniikan ja liikenteen ala	3 373	3 071	-302
Kaupan ja hallinnon ala	975	914	-61
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1 372	1 317	-55
Sosiaali- ja terveysala	1 537	1 573	36
Kulttuuriala	672	618	-54
Vapaa-aika- ja liikunta-ala	99	173	74
Tieto alasta puuttuu	469	0	-469
Ammatillisten op. opettajat yht.	9 280	8 234	-1 046
Kaikkiaan	11 693	10 370	-1 323

Taulukko 24. Ammatillisten opettajien lukumäärä ja ikäjakauma vuonna 2005 (Tilastokeskus).

	Yht.	Alle 40 v		40–49 v		50 v ja yli	
	f	f	%	f	%	f	%
Ammatillisten opintojen opettajat yhteensä	9 716	2 072	21,3	3 349	34,5	4 295	44,2
Humanistinen ja kasvatusala	145	44	30,3	56	38,6	45	31
Kulttuuriala	1 227	363	29,6	472	38,5	392	31,9
Yhteiskuntatiet., liiketal. ja hall. ala	915	190	20,8	299	32,7	426	46,6
Luonnontieteiden ala	179	65	36,3	61	34,1	53	29,6
Tekniikan ja liikenteen ala	3 235	538	16,6	1 036	32	1 661	51,3
Luonnonvara- ja ympäristöala	907	212	23,4	298	32,9	397	43,8
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1 459	319	21,9	494	33,9	646	44,3
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1 327	292	22	511	38,5	524	39,5
Muu opetus	242	35	14,5	93	38,4	114	47,1
Tieto opetettavasta aineesta puuttuu	80	14	17,5	29	36,3	37	46,3

4.7.1 Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien kelpoisuus

Ammatillisen koulutuksen toisen asteen opettajat ovat suurimmaksi osaksi muodollisesti kelpoisia työhönsä (Taulukko 25). Muodollisella kelpoisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että he täyttävät joulukuussa 1998 voimassa olleiden toisen asteen ammatillista koulutusta koskevien asetusten vaatimukset (A 1998/986). Ko. asetukset ovat eri koulutusaloilla ja eri opettajaryhmiä koskien hieman toisistaan poikkeavia tutkinnon, pohjakoulutuksen ja työkokemuksen suhteen. Yhteistä kaikille on vaatimus pedagogisesta koulutuksesta.

Eri koulutusaloilla on noin 10–30 % muodollisesti epäpätevää opettajaa (Taulukko 25). Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla sekä sosiaali- ja terveysalalla on epäpäteviä opettajia suhteellisesti vähiten ja luonnontieteiden ja kulttuurialalla eniten. Kulttuurialalla musiikin ja taiteen eri opinnoissa käytetään runsaasti tuntiopettajia, joilta yleensä puuttuu opettajan kelpoisuus.

Epäpätevilta opettajilta puuttuu yleisimmin pedagoginen koulutus ja joillakin opintoaloilla myös opettajan pätevyyteen vaadittavan tutkinnon puuttuminen on yleistä. Tutkin-

to puuttuu usein niiden opintoalojen epäpätevilta opettajilta, joilla aloilla korostuu muita enemmän opettajan omat osaamisen ja tekemisen taidot ja joilla ammattitaito yleensä saavutetaan oman tekemisen kautta, esimerkiksi jotkut taiteen ja musiikin lajit. Yleensä työkokemuksessa ei ole puutteita, koska muodollisesti epäpätevät opettajat palkataan juuri hyvän ammattitaidon johdosta, vaikka heiltä puuttuukin kelpoisuuden edellyttämä pedagoginen koulutus ja mahdollisesti myös ammatillinen tutkinto.

Vuoden 2002 tilastoissa luonnonvara- ja ympäristöalalla oli yhteensä 819 opettajaa, joista naisia 233 eli 28 % ja miehiä 586 eli 72 %. Kelpoisuusehdot täyttyivät 76 prosentilla. Vastaavasti vuonna 2005 luonnonvara- ja ympäristöalan opettajia oli yhteensä 847. Tällöin muodollisesti kelpoisten opettajien määrä oli vähentynyt 69 %:iin. Suurin syy epäpätevyyteen oli pedagogisten opintojen puuttuminen.

Luonnonvara- ja ympäristöalan päätoimisista opettajista muodollisesti kelpoisia opettajia on eniten metsätaloudessa (93 %), metsien monikäytössä (86 %), viheralalla (87 %), maataloudessa (83 %) sekä puutarhatuotannossa (80 %) (Taulukko 26). Suurimmat puutteet olivat puolestaan ympäristöalalla (40 %), pieneläinhoitoalalla (43 %), kalataloudessa (43 %) sekä luontoalalla (46 %). Yleisin puute oli pedagogisten opintojen puuttuminen.

Taulukko 25. Ammatillisten opintojen opettajat ja opettajien muodollinen kelpoisuus vuonna 2005 koulutusalan ja opetuskielen mukaan (Tilastokeskus).

Opettajan eniten opettamat opinnot	Opettajia yhteensä			Suomenkieliset		Ruotsinkieliset		Yhteensä	
	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset	Yht.	Muodoll. kelpoisuus		Muodoll. kelpoisuus		Muodoll. kelpoisuus	
				f	%	f	%	f	%
Yhteisten opintojen opettajat yht.	2 135	130	2 265	1 573	73,7	96	73,8	1 669	73,7
Ammatillisten opint. opettajat yht.	9 211	505	9 716	6 840	74,3	272	53,9	7 112	73,2
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	142	3	145	102	71,8	103	71
Kulttuuriala	1 199	28	1 227	744	62,1	16	57,1	760	61,9
Yhteiskuntatiet., liiketal. ja hall. ala	896	19	915	616	68,8	8	42,1	624	68,2
Luonnontieteiden ala	171	8	179	62	36,3	2	25	64	35,8
Tekniikan ja liikenteen ala	3 092	143	3 235	2 287	74	69	48,3	2 356	72,8
Luonnonvara- ja ympäristöala	847	60	907	588	69,4	32	53,3	620	68,4
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1 382	77	1 459	1 161	84	32	41,6	1 193	81,8
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	1 265	62	1 327	1 118	88,4	41	66,1	1 159	87,3
Muu opetus	216	26	242	161	74,5	19	73,1	180	74,4
Tieto opetettavasta aineesta puuttuu	1	79	80	1	100	52	65,8	53	66,3
Opettajia kaikkiaan	11 346	635	11 981	8 413	74,1	368	58	8 781	73,3

Taulukko 26. Luonnonvara- ja ympäristöalan ammatillisten opettajien määrä ja kelpoisuudet koulutusaloinain sekä jaoteltuna pää- ja sivutoimisuuteen (Tilastokeskus).

	Päätoimiset ammatilliset opettajat						Sivutoimiset ammatilliset opettajat							
	Kelpoinen			Kelpoisuus puuttuu			Kelpoinen			Kelpoisuus puuttuu				
	yht	lkm	%	yht	Tutkinto tai oppimäärä	pedagogiset opinnot	Työkokemus	yht	lkm	%	yht	Tutkinto tai oppimäärä	pedagogiset opinnot	Työkokemus
Luonnonvara-ala	729	581	80	147	42	139	4	21	1	5	20	9	18	4
Maatilatalous	128	106	83	22	6	18	0	5	1	20	4	2	4	1
Hevostalous	35	18	51	17	5	16	1	5	0	0	5	1	5	2
Turkistalous	2	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Kukka- ja puutarhakauppa	16	11	69	5	1	5	0	--	--	--	--	--	3	0
Vihherala	38	33	87	4	0	4	0	1	--	--	--	--	--	--
Puutarhatuotanto	56	45	80	11	1	11	0	5	0	0	5	2	--	--
Kalatalous	23	10	43	13	3	13	0	--	--	--	--	--	--	--
Metsätalous	205	191	93	14	3	13	0	3	--	--	--	--	--	--
Metsäkoneala	121	95	79	26	18	26	1	1	--	--	--	--	--	--
Metsien monikäyttö	14	12	86	2	0	2	0	--	--	--	--	--	--	--
Luontoala	13	6	46	7	0	7	1	--	--	--	--	--	--	--
Ympäristöala	10	4	40	6	0	6	0	1	--	--	--	--	--	--
Poro- ja luontoistalous	4	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Pieneläinhoitaja	7	3	43	4	0	4	0	--	--	--	--	--	--	--
Muu luonnonvara-ala	57	43	75	14	4	12	1	--	--	--	--	--	--	--

4.7.2 Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakoulutustarve

Hyvän työllisyystilanteen johdosta yliopistoista valmistuvien hakeutuminen opettajan tehtäviin luonnonvara- ja ympäristöalalle on vähentynyt. Tilalle ovat tulleet ammattikorkeakouluista valmistuvat, jotka koulutustasonsa puolesta ovat myös tehtävään päteviä ja heillä on usein myös paremmat käytännön taidot. Opetuksen tason ja kehittämisen turvaamiseksi opetusalan tulisi kuitenkin olla riittävän kilpailukykyinen myös yliopistoista valmistuville. Erillinen opettajan koulutus katsotaan monesti lisärasitteeksi, jota muiden alojen tehtäviin siirryttäessä ei tarvitse suorittaa. Luonnonvara-alan opettajakoulutuksen suorittaneita on ollut tarvetta vähäisempi määrä vuosina 1998–2001 (Taulukko 27).

Taulukko 27. Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakoulutuksen hakijamäärät, valitut ja valmistuneet 1998–2001 (Ammatilliset opettajakorkeakoulut).

	1998	1999	2000	2001
Hakijat	77	94	125	119
Valitut	43	46	80	89
Valmistuneet	55	48	30	38

Opettajien pedagogista pätevoitymistä on helpottanut opettajakoulutuksen monimuotoistaminen, joka on mahdollistanut sen suorittamisen opetustyön ohessa. Näitä toteutusmalleja tulisi edelleen kehittää. Vuosina 2004–2006 opettajakoulutukseen hakeneiden luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien jakautuminen eri perustutkintoihin näkyy taulukosta 28.

Taulukko 28. Opettajakoulutukseen hakeneet, hyväksytyt ja paikan vastaanottaneet luonnonvara- ja ympäristöalan opettajat vuosina 2004–2006.

	2004			2005			2006		
	Akt. hakij.yht.	Opisk. hyväks.	Paikan vast.ott.	Akt. hakij.yht.	Opisk. hyväks.	Paikan vast.ott.	Akt. hakij.yht.	Opisk. hyväks.	Paikan vast.ott.
Maatilatalous	76	32	31	74	42	40	45		
Puutarhatalous	26	10	9	32	17	17	26		
Kalatalous	5	3	3	4	2	2	0		
Metsätalous	85	47	46	63	24	22	40		
Luonto- ja ympäristöala	21	6	4	19	7	7	22		
Muu luonnonvara- ja ympäristöala	25	7	7	31	15	15	24		
Yhteensä	238	105	100	223	107	103	157	((85))*	

Lähde: Amatillisten opettajakorkeakoulujen yhteishakurekisteri (AMKOPE) vuosien 2004–2006 osalta,

*Tieto hyväksytyjen määrästä on keskeneräinen, sillä valinnat ovat vielä hieman kesken (11.4.2006).

Suositus aloituspaikkamääräksi on 95.

Suosituimmat opettajakorkeakoulut ovat olleet Jyväskylän, Tampereen ja Hämeenlinnan opettajakorkeakoulut (Taulukko 29). Vähiten luonnonvara- ja ympäristöalan opettajia hakeutuu Helsinkiin pätevoitymään opettajaksi.

Luonnonvara- ja ympäristöalalla opettajat ovat keskeisin tekijä pyrittäessä luomaan ja ylläpitämään korkeatasoista opetusta. Tällä hetkellä avoimeksi tuleviin virkoihin ei ole riittävän paljon päteviä hakijoita niin, että paikoista syntyisi kilpailua hakijoiden kesken.

Pätevät ja tehtäväänsä motivoituneet opettajat ovat alan koulutuksen ja sitä kautta koko ammattialan kehittämisen ehdoton edellytys.

Uutena tutkintona luonto- ja ympäristöalalle tuli vuodesta 2001 alkaen luonto- ja ympäristöalan perustutkinto. Päteviä opettajia, joilla on riittävä ammatillinen pohjakoulutus, pedagoginen koulutus ja vaadittava työkokemus, on ollut vaikea löytää. Erityisesti ympäristöalan osaajista on ollut pulaa. Tämä saattaa tosin lähivuosina helpottua, kun myös eri ammattikorkeakouluissa käynnistetyistä ympäristöalan koulutusohjelmista alkaa valmistua tutkinnon suorittaneita ympäristöalan osaajia.

Taulukko 29. Opettajankoulutukseen ensisijaiset hakeneet ja valitut luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien lukumäärä eri opettajakorkeakouluihin vuosina 2002–2005 (Ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhteishakurekisteri (AMKOPE)).

Opettajakorkeakoulu	Helsinki	Häme	Oulu	Jyväskylä	Tampere
2005 hakijat					
- miehet	12	32	22	39	44
- naiset	30	63	30	62	57
yht	42	95	52	101	101
2005 valitut					
- miehet	1	7	11	27	12
- naiset	2	22	15	41	8
yht	3	29	26	68	20
2004 hakijat					
- miehet	15	49	19	53	56
- naiset	24	56	21	40	61
yht	39	105	40	93	117
2004 valitut					
- miehet	4	13	12	23	17
- naiset	1	15	5	15	8
yht	5	28	17	38	25
2003 hakijat					
- miehet	1	16	11	13	14
- naiset	8	27	9	23	12
yht	9	43	20	36	26
2003 valitut					
- miehet	1	10	7	10	12
- naiset	4	11	3	9	8
yht	5	21	10	19	20
2002 hakijat					
- miehet			20	9	23
- naiset			19	32	11
yht			39	41	34
2002 valitut					
- miehet			8	4	10
- naiset			8	14	4
yht			16	18	14

4.7.3 Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien täydennyskoulutustarpeet

Luonnonvara- ja ympäristöalan opettajien täydennyskoulutustarpeita selvitettiin viimeksi syksyllä 2003 tehdyllä kyselyllä. Opettajakokemuksen suhteen vastanneiden jakauma oli varsin tasainen. Eniten oli alle 5 vuotta opettajana olleita ja toiseksi eniten yli 20 vuotta opettajana olleita (Taulukko 30).

Taulukko 30. Luonnonvara- ja ympäristöalan ammatillisten opettajien opettajatyövuodet vuonna 2003.

Vuosia	Havaintoja	%
0–5	65	27,8
6–10	37	15,8
11–15	39	16,7
16–20	36	15,4
>20	57	24,4
Yhteensä	234	100,0

Keskimäärin vastaajat olivat olleet täydennyskoulutuksessa lukuvuoden 2002–2003 aikana 6 päivää. Alakohtaisesti puutarhatalouden opettajat olivat olleet koulutuksessa eniten (6,53 pv), seuraavaksi eniten maatalousalan opettajat 6,15 pv ja vähiten luonto- ja ympäristöalan opettajat (5,37 pv). Näistä oman ammattialan ammatillista koulutusta oli ollut keskimäärin 2,61 päivää. Koulutuksen riittävyyttä kysyttäessä tyytyväisimpiä olivat puutarha-alan opettajat. Puutarha-alan opettajista 39,7 % koki saaneensa riittävästi oman alan täydennyskoulutusta. Vastaavasti maatalousalan opettajista riittävästi oman alan täydennyskoulutusta oli saanut 28,2 % ja luonto- ja ympäristöalan opettajista 30,5 %.

Opetusalaan tukevassa työharjoittelussa tai työelämäjaksolla kyselyyn vastanneista puutarha-alan opettajista oli ollut 47,1 %, maatalousalan opettajista 37,1 % ja muun luonnonvara-alan opettajista 43,9 %. Suurimmalla osalla vastanneista työelämäjakso oli ollut vuoden 2001–2003 välisenä aikana. Yleisimmät työelämäjaksojen pituudet olivat 2, 4 ja 8 viikkoa. Vajaa puolet (47,9 %) vastanneista haluaisi osallistua työelämäjaksolle.

Omaan ammattialaan liittyvää osaamista haluttiin kehittää ensisijaisesti ammattialan täydennyskoulutuksen avulla kaikissa opettajaryhmissä. Myös työelämän kanssa yhteistyössä toteutettavat projektit ja työelämäjaksoihin/töyharjoitteluun osallistuminen saivat kannatusta. Ulkomailla työskentelystä oman ammattitaidon kehittämisvälineenä ollaan myös kiinnostuneita. Sen sijaan oman alan ammattitutkinnon suorittaminen, ylemmän tutkinnon suorittaminen ja oma yritystoiminta nähtiin vähemmän käyttökelpoisina menetelminä oman alan ammattitaidon kohottamiseen.

Täydennyskoulutuksen järjestäjistä puutarha- ja maatalousalan opettajat pitivät parhaimpina neuvonta- ja muita järjestöjä. Sen sijaan luonto- ja ympäristöalan opettajat pitivät yliopistoja ja niiden täydennyskoulutuslaitoksia parhaana koulutuksen järjestäjänä. Puutarha- ja maatalousalan opettajilla pitivät yliopistoa ja niiden täydennyskoulutuslaitoksia toiseksi parhaana vaihtoehtona. Kolmossijalle kaikilla opettajilla tuli alan yritykset.

Kysyttäessä sopivinta täydennyskoulutusjakson pituutta yli puolet vastaajista (50,9 %) piti kahden päivän koulutusjaksoa parhaimpana. Seuraavaksi suosituin oli 3 päivän jakso (20,1 %). Paras ajankohta koulutukselle oli elokuu ennen syyslukukauden alkua. Seuraavaksi suosituin oli ylipäätään syyslukukausi.

Ammatillisen erityisopettajan opintojen (35 ov) opiskelu työn ohessa kiinnosti noin 25 prosenttia vastaajista. Ammatillisen opinto-ohjaajan opinnoista työn ohessa (35 ov) kiin-

nostuneita oli 10 prosenttia vastaajista. Lyhyempikestoiseen erityispedagogiseen täydennyskoulutukseen kiinnostusta löytyi noin puolella vastaajista. 5 ov:n koulutus oli suositumpaa (38 %) kuin 15 ov:n (11 %). Kysyttäessä kiinnostusta opiskelijaohjausta koskevaan täydennyskoulutukseen vastanneista 35 % oli halukkaita 5 ov:n koulutukseen ja 10 % oli kiinnostuneita 15 ov:n koulutukseen.

5 Maataloustuotannon ja -koulutuksen ohjaamisen välineet

5.1 Maataloustuotannon ohjaaminen

Maataloustuotannon ohjaaminen muuttui radikaalisti Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin. Tällöin Suomen maatalouspolitiikka tuli osaksi eurooppalaista maatalouspolitiikkaa. Suomen maatalouspolitiikan kansallisten tavoitteiden keskeinen lähtökohta on suomalaisen maatalouden pysyvän, olosuhteista aiheutuvan kilpailukykyhaitan kompensoiminen, jotta kotimainen tuotanto voi menestyä EU:n yhteismarkkinoilla.

EU:n maataloustuotteiden markkinoita ohjataan hallinnollisin keinoin. EU:n sisämarkkinoiden hintataso pidetään maailmanmarkkinahintoja korkeammalla tasolla pääosin hintapoliittisin keinoin. Yhteistä politiikkaa toteutetaan tuotekohtaisten markkinajärjestelmien avulla. Jos EU:n sisäinen hintataso uhkaa laskea tietyn rajan alapuolelle, se estetään julkisin intervention ja samalla tuontielintarvikkeille asetetaan tullimaksuja. Myös vientiä EU:n ulkopuolelle edistetään vientituen avulla.

Markkinoita säädellään EU:ssa myös tuotanto- ja tukioikeuskiintiöiden kautta. Tuotantokiintiöt ovat käytössä maidolla ja sokerilla. Tukikiintiöt ovat olleet käytössä vilja- ja öljykasvien viljelyalan, perunatärkkelyksen, emolehmien, sonnien ja uuhien osalta. Maakohtainen tuotanto- ja tukikiintiö määritellään liittymissopimuksen yhteydessä.

Viimeisimmän EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen yhteydessä vuonna 2003 EU:n peltokasvi- ja kotieläintuet päätettiin irrottaa tuotannosta ja jäsenmaihin perustetaan uusi tuotantoon sitoutumaton tilatukijärjestelmä. Tilatukeen sisällytetään pääosa EU:n kokonaan rahoittamista tuista. Tukeen liitetään samalla uusia ympäristöön, pellon viljelykunnan ylläpitoon, elintarviketurvallisuuteen, eläinten hyvinvointiin ja työturvallisuuteen liittyviä ehtoja. Uudistus otetaan Suomessa käyttöön vuonna 2006.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan käyttöön oton myötä tuen merkitys maatalouden tulonmuodostuksessa on huomattava. Suomessa se on epäsuotuisista luonnonolosuhteista johtuen selvästi suurempi kuin muissa EU-maissa. Suomessa kuitenkin vain 44 % maatalouden kaikista tuista tulee EU:lta ja 56 % tuista maksetaan kansallisista varoista. EU:n joko kokonaan tai osittain rahoittamia tukia ovat ns CAP-tuki, luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki.

CAP-tuet perustuvat peltoalaan tai kotieläinten määrään. CAP-eläintuet koostuvat sonni-,

emolehmä-, uuhi-, laajaperäistämis- ja teuraspalkkioista. Peltokasvien hehtaariperusteiseen CAP-tukeen oikeuttavia kasveja ovat viljat, valkuaiskasvit, öljykasvit, öljypellava, kuitupellava ja hamppu. Suomessa myös säilörehunurmille maksetaan tukea.

Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki on tarkoitettu turvaamaan maaseutuelinkeinojen jatkuvuus epäsuotuisiksi luokitelluilla maaseutualueilla ja säilyttämään samalla maaseutu asuttuna. Suomessa tuki kattaa koko viljellyn peltoalueen. Ympäristötuella puolestaan korvataan tuotannon vähenemisestä ja kustannusten lisääntymisestä aiheutuvat tulonmenetykset viljelijöille, jotka sitoutuvat maatalouden ympäristökuormitusta vähentäviin toimenpiteisiin. Tuki jakaantuu perustoimenpiteisiin, lisätoimenpiteisiin ja erityistukisopimuksiin. Ympäristöllinen pääpaino on vesiensuojelussa. Lisäksi pyritään rajoittamaan päästöjä ilmaan, vähentämään torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia riskejä sekä huolehtimaan maaseutumaisemasta ja luonnon biologisesta monimuotoisuudesta.

Kansallinen tuki koostuu pohjoisesta tuesta, Etelä-Suomen kansallisesta tuesta, ympäristötuen kansallisesta lisäosasta, luonnonhaittakorvauksen kansallisesta lisäosasta ja eräistä muista tukimuodoista. Tukea maksetaan hehtaareiden ja eläinten lukumäärän perusteella sekä maidon lisähintana. Puutarhatuotannolle tukea maksetaan varastointitukina ja avomaapuutarhatuotannon pinta-alaperusteisena hehtaaritukena sekä kasvihuonetukena.

Tukien kohdentamiseksi Suomi on jaettu seitsemään tukialueeseen. Koko maassa maksettavia tukia ovat CAP-tuki, epäsuotuisten alueiden luonnonhaittakorvaus ja ympäristötuki. Pohjoista tukea maksetaan C-tukialueella. C-alue on porrastettu viiteen tulialueeseen. A ja B tukialueilla maksetaan Etelä-Suomen kansallista tukea (ns. vakavien vaikeuksien tuki) sekä ympäristötukea.

Vuoden 2003 alusta voimaan tullut aluekehityslaki ohjaa aluepoliittisia linjauksia ja toimenpiteitä osana *aluekehittämisen* suunnittelujärjestelmää. Valtakunnallisella tasolla ne sovitaan yhteen hallituksen valtakunnallisessa alueiden kehittämistä koskevassa tavoitepäättöksessä, erityisohjelmissa ja hallinnonalojen alueiden kehittämistrategioissa. Lain tarkoittamia erityisohjelmia ovat aluekeskusohjelma, maaseutupoliittinen kokonaisohjelma, osaamiskeskusohjelma ja saaristo-ohjelma. Maaseutupoliittisesta erityisohjelmasta on säädetty aluekehityslaisissa (602/2002) sekä valtioneuvoston asetuksessa alueiden kehittämisestä (1224/2002).

Aluekehityslain mukaan valtioneuvosto hyväksyy erityisohjelmat, joista yksi on maaseutupoliittinen kokonaisohjelma. Kokonaisohjelma sisältää monia linjauksia ja ehdotuksia myös muille kuin valtionhallinnolle. Näistä valtioneuvosto ei voi tehdä päätöksiä. Siksi laaditaan kokonaisohjelmaan perustuva maaseutupoliittinen erityisohjelma, joka sisältää valtionhallinnon linjaukset ja päätökset maaseudun kehitystyössä. Ohjelmien yhteisten asioiden linjaukset ovat yhtenevät. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma on käytännössä maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimintaohjelma. Maaseutupolitiikan erityisohjelma puolestaan on kokonaisohjelman poliittinen osa eli valtioneuvoston maaseutupolitiikan lähivuosien linjaus.

Kokonaisohjelma ja sen pohjalta laadittu erityisohjelma keskittyvät laajan maaseutupolitiikan kysymyksiin ja maaseutupolitiikan järjestelmän kehittämiseen. Maaseutupolitiikan toiminnan linjaukset käsittelevät elinkeinojen ja työn uudistamista, osaamisen tason nostamista, peruspalveluita ja asumista sekä maaseudun toimintarakenteiden vahvistamista. Kaiken kaikkiaan erityisohjelmassa on yhteensä 52 VN:n päätöstä ohjelmakauden 2005–2006 toimenpiteiden käynnistämiseksi (MMM 2005:15) (liite 3).

5.2 Koulutuksen ohjaaminen

5.2.1 Eduskunta

Lainsäädäntö on tärkeä yhteiskunnallinen ohjauskeino ja se toimii myös eduskunnan tärkeimpänä valtaoikeuksien välineenä. Perustuslain 3 §:n mukaan lainsäädäntövaltaa käyttää Suomessa eduskunta. Hallituksen esityksen antamisesta eduskunnalle päättää tasavallan presidentti, ja hallituksen esitykset laatii valtioneuvosto. Perustuslain 80 §:n mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia laissa säädetyn valtuuden nojalla.

Ammatillisen koulutuksen kannalta keskeiset toimintaa säätelevät lait ovat laki ammatillisesta koulutuksesta (L 1998/630) sekä laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 1998/631). Muita opetustoimen kannalta keskeisiä lakeja ovat perusopetuslaki (L 1998/628), lukiolaki (L 1998/633) sekä lakia ammattikorkeakouluopinnoista (L 2003/351) ja yliopistolaki (L 1997/645).

Opetustoimen hallintoa säätelee kuntalaki (L 1995/365) sekä laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta (L 1998/634).

Opetustoimen rahoitusta yliopisto-opetusta lukuunottamatta säätelee laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (L 1998/635).

Hyväksyessään vuosittain valtion talousarvion eduskunta käyttää valtakunnan tärkeintä taloudellista ohjausvaltaa. Vuoden 2006 talousarviossa opetusministeriön pääluokan osuus on 6 457 milj. euroa, josta valtionosuuksia ja -avustuksia ammatilliseen koulutukseen on 500 397 000 euroa.

5.2.2 Valtioneuvosto

Hallitusta muodostettaessa hallitusosapuolet sopivat yhteisestä hallitusohjelmasta koko vaalikaudeksi. Ohjelman koulutus- ja tiedepoliittinen osa määrittelee hallituskauden keskeiset tavoitteet ja linjaukset koulutus- ja tiedepoliittikan alueella. Hallinnon sektoroitumisen synnyttämien haittojen lieventämiseksi nykyinen Matti Vanhasen hallitus sisällytti ohjelmaansa neljä ministeriöiden hallinnon alat ylittävää politiikkaohjelmaa (Politiikkaohjelmat 2003).

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnoima maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä on politiikkaohjelman kaltainen poikkihallinnollinen elin, jolla on jo pitemmät perinteet kuin em. politiikkaohjelmilla. Maaseutupoliittikan yhteisryhmä on laatinut maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman vuosille 2005–2008, jonka pohjalta valtioneuvosto on hyväksynyt samannimisen alueiden kehittämislain (602/2002) ja VN:n alueiden kehittämisasetuksen (1224/2002) mukaisen erityisohjelman vuosille 2005–2006. Ohjelma sisältää myös maaseudun kehittämiseen liittyviä koulutuspoliittisia linjauksia.

Koulutuspolitiikan edellyttämää pitkäjänteisyyttä tavoitellaan valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymisvuodelle ja seuraaville viidelle kalenterivuodelle laadittavalla koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmalla (KESU). Tällä hetkellä voimassa oleva kehittämissuunnitelma hyväksyttiin vuonna 2003 ja se on voimassa vuosina 2003–2008. Seuraava kehittämissuunnitelma vahvistetaan vuonna 2007 ja se on voimassa vuosille 2007–2012. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma on sääntelyn kannalta keskeinen asiakirja, sillä siihen kirjatut yleistavoitteet konkretisoituvat koulutusektoreittain toiminta- ja taloussuunnitelmissa sekä vuosittain valtion talousarviossa.

Nykyisen kehittämissuunnitelman (2003–2008) mukaan koulujärjestelmän toiminnallisten rakenteiden kehittämisessä erityisenä tavoitteena ovat eri sektoreiden ja koulumuo-

tojen yhteistoiminnan vahvistaminen ja joustavuuden, tuloksellisuuden ja tehokkuuden parantaminen.

Keskeistä on tukea muun muassa

- opiskelun monipuolisuutta ja laaja-alaisuutta
- yrittäjyyttä vahvistamalla koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta
- koulutuksen, tutkimuksen ja työelämän välisen vuorovaikutuksen edistämistä
seudullisuus huomioiden
- verkko-opetusta oppimis- ja opetusvälineenä
- ammatillisten opettajien pedagogista koulutusta sekä täydennyskoulutusta
- rahoitusjärjestelmän kehittämistä tuloksellisuuteen ja kannustavuuteen
=> keskeyttämisen vähentäminen
- lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä
- tutkintojen ja opetuksen kehittämistä vakiinnuttamalla ammattiosaamisen näytöt
ja työpaikkaohjaajakoulutus
- kansainvälisyyttä koulutuksessa

5.2.3 Opetusministeriö

Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta opetusministeriön keskeisiä tehtäviä ovat lainsäädännön kehittäminen sekä talousarvioesitysten valmistelu. Edellä mainitun valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman valmistelu tapahtuu opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osastolla.

Vuonna 1998 voimaan tullut ammatillista koulutusta koskeva lainsäädännön tavoitteena oli tehdä järjestelmästä mahdollisimman hyvin työ- ja elinkeinoelämän tarpeisiin reagoiva. Lainsäädäntö siirsi koulutuksen mitoittamista koskevan päätöksenteon keskushallinnosta koulutuksen järjestäjille. Koulutuksen järjestäjät päättävät koulutuksen määrällisestä ja laadullisesta mitoituksesta opetusministeriön vahvistaman koulutuksen järjestämisluvan puitteissa. Luvassa määritellään koulutuksen järjestäjän koulutustehtävä sekä vuosittainen kokonaisopiskelijamäärä. Opetusministeriö päättää myös ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta.

Koulutuksen kehittämisessä ja pitemmän aikavälin suunnittelussa on tärkeää yhteistyö ja vuorovaikutus keskushallinnon ja työelämän välillä. Tätä tarkoitusta varten opetusministeriön yhteydessä toimii mittava alakohtainen koulutustoimikuntalaitos.

5.2.4 Opetushallitus

Opetushallitus on opetuksen kehittämisvirasto. Se vastaa esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen peruskoulutuksen, aikuiskoulutuksen, vapaan sivistystyön (mm. kansanopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot) sekä taiteen perusopetuksen kehittämisestä. Opetustoimen sääntelyjärjestelmän näkökulmasta Opetushallituksen rooli liittyy opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteista vastaamiseen. Säädösten ohella opetussuunnitelmien perusteet ovat määräyksinä keskeisiä normiohjauksen välineitä. Opetushallitus uudisti kaikkien 52 ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelmat ja näyttötutkinnon perusteet

1999–2001. Maatalousalan ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet ovat vuodelta 2001. Uusi opetussuunnitelmien tarkistuskierros on käynnistynyt tänä vuonna. Uudet opetussuunnitelmien perusteet ovat koulutuksen järjestäjien käytössä syksyllä 2010 alkavassa koulutuksessa.

Kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin annetut opetussuunnitelmien perusteet ovat rakenteeltaan samanlaisia. Ne sisältävät kuvauksen ammatillisen koulutuksen tehtävistä ja tavoitteista, kyseisen perustutkinnon ja opintojen muodostumisesta sekä opintokokonaisuuskohtaisen selvityksen opintojen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja arvioinnista. Lisäksi opetussuunnitelmien perusteissa annetaan lakia ja asetuksia tarkentavia määräyksiä opiskelijan arviointiin sekä muita määräyksiä esimerkiksi opinto-ohjaukseen, työssäoppimiseen, erityisopetukseen ja maahanmuuttajien opetusjärjestelyihin.

5.2.5 Lääninhallitukset

Lääninhallitus seuraa ja arvioi kunnallista opetustointia sekä rahoittaa ammatillista aikuis-koulutusta. Tavoitteena on parantaa väestön koulutustasoa, yhteensovittaa elinkeinoelämän ja ammatillisen koulutuksen tarpeita ja tarjontaa sekä edistää kirjasto-, liikunta- ja nuorisotointa. Lääninhallitus myöntää alueen kehittämiseen vuosittain huomattavan määrän rahoitusta Eu-rakennerahastohankkeisiin. Ammatillisen toisen asteen osalta lääninhallituksen rooli on melko vähäinen. Tällä hetkellä lääninhallitus on koordinoanut ammatillisten opettajien työelämäjaksojen rahoitusta.

Lääninhallituksen sivistysosasto käsittelee koulutusta ja kulttuuria koskevia asioita valtion aluehallinnossa. Myös *maakuntien liitot* hoitavat alueellisia suunnittelu- ja kehittämistehtäviä kuntien valtuutuksella. Monista asioista päättävät kuitenkin itse koulutuksen järjestäjät ja ylläpitäjät, joiden toimintaa ohjataan muun muassa lainsäädännössä asetetuilla tavoitteilla.

5.2.6 Koulutuksen järjestäjät

Koulutuksen järjestäjä vastaa ammatillisen peruskoulutuksen sekä lisä- ja täydennyskoulutuksen järjestämisestä. Koulutuksen järjestäjä vastaa ko peruskoulutukseen liittyvästä työssäoppimisen järjestämisestä sekä oppisopimuskoulutuksen palveluista. Koulutuksen järjestäjä vastaa myös eri koulumuotojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä (peruskoulu, lukio, ammattikorkeakoulu, yliopisto ja vapaa sivistystyö) sekä alueen työelämän ja pk-yritysten palvelu- ja kehittämistoiminnassa tehtävästä yhteistyöstä ja roolista. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on koulutuksen osaamistarpeen ennakointi ja koulutuksen laadunhallinta.

Koulutuksen järjestäjien velvollisuutena on ammatillista koulutusta koskevan lain mukaan hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman on perustuttava Opetushallituksen antamiin opetussuunnitelmien perusteisiin. Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa konkretisoidaan koulutuksen lähtökohdat ja tehtävät käytännön opetukseksi.

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman tulee sisältää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteinen osa ja tutkinnoittain eriytyvät osat. Yhteisessä osassa määritellään tarvittavin osin kaikille koulutusaloille yhteisten periaatteiden ja menettelytapojen ohella koulutusalaakohtaisesti eriytyvät osat.

Yhteisen osan tulee sisältää

- keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehtymiseen
- koulutukselle asetetut tehtävät sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi
- koulutuksen järjestäminen peruskoulutuksena ja näyttötutkintona
- opetuksen järjestämismuoto
- HOPSin laadintaperusteet
- osaamisen tunnustamisen perusteet
- opintojen tarjonta yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa
- opinto-ohjaukseen liittyvät tukipalvelut
- työssäoppimisen järjestämissuunnitelma
- erityisopetus
- maahanmuuttajien opetus
- opiskelijan arvioinnin toteuttamissuunnitelma
- näyttöjen toteuttamissuunnitelma
- henkilöstön ammattitaidon kehittämissuunnitelma
- yhteisten painotusten toteuttamissuunnitelma
- iteseurvioinnin toteuttamissuunnitelma

Tutkinnoittain tulee tehdä suunnitelma

- opintojen järjestämisestä ja jaksotuksesta
- yhteisten opintojen ja ammatillisten opintokokonaisuuksien tarkennetuista tavoitteista ja sisällöstä, arviointikohteista, -menetelmistä ja -kriteereistä sekä opinnoissa etenemisestä
- opintokokonaisuuksien muodostumisesta
- suorituksista, jotka vaaditaan opintokokonaisuuksien arvosanojen saamiseksi
- osaamisen tunnustamisen suunnitelma

5.2.7 Työelämän edustajat

5.2.7.1 Koulutustoimikunta

Koulutustoimikuntien ja koulutuksen yhteistyöneuvottelukunnan tehtävänä on edistää yhteistyössä opetusministeriön ja Opetushallituksen kanssa koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta (asetus 1005/2000 1 §).

Toimialueeseen kuuluvat

- nuorten ja aikuisten ammatillinen peruskoulutus
- lisäkoulutus ja näyttötutkinnot
- ammattikorkeakouluopinnot ja yliopistoissa annettavan ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen kehittäminen.

Opetusministeriö kutsuu koulutustoimikuntiin kolmeksi vuodeksi kerrallaan enintään 10 jäsentä sekä kullekin jäsenelle henkilökohtaisen varajäsenen. Jäsenten ja varajäsenten

tulee edustaa ainakin opetushallintoa, opettajia, työnantajia ja työntekijöitä. Nykyiset koulutustoimikunnat (33 kpl ja yksi koulutuksen yhteistyöneuvottelukunta) on nimetty 1.2.2004–31.1.2007 väliseksi ajaksi.

Luonnonvara- ja ympäristöalalla toimii kaksi koulutustoimikuntaa. Nämä ovat maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunta sekä metsätalouden koulutustoimikunta. Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunnan kokoonpano ja toimintasuunnitelma vuodelle 2006 sekä toimintakertomus vuodelta 2005 ovat liitteissä 4, 5 ja 6.

Maatalousalaan läheisesti liittyviä asioita käsitellään myös muissa koulutustoimikunnissa (esimerkiksi maaseutumatkailua matkailualan koulutustoimikunnassa).

5.2.7.2 Ammattiosaamisen toimitilin ja tutkintotoimikunta

Ammatillisten perustutkintojen keskeisenä periaatteena on vahva yhteys työelämään. Opetusala tekee tiivistä yhteistyötä työnantajatahojen ja työntekijätahojen kanssa, kun suunnitellaan ja päätetään ammatillisten tutkintojen rakenteesta, perusteista sekä opiskelijoiden ammatillisen osaamisen arvioinnissa näytöin.

Nuorten ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteisessa koulutuksessa syksyllä 2006 käyttöön otettavat ammattiosaamisen näytöt ovat koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhdessä suunnittelemia, toteuttamia ja arvioimia työtilanteita. Ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamista varten koulutuksen järjestäjä asettaa toimitilimen enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Toimitilimen tehtävänä on hyväksyä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista. Toimitilin valvoo näyttötoimintaa ja päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista sekä käsittelee opiskelijan arviointia koskevat oikaisuvaatimukset. Toimitilimen puheenjohtaja allekirjoittaa tutkintotodistuksen osana olevan näyttötodistuksen.

Vastaava elin näyttötutkinto perusteisessa koulutuksessa on tutkintotoimikunta. Sen asettaa Opetushallitus enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tutkintotoimikunnassa on enintään yhdeksän alan asiantuntijaa, joista enemmistön tulee olla muita kuin opettajia. Tutkintotoimikunnan tehtävänä on vastata näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta sekä näyttötutkintotoiminnan ohjaamisesta ja johtamisesta. Se sopii tutkintojen järjestämisestä näyttötutkintojen järjestämissopimuksilla päteväksi toteamiensa koulutuksen järjestäjien kanssa. Tutkintotoimikunta antaa tutkintotodistukset sekä seuraa näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta omalla alalla ja tarvittaessa tekee järjestelmän kehittämistä koskevia aloitteita.

Tutkintotoimikunnat luonnonvara- ja ympäristöalalla

Luonnonvara- ja ympäristöalalla toimii tällä hetkellä kaikkiaan 19 Opetushallituksen asettamaa tutkintotoimikuntaa. Niiden vastuulla on yhteensä 45 perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoa. Lisäksi porotalouden ammattitutkinto kuuluu kulttuurialaan kuuluvan käsi- ja taideteollisuusalan saamenkulttuurin tutkintotoimikunnalle saamelaisalueella. Ympäristöhuollon tutkintotoimikunnan vastuulla on luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon ympäristöala sekä tekniikan ja liikenteen ympäristöhuollon ammattitutkinto. Maaseutumatkailun ammattitutkinto on vastuutettu omalle tutkintotoimikunnalleen.

Tutkintotoimikunnat vastaavat siitä, että niille vastuutettujen tutkintojen tutkintotilaisuuksia on riittävästi tarjolla, valvovat niitä, arvioivat tutkintojen järjestämisedellytykset ja solmivat järjestämissopimukset edellytykset omaavien koulutusorganisaatioiden kanssa, määrittävät kriteerit näyttötutkintojen arvioijille, antavat tutkintotodistukset sekä kehittä-

vät näyttötutkintojärjestelmää ja tutkintojen perusteita (Näyttötutkinto-opas 2003, Oph). Lisäksi niiden vastuulle palautuu arviointituloksista tehty oikaisuvaatimus 1.1.2006 alkaen (L 602/2005). Koulutusorganisaatiot luonnonvara- ja ympäristöalalla ovat luonnonvara-alan oppilaitoksia ja eräitä aikuiskoulutuskeskuksia, kuten Amiedu, JAKK, Forssan, Raahan ja Työtehoseuran aikuiskoulutuskeskukset.

Maatalousalan ja siihen läheisesti liittyvät näyttötutkinnot on vastuutettu 9 tutkintotoimikunnalle (Taulukko 31). Pääsääntöisesti tutkintotoimikunnat ovat valtakunnallisia, mutta myös alueellisia tutkintotoimikuntia on, kuten maatilatalouden kaksi läänijaon pohjalta asetettua alueellista tutkintotoimikuntaa. Tutkintotoimikunnat ovat pääosin kaksikielisiä. Examenskommissionen inom naturbruk on ruotsinkielinen ja sen vastuulla on kaikkiaan 7 ruotsinkielistä näyttötutkintoa. Vastaavat suomenkieliset tutkinnot jakautuvat usealle toimialakohtaiselle tutkintotoimikunnalle.

Taulukko 31. Maatalousalan ja siihen läheisesti liittyvät tutkintotoimikunnat ja niiden toimialat.

Toimikunta	Toimiala
Maatilatalouden tt, E- ja L-Suomen läänit	Maatalousalan pt; maatilatalous
Maatilatalouden tt, I-S:n, Oulun ja Lapin läänit	Luonnonmukaisen tuotannon at Mehiläistarhaajan at Viljelijän at
Karjatalouden tt	Karjatalouden at Seminologin at
Hevostalouden tt	Maatalousalan pt; hevostalous Hevostenvalmentajan at Kengitysseppän at Ratsastuksenopettajan at Ratsastuksenopettajan eat Tallimestarin eat
Turkistarhauksen tt	Maatalousalan pt; turkistarhaus Tarhaajamestarin eat
Maaseutumatkailun tt	Maaseutumatkailun at
Maatalouskonehuollon tt	Maatalouskoneasentajan at
Maaseudun kehittämisen tt	Maaseudun kehittäjän eat Maaseudun vesitalouden eat
Examenskommissionen inom naturbruk	Grundexamen inom lantbruksbranschen; up för lantbruk Yrkesexamen i naturenlig produktion Yrkesexamen för odlare Yrkesexamen för lantbruksmaskinmontör Grundexamen i natur och miljö; up för natur up för miljö Yrkesexamen för vildmarks- och naturguide Yrkesexamen inom branschen för naturprodukter

5.3 Rahoitusjärjestelmä ammatillisen koulutuksen ohjaajana

Ammatilliseen perustutkintoon johtava ja valmistava koulutus on osallistujille maksutonta. Valtio ja kunnat rahoittavat yhdessä ammatillista peruskoulutusta. Opetusministeriön rahoittama ammatillinen koulutus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää, joka puolestaan kuuluu pääosiltaan kuntien valtionosuusjärjestelmään. Ammatillisen peruskoulutuksen ja lisäkoulutuksen kustannuksiin myönnetään rahoitusta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (635/1998, jäljempänä rahoituslaki) ja asetuksen (806/1998, jäljempänä rahoitusasetus) mukaan. Rahoitusta myönnetään koulutuksenjärjes-

täjinä toimiville kunnille, kuntayhtymille sekä yksityiselle yhteisöille ja säätiöille. Rahoituksen perusteet ja rahoitusmekanismit ovat erilaisia riippuen siitä, onko kysymys peruskoulutuksesta vai lisäkoulutuksesta.

Käyttökustannuksia varten myönnettävän rahoitusjärjestelmän yleisiä periaatteita ovat muun muassa, että rahoitus määrätään ennalta seuraavaa vuotta varten. Koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden aikana tekemät koulutuksen järjestämistä ja kustannuksia koskevat ratkaisut eivät vaikuta varainhoitovuoden rahoituksen suuruuteen. Koulutuksen järjestäjä saa pitää rahoituksen kokonaisuudessaan, vaikka kustannukset olisivat rahoituksessa käytettäviä perusteita alemmat. Toisaalta järjestäjä vastaa kustannuksista kokonaan itse siltä osin, kun ne ylittävät rahoituksessa osoitetun perusteen. Rahoituksen käyttö ei ole sidoksissa rahoituksen myöntämis- ja laskentaperusteisiin eli rahalla ei ole ”korvamerkkiä”. Koulutuksen järjestäjien ei tarvitse tehdä rahoituksen käytöstä selvityksiä ja tilityksiä eikä niitä tarkasteta.

Käyttökustannuksiin myönnettävä rahoitus määräytyy opiskelijamäärien ja opiskelijaa kohden määrättyjen yksikköhintojen perusteella. Tätä tuloa kutsutaan rahoituslaissa valtionosuuden perusteeksi. Kuntayhtymä ja yksityinen koulutuksen järjestäjä saavat rahoituksena valtionosuuden perustetta vastaavan määrän kokonaisuudessaan. Kuntien osalta valtionosuus lasketaan siten, että valtionosuuden perusteesta vähennetään kunnan rahoitusosuus. Kunnan rahoitusosuuden kautta kunnat osallistuvat kuntien, kuntayhtymien, yksityisten yhteisöjen sekä valtion järjestämän koulutuksen kustannuksiin. Kunnan rahoitus määräytyy kunnan asukasta kohti. Asukaskohtainen kunnan rahoitusosuus lasketaan valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella (Kuntien rahoitusosuus opetustoimen ja kirjaston käyttö-kustannuksiin vuosina 2006 ja 2007 on 54,70 prosenttia).

Rahoituslainsäädäntö (rahoituslaki (1071/2005) ja rahoitusasetus (1266/2005)) on muuttunut 1.1.2006 lukien osana kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista. Uudistuksessa valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistamista muutettiin siten, että tarkistaminen tehdään joka neljäs vuosi. Valtionosuuksien määräytymisperusteina käytettävät laskennalliset kustannukset ja yksikköhinnat tarkistetaan toteutuneiden kustannusten mukaisiksi ja valtio osallistuu näiden määräytymisperusteiden mukaisiin kustannuksiin laissa säädettävällä prosenttiosuudella. Valtionosuusprosentista säädetään erikseen joka neljäs vuosi. Valtionosuuden määräytymisperusteita tarkistetaan vuosittain uudella kunnallisten peruspalveluiden kustannuskehitystä kuvaavalla täysimääräisellä indeksillä. Lisäksi toteutuneiden kustannusten osalta siirrytään käyttämään vuotta vanhempia kustannustietoja ennakoitavuuden parantamiseksi kuntien ja valtiontalouden kehyksiä ja talousarvioita laadittaessa. Kustannustenjakoa koskevia säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä valtionosuuksia vuodelle 2008.

Keskeiset muutokset ammatillisen peruskoulutuksen osalta ovat erillisestä investointien hankekohtaisesta valtionosuusjärjestelmästä luopuminen ja tuloksellisuuden ottaminen käyttökustannusten laskennallisen rahoituksen määräytymisperusteeksi.

Investointien tuki sisällytettiin yksikköhintaan siten, että ammatillisen koulutuksen järjestäjän ammatilliseen koulutukseen liittyvät kirjanpidon mukaiset poistot luetaan mukaan yksikköhintojen laskemisen perusteena käytettäviin valtakunnallisiin kokonaiskustannuksiin. Siirtymä kautena turvataan perustamishankkeiden rahoituksen säilyminen valtion vuoden 2005 talousarvion tasolla korottamalla yksikköhintaa poistuvien erien perusteella lasketulla ns. takuusummalla. Uudistuksen yhteydessä luovuttiin ns. investointilisästä ja opetusministeriön vahvistamien erillisten vuokrien perusteella myönnettävästä yksikköhinnan korotuksesta. Maksetut vuokrat luetaan edelleenkin kustannuspohjaan. Kustannuksiltaan alle 320 000 euron suuruisia niin sanottuja pieniä hankkeita ei saa merkitä yksikkö-

hinnan laskemisessa käytettäviin kustannuksiin, jollei kysymys ole kirjanpidon mukaisista vuosikuluista.

Ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannusten opiskelijamäärän ja yksikköhinnan tuloon perustuvaa rahoitusta on vuodesta 2002 lähtien täydennetty tuloksellisuuteen perustuvalla valtionavustuksella. Uudistuksen yhteydessä tuloksellisuus otettiin ammatillisen koulutuksen käyttökustannusten laskennallisen rahoituksen porrastusperusteeksi. Tuloksellisuuteen perustuva yksikköhinnan porrastus lasketaan opiskelijoiden työllistymisen, jatko-opintoihin siirtymisen, koulutuksen keskeyttämisen sekä henkilöstön kelpoisuuden ja kehittämistoimenpiteiden perusteella muodostettavan tulosindeksin avulla. Liittämällä tulosrahoitus osaksi laskennallista rahoitusta lisättiin rahoitusjärjestelmän ohjausvaikutusta. Uudistuksella pienennettiin opiskelijamäärään perustuvaa rahoituksen osaa ja lisättiin tulokselliseen toimintaan perustuvaa rahoitusta. Ammatillisen koulutuksen rahoitus perustui si kuitenkin edelleen pääosin opiskelijamäärän ja koulutusalaakohtaisten kustannusten sekä niihin pohjautuvien porrastustekijöiden perusteella lasketun yksikköhinnan tuloon perustuvaan rahoitukseen. Kokonaisrahoituksesta jaetaan toiminnan tuloksellisuuteen perustuen enintään kaksi prosenttia. Tulosrahoituksen saajien määrä kasvoi toteuttamistavasta johtuen olennaisesti. Kun ylimääräisenä avustuksena myönnettyä tulosrahoitusta on saanut 15–18 koulutuksen järjestäjää, tulosrahoitusta saa 2/3 koulutuksen järjestäjistä.

Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain etukäteen *ammatillisen koulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan*, jonka pohjalta koulutusaloittain määrättävät hinnat lasketaan. Paitsi joka neljäs vuosi laskettavat ammatillisen peruskoulutuksen valtakunnalliset kokonaiskustannukset keskimääräistä yksikköhintaa vahvistettaessa otetaan huomioon kustannustason muutos sekä lainsäädännöstä ja muista valtionviranomaisten toimenpiteistä aiheutuvat toiminnan laajuuden ja laadun muutokset.

Yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan joka neljäs vuosi toteutuneiden kustannusten perusteella koulutusaloittain siten, että kunkin koulutusalan koulutusta yksikköhinnan määrittämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille aiheutuneet valtakunnalliset kokonaiskustannukset jaetaan kunkin koulutusalan koulutusta saaneiden opiskelijoiden yhteismäärällä mainittuna vuonna. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon oppisopimuskoulutuksesta tai ammatillisesta lisäkoulutuksesta aiheutuneita kustannuksia eikä kyseistä koulutusta saaneita opiskelijoita.

Rahoituslaissa säädetään tarkemmin, mitä kustannuksia ei saa sisällyttää kokonaiskustannuksiin. Tällaisia ovat muun muassa perustamishankkeista ja maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvat kustannukset sekä lainojen hoitokustannukset, laskennalliset korot ja poistot (poikkeuksena ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kirjanpidon mukaiset poistot 23 §).

Rahoituslain mukaan yksikköhintoja porrastetaan asetuksella säädettävällä tavalla koulutuksen kustannuksiin olennaisesti vaikuttavien tekijöiden perusteella. Ammatillisessa koulutuksessa yksikköhinnan määräytymiseen vaikuttavat koulutusala, porrastettava koulutus, erityisopetuksessa olevien määrä ja majoitusedun saaneiden opiskelijoiden määrä. Opetusministeriö voi lisäksi koulutuksen järjestämisluvassa määrätyn erityisen koulutustehtävän perusteella tai muusta erityisestä syystä korottaa yksikköhintaa harkinnanvaraisesti. Jos kustannuksia jollakin koulutusallalla ei ole mahdollisuus selvittää, yksikköhinta määrätään koulutusalan arvioitujen kustannusten perusteella.

Oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinta on 77 prosenttia ammatillisen koulutuksen keskimääräisestä yksikköhinnasta.

Ammatillisen koulutuksen varainhoitovuoden ennakollisen valtionosuuden/rahoituksen perusteena käytettävä opiskelijamäärä lasketaan varainhoitovuotta edeltävän vuoden

tammikuun 20 päivän ja syyskuun 20 päivän opiskelijamäärien painotetun keskiarvon perusteella. Lopullinen valtionosuus/rahoitus tarkistetaan jälkikäteen varainhoitovuoden vastaavien tilastointipäivien tietojen mukaiseksi. Uuden koulutuksen alkaessa tai koulutuksen järjestämislupaa muutettaessa noudatetaan rahoitusasetuksessa säädettyjä edellä todetusta pääsäännöstä poikkeavia opiskelijamäärien laskentaperusteita.

Laatupalkinnot myönnetään edelleen ylimääräisenä avustuksena vuosittain hakemusten perusteella. Laatupalkintojen keskeisenä tavoitteena on tukea ja kannustaa ammatillisen koulutuksen järjestäjien perustehtäviin liittyvää laadun ja tuloksellisuuden arviointia ja toiminnan kehittämistä sekä levittää parhaita toimintakäytäntöjä muiden koulutuksen järjestäjien käyttöön.

Työministeriö rahoittaa työvoimapolitiittisena koulutuksena toteutettua ammatillista peruskoulutusta.

Keskimääräinen kustannusten kehitys vuosina 1999–2004 eri koulutusaloittain ja omistajatyypeittäin ilmenee taulukosta 32 ja vuonna 2005 keskimääräiset yksikköhinnat olivat perusopetuksessa 5 023,89 euroa/opiskelija, lukiokoulutuksessa 4 443,61 euroa/opiskelija ja ammatillisessa koulutuksessa 7 616,06/opiskelija. Luonnonvara-alan käyttökustannukset olivat puolestaan 13 234 euroa opiskelijaa kohden vuonna 2004 (Taulukko 32). Suurin osa luonnonvara-alan kustannuksista muodostuu opetuksesta (66 %). Toiseksi eniten rahaa kuluu kiinteistöiden ylläpitoon (16 %). Oppilashuolto, majoitus ja hallinnolliset kulut vievät 5–7 % kustannuksista (Taulukko 34).

Luonnonvara-alojen koulutusohjelmista kalleinta on metsäkoneenkuljettajakoulutus (20 264 euroa/ opiskelija). Maatalousalan koulutusohjelmista kalleinta on hevostalouden koulutusohjelman koulutus (14 013 euroa/opiskelija). Muun maatalousalan koulutuksen kustannukset ovat 11 481 euroa opiskelijaa kohden (Taulukko 34 ja 35).

Taulukko 32. Ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannukset koulutusaloittain vuosina 1999–2004 (euroa/opiskelija) (Opetushallitus 2005).

Koulutusala	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Muutos %	
							99–04	03–04
Luonnonvara-ala	11 690	11 899	12 475	12 969	13 532	13 234	13,2	-2,2
Tekn. ja liikenne	7 250	7 543	8 010	8 343	8 718	8 999	24,1	3,2
Kauppa ja hallinto	4 761	5 019	5 245	5 434	5 686	5 962	25,2	4,9
Matkailu-, ravits.- ja talousala	6 884	7 029	7 699	8 055	8 414	8 683	26,1	3,2
Sos.- ja terveysala	6 101	6 445	6 577	6 724	6 892	7 274	19,2	5,5
Kulttuuriala	8 632	8 765	8 910	9 972	9 560	9 546	10,6	-0,1
Vapaa-aika ja liikunta-ala	9 412	9 185	9 347	9 572	9 421	9 389	-0,2	-0,3
Yhteensä	6 857	7 166	7 598	7 933	8 211	8 466	23,5	3,1

Taulukko 33. Ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannukset koulutusaloittain ja omistajatyypeittäin (euroa/opiskelija) sisältäen erityisoppilaitokset vuonna 2004 (ei sisällä oppisopimuskoulutusta) (Opetushallitus 2005).

Koulutusala	Yksityinen	Valtio	Kunta	Kuntayhtymä	Yhteensä
Luonnonvara-ala	14 781	31 374	14 961	12 332	13 234
Tekniikka ja liikenne	16 720	28 353	8 573	8 444	8 999
Hallinto ja kauppa	6 864	28 071	5 608	5 554	5 962
Matk., ravits., talous	12 072	26 250	7 999	7 786	8 683
Sosiaali ja terveys	8 248	22 661	7 435	6 920	7 274
Kulttuuri	12 279	29 174	9 267	8 488	9 546
Vapaa-aika ja liikunta	9 576	-	-	8 403	9 389
Yhteensä	10 540	27 824	8 010	7 971	8 467

Taulukko 34. Ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannukset koulutusaloittain (euroa/opiskelija) vuonna 2004 (ei sisällä oppisopimuskoulutusta) (Opetushallitus 2005).

Koulutusala	Koul. järj. lkm	Ope- tus	%	Ma- joi- tus	%	Oppilas- huolto	%	Kiin- teistöt	%	Ylläp- hallinto	%	Yht.	Opiskelija- määrä
Luonnonvara-ala	50	8 691	66	851	6	919	7	2 056	16	717	5	13 234	7 988
Tekniikka ja liikenne	103	6 337	70	157	2	469	5	1 418	16	618	7	8 999	48 282
Hallinto ja kauppa	73	4 333	73	72	1	333	6	725	12	500	8	5 962	22 666
Matk., ravits., talous	100	6 086	70	231	3	515	6	1 275	15	576	7	8 683	18 233
Sosiaali ja terveys	71	5 254	72	44	1	409	6	885	12	682	9	7 274	20 582
Kulttuuri	75	6 356	67	200	2	514	5	1 838	19	638	7	9 546	10 167
Vapaa-aika ja liikunta	38	5 004	53	568	6	1 188	13	1 580	17	1 049	11	9 389	2 791
Yhteensä	509	5 901	70	189	2	489	6	1 269	15	619	7	8 467	130 710

Taulukko 35. Valtionosuuspohjan mukaiset bruttokustannukset toiminnoittain (euroa/opiskelija) porrastustekijöittäin luonnonvara-alalla vuonna 2004. Sisältää oppisopimuskoulutuksen omana koulutusalananaan (Opetushallitus 2005).

Koulutusala	Opisk- määrä	Erityis- oppil.	Opetus €/opisk.	Majoitus €/opisk	Ruokailu €/opisk	Muu op- huolto €/opisk	Kiin- teistöt €/opisk	Hallinto & y.toim €/opisk	Yht. €/opisk
1 Luonnonvara-ala									
102 Hevostal. koul.ohj.	813	0	8 400	1 063	1 241	5	2 630	674	14 013
104 Metsäkoneenkuljett. koulutus	928	0	15 100	1 116	1 074	59	2 168	747	20 264
105 Metsätalouden/-alan perustutkinto	778	0	11 383	699	1 100	2	2 562	606	16 352
199 Luonnonvara-alan muu koulutus	5 469	724	7 264	795	804	4	1 880	734	11 481
1 Luonnonvara-ala	7 988	724	8 691	851	909	10	2 056	717	13 234

Ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitus

Vuonna 2003 lisäkoulutuksen rahoituksessa siirryttiin kokonaan laskennalliseen valtionosuusrahoitukseen. Valtionosuus kohdennettiin ammatillisten oppilaitosten, ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erikoisoppilaitosten sekä vakiintuneesti lisäkoulutusta järjestäneiden vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille. Ammatillisen lisä-

koulutuksen rahoitukseen ei kuulu kuntaosuutta. Valtionosuus on 87 prosenttia ja yrityksen tai julkisyhteisön henkilöstölle tarkoitettussa koulutuksessa 48 prosenttia. Osa kustannuksista voidaan kattaa opiskelija- ja työnantajamaksuilla. Yksikköhinnat pohjautuvat ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräiseen yksikköhintaan, jota eri aloilla porrastetaan hintakertoimilla. Oppisopimuskoulutukseen opetusministeriö vahvistaa yksikköhinnat erikseen tutkintoon johtavaan ja muuhun ammatilliseen lisäkoulutukseen.

Järjestämisluvassa määrätyn työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän hoitamista varten voidaan myöntää hanke- ja kehittämisavustuksia. Ilman valmistavaa koulutusta näyttötutkintoon osallistuvien näyttötutkintojen järjestämistä voidaan tukea valtionavustuksella.

Työvoimapolitiittisen koulutuksen rahoitus toimii tilaaja- tuottajamalliin perustuen. TE-keskukset ja työvoimatoimistot toimivat koulutuksen hankkijoina. Koulutusta voidaan hankkia myös yhteishankintoina, jolloin työnantaja rahoittaa osan koulutuksesta.

5.4 Koulutusta ohjaavat strategiat

Merkittävimpiä ammatillista koulutusta linjaavia strategioita on *ammattiopistostrategia*, jonka tavoitteena on riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan muodostaminen ammatillisen koulutuksen järjestämiselle alueilla ja eri alojen koulutuksessa sekä koulutuksen vaikuttavuuden ja tehokkuuden lisääminen (OPM:n kirje koulutuksen järjestäjille 5.4.2006).

Ammattiopistostrategian mukaan tavoitteena on

- työvoiman saatavuuden turvaaminen
- koulutuspalvelujen työelämävastaavuuden ja asiakassuuntautuneisuuden parantaminen
- koulutuksen laadun kehittäminen ja varmistaminen
- tutkintojen suoritusaikojen lyhentäminen
- elinikäisen oppimisen edellytysten vahvistaminen
- yksilöllisiin osaamistarpeisiin vastaaminen
- syrjäytymisen ehkäiseminen
- työpaikalla tapahtuvan oppimisen laajentaminen
- koulutuksen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa ja molempien kieliryhmien tarpeet huomioiden sekä
- työelämän palvelu- ja kehittämistoiminnan edellytysten vahvistaminen

Tämän strategian toteuttaminen edellyttää ammatillisen koulutuksen järjestäjien organisoitumista alueellisina tai muutoin vahvoina järjestäjäkokonaisuuksina, ammattiopistoina. Ammattiopiston toiminta kattaa koulutuksen järjestäjän kaiken toiminnan. Näitä ovat oppilaitosmuotoisena ja oppisopimuskoulutuksena järjestettävä ammatillinen perus- ja lisäkoulutus sekä täydennyskoulutus. Toiminta kattaa sekä nuorten että aikuisten koulutuksen.

Ammatillisen koulutuksen organisointi ammattiopistoiksi antaa koulutuksen järjestäjille laajemman taloudellisen toimintaperustan ja kohdentaa voimavaroja joustavasti ja kustannustehokkaasti. Järjestäjille muodostuu paremmat lähtökohdat muun muassa ammatillisesti pätevän opetushenkilöstön osaamisen kehittämiseen sekä koneiden, laitteiden ja tilojen ylläpitämiseen ja uudistamiseen. Ammattiopistostrategian mukaan myös aikuisväestön koulu-

tuspalvelujen turvaamiseen on vakaammat ja riittävät edellytykset. Ammattiopistoista tulee ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen ohella entistä merkittävämpiä alueellisia toimijoita.

Ammattiopistojen muodostumisen vauhdittamiseksi opetusministeriö on käynnistänyt ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen hankkeen, jossa prosessia edistetään harkinnanvaraisella yksikköhinnan korotuksella ja järjestäjälupatoimenpiteillä.

Sekä opetusministeriön *Kestävää kehitystä edistävän koulutuksen työryhmämuistio* (OPM 2006:6) että Opetushallituksen kestävä kehityksen koulutusjaoston *Kestävää kehitystä edistävä kasvatuksen ja koulutuksen strategia ja toimeenpanosuunnitelma 2006–2014* tuovat esiin ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen linjaukset vuosiksi eteenpäin. Eräänä ehdotuksen mukaan muun muassa luonto- ja ympäristöalan oppilaitoksia tulisi alueen ympäristöosaamisen ja kestävä kehityksen resurssikeskuksia.

Muita kehittämistavoitteita ovat tavoitteena on saada kestävä kehitys Taitaja-kilpailujen lajien suunnitteluun ja toteutukseen. Tältä pohjalta toteutettiin viherrakennuksen laji tammi-kuussa Tampereen kilpailuissa.

Kestävä kehityksen strategiat sisältävät myös tavoitteita oppilaitosten ympäristöauditoinnista. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman yhteisen osa tulee sisältää kestävä kehityksen edistämisen toteuttamissuunnitelman. Opetushallitus edistää ammatillisten oppilaitosten ympäristösertifiointia tukemalla ympäristöauditointeja. Vuonna 2014 tavoitteena on, että 15 %:lla on jokin sertifikaatti tai tunnus työn tasosta.

6 Maatalousalan ja lähialojen aikaisemmat strategiatyöt

Maatalousalan ja lähialojen strategiatöiden tarkastelun tarkoituksena on katsoa, mitä strategisia linjanvetoja on tähän mennessä tehty. Maatalouskoulutuksen strategiatyön kannalta nämä on otettava huomioon maatalouskoulutuksen tulevaisuuden painopisteitä asetettaessa. Nämä kehittämisen kohteet voivat olla joko opetuksessa huomioitavia sisällöllisiä muutostarpeita (esimerkiksi ympäristöasioiden entistä tarkempi huomioiminen), opetusympäristön työnjaon uudistamisen tarpeita (esimerkiksi opetusmaatilán rooli opetusympäristönä) tai yleisiä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia (esimerkiksi ammatinkuvan muuttuminen, lainsäädännöstä nousevat muutostarpeet).

6.1 Nykyiset maatalousalan strategiatyöt

Parhaillaan on meneillään Euroopan maaseutustrategian valmistelu, joka linjaa yhteistä maatalouspolitiikkaa ja toimeenpanoa kaudelle 2007–2013. Yleistavoitteena on luoda yhteys EU:n maatalouspolitiikan ja EU:n muiden peruslinjausten eli työllisyyden, kasvun ja kestävän kehityksen strategian välille.

Eurooppalaisen maaseutustrategian kolme päätavoitetta ovat

- 1 Kilpailukyyn kehittäminen, jossa painotetaan koko ruokaketjun osaamista sekä kilpailukykyä ja laatua lisääviä investointeja.
- 2 Ympäristön ja maan hoito ja suojele. Suomen epäsuotuisilla alueilla maatalouden ja ympäristösopimusten jatkumisen varmistamiseksi tavoite on jatkuvuuden ja kestävän kehityksen perusta.
- 3 Maaseudun yritystoiminnan monipuolistaminen ja maaseutualueiden elämän laatu, jonka keskeisenä tavoitteena on työllisyyden parantaminen, maaseudun osaamisen ja paikallisten hankkeiden edistäminen.

Näitä tavoitteita kohden pyritään neljän linjan toimenpiteillä. Ensimmäinen linja sisältää muun muassa viljelijöiden koulutuksen (ei saa kohdistua normaaliin toisen tai korkea-asteen koulutukseen), nuorten viljelijöiden tuet, maatilojen investoinnit, tuki elintarvikkeiden laatu- ja järjestelmille sekä elintarvikkeiden ja puun ensiasteen jalostus. Toiseen linjaan kuuluvat muun muassa epäsuotuisten alueiden tuet, NATURA 2000-alueille maksettavat tuet, ympäristötuki ja eläinten hyvinvoinnin tuki sekä metsätalousmaalle osoitettavat tuet. Kolmas linja sisältää muun muassa maaseutuelinkeinojen monipuolistamisen, mikroyritysten perustamisen, turismin kehittämisen ja maaseutuväestön peruspalvelujen turvaamisen. Neljäntenä linjana on toimintaryhmien toiminta.

Suomen maaseutustrategian ja maatalouden kehittämisohjelmien valmistelu kaudelle 2007–2013 on meneillään. Ohjelman toteutus käynnistyy vuonna 2007. Alueellisesti toimeenpantavat ohjelmat valmistellaan alueilla. Suomen kansallinen strategia valmistellaan yhteistyössä Ahvenanmaan kanssa, mutta maaseudun kehittämisohjelmia valmistellaan kaksi, joista toinen kattaa koko Manner-Suomen ja toinen Ahvenanmaan.

Aikaisemmassa Maa- ja metsätalousministeriön asettamassa maatalouden strategiaprojektissa valmisteltiin EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja maatalouden kansallisten toimien kehittämistä koskeva strategia vuosille 2000–2010 (MMM 2001). Tässä projektissa asetettiin kuusi kansallista tavoitetta, joiden avulla Suomen maatalous pyritään säilyttämään kilpailukykyisenä ja maaseutu elinvoimaisena. Tavoitteiden tarkoituksena on varmistaa, että Suomen maatalous tarjoaa jatkossakin kuluttajille turvallisia, laadukkaita ja monipuolisia tuotteita sekä vastaa muihin yhteiskunnan maatalouteen kohdistamiin odotuksiin.

Maatalouden strategiaprojektin Suomen maatalouden kansalliset tavoitteet vuoteen 2010 mennessä olivat 1) kuluttajalähtöisen toiminnan vahvistaminen koko elintarvikeketjussa, 2) maatalouden kannattavuuden ja toimintaedellytysten turvaaminen, 3) EU:n maatalouspolitiikan kehittämisen tasapuolisemmaksi sekä sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävämmäksi, 4) maatalous- ja maaseutupolitiikan vuorovaikutuksen tehostaminen, 5) maatalouden rakenteen parantaminen ja 6) markkinoiden toimivuuden parantaminen.

Maatalouden strategiaprojektin mukaan Suomen maatalouden vahvuuksia ovat tuotteiden ja tuotantopanosten hyvä laatu ja tuotantomenetelmien eettisyys. Suomessa maaperä ja ilma ovat puhtaita ja tuotantoeläimet terveitä. Jatkossakin on varmistettava, että maa- ja elintarviketaloudellamme säilyy kyky huolehtia laadukkaiden ja turvallisten elintarvikkeiden tarjonnasta. Maamme korkeatasoista elintarvikehygieniaa ei myöskään saa heikentää EU-säännöksiin. Lisäksi on tärkeää, että kotimaisen raaka-aineiden saanti elintarviketeollisuudellemme on turvattu.

Elintarvikkeiden innovaatiotyöryhmän (MMM 2003:2) esitykset tukevat edellä kuvailtuja linjauksia. Työryhmän muistion pääasialliset esitykset käsittelevät kansallisen elintarvikeinnovaation laatimistarvetta, rahoitusjärjestelmän ja lainsäädännön kehittämistä sekä teknologiaosaamisen vahvistamista vientituotteeksi. Alkutuotannon osuudella on tärkeä merkitys puhtaiden ja turvallisten raaka-aineiden tarjoajana. Työryhmän ehdotusten mukaan erikoiskasvien viljelyä tulisi kehittää, tuotantoeläinten valikoimaa laajentaa, luonnon antimien hyötykäyttöä tehostaa ja näiden jalostamista kehittää edelleen erikoiselintarvikkeiksi. Innovatiivisuutta tuotekehittelyssä tulisi lisätä niin, että kansanvälisille markkinoille saataisiin uusia aluevaltauksia ja erilaistumista massatuotannosta.

6.2 Maatalous ja ympäristöön liittyvät strategiatyöt

Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten vuoksi ympäristökysymykset ovat nousseet yhä tärkeämmäksi. Maatalouteen kohdistuu elintarviketuotannon lisäksi yhä lisääntyvässä määrin yhteiskunnan eri tahoilta myös muita odotuksia. Maaseudun odotetaan säilyttävän luonnon monimuotoisuuden, säilyttävän perinteisen maalaismaiseman ja pitämään maaseutu elinvoimaisena. Suomen liityttyä Euroopan Unioniin maatalouden ympäristötukijärjestelmää vuonna 1992 lähdettiin käytännössä toteuttamaan. Kestävän kehityksen huomioiminen ja edistäminen on välttämätön osa maatalouden kilpailukykyä ja imagoa.

Viimeisen vuosikymmenen aikana suorat valumat lantaloista on saatu pääsääntöisesti loppumaan. Ravinnekuormitusta vähennetään nyt peltoviljelystä. Kuormituksen muutokset ovat kuitenkin hitaita. Maatalouden ympäristötukijärjestelmän ansiosta ravinteiden käyttömäärät ovat vähentyneet ja peltomaassa ravinnepitoisuudet eivät enää nouse.

Fosforin kuormitusriski kasvoi 1990-luvulle asti, mutta nyt kasvu näyttää olevan taittumassa. Eroosion torjunta on vähentänyt fosforin kulkeutumista vesistöön. Typpitase on selvästi vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ympäristötuen perinnebiotooppien hoidon erityistuki on hyödyttänyt suurta määrää tavanomaisia, taantuneita ja uhanalaisia eliölajeja.

Vuonna 2005 maa- ja metsätalousministeriö maksoi maatalouden ympäristötukea noin 64 500 viljelijälle. Ympäristötuki on hyvin kattava. Sitä sai 94 % viljelijöistä ja tukea tuli 95 %:lle peltomaasta. Erityissopimuksia tehtiin noin 125 000 hehtaarin alalle. Luonnonmukaisen kotieläintuotannon erityistuen sopimuksen teki yli 330 tilaa. Kiinnostus perinnebiotooppien hoidon tukeen on kasvanut koko ohjelmakauden.

Maataloutta koskevia ympäristön hoitoon liittyviä toimenpide-ehdotuksia on mainittu monessa keskeisessä ympäristöalan tai kestävän kehityksen strategiatyössä. Tässä käsitellään viimeaikaisempien töiden tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia.

Ilmastomuutosta koskeva yleissopimus (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) solmittiin YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rio de Janeirossa vuonna 1992. Sopimuksen tarkoituksena oli vakiinnuttaa ilmakehän kasvihuonekaasujen pitoisuus sellaiselle tasolle, joka ei vaaranna ilmakehän tilaa ja toimintaa. Teollisuusmaiden ja siirtymätalouden maiden ryhmän yhteiseksi tavoitteeksi asetettiin ihmisen toiminnasta aiheutuvien kasvihuonekaasupäästöjen tason palauttaminen vuoden 1990 tasolle. Velvoitteita kuitenkin tiukennettiin ja vuonna 1997 ns Kioton pöytäkirjassa määriteltiin teollisuus- ja siirtymätalouksille maakohtaiset päästövähennys- ja rajoittamisvelvoitteet vuosille 2008–2012. Euroopan unioni sitoutui vähentämään päästöjään 8 %. Suomen sitoumus on palauttaa päästöt vuoden 1990 tasolle.

Vuonna 2001 laaditun *kansallisen ilmastostrategian* lähtökohtana on, että Kioton pöytäkirjan tavoite varaudutaan saavuttamaan mahdollisimman kustannustehokkaasti kotimaisin toimin. Näitä ovat muun muassa tutkimuksen ja teknologian kehittäminen, taloudelliset ohjauskeinot, säädökset ja ohjeet sekä tiedotus ja neuvonta. Keskeistä on uusiutuvan energian tuotannon edistäminen sekä energian säästö.

Kansallista ilmasto-ohjelmaa varten selvitettiin *maatalouden kehitysarviossa* (MMM 2001:2) toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen sisällyttää ohjelmaan Kioton ilmastokokouksessa sovittujen velvoitteiden toteuttamiseksi maatalouden osalta.

Maatalousmaiden hiilidioksidin päästölähteitä ovat kivennäis- ja eloperäisten maiden viljely ja kalkitus. Suomessa eloperäisinä maina pidetään turvemaita, joita nykyisin on viljelyksessä noin 60 000 hehtaaria sekä multamaita, joita on viljelyksessä noin 240 000 hehtaaria. Arvioin mukaan maatalouden nykyisistä päästöistä noin kolmannes on peräisin elope-

räisiltä viljelymailta. Ilmastomuutoksen torjuntaa edistäviä toimenpiteitä ovat biomassasta ja biopolttoaineista saatavien uusiutuvien energialähteiden laajempi käyttö sekä non-food-tuotannon edistäminen ja lisääminen.

Ilmastomuutosta hillitsevien yksittäiset toimenpide-ehdotukset kohdistuvat maataloutta harjoittavien tilojen tuotantotekniikkaan ja viljelymenetelmiin. Näitä ovat muun muassa kotieläinten valkuaisruokinnan muuttaminen, eläinjalostus, tarkennettu lannoitus maatalouden vesistökuormitusten vähentämiseksi sekä lannan käsittelyn, varastoinnin ja levityksen tekniikat. Pellon käytön muutoksilla voidaan myös vaikuttaa kasvihuonepäästöjen vähentämiseen. Esimerkiksi laajamittaista metsän raivausta pelloksi tulisi välttää. Pellon metsitys vähentää kasvihuonepäästöjä erityisesti silloin, kun kyseessä on turve- ja multamaiden metsitys.

Viljelytekniikkaan liittyviä kasvihuonepäästöjä vähentäviä toimenpiteitä ovat maan muokkaamisen vähentäminen, viljelykierrot, kasvipeitteisyyden ylläpitäminen, kasvijätteen muokkaus maahan, aluskasvien viljelyn suosiminen ja avokesannon välttäminen. Tehokkaasta viljelystä pois jäävää alaa voidaan hoitaa tavalla, joka suosii maan hiilen varastoitumista ja säilyttämistä esimerkiksi laajaperäisenä nurmialana.

Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen toimintasuunnitelman uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevien päätösten pohjalta valmisteltiin *Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevista toimista Suomessa* (MMM 2004:13) sekä linjauksista Suomen kehitysyhteistyössä, EU:ssa ja kansainvälisesti laajemminkin.

Johannesburgin päätöksen mukaan 1) kestävä maatalous ja maaseutukehitys ovat välttämättömiä ruoantuotannon lisäämiseksi ja turvallisen ruoan osuuden lisäämiseksi ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Toimenpide-ehdotuksien mukaan 2) siirretään erityisesti kehityksille kestävä maatalouteen liittyvää perustekniikkaa ja tietoa, johon sisältyy luonnonvarojen hallinta, 3) lisätään ruoan saatavuutta ja edullisuutta muun muassa sadonkorjuu- ja ravintoteknologian avulla, 4) parannetaan kestävän maatalouden julkisen sektorin rahoitusta sekä 5) voimistetaan ja parannetaan olemassa olevien aloitteiden koordinoitua kestävän maataloustuotannon ja ruokaturvan kehittämiseksi.

Pääosiltaan Johannesburgin päätösten toimeenpanovelvoitteet sisältyvät kattavasti eri kansallisiin ohjelmiin ja strategioihin. Maatalouden osalta Suomessa esitetään lisäksi seuraavia lisätoimenpiteitä Johannesburgin päätösten saavuttamiseksi. Näiden mukaan toimitaan EU:n yhteisen maatalouden kehittämiseksi niin, että maataloutta pystytään edelleen harjoittamaan koko Suomessa, turvataan toimenpiteet, joilla taataan peltoalan säilyminen sekä viljelykäytössä että viljelykunnossa sekä turvataan maataloustuotanto huoltovarmuuden ylläpitäjänä, kehitetään suomalaisia erikoistuotteita nojautumalla kotimaisten raaka-aineiden laatuun, huolehditaan kotimaisten elintarvikkeiden korkeasta laadusta, edistetään lähiruoan saatavuutta sekä selvitetään monialaisesti lähiruoan asemaa, edullisuutta ja merkitystä osana maatalous-, maaseutu-, alue-, ympäristö- ja kuluttajapolitiikkaa sekä valmistellaan lähiruokaa koskeva strategia. Edelleen tehostetaan maatalouden vesistö- ja muun ympäristökuormituksen vähentämistä ja ylläpidetään maatalouden aikaansaamaa monimuotoisuutta ja maaseutumaisemaa sekä vahvistetaan toimijoiden horisontaalista ja vertikaalista verkostoitumista ja neuvojien toimialakohtaista työtä.

Myös *Pohjoismaiden tasolla on tehty yhteinen kestävän kehityksen strateginen linjaus*. Pohjoismaiden pääministerit ja itsehallintoalueiden poliittiset johtajat hyväksyivät 1998 joulukuun kestävästä Pohjolasta (ANP 2004:783). Strategiaa on tarkistettu 2004 ja se ulottuu vuosille 2005–2008. Strategisissa linjauksissa painottuvat kestävä kuluttaminen, biologinen monimuotoisuuden säilyttäminen, saasteiden rajoittaminen niin, ettei ilmaa, maahan ja veteen kohdistu luonnon kestäkyvyn ylittävää saastemäärää.

Maataloutta koskevassa osassa on tavoitteeksi asetettu kestävä maatalous, joka pystyy tuottamaan myös pitkällä aikavälillä terveellisiä ja turvallisia elintarvikkeita ja muita laadukkaita tuotteita heikentämättä luonnonvaraperustaa tai aiheuttamatta haittaa luonnon ekosysteemille. Yhteisinä tavoitteina ja toimenpide-ehdotuksina ehdotetaan muun muassa, että Pohjoismaat lujittavat tutkimukseen ja korkeakoulutukseen liittyvää yhteistyötä. Lisäksi ympäristöyhteistyötä tulee kehittää synergiaetujen sekä ympäristömyönteisyydestä syntyvään lisäarvoon liittyvien konkreettisten parannusten aikaansaamiseksi maataloudessa. Myös innovaatioiden merkitystä maatalouden arvonnousun edistämässä tulisi korostaa enemmän. Pohjoismaat pyrkivät yhdessä edistämään luonnonmukaista maataloutta sekä luonto- ja kulttuuriarvoja sisältävän maaseutumaisen monimuotoisuuden vaalimista ja säilyttämistä yhteiskunnan voimavarana pitkällä aikavälillä. Pohjoismaat aikovat turvata eläimille hyvän terveyden ja hyvinvoinnin sekä varmistaa eläinetiikan noudattamisen.

Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa / Baltic 21E-ohjelmassa (OPM 2002:36) olivat mukana kaikki Itämeren ympäröivät maat. Sopimus perustuu Itämeren maiden opetusministereiden solmimaan sopimukseen edistää koulutuksen keinoin kestävä kehitystä huomioiden kehityksen taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöulottuvuus. Ohjelma täydentää aikaisempaa sopimusta, joka sisältää maatalous-, energia-, kalastus-, metsätalous-, teollisuus-, turismi- ja kuljetussektoreita koskevat kestävä kehityksen toimintaohjelmat.

Luonnonvara-alastrategia (MMM 2001:8) linjaa uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä, hoitoa ja suojelua. Strategia huomioi luonnon- ja ympäristönsuojelutavoitteet ja eläinsuojeluun liittyvän tuotantoeläinten eettisen kohtelun. Strategiassa on vision pohjalta määritelty uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön seitsemän päämäärää. Nämä päämäärät kattavat seuraavat kokonaisuudet: 1) luonnonvarojen eettinen ja vastuullinen hoito ja käyttö, 2) ekosysteemien toimivuus, 3) maaseudun elinvoimaisuus, 4) elinkeinotoiminnan harjoittaminen kannattavasti ja kuluttajalähtöisesti, 5) laajeneva, innovatiivinen ja ekotehokas käyttö, 6) laatu ja turvallisuus sekä 7) tieto ja osaaminen.

Peltobiomassa, liikenteen biopolttoaineet ja biokaasu –jaoston väliraportin (MMM 2004:11) toimenpide-ehdotusten mukaan ruokohelven ja biokaasun tuotantoon liittyvän neuvonnan osuutta tulisi lisätä. Työryhmä esittää uuden bioenergiateknologian käyttöön ottoa eri opilaitoksissa, jotta bioenergian käyttö ja teknologia tulee tutuksi opiskelijoille. Näissä yksiköissä voisi myös toteuttaa käyttötekniikkaan liittyvää koetoimintaa ja testausta.

Kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunnan (KULTU) kansallinen ohjelman (2005) tavoitteena on materiaalien ja energian käytön tehokkuuden lisääminen tuotteiden elinkaaren kaikissa vaiheissa. Osana ohjelmaa edistetään ympäristökasvatusta sekä ympäristöteknologiaan perustuvaa tuotantoa ja osaamista. Ohjelma on jatkoa Johannesburgissa pidetyn YK:n kestävä kehityksen huippukokouksessa sovittua toimeenpanoa. Ehdotuksiin sisältyy tavoitteita elintarvikkeiden tuotantoon liittyen. Vision mukaan kotimainen ruoantuotanto ja –jalostus säilyvät alueellisen kehityksen, ruoan laadun ja huoltovarmuuden vuoksi. Elintarvikkeet ja ruokapalvelut ovat kestävästi tuotettuja. Suomessa harjoitetaan laajamittaista luomutuotantoa. Maatalous- ja elintarviketuotannon kotimaisia vahvuuksia edistetään tukemalla erityisesti lähi- ja luomuruokaa.

KULTUn tavoitteena on, että maatalouspolitiikassa otetaan huomioon luontaiset tuotantoedellytykset ja painotetaan tuotannon ympäristövaikutuksia. Kestävää maataloutta tulee edelleen vahvistaa maatalouden tukijärjestelmän avulla. Toimikunta ehdottaa, että maataloustuotannossa otetaan nykyistä paremmin huomioon vesien tilan parantaminen ja rehevöitymisen vähentäminen, maatalousympäristön ja –luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä energiankäytön tehostaminen ja energiaomavaraisuuden nostaminen. Maatalouden ympäristötuen ohjaavuutta tulisi parantaa. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin luonnon-

mukaisesti viljellyn peltoalan lisääminen 10 %:iin vuonna 2010 ja 25 %:iin vuonna 2025.

Ilmastomuutoksen kansallisessa sopeutumisstrategiassa (MMM 2005/1) tarkasteltiin laajasti ilmastomuutoksen tuomia vaikutuksia. Maataloustuotannon osalta ilmaston lämpenemisestä on sekä etuja ja haittoja. Kun ilmasto lämpenee, kasvien tuotantopotentiaali kasvaa, ja viljelyrajat siirtyvät pohjoisemmaksi. Puutarhatuotanto hyötyy lämpenevästä ilmastosta. Kotieläinten ulkolaidunnusta voidaan lisätä. Lisäksi monivuotisten kasvien talvehtiminen helpottune. Ilmaston lämpenemisen haittapuolia ovat eroosion ja ravinteiden huuhtoutumisriskin lisääntyminen. Ilmaston lämpeneminen tiivistää savimaita. Tämä puolestaan haittaa viljelyä, mikäli routaantuminen vähenee. Ilmansaasteiden (otsoni) ja UV säteilyn yhteisvaikutukset ekosysteemeihin vahvistuvat. Hyönteistuho- ja kasvitautiriski kasvaa. Myös kasvien talvehtiminen voi vaikeutua ja kasteluveden tarve lisääntyä. Äärimmäisten sääilmiöiden lisääntyminen vaikuttaa peltotuotannon sadon määrään ja laatuun.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vuonna 2005 työryhmän valmistelemaan ehdotusta uudeksi maatalouden ympäristötukijärjestelmäksi vuosille 2007–2013. Muistio sisältää arvion maatalousympäristön nykytilasta ja ympäristötuen tavoitteista. Ehdotuksen mukaan uuden ympäristötuen yleistavoitteet säilyvät samansuuntaisina kuin nykyisessäkin ohjelmassa. Näin ollen vesien suojelu on nostettu tärkeimmäksi kohteeksi. Muut toimenpiteet kohdistuvat luonnon monimuotoisuuden ja maiseman säilyttämiseen.

Uusina lisäyksinä ovat muun muassa ylläpitokalkitsemisesta huolehtiminen ja maatilan monimuotoisuuskohteiden kartoittaminen. Lannoitusvaatimukset kiristyivät entisestään erityisesti kotieläintiloilla lannan sisältämän fosforin käyttökelpoisuusprosentin nostamisen seurauksena. Lisäksi kotieläinten hyvinvoinnin edistämiseksi suunnitellaan omaa tukijärjestelmää. Perustoimenpiteistä suurimmat muutokset ovat koulutusten ja kasvinsuojeluoppaiden hankkimisen poistaminen. Myös jako kotieläintilan ja kasvinviljelytilan toimenpiteisiin poistuu.

Maatalouden ympäristötuki on valtion suurin yksittäinen ympäristönsuojeluun kohdistettu menoerä. Vuonna 2005 ympäristötukeen käytettiin 322 miljoonaa euroa.

Yhteenveto maatalouden ja ympäristön strategioista

Maatilatalouden koulutuksen haasteita ovat

- ilmaston muuttuessa uusien teknologioiden ja viljelymenetelmien käyttöönottoon kouluttaminen
- yrittäjyyden ja markkinoinnin korostuminen
- maaseutuyrittäjien ympäristöosaaminen
- bioenergian tuotannon lisääntyminen
- erikoiskasvien tuotannon lisääntyminen
- turvallinen ja laadukas elintarvikeketju

6.3 Muut aikaisemmat strategiatyöt

Kananmunien tuotantostrategian (MMM 2003:14) erityisenä tavoitteena oli pohtia keinoja kananmunantuottajien sopeutumisesta tilanteeseen, kun munivien kanojen pitäminen varustelemattomissa häkeissä kielletään vuonna 2012. Kananmunantuotannon tavoitteena Suomessa on omavaraisuus sekä kannattava ja kilpailukykyinen perheviljelmiin perustuva tuotantorakenne. Kananmunien tuotantostrategian mukaan uusiin tuotantomuotoihin siir-

tyminen vuoteen 2012 mennessä edellyttää tuotantotuen ja investointitukien kehittämistä ja kohdistamista kananmunantuottajille, sillä lähes 90 % tuotantokapasiteetista eli 2,8 miljoonaa kanapaikkaa joudutaan rakentamaan kokonaan uudestaan tai uusimaan merkittäviä osin.

Muita strategiatyöryhmän asettamia tavoitteita olivat eläinten hyvän terveystilanteen säilyttäminen muun muassa kansallisen salmonellaohjelman varmistamisella, koko tuotantoketjun jäljitettävyyden ja laadun säilyttäminen ja korostaminen. Lisäksi tutkimuksen tulisi kohdentaminen uusiin tekniikoihin ja ruokintaan. Neuvonnassa pitäisi painottaa kansainvälisyyttä ja sen soveltamista tilatasolla. Koulutuksessa tulee panostaa riittävän ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen alalle sekä uusien tuotantomuotojen opetukseen.

Siipikarjanlihan tuotantostrategiassa (MMM 2004:15) tavoitteeksi asetettiin kulutusta vastaava kannattava tuotanto. Siipikarjanlihan tuotannon haasteet tulevat kansainvälisen kilpailun lisääntymisestä ja markkinatilanteiden vaihtumisesta. Kotimaisen siipikarjanlihan kulutuksen uhkana on esimerkiksi Brasiliasta lisääntynyt tuonti. Työryhmän toimenpide-esityksiin kuuluvat muun muassa lomittajien, kotieläintuotannon ja elintarviketeollisuuden koulutuksessa siipikarjanhoidon ja jatkokäsittelyn nykyistä laajemman opetuksen turvaaminen.

Eläinten hyvinvointi ja terveyden säilyttäminen on myös tärkeää siipikarjanlihantuotannon imagon kannalta. Työryhmän mukaan uudentyyppisiä tuotantotilojen rakenneratkaisuja on etsittävä sekä taloudellisuuden että hyvinvoinnin säilyttämisen näkökulmalta katsottuna. Myös uusiutuvien energiamuotojen käyttöönotto saattaisi tuoda taloudellisia säästöjä.

Suomen zoonoosistrategia (MMM 2004:5) on laadittu vuosille 2004–2008. Zoonoosit ovat tauteja, jotka voivat luonnollisella tavalla tarttua suoraan tai välillisesti eläimen ja ihmisen välityksellä. Välillinen tartunta voi tapahtua esimerkiksi elintarvikkeiden, veden tai hyönteisten välityksellä. Suomen nykyinen zoonoositilanne on keskimääräistä eurooppalaista tasoa parempi. Elintarvikkeiden välityksellä leviävien zoonoosien aiheuttajista ovat Suomessa merkittävimpiä kampylobakteeri, yersinia, salmonella, listeria ja EHEC-bakteeri.

Suomessa on panostettu erityisesti eläimistä saatavien elintarvikkeiden välityksellä leviävien zoonoosien torjuntaan. Pyrkimyksenä on pitää zoonoositartuntojen taso tuotantoeläimissä mahdollisimman vähäisenä ja näin estää zoonoosien pääsy elintarviketuotantoketjuun. Tässä kotieläintuotantoa harjoittaville tilojen tarttuvien tautien ennaltaehkäisemistoimenpiteillä on keskeinen rooli.

Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset, kuten elintarviketuotannon, -kaupan ja ihmisten kanssakäymisen kansainvälistyminen sekä elinkeinorakenteen ja kulutustottumusten muutokset, asettavat tulevaisuudessakin haasteita zoonoosien vastustustyölle. Suomen zoonoosistrategian mukaan tavoitteena on erityisesti 1) kohdistaa zoonoosien vastustustyö keskeisiin zoonoosiin, 2) maahan saapuvien rehujen, eläinten ja elintarvikkeiden zoonosiriskien hallitseminen sekä 3) yhteistyön kehittäminen koko zoonoosiin liittyvän toimintakentän alueella.

Myös työryhmämuistiossa (MMM 2003:21) *Tarttuvien eläintautien vastustaminen Suomessa* korostetaan elinkeinon omaa roolia muiden kuin lakisääteisten vastustettavien eläintautien ennaltaehkäisemisessä. Suurimpana uhkana ovat elävien eläinten maahantuontiin liittyviä riskejä, jotka entisestään ovat lisääntyneet EU:n laajenemisen myötä. Viranomaisien mahdollisuudet asettaa ehtoja maahantuonnille ovat EU-jäsenyydessä rajalliset, mikä vuoksi tuojan vastuu tuonneissa on korostunut. Koulutuksella ja neuvonnalla on merkittävä osuus yhteistyössä Eläintautien torjuntayhdistyksen (ETT) ja muiden kansallisissa eläinten terveydenhuoltojärjestelmässä (ETU) mukana olevien sidosryhmien kanssa vastata riittävästä tiedottamisesta.

Eläinjättestrategiassa (MMM 2002:2) suunniteltiin, miten luodaan kansalliset pelisäännöt eläinjätteen käsittelylle, hyötykäytölle ja hävittämiselle. On tärkeää osoittaa luotettavasti elintarvikkeiden laatu, puhtaus, alkuperä ja tuotantotapa sekä tuottaa elintarvikkeita kestävänsä kehityksen periaatteen mukaisesti ja eettisesti hyväksyttävällä tavalla. Keskeisenä tavoitteena oli itsestään kuolleiden eläinten ja kaiken hävitettäväksi määrätyn aineksen poistaminen eläinten ravintoketjusta. Strategiassa huomioitiin myös EU:n lainsäädännölliset muutokset, joiden mukaan eläinjäte-termi vaihtuu eläinten sivutuotteeksi soveltamisalan samalla laajetessa perinteisistä eläinjätteistä myös eräisiin muihin eläinperäisiin materiaaleihin, kuten lantaan ja lihaa sisältäviin elintarvike- ja ruokajätteisiin. Asetusmuutoksen mukaan eläinten sivutuotteet jaotellaan kolmeen eri luokkaan ja niistä kustakin on omat käsittelyvaatimukset.

Uudet eläinten sivutuotteita koskevat määräykset kiristivät tilalla kuolleiden eläinten koskevia vaatimuksia niin, että kaikki tilalla kuolleet eläimet tulee kerätä ja hävittää. Järjestelmän toimeenpano aiheutti ja aiheuttaa edelleen mittavan tuottajia koskevan koulutustarpeen.

Kansallisen rehustrategian ja toimenpideohjelman 2004–2010 (MMM 2004:10) tavoitteena oli kansallisen rehustrategian laatiminen, jonka vision mukaan kansallisen eläin- ja elintarviketuotannon vahvuutena ovat turvalliset ja korkealaatuiset sekä tuotantovaikutuksiltaan kilpailukykyiset rehut. Pääosa tuotantoeläinten ruokintaan tarkoitettua rehuista tuotetaan ja käytetään suomalaisilla maatiloilla. Rehuteollisuuden tuotteet vastaavat keskimäärin kolmannekselta suomalaisten tuotantoeläinten energian saannista, mutta sikojen ja siipikarjan osalta teollisten rehujen osuus ruokinnassa on huomattavasti suurempi.

Suomessa rehu- ja elintarvikeketjun toimijoiden vastuullisella toiminnalla sekä rehujen ja niiden raaka-aineiden turvallisuuden ja laadun valvonnalla on pitkät perinteet. Sen sijaan EU:n elintarvikeketjun toimintaa ovat leimanneet viime vuosikymmenin erityisesti rehuperäiset elintarvikekriisit, joita Suomessa ei ole esiintynyt lukuun ottamatta yhtä BSE-tapausta.

Työryhmän keskeiset linjaukset olivat seuraavat: 1) Turvalliset ja korkealaatuiset sekä tuotantovaikutuksiltaan kilpailukykyiset rehut edistävät eläintuotantoa ja tukevat sen kannattavuutta sekä varmistavat elintarvikeketjun laatua ja turvallisuutta. 2) Eläinten ruokinnassa otetaan aina huomioon lajinnukaiset tarpeet, eläinten hyvinvointi ja ympäristönäkökulma. 3) Eläinravitsemuksen osaamista kehitetään ja varmistetaan sen riittävän korkea taso eläintuotannon keskeisillä alueilla sekä 4) Rehulainsäädäntöä kehitetään tarpeiden mukaisesti riskinarviointiin perustuen ja ottaen huomioon lainsäädännön toteuttamiskelpoisuus.

Työryhmä nostaa toimenpide-ehdotuksiin muun muassa sen, että maatiloilla tuotettujen rehujen kustannusten alentamiseksi tehokkaimpien tilojen parhaat käytännöt levitetään kaikille tiloille neuvonnan keinoin. Myös rehujen sisältämien ravintoaineiden hyväksikäyttöä suositellaan tehostettavan ruokintasuositusten, rehujen koostumuksen ja ravintoaineiden säännöllisellä tarkistamisella, lannan käsittelyn kehittämisellä sekä tilakohtaisten ravinnetaselaskelmien avulla. Työryhmä ehdottaa myös urakoitsijoiden osaamisen edistämistä neuvonta- ja tuottajajärjestön kurssitoiminnan avulla sekä korostaa yhteistyön tehostamisen merkitystä tutkimuksessa ja koulutuksessa sekä kotimaisten että ulkomaisten toimijoiden välillä, esimerkiksi opetusyhteistyöllä.

Kansallisen kasvinsuojelustrategian 2004–2013 (MMM 2003:25) työ on osa kansallisen elintarviketalouden laatustrategiaa. Työryhmä asetti strategialle kolme päätavoitetta. Ensinnäkin kasvinsuojelun osaamista tulee kehittää siten, että kasvinsuojeluun tähtäävät toimenpiteet optimoidaan tehokkaiksi ja kannattaviksi ja samalla terveyden ja ympäristön kannalta turvallisiksi. Alkutuotannon toimintaedellytykset on turvattava siten, että saatavilla on

vaihtoehtoisia torjuntamenetelmiä ja riittävä valikoima terveyden ja ympäristön kannalta turvallisia torjunta-aineita. Lisäksi kasvinterveyden ja torjunta-aineiden käytön valvontaa on kehitettävä niin, että ne pohjautuvat riskinarviointiin. Tavoitteiden saavuttamiseksi toimenpide-ehdotuksia on kohdistettu kaikille alan toimijoille.

Alan oppilaitoksiin kohdentuva toimenpide-ehdotus koskee tutkimuksen, opetuksen, neuvonnan ja valvonnan keskinäiseen yhteydenpitoon ja tiedonvaihdon panostamiseen tutkimustiedon hyödyntämisen lisäämiseksi. Työryhmä ehdottaa muun muassa internetpohjaisen päätöksenteon tukijärjestelmän kehittämistä sekä viljelijöille suunnatun koulutuksen laajentamista myös kasvinsuojelupalvelujen tuottajille (urakoitsijoille). Laadultaan ja määrältään hyvän sadon tuottaminen vaatii ennen kaikkea viljelijöiltä hyvää ammattitaitoa. Kasvinsuojelumenetelmiä, niiden käyttöönottoa ja osaamista on kehitettävä osana kannattavaa maa-, metsä- ja puutarhataloustuotantoa tutkimuksen, neuvonnan, koulutuksen ja tiedon avulla. Nämä kannustavat tuottajaa toimimaan hyvän viljelykäytännön mukaisesti.

Puutarhatuotannon strategiatyöryhmän (MMM 2003:3) neljä tavoitetta suomalaisen puutarhatuotannon kilpailukyvyyn ja positiivisen kehityksen turvaamiseksi ovat 1) markkina- ja kuluttajalähtöisen toiminnan vahvistaminen puutarha-alalla, 2) kannustavan tukipolitiikan harjoittaminen ja kustannustekijöiden hallinta, 3) puutarha-alaa tukevien toimintojen voimavarojen turvaaminen sekä 4) ympäristö- ja puutarhapolitiikan yhteensovittaminen.

Öljykasvistrategian (MMM2003:8) tavoitteena oli selvittää, miten suomalainen öljykasvisektori selviytyy kannattavasti erilaisten kehitysvaihtoehtojen puitteissa. Keskeisimmäksi haasteeksi nousi kotimaisen öljykasviviljelyn pinta-alan lisääminen 100 000 hehtaariin noin 60 000 hehtaarin nykytasosta. Huoltovarmuuden parantamiseksi kasvivalvauksen kotimaisen tuotannon osuus tulisi korottaa 25 prosenttiin sen tarpeesta. Öljykasvituotannon vahvuuksia Suomessa ovat sen monipuolinen vaikutus viljelykierrossa, toimiva sopimusjärjestelmä, hyvä kilpailukyky rehuohraan verrattuna, kotimaisen elintarvikeketjun vahvistaminen sekä kasviöljyn ja valvauksen strateginen raaka-ainearvo. Uhkia luovat tukijärjestelmästä johtuva viljelyn laajaperäistyminen, vaihteleva laatu, EU:n laajentumisesta johtuva tuontipaine sekä mahdollinen rikkakasviongelman.

Luonnonmukaisen tuotannon pinta-alojen kasvu 1990-luvulla ei ole jatkunut 2000-luvulla. Luonnonmukaisesti tuotettu viljelyala on kuitenkin (noin 8 %) kansainvälisesti korkea. *Luonnonmukaisen elintarviketuotannon yhteistyöryhmä* (MMM 2005:2) ehdotti toimenpiteitä erityisesti luonnonmukaisen tuotannon tukijärjestelmien kehittämiseksi, tutkimuksen ja neuvonnan sekä markkinoiden kehittämiseksi. Maantieteellisesti luonnonmukaista tuotantoa harjoitetaan joka puolella Suomea, eikä se ole keskittynyt tietyille alueille. Koulutuksen ja neuvonnan haasteina ovat luonnonmukaisen tuotannon viljelytekniikan ja kotieläinten ruokinnan erityiskysymysten parempi hallinta. Myös verkostoituminen neuvonnan ja luomuvalvonnan välillä koetaan tärkeäksi.

Suomessa on noin 1 200–1 400 sellaista maaseutumatkailuyritystä, jotka saavat säännöllisesti tuloa kalastusmatkailijoilta. *Kalastusmatkailun nykytila, kehittämishaasteet ja hanke-toiminta Suomessa* (MMM 2005:3) nostaa keskeisimmäksi haasteeksi hanketyön mahdollisimman tehokkaan kohdentamisen kalastusmatkailun toimintaedellytysten tehostamiseksi. Selvityksen mukaan tarvitaan yhteismarkkinointihankkeita, investointitukia, ns kärkiyrittäjien yhteisverkoston muodostamista sekä rahoituksen kohdistamista todellista kasvu-potentiaalia omaaviin yrityksiin. Kalastusmatkailuyritysten keskeisimpiä menestystekijöitä ovat vahva ydinammattitaito, riittävä kalavesien saalisvarmuus, kyky tuotteistaa ydinosaaamista, ns sosiaalinen osaaminen ja yhteistyöhalukkuus eri sidosryhmien kanssa sekä yritystoimintaan liittyvä riskien hallinta.

7 Luonnonvara- ja ympäristökoulutuksen tarve työelämän näkökulmasta

7.1 Luonnonvara- ja ympäristöalan työvoimatarve ja koulutuksen määrällinen mitoitus

Koulutuksen ennakoinnilla pyritään tuottamaan tietoa siitä, millaista osaamista työelämä tulevaisuudessa tarvitsee ja miten tähän tarpeeseen voidaan koulutuksen avulla vastata. Tavoitteena on, että työmarkkinoilla olisi saatavilla riittävästi oikeanlaista osaamista, ja työvoiman kysyntä ja tarjonta olisivat mahdollisimman hyvin tasapainossa.

Koulutustarpeiden ennakoinnissa on lähtökohtana käytetty kahta erilaista toimialaennustetta, jotka perustuvat Työvoima 2020 -loppuraportin (TM 2003) vaihtoehtoihin toimialojen kehitys-ennusteisiin. Peruskehitys kuvaa pitkälti trendin mukaista talouden kehitystä. Siinä oletetaan, että globaaleissa kehityssuunnissa sekä talous- ja yhteiskuntapolitiikan ratkaisuihin ei tapahtuisi merkittäviä muutoksia. Tavoitekehityksen vaihtoehto edustaa pitkällä aikavälillä täystyöllisyyteen johtavaa kehitystä. Työvoima- ja koulutustarpeen ennakoinnin eri vaiheet on kuvattu tarkemmin Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015 -julkaisussa (OPH 2004). Viimeisimpään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman (2003–2009) ennakoitietiedon valmistelussa käytettiin ensimmäistä kertaa myös maakuntien liittojen asiantuntemusta. Tavoitteena oli, että alueelliset näkemykset tulisivat esille työvoima- ja koulutustarpeiden mitoituksessa (Leveälähti 2006).

Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutustarve on vahvasti sidoksissa maatalouden, metsätalouden ja metsäteollisuuden toimialojen työllisyyskehitykseen. Maatalouden työllisyys vähenee edelleen voimakkaasti, metsätaloudessa työllisyyden laskeva kehitys on maltillinen ja metsäteollisuudessa työllisyys pysyy parhaimmassa tapauksessa nykytasolla.

Maa- ja metsätalouden työvoimatarpeiden tarkastelu ammattiryhmittäin antaa toimialaennusteita tarkemman pohjan koulutustarpeiden ennakoinnille (Taulukko 36). Maa- ja metsätaloustyön pääammattiryhmän sisällä on jouduttu yhdistämään useita ammattiryhmiä, koska vuoden 2000 väestölaskennasta ei saatu yhtä tarkkoja ammattitietoja kuin edellisessä väestölaskennassa vuonna 1995. Maatalous- ja puutarhatyön ammattiryhmä sisältää maatalous- ja karjanhoitotyön, puutarha- ja puistotyön sekä kala-, turkis- ja porotaloustyön. Ryhmään kuuluu lisäksi osa maa- ja metsätalouden työnjohtotyöstä. Metsätaloustyön ammattiryhmä sisältää puolestaan metsätyön ja osan maa- ja metsätalouden työnjohtotyöstä (metsäteknikot).

Taulukko 36. Maa- ja metsätaloustyön työlliset ammattiryhmittäin 1995 ja 2000 sekä ennakoitu vuotuinen muutos 2001–2015 valtakunnallisten ammattirakenne-ennusteiden mukaan (Hanhijoki ym. 2004).

	Työlliset 1995–2000			Ennakoitu vuotuinen muutos 2001–2015			
	1995	2000	muutos/ v. keskim. %	Peruskehitys		Tavoitekehitys	
	määrä	määrä		määrä	%	määrä	%
Maa- ja metsätaloustyö							
Maatalous- ja puutarhatyö	119 600	95 230	-4,5	-1 760	-2,1	-1 580	-1,9
Metsätaloustyö	14 320	13 100	-1,8	-70	-0,5	-40	-0,3
Yhteensä	133 920	108 330	-4,2	-1 830	-1,9	-1 620	-1,7

Maatalous- ja puutarhatalouden ammattiryhmän työllisiä oli 95 000 vuonna 2000, joista 92 % kuului maatalouden toimialaan. Metsätaloustyötä teki 13 000 työntekijää. Heistä selvästi yli 80 % oli metsätalouden ja metsäteollisuuden toimialojen työpaikoissa. Edellä mainittujen toimialojen työllisyysennusteet selittävät siten suurimman osan ammattiryhmi- en työllisyyden kehityksestä tulevaisuudessa.

Pääammattiryhmän työlliset vähenivät voimakkaasti myös viime vuosikymmenen lo- pulla alan rakennemuutosten seurauksena. Tämä kehitys johtui ennen kaikkea maatalouden työllisyyden vähenemisestä, jonka ennakoidaan jatkuvan nopeana kuluvan vuosikymmenen alussa, mutta tasaantuvan pitkällä aikavälillä vuoteen 2015 mennessä. Puutarha- ja puisto- työssä työllisten määrän ennakoidaan pääammattiryhmästä poiketen hieman lisääntyvän. Kalatalouden työllisten määrä on vähentynyt koko 1990-luvun ajan, ja kehityksen ennakoi- daan jatkuvan samansuuntaisena lähitulevaisuudessa.

Metsätaloustyössä työllisten määrän lasku alkoi hidastua viime vuosikymmenen lopulla. Metsä-työtä tekevien määrä väheni, mutta työnjohto- ja asiantuntijatehtävissä toimivien määrä ei muuttunut merkittävästi vuosina 1995–2000. Ammattiryhmän työllisten määrän ennakoidaan pitkällä aikavälillä vähenevän huomattavasti hitaammin kuin 1990-luvulla.

Muihin pääammattiryhmiin verrattuna maa- ja metsätaloustyön pääammattiryhmä ja- kaantuu tasaisesti eri maakuntiin. Maakunnan työllisten määrään suhteutettuna pääam- mattiryhmään kuuluvia oli eniten Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla sekä Etelä-Savossa. Näillä seuduilla ammatti-ryhmän osuus työllisistä oli yli 10 %, kun koko maassa vastaava osuus oli 4,9 %. Maakuntien yhteenlaskettujen ennusteiden mukaan maatalous- ja puutarhatyön osuus työllisistä olisi vuonna 2015 jonkin verran alhaisempi kuin valtakunnallisissa ennus- teissa. Metsätaloustyössä ennusteet eivät tältä osin eroa toisistaan.

Maakunnat ennakoivat työllisten määrän vähenemistä valtakunnallista ennustetta hie- man varovaisemmin. Maatalous- ja puutarhatyön työllisten määrän ennakoidaan vähenevän kaikissa muissa maakunnissa paitsi Uudellamaalla. Suurinta muutosta nykytilaan nähden ennustetaan maakuntiin, joissa ammattiryhmän osuus työllisten kokonaismäärästä on kaik- kein suurin. Etelä-Suomen läänin maakunnissa ja Lapissa muutokset arvioidaan pienim- miksi.

Metsätaloustyön työllisten määrän arvioidaan kasvavan Kanta-Hämeessä, Etelä-Savos- sa ja Varsinais-Suomessa. Näissä maakunnissa myös vuoden 2000 tilanteeseen suhteutetut kasvut ovat kaikkein suurimmat. Eniten työllisten määrän arvioidaan vähenevän Keski-Suo- messa, Uudellamaalla ja Pirkanmaalla.

7.2 Avautuvat työpaikat

Maa- ja metsätaloustyössä tarvitaan uutta työvoimaa, vaikka näiden alojen työpaikoista ennakoidaan häviävän 15 vuodessa yli 20 % (Taulukko 37). Koko työllisen työvoiman mediaani-ikä vuonna 2000 oli 40,5 vuotta, kun se maa- ja metsätaloustyössä oli huomattavasti korkeampi. Poistuma työvoimasta onkin ikärakenteen ja ammattien kuormittavuuden vuoksi hyvin suuri. Poistuman osuus vuoden 2000 työllisistä on maatalous- ja puutarhatyössä 50 % ja metsätalous-työssä yli 55 %. Uutta työvoimaa tarvitaan siten poistuman korvaamiseen. Maa- ja metsätaloustyön työpaikoista yli puolet avautuu vuoden 2010 jälkeen.

Taulukko 37. Poistuma, työllisten määrän muutos ja avautuvat työpaikat 2001–2015 (Hanhijoki ym. 2004).

	Mediaani-ikä	Työllisten määrä	Poistuma	Peruskehitys		Tavoitekehitys	
				Muutos	Avautuvat työpaikat	Muutos	Avautuvat työpaikat
Ammattiryhmä	2000	2000	2001–2015	2001–2015	2001–2015	2001–2015	2001–2015
1.1 Maatalous- ja puutarhatyö	45,0	95 200	48 200	-26 400	21 800	-23 600	24 600
1.4 Metsätaloustyö	43,5	13 100	7 400	-1 000	6 400	-500	6 900

7.3 Luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen aloittajatarve

Nuorten ammatillisen peruskoulutuksen aloittaneiden määrä on hitaasti vähentynyt pidemmällä ajalla. Koulutukseen hakeutuminen on viime vuosina ollut tarjontaa vähäisempää ja tarjonta on seurannut kysynnän muutoksia. Poikkeuksena tästä kehityksestä on ollut luonto- ja ympäristö-alan koulutus, jossa uusien tutkintojen vuoksi aloittaneiden määrä on selvästi kasvanut. Ammatti-korkeakoulujen aloittaneiden määrä on pysynyt kaikilla opintoaloilla vuoden 2000 jälkeen samalla tasolla (Taulukko 38).

Luonnonvara- ja ympäristöalan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen aloittajatarpeen ennakoidaan olevan vuosina 2006–2010 noin 500 aloittanutta pienempi kuin viime vuosikymmenen vaihteessa koulutuksen aloittaneista. Ammatillisesta peruskoulutuksen vähentämisen tarve lisääntyy kaikilla muilla luonnonvara- ja ympäristöaloilla paitsi maatilataloudessa. Peruskoulutusta koskevat vähennykset johtuvat työvoimatarpeen pienenemisestä.

Maaseudulla vahvistuvien elinkeinojen, kuten esimerkiksi maaseutumatkailun ja sen oheistoimintojen, määrälliset koulutustarpeet on otettu huomioon tarvelaskelmissa. Niihin liittyviä osaamistavoitteita voidaan liittää osaksi nuorille suunnattuja tutkintoja. Ammatitaidon syventäminen ja täydentäminen näissä elinkeinoissa on usein ajankohtaista vasta työuran myöhemmässä vaiheessa. Koulutusväylänä on tällöin aikuisille suunnattu ammatitutkintojärjestelmä.

7.3.1 Maatilatalous

Maatilatalouden peruskoulutuksen aloittajatarpeen ennakoidaan olevan yhtä suuri kuin tämän vuosikymmenen alussa (Taulukko 38). Koulutetun työvoiman tarve painottuu vuoden

2005 jälkeiselle jaksolle, jolloin maatalouselinkeinon työllisten määrän pienenemisen ennakoidaan hidastuvan ja poistuman kasvavan. Maatilatalouden peruskoulutuksen saaneita henkilöitä työskentelee monissa ammateissa, mikä johtuu osittain monipuolisesta koulutuksesta, osittain elinkeinon supistumisesta, minkä vuoksi ihmiset ovat hakeutuneet muihin ammatteihin. Tulevaisuudessa alan peruskoulutuksen saaneista lähes 90 % ennakoidaan sijoittuvan maatalous- ja puutarhatyöhön.

Niistä ammateista, joihin peruskoulutuksen suorittaneet sijoittuvat, poistuu 15 vuodessa 49 % työllisestä työvoimasta, mikä on yksi korkeimmista poistumaprosenteista. Poistumasta korvataan vain noin puolet, koska työvoiman tarve vähenee. Luonnonvara- ja ympäristöalalla maatilatalouden peruskoulutusta vastaaviin töihin on eniten työttömiä työnhakijoita, mikä vähentää uuden koulutetun työvoiman tarvetta. Pääosa maatalouden uuden työvoiman tarpeesta koostuu yritystoimintaa jatkavista, eikä työttömiä voida käyttää tähän tarkoitukseen kuin osittain.

Maatilatalouden ammattikorkeakoulujen aloittajamäärän lisäystarve nykytilasta on 50–60 %. Pääosa lisäystarpeesta johtuu yrittäjiksi ryhtyvien lisääntyvästä osaamistarpeesta. Maatilatalouden yritys rakenne muuttuu voimakkaasti: yrityskoot kasvavat, yritykset erikoistuvat kapeammalle toimialalle, investoinnit ovat suuria ja yritystoimintaan liittyvä riski kasvaa koko ajan. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 55 % ennakoidaan ryhtyvän yrittäjiksi ja he työllistyvät maatalous- ja puutarhatyö -ammattiryhmään. Kolmannes työllistyy neuvonnan, tutkimuksen, hallinnon sekä koulutuksen tehtäviin ja loput 20 % kauppaan ja erilaisiin asiantuntijatehtäviin. Uuden työvoiman tarve painottuu vuoden 2005 jälkeiseen aikaan samasta syystä kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Taulukko 38. Vuosina 2000–2002 luonnonvara- ja ympäristöalan koulutuksen aloittaneiden nuorten määrä ja keskimääräinen laskennallinen aloittajatarve vuosina 2006–2010 opintoaloittain (Hanhijoki ym. 2004).

	Aloittaneet	Laskennallinen aloittajatarve/vuosi		Aloittajataavoite
		Peruskehitys	Tavoitekehitys	
Opintoala	2000–2002 ka	2006–2010	2006–2010	KESU 2008
Maatilatalous	1 850	2 050	2 040	2 150
- Peruskoulutus	1 540	1 590	1 550	1 700
- Ammattikorkeakoulu	310	460	590	450
Puutarhatalous	720	390	400	510
- Peruskoulutus	630	310	300	430
- Ammattikorkeakoulu	90	80	90	80
Kalatalous	110	30	40	70
- Peruskoulutus	80	20	20	40
- Ammattikorkeakoulu	30	10	20	30
Luonto- ja ympäristö-ala	310	70	80	140
- Peruskoulutus	300	50	40	40
- Ammattikorkeakoulu	70	30	40	100

7.3.2 Puutarhatalous

Puutarhatalouden peruskoulutuksen laskennallinen aloittajatarve on 50 % pienempi kuin alan koulutuksen aloittaneita viime vuosina (Taulukko 38). Perustutkinnon suorittaneista 60 % ennakoidaan sijoittuvan maatalous- ja puutarhatyöhön, vajaat 20 % myyntityöhön ja 10 % kiinteistötyöhön. Näissä ammateissa työvoimatarpeen huippu keskittyy kasvukauteen. Työvoimatarve on vähäisintä keskellä talvea. Ennakointilaskelmissa käytetty menetelmä perustuu väestölaskennan työllisyyden tasoon, joka määritetään vuoden viimeisen päivän työllisten määrän mukaan. Puutarhatalouden näkökulmasta näin saatu arvio työvoiman tarpeesta on liian pieni. Koska työhuippujen aikana ainakin osalta lisätyövoimaa edellytetään sellaista ammattitaitoa, että ammatillinen peruskoulutus on välttämätön, puutarhatalouden peruskoulutuksen aloittajatarpeen ennakoidaan olevan laskennallista aloittajatarvetta suurempi.

Lisäksi laskentatuloksen tulkinnessa on syytä ottaa huomioon, että toimialojen työllisyssennusteissa puutarhatuotanto sisältyy Maatalous-toimialaan, jonka työvoiman määrän odotetaan vähenevän voimakkaasti. Puutarhataloudessa työvoiman määrän oletetaan pysyvän nykytasolla tai kasvavan.

Puutarhatalouden ammattikorkeakoulujen aloittajatarve tulevaisuudessa on sama kuin tällä hetkellä. Tutkinnon suorittaneita tarvitaan luonnontieteellisessä asiantuntijatyössä, maatalous- ja puutarhatyössä sekä myyntityössä.

7.3.3 Kalatalous

Kalatalouden toimialan työllisten määrän arvioidaan vähenevän ennustejaksolla lähes 25 % eli vielä nopeammin kuin maataloudessa (Taulukko 38). Perusteina työllisyyden muutokselle ovat EU:n kalatalouspolitiikka merialueiden pyyntirajoituksineen, kiristynyt kilpailu elintarvikealalla ja niistä johtuva yritystoiminnan huono kannattavuus. Toisaalta matkailuun liittyvässä kalastus-toiminnassa nähdään kasvun mahdollisuuksia.

Ammatillisen peruskoulutuksen laskennallinen aloittajatarve on selvästi alle puolet nykyisten aloittajien määrästä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kalatalouden peruskoulutusta antavien oppilaitosten määrä on kasvanut neljään. Nykyisin oppilaitosten on ollut vaikea saada opiskelijoita. Noin 50 % tutkinnon suorittaneista arvioidaan sijoittuvan maatalous- ja puutarhatyön ammattiryhmään, johon ammattiluokitteluun kalatalouden ammatit jouduttiin sijoittamaan tiedonsaanti-vaikeuksien vuoksi. Tutkinnon suorittaneista 30 % sijoittuu elintarvikealan töihin.

Ammattikorkeakoulujen aloittajatarpeen arvioidaan tulevaisuudessa olevan noin 30 % pienempi kuin tällä hetkellä. Koulutustarpeen vähenemiseen vaikuttavat kalatalouselinkeinon huononevat näkymät. Toisaalta muun muassa vesistöjen kunnostukseen liittyvät tehtävät ovat lisääntymässä. Tutkinnon suorittaneiden ennakoidaan työllistyvän luonnontieteellisen asian-tuntijatyön ja maatalous- ja puutarhatyön ammattiryhmiin.

7.3.4 Luonto- ja ympäristöala (entinen Muu luonnonvara-ala)

Tälle opintoalalle sijoittuvat luonnonvara- ja ympäristöaloja lähellä olevat tutkinnot, jotka liittyvät luontoon ja ympäristöön. Viimeisen viiden vuoden aikana käyttöön otettujen uusien tutkintojen tuottamaa osaamista on ennakoitu tarvittavan lähitulevaisuudessa. Ammatillisessa peruskoulutuksessa tutkinnot liittyvät ympäristön huoltoon ja hoitoon, luonto-opastukseen ja -matkailuun, luonnontuote-alaan sekä poro- ja luontaistalouteen. Ammat-

ti korkeakoulussa tämän opintoalan koulutusohjelmat suuntautuvat ympäristön seurannan, suunnittelun ja kunnostuksen asiantuntijuuteen. Koska monet edellä luetelluista tehtävistä ovat sidoksissa julkisen talouden kehitykseen ja yhteiskunnallisiin arvovalintoihin, näiden alojen työvoimatarpeiden ja koulutuksen aloittajatarpeiden ennakointi on erityisen vaikeaa. Porotalouden työllisten määrän ennustetaan laskevan.

Ammatillisen peruskoulutuksen laskennallinen aloittajatarve on vain 1/6 tämän hetken aloittaneiden määrästä Taulukko 38. Koulutus on ollut hyvin vetovoimaista, minkä vuoksi aloittajamäärä on kasvanut nopeasti. Koulutustarjontaa onkin siirretty vähemmän suosituista luonnonvara- ja ympäristö-alan tutkinnoista tähän koulutukseen. Käytössä olevalla laskentamenetelmällä ei välttämättä pystytä ottamaan huomioon pienen, mutta kasvavan koulutusalan kaikkia kehityspiirteitä, joten tarkkaa arviota aloittajatarpeesta ei pystytä antamaan. Aloittajatarpeen ennakoidaan kuitenkin olevan jonkin verran laskennallista tarvetta suurempi.

Ammattikorkeakoulujen laskennallinen aloittajatarve on 60 % tämän hetken koulutuksen aloittaneista. Arvioon sisältyy samanlaisia epävarmuustekijöitä kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa.

8 Maatalousalan koulutuksen suuntaviivat

8.1 Maatalousalan koulutuksen järjestäjille suunnatun kyselyn tulokset

Maatalousalan koulutuksen järjestäjiä on tällä hetkellä 31 suomenkielistä ja 3 ruotsinkielistä koulutuksen järjestäjää. Maatalousalan koulutuksenjärjestäjiltä kartoitettiin maatalousalan koulutuksen tulevaisuuden suunnitelmia koulutuksen järjestäjän näkökulmasta kyselyn avulla (liite 9). Kysely tehtiin 15.10.–15.11.2005 internetin kautta (Survette-ohjelma). Kyselyyn vastasi 30 koulutuksen järjestäjää. Kyselyssä ilmeni, että 67 % (20 kpl) koulutuksen järjestäjistä ovat tehneet maatalouskoulutusta käsittelevän strategian linjaukset omassa organisaatiossaan. 10 %:lla (3 kpl) se on suunnitteilla ja 20 %:lla (6 kpl) sitä tehdään parhaillaan. Yksi koulutuksen järjestäjä ilmoitti, ettei maatalouskoulutuksen strategisia linjauksia ole tehty.

Kysyttäessä, *minkälaisena koulutuksen järjestäjät näkevät maatalouskoulutuksen organisaatiossaan vuonna 2015*, suurin osa koulutuksen järjestäjistä tunnustautuu alueensa vahvaksi maatalouden koulutuksen kehittäjäksi. Ne koulutuksen järjestäjät, jotka sijaitsevat lähellä tutkimusasemia, vahvistavat yhteistyötään heidän kanssaan. Kaksi koulutuksen järjestäjää arvioi lopettavansa nykymuotoisena maatalousopetuksen. Sen sijaan muina painopistealueina on varsin erilaisia suuntaviivoja. Osa koulutuksen järjestäjistä hakee erikoistumista vain tiettyihin toimintoihin tai koulutusaloihin. Osa puolestaan haluaa säilyttää koulutuksen tarjonnan monipuolisina. Koulutus nähdään myös muuhun maaseutuelinkeinojen kehittämiseen liittyvänä räätälöitynä lisä- ja täydennyskoulutuksena. Sekä organisaatiossa että koulutuksen rakenteessa nähdään tulevaisuudessa muutoksia niin, että koulutus keskittyy fyysisesti samaan paikkaan. Koulutus muuttuu kansainvälisempään suuntaan ja on verkotunutta.

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä on asettanut *lähivuosien maatalouskoulutukselle organisaatiossaan* määrällisiä *tavoitteita* niin, että alueen tarpeen mukainen koulutus tulisi turvattua. Yksi koulutuksen järjestäjä haluaa edelleen lisätä opiskelijoiden määrää, mutta monissa vastauksissa heijastuu niukka hakeutuminen alan koulutukseen. Tällöin koulutusta suunnataan aikuisten täydennys- ja lisäkoulutukseen. Myös koulutusastetta on tavoitteena nostaa toisen asteen koulutuksesta ammattikorkeakouluopintojen tarjontaan yhdessä maatalouskoulutuksen opetuspisteessä. Kolmessa vastauksessa oli asetettu tavoitteeksi myös koulutuksen laadun lisääminen. Yksittäisissä vastauksissa oli tavoitteena opetusmaatilán ke-

hittäminen, yhteistyö alueen yrittäjien ja neuvontaorganisaation kanssa sekä kansainvälisyyden lisääminen.

Koulutuksen järjestäjien selvä *visio oppilaitoksen ympäröivän alueen maatalousalan koulutuksesta vuonna 2015* on opetuspisteiden väheneminen ja/tai keskittyminen suuriin yksiköihin. Suurin osa (noin 70 %) maatalouskoulutuksen järjestäjistä näkevät kuitenkin juuri oman maatalousopetuksensa alueen ainoana vahvana maatalousopetuksen tarjoajana vuonna 2015. Muut säilyneet ovat joko erikoistuneet tai ovat monipuolisia opetusyksiköitä maaseutuyrittäjyyteen suuntautuen. Oppilaitokset ovat entistä tiiviimmin verkottuneet ja tarjoavat kysyntää vastaavaa räätälöityä, yksilöllistäkin koulutusta.

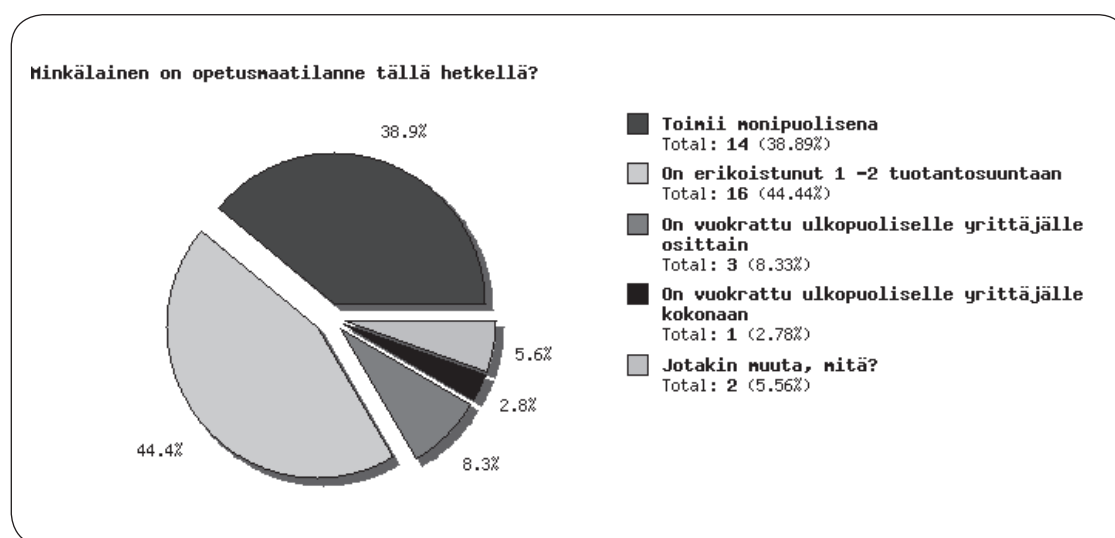
Seuraavassa listassa on lueteltu maatalousopetuksen painopistealueita koulutuksen järjestäjän näkökulmasta ja mainintojen lukumäärä (kpl):

Maaseutuyrittäminen	10 kpl
Aikuiskoulutus	10
Hevostalous	8
Maatalousteknologia	5
Koulutuksen laatu	5
Eläintenhoito	4
Maatalouden perusopetus	4
Verkostoituminen ja yhteistyö	3
Yksilölliset opinnot	3
Maidontuotanto	3
Bioenergia	3
Luontomatkailupalvelut	2
Opetusmaatilan kehittäminen	2
Alueen tarvetta palveleva käytännönläheinen koulutus	2
Luonto, ympäristö	2
Maidon jatkojalostus	1
Turkistalous	1
Metsä, metsänhoito, puunjalostus	1
Pieneläimet	1
Yhteistyö yrittäjien kanssa	1
Viherrakentaminen	1
Opetuspisteiden fyysinen keskittäminen	1
Toimintojen sopeuttaminen vallitseviin reunaehtoihin	1
Alueelliset ja valtakunnalliset hankkeet	1
Lomittaja- ja tilatyöntekijäkoulutus	1

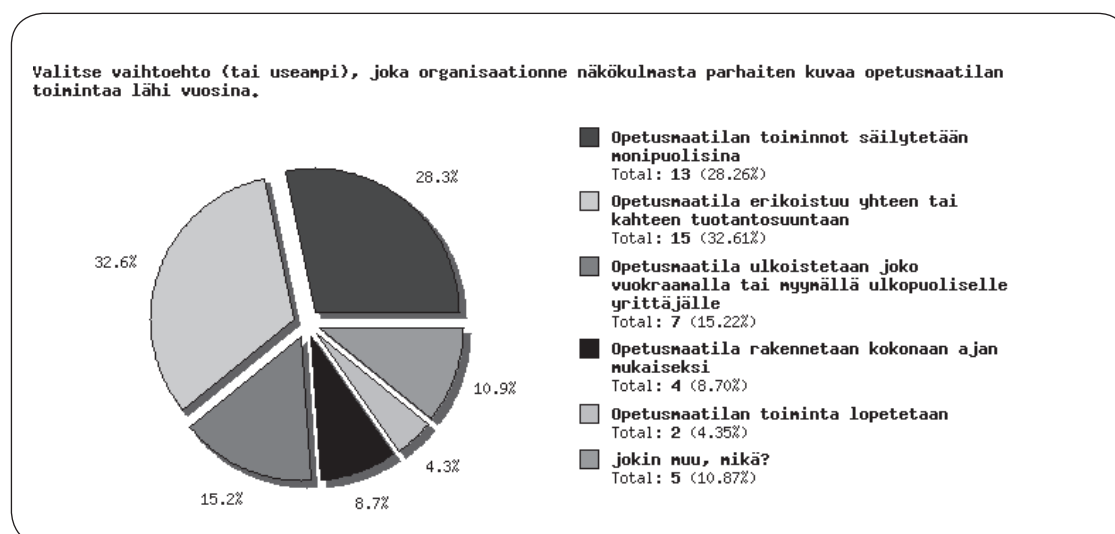
Alueen vahvuutena nähdään pääasiallisesti se perusmaatalouden tai yritystoiminnan osaaminen, mitä maakunnassa luontaisestikin harjoitetaan. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla tai Itä-Suomessa on vahvaa nurmi- ja maitotalouden harjoittamista tai Lounais-Suomessa on edulliset viljelyolosuhteet ja sikatalouden keskittymä. Oppilaitoksen sijainti keskellä alkutuotannon keskittymää koetaan eduksi. Suurimmassa osassa maatalousalan opetuspisteistä on merkittävänä osana toimintaa erityyppisten hankkeiden ja projektien organisointi. Myös nämä koetaan oppilaitoksen vahvuutena. Lisäksi erikoisosaaminen, kehittämisote ja opetus-tilojen (esimerkiksi opetusmaatila) uudistaminen koetaan etuna. Vahvuutena nähdään myös

tutkimusasemien kanssa tehtävä yhteistyö, oppilaitoksen sijainti, maatilamatkailu, kansainvälisyys tai Venäjän rajan läheisyys.

Opetusmaatiloista noin puolet (16 kpl) on tällä hetkellä erikoistunut ja lähes toinen puoli (14 kpl) opetusmaatiloista toimii monipuolisena (Kuvio 6). Yksi opetusmaatila on vuokrattu ulkopuolisille kokonaan ja kolme opetusmaatilaa on osittain vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle. Opetusmaatilojen toiminnoissa tapahtuu kuitenkin lähivuosina muutoksia niin, että yhä suurempi osa opetusmaatilan toiminnoista ulkoistetaan (7 kpl) (Kuvio 7). Neljä opetusmaatilaa rakennetaan lähivuosina kokonaan ajan mukaiseksi ja kaksi opetusmaatilaa lopettaa toimintansa. Tutkimusasemia lähellä olevilla opetusmaatiloilla tehdään kenttäkokeita tai opetusnavetan eläimiä käytetään kotieläintutkimuksen tarpeisiin. Tutkimustyötä tullaan tulevaisuudessa entisestään tiivistämään. Vastausten perusteella opetusmaatilat elävät kehityksen murrosaikaa – osa tiloista on uudistettu huippukuntoon, osa puolestaan kamppailee toimintansa puolesta.

Kuvio 6. Opetusmaatilojen toiminta vuonna 2005.

Kuvio 7. Opetusmaatilojen toiminta tulevaisuudessa koulutuksen järjestäjien mukaan.

8.2 Maatalousalan yksikön johtajille suunnatun kyselyn tulokset

Maatalousalan opetusyksiköitä on tällä hetkellä 34 suomenkielistä ja kolme ruotsinkielistä. Maatalousalan yksikön johtajille tehtiin internetin kautta (Survette-ohjelma) kysely (liite 10) 1.11.–30.11.2005. Kyselyyn vastasi 30 maatalouskoulutuksen yksikön johtajaa. Kysely oli yksityiskohtaisempi ja laajempi kuin koulutuksen järjestäjille suunnattu kysely. Siinä kartoitettiin muun muassa opetusyksiköiden koulutuksen laajuutta ja monipuolisuutta, opetusmaatilan tuotantosuuntia ja –määriä sekä tulevaisuuden suunnitelmia. Lisäksi selvitettiin tärkeimpiä yhteistyötahoja sekä niiden kanssa tehtyä yhteistyön laatua. Myös tietotekniikan ja kirjaston resursseja kartoitettiin. Yksiköiden johtajat kertoivat myös oman yksikkönsä mahdollisuuksista, vahvuuksista, heikkouksista ja uhkakuvista.

8.2.1 Opiskelijamäärät ja koulutusohjelmat

Maatalousalan opiskelijoiden osuus kaikista opiskelijoista, aloittaneista, näyttötutkinto-perusteisen koulutuksen opiskelijoista sekä oppisopimusopiskelijoista vaihtelee 50–70 % vastaavista koko luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoiden määrästä maatalousalan opetuspistettä kohden (Taulukko 39). Ammatillisen lisäkoulutuksessa opiskelevien maatalousalan opiskelijoiden osuus on noin puolet (48 %). Yli puolet maatalousalan opetusyksiköistä tarjoaa myös muuta luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusta. 12:ssa maatalousalan opetuspisteessä on keskitetty tarjoamaan vain maatalousalan koulutusta.

Maatalousalan koulutusta tarjoavissa opetuspisteissä oli yleisintä tarjota myös puutarha-alan koulutusta. Näissä kaikki puutarha-alan koulutusohjelmien tarjonta oli yhtä yleistä. Myös ympäristöalan koulutusohjelman ja luontoalan koulutusohjelman tarjoaminen oli yhtä suosittua vuonna 2004. (Taulukko 40). Yksittäisiä koulutusohjelmien tarjoajia olivat ratsastuksenohjaajan, turkistarhaajan ja porotalousyrittäjän koulutusohjelmat.

Eri koulutusohjelmien ja tutkintojen tarjonta on jakautunut tasaisesti eri maatalousalan opetusyksiköihin. Lisä- ja täydennyskoulutuksen tarjonnasta yleisintä oli järjestää karjalouden ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta (Taulukko 41). Kaikki lisä- ja täydennyskoulutuksen ammatti- tai erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus ei alkanut vuonna 2004 joko siitä syystä, että tutkinto oli uusi tai siitä syystä, ettei koulutusta tarjota kuin esimerkiksi joka toinen vuosi.

Noin puolet maatalousalan oppilaitoksista ovat mielestään enemmän valtakunnan tason toimijoita kuin alueellisia toimijoita. Kahdeksan oppilaitosta lukeutuu tarjoamaan alueen lähtökohdista lähtevää koulutusta. Tulevaisuudessa tähdätään tutkintotavoitteeseen koulutuksen tarjontaan huomattavasti enemmän kuin lyhytkurssityyppiseen koulutustarjontaan.

Taulukko 39. Yhteenveto oppilaiden kokonaismäärästä ja keskiarvosta luonnonvara- ja ympäristöalalla ja maatalousalalla yhteensä sekä maatalousopiskelijoiden osuus kaikista luonnonvara- ja ympäristöalan opiskelijoista maatalousalan opetusyksiköissä vuonna 2004.

Vuonna 2004		Kpl	Keskiarvo	% kaikista
	<i>Opiskelijoita yhteensä</i>			
	Luonnonvara- ja ympäristöala	8 521	237	--
	Maatalousala	4 902	136	58
	<i>Opiskelijoita yhteensä ammatillinen peruskoulutus (nuoret ja aikuiset)</i>			
2.1.	Luonnonvara- ja ympäristöala	5 976	166	--
2.2.	Maatalousala	3 407	95	57
	Aloittaneet, ops-perusteinen koulutus			
2.3.	Luonnonvara- ja ympäristöala	1 764	49	--
2.4.	Maatalousala	1 146	32	65
	Aloittaneet, näyttötutkintoperusteinen perustutkinto			
2.5.	Luonnonvara- ja ympäristöala	978	27	
2.6.	Maatalousala	665	18	68
	Aloittaneet, ammatillinen lisäkoulutus (ammattitutkinto + erikoisammattitutkinto)			
2.7.	Luonnonvara- ja ympäristöala	923	26	--
2.8.	Maatalousala	439	48	48
	Oppisopimusopiskelijat, yht			
2.9.	Luonnonvara- ja ympäristöala	787	22	--
2.10.	Maatalousala	506	14	64

Taulukko 40. Ammatillisen peruskoulutuksen jakautuminen (kpl, %) eri koulutusohjelmiin maatalouskoulutusta tarjoavissa opetusyksiköissä vuonna 2004.

2.11.	yht	%
Maatalatalouden koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä	29	24,6
Maatalousteknologian koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä (kokeilu)	2	1,7
Eläinten hoidon koulutusohjelma, eläinten hoitaja (kokeilu)	1	0,9
Hevostalouden koulutusohjelma, hevosten hoitaja	6	5,1
Hevostalouden koulutusohjelma, ratsastuksen ohjaaja	1	0,9
Turkistalouden koulutusohjelma, turkistarhaaja	1	0,9
Puutarhatuotannon koulutusohjelma, puutarhuri	10	8,5
Viheralan koulutusohjelma, puutarhuri	10	8,5
Kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma, puutarhuri	10	8,5
Ympäristöalan koulutusohjelma, ympäristön hoitaja	11	9,3
Luontoalan koulutusohjelma, luontoyrittäjä	12	10,2
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, porotalousyrittäjä	1	0,9
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, luontaistalousyrittäjä	0	0
Metsätalouden koulutusohjelma, metsuri	8	6,8
Metsäkonealan koulutusohjelma, metsäkoneenkuljettaja	2	1,7
Metsien monikäytön koulutusohjelma, metsäluonnon hoitaja	8	6,8
Bioenergia-alan pt, puuenergian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)	2	1,7
Bioenergia-alan pt, turve-energian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)	2	1,7
Bioenergia-alan pt, lyhytkiertoviljelyn koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)	2	1,7

Taulukko 41. Aikuisten näyttötutkintoperusteisen koulutuksen jakautuminen (kpl, %) tutkinnoittain maatalouskoulutusta tarjoavissa opetusyksiköissä vuonna 2004.

	Kpl	%		Kpl	%
Maatalousalan perustutkinto (=pt), maaseutuyrittäjä	20	17,9	Metsäalan pt, metsuri	2	1,8
Maatalousalan pt, hevostenhoitaja	3	2,7	Metsäalan pt, metsäkoneenkuljettaja	1	0,9
Maatalousalan pt, ratsastuksenohjaaja	2	1,8	Metsäalan pt, metsäluonnon hoitaja	1	0,9
Maatalousalan pt, turkistarhaaja	1	0,9	Bioenergia-alan at	0	0
Hevostenvalmentajan ammattitutkinto (=at)	3	2,7	Metsäkoneenkuljettajan at	1	0,9
Karjatalouden at	11	9,8	Metsätalousyrittäjän at	3	2,7
Kengitysseppän at	1	0,9	Metsäkoneenkuljettajan eat	0	0
Luonnonmukaisen tuotannon at	1	0,9	Metsämestarin eat	0	0
Maatalouskoneasentajan at	4	3,6	Luonto- ja ympäristöalan pt, ympäristönhoitaja	3	2,7
Mehiläistarhaajan at	1	0,9	Luonto- ja ympäristöalan pt, luontoyrittäjä	2	1,8
Ratsastuksenopettajan at	2	1,8	Luonto- ja ympäristöalan pt, porotalousyrittäjä	1	0,9
Seminologin at	3	2,7	Luonto- ja ympäristöalan pt, luontotalousyrittäjä	0	0
Viljelijän at	2	1,8	Erä- ja luonto-oppaan at	4	3,6
Maaseudun vesital. erikoisamm.tutk. (=eat)	0	0	Luonnontuotealan at	2	1,8
Ratsastuksenopettajan eat	0	0	Porotalouden at	0	0
Tallimestarin eat	0	0	Keruutuotetarkastajan eat	0	0
Tarhaajamestarin eat	1	0,9	Luontokartoittajan eat	1	0,9
Puutarhatalouden pt, puutarhuri	9	8	Riistamestarin eat	1	0,9
Arboristin at	1	0,9	Eläintenhoitajan at	5	4,5
Floristin at	3	2,7	Golfkentänhoitajan at	2	1,8
Puistopuutarhurin at	1	0,9	Golfkenttämestarin eat	1	0,9
Viinintuotannon at	2	1,8	Koe-eläintenhoitajan eat	0	0
Viljelypuutarhurin at	1	0,9	Maaseudun kehittäjän eat	4	3,6
Floristimestarin eat	2	1,8			
Puistomestarin eat	1	0,9			
Taimistomestarin eat	1	0,9			

8.2.2 Opetusmaatilat

Opetusmaatilojen omistuspohja on viime vuosina kokenut muutoksia. Kuntien ja kuntayhtymien omistuksesta osa opetusmaatiloista on ns ulkoistettu eli joko myyty tai vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle. Tähän suuntaan on vielä lähivuosinakin painetta. Se on tullut lähinnä koulutuksen järjestäjien taholta. Noin puolet opetusmaatiloista aikoo tulevaisuudessa selkeästi erikoistua yhteen tai kahteen tuotantosuuntaan. Toinen puolisko opetusmaatiloista haluaa säilyttää toiminnot monipuolisina (Taulukko 45).

Opetusmaatilojen pellonkäyttö tukee olemassa olevan eläinkannan rehunkäyttöä (Taulukot 42 ja 43). Lisäksi joillakin opetusmaatiloilla viljellään erikoiskasveja. Erikoiskasveina viljellään useimmiten tyypillisesti alueella muutoinkin viljeltäviä kasveja. Uusia kokeiluja myös tehdään. Muun muassa energiakasvien viljely kiinnostaa yhä enemmän. Opetusmaatiloilla harjoitetaan enimmäkseen tavanomaista tuotantoa. Luonnonmukaisista kasvinviljelyä oli 10:llä opetusmaatilalla keskimäärin 69 ha. Viisi opetusmaatilaa aikoo tulevaisuudessa suuntautua luonnonmukaisen tuotannon harjoittamiseen, kun suurin osa pitää tavanomaisen tuotannon linjoilla.

Maidontuotanto on yleisin opetusmaatilojen tuotantomuoto. Sitä halutaan harjoittaa eniten opetusmaatiloilla myös tulevaisuudessa (Taulukko 44). Lypsylehmiä on 25:llä opetusmaatilalla 30:stä kyselyyn vastanneista opetuspisteistä. Toiseksi yleisin eläinlaji on hevonen. Niitä on yli puolella kaikista opetusmaatiloista. Hevostalouden opetusta on tasaisesti ympäri

Suomen. Sikataloutta harjoitetaan Länsi- ja Lounais-Suomen alueella toimivissa oppilaitoksissa, mihin sikatalous on luontaisesti keskittynyt. Kanoja on tällä hetkellä neljällä opetusmaatilalla, mutta tulevaisuudessa vain yhtä opetusmaatilaa kiinnostaa kananmunantuotannon harjoittaminen. Lihasiipikarjan tuotantoon ei aio yksikään opetusmaatilalla tulevaisuudessa panostaa (Taulukko 44). Jos opetusmaatilalla ei ole tarjota oppilaitoksesta puuttuvien tuotantomuotojen käytännön opetusta, ne hankitaan työssäoppimispaikkojen kautta.

Maatalousalan opetuspisteistä 18 pitää opetusmaatilalla tuotantorakennuksia ja välineistöä nykyisellään ajanmukaisena. Kymmenen opetuspistettä katsoo, että tuotantorakennukset tullaan rakentamaan lähivuosina uudestaan.

Taulukko 42. Opetusmaatilojen pellon käyttö, ha.

Peltoa, yht ha	107	Heinää, ha	8
Viljaa, yht ha	51	Rypsiä, ha	15
Ohraa, ha	15	Sokerijuurikasta, ha	8
Kauraa, ha	24	Perunaa, ha	1
Ruista, ha	7	Laidunta, ha	12
Vehnää, ha	17	Kesantoa, ha	11
Säilörehua, ha	29	Ruokohelpiä, ha	11
		Metsää, ha	268

Taulukko 43. Opetusmaatilojen eläinkanta.

	Eläimiä / opetusmaatilalla	Opetusmaatilojen lukumäärä, kpl
Lehmiä, kpl	31	25
Nuorkarjaa, kpl	24	25
Lihakarjaa, kpl	9	6
Emakoita, kpl	30	11
Lihasiikoja, kpl	34	8
Jalostussikoja, kpl	92	1
Kanoja, kpl	12	4
Lihasiipikarjaa, kpl	70	1
Hevosia, kpl	18	16
Lampaita, kpl	11	12
Vuohia, kpl	25	3

Taulukko 44. Opetusmaatilojen todennäköisin tuotantomuoto (kpl) vuonna 2015.

	Varmasti	Melko varmasti	Ehkä	Ei	Ehdottomasti ei
1. Maidontuotantoa	16	3	4	4	3
2. Lihanautojen kasvatusta	2	3	7	13	2
3. Sianlihan tuotantoa	3	2	3	11	7
4. Porsastuotantoa	6	1	4	9	7
5. Kananmunantuotantoa	0	0	1	13	12
6. Siipikarjanlihan tuotantoa	0	0	0	13	12
7. Lampaanlihan tuotantoa	2	1	5	13	5
8. Erikoiskasvituotantoa	9	8	6	4	1
9. Luomukotieläintuotantoa	1	2	7	12	2
10. Luomukasvientuotantoa	3	3	9	9	2
11. Puutarhatuotantoa	10	1	5	6	4
12. Energiakasvien tuotantoa	5	7	13	3	1

Taulukko 45. Vaihtoehtovaaka; opetusmaatilojen valinnat vuonna 2015 kahden eri vaihtoehdon välillä (maininnat kpl).

1. Opetusmaatila on monipuolinen	5	5	6	13	Opetusmaatila aikoo erikoistua
2. Oppilaitoksemme on alueellinen toimija	3	6	9	11	Oppilaitoksemme on valtakunnallinen toimija
3. Opetusmaatilalla harjoitetaan tavanomaista tuotantoa	12	12	3	2	Opetusmaatilalla harjoitetaan luomutuotantoa
4. Opetusmaatila on nykyisellään ajanmukainen	6	13	8	2	Opetusmaatila tullaan rakentamaan uudestaan
5. Opetusmaatilalla nykyisiä toimintoja vahvistetaan	9	11	4	5	Opetusmaatilalle haetaan koko ajan uusia tuotantomuotoja
6. Nuorison koulutusta	3	14	10	1	Aikuisten koulutusta
7. Tutkintoon tähtäävää koulutusta	12	15	0	1	Lyhytkurssitoimintaa

8.2.3 Maatalousalan oppilaitosten tietotekniikan varustetaso ja kirjastopalvelut

Noin kolmasosa maatalousalan opetusyksiköiden luokkahuonetiloista on varustettu videotykillä ja verkkoyhteydellä (Taulukko 46). Puolella opetuspisteistä tämä varustetaso on suunnitteilla parin vuoden aikana. Suurimmalla osalla opetuspisteistä on kuitenkin käytettävissä liikuteltava videotykki opetuksen tarpeisiin. Vain kahdesta opetusyksiköstä se puuttuu kokonaan.

Opettajilla on yleensä käytettävissään tietokonepääte. Kolmesta opetuspisteestä tällainen mahdollisuus vielä puuttuu. Lähes kaikki maatalousalan opiskelijat voivat hyödyntää oppilaitoksensa tietokoneita opiskelussaan myös iltaisin. Yli puolet (17 kpl) maatalousalan opetuspisteistä kuuluu valtakunnalliseen virtuaalikouluhankkeeseen. 19 opetuspisteessä voi tällä hetkellä suorittaa opintoja osittain verkossa. Videoneuvottelulaitteisto on käytössä noin puolella maatalousalan opetuspisteistä.

Taulukko 46. Maatalousalan opetusyksiköiden tietotekniikan varustetaso (maininnat kpl).

	Kyllä	Ei	Ei vielä	Ei, eikä tule.
1. Lähes joka luokkahuone on varustettu videotykillä ja verkkoyhteydellä.	8	6	16	1
2. Oppilaitoksemme on liikuteltava videotykki ja verkkoyhteys.	29	1	1	0
3. Tietokoneita on vain ATK-luokassa.	2	27	0	0
4. Opettajilla on kannettavat tietokoneet.	9	7	15	0
5. Opettajilla on omat tietokonepäätteet käytettävissä.	28	1	2	0
6. Oppilaitoksemme on varustettu videoneuvottelulaitteilla.	13	13	4	1
7. Oppilaitoksemme on mukana virtuaalikouluhankkeessa.	17	12	2	0
8. Oppilaitoksemme voi suorittaa opintoja osittain verkko-opetuksena.	20	4	7	0
9. Oppilaitoksemme voi käyttää luokkaopetuksessa DVD-oppimateriaalia.	27	2	2	0
10. Oppilaitoksemme voi käyttää luokkaopetuksessa VHS-videoita oppimateriaalina.	31	0	0	0
11. Oppilaitoksemme voi käyttää luokkaopetuksessa CD-rom-levykeitä oppimateriaalina.	29	1	1	0
12. Oppilaat voivat käyttää koulun tietokoneita opiskeluunsa esim. iltaisin.	30	1	0	0
13. Tietokoneita on sijoitettu myös esim. käytäville tai yleisiin tiloihin, josta opiskelijat pääsevät nettiin.	26	3	2	0

Maatalousalan kirjastopalveluiden varustetaso jakaa oppilaitokset kahteen osaan. Noin puolet arvioi, että kirjasto on hyvin varustettu. Sen sijaan toinen puoli opetuspisteistä on sitä mieltä, että kirjasto ei ole hyvin varustettu. Suurin syy lienee tähän tilanteeseen se että, kirjaston ylläpitämiseen ei ole ollenkaan varattu henkilöresursseja. Vain neljässä oppilaitoksessa toimii päätoiminen henkilö kirjaston palveluksessa. Parhaiten varustetut kirjastot löytyvät ammattikorkeakoulujen yhteydessä toimivista opetusyksiköistä (Taulukko 47).

Jos oma kirjasto ei ole riittävä palvelemaan opetusta, käytetään kunnan kirjastopalveluita tai yhteistä kirjastoa alan muiden oppilaitosten kanssa. Suurimmassa osassa maatalousalan opetuspisteistä on ainakin ammattilehdet kattavasti tarjolla. Viiden oppilaitoksen kirjasto palvelee myös ympäröivää maakuntaa.

Taulukko 47. Maatalousalan opetusyksiköiden kirjastopalvelujen varustetaso (maininnat kpl).

	Kyllä	Ei	Ei vielä	Ei, eikä tule.
1. Oppilaitoksessamme toimii hyvin varustettu kirjasto.	11	13	5	1
2. Kirjastossamme on osa-aikainen henkilö ylläpitämässä toimintaa.	10	16	0	2
3. Kirjastossamme ei varsinaisesti ole ketään, joka toimintaa ylläpitäisi.	12	16	0	0
4. Kirjastossamme on päätoiminen henkilö ylläpitämässä toimintaa.	4	24	0	2
5. Kirjastostamme löytyy kattavasti alan ammattilehdet.	25	4	1	0
6. Kirjastostamme opiskelijat löytävät kaikki opetuksessa käytettävät oppikirjat.	9	19	1	1
7. Kirjaston henkilökunta osallistuu opetukseen tarjoamalla informaatiopalveluja.	9	20	1	0
8. Kirjastomme palvelee myös ympäröivän maakunnan ammattilaisia.	5	23	2	0
9. Kirjasto on yhteinen alan ammattikorkeakoulun kanssa.	6	24	0	0
10. Kirjasto on yhteinen muiden eri oppilaitosten kanssa.	6	24	0	0
11. Käytämme kunnan kirjastopalveluita.	17	11	0	0

Taulukko 48. Maatalousalan opetusyksiköiden kansainvälisyys (maininnat kpl).

	Kyllä	Ei	Ei vielä	Ei , eikä tule.
1. Oppilaitoksessamme on säännöllisesti opiskelijavaihtoa ulkomaille/ulkomailta.	13	10	8	0
2. Oppilaitoksessamme on satunnaisesti opiskelijavaihtoa ulkomaille/ulkomailta.	18	8	2	0
3. Oppilaitoksellamme on vankat kontaktit ulkomaisiin vastaaviin oppilaitoksiin.	17	5	9	0
4. Oppilaitoksessamme järjestetään opetusta kansainvälisille opiskelijaryhmille.	8	16	7	0
5. Oppilaitoksemme tekee opintomatkoja ulkomaille opiskelijoiden kanssa.	23	6	2	0
6. Oppilaitoksessamme on tarjolla työssäoppimispaikkoja ulkomailta.	28	2	1	0
7. Oppilaitoksessa käy säännöllisesti ulkomaisia opettajia/ luennoitsijoita antamassa opetusta.	7	17	6	0
8. Oppilaitoksemme on mukana kansainvälisessä hankkeessa.	22	5	4	0
9. Opiskelijoitamme on säännöllisesti työssäoppimassa ulkomailta.	18	7	6	0
10. Opettaja/t osallistuvat kansainvälisiin seminaareihin säännöllisesti.	10	12	9	0

8.2.4 Maatalousalan kansainvälisyys

Suurimmassa osassa oppilaitoksia opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus hakeutua ulkomaille työssäoppimisjaksolle (Taulukko 48). Noin puolessa maatalousalan opetuspisteissä käytäntö on vakiintunut ja opiskelijavaihto joko ulkomaille tai ulkomailta on säännöllistä. Noin puolella maatalousalan opetusyksiköistä on vankat kontaktit ulkomaille. Vastauksissa ilmenee halukkuutta kehittää oppilaitosten kansainvälistä toimintaa edelleen lähi vuosina. 22 opetuspistettä tekee ulkomaille suuntautuvia opintomatkoja opiskelijoiden kanssa. Saman verran opetuspisteistä osallistuu johonkin kansainväliseen hankkeeseen.

Noin neljäsosassa opetusyksiköistä järjestetään opetusta kansainvälisille opiskelijaryhmille. Opettajien säännöllinen osallistuminen kansainvälisiin seminaareihin on vähäistä. Kuudessa opetuspisteessä käy säännöllisesti ulkomaisia luennoitsijoita tai opettajia antamassa opetusta.

8.2 5 Maatalousalan opetuspisteiden yhteistyökumppanit

Noin parisen kymmentä sidosryhmäorganisaatiota koetaan tärkeäksi yhteistyökumppaniksi (Taulukko 49). Yhteistyö näiden tahojen kanssa on jatkuvaa. Yhteistyön muodot vaihtelevat oppilaitoksittain. Niitä ovat useimmiten yhteiset hankkeet, koulutusyhteistyö, neuvonta ja tilavuokraus. Aikuiskoulutuksessa sidosryhmät muodostavat tärkeän linkin työelämään osallistumalla näyttöjen arviointityöhön. Yhteistyötahot osallistuvat myös oppilaitosten erilaisten tapahtumien tukijoihin, tuottavat koulutusmateriaalia ja ovat tärkeitä oppilaitosten opiskelijaryhmien vierailukohteita. Maatalouskoneteollisuus tarjoaa laina-, esittely- tai vuokrakoneita opetuksen käyttöön. Myös tutkimustyötä tehdään opetusmaatilán tai –puutarhan pelloilla tai opetusmaatilán eläimillä.

Monet maatalousalan oppilaitoksista kuuluvat osana monialaiseen oppilaitokseen. Yhteistyömuodot vaihtelevat riippuen mitä muita koulutusaloja koulutusorganisaatioon kuuluu. Yhteisestä hallinnoinnista johtuen opetuksen suunnittelun päälinjat tehdään pääsoin yhteistyössä. Näistä ovat opetussuunnitelmayhteistyö, laatujärjestelmän yhteinen luominen tai kestäväan kehitykseen liittyvä yhteistyö. Ammattikorkeakoulun yhteydessä olevat opetusyksiköt kokevat heidän kanssa tehtävän yhteistyön merkittävänä. Tällöin usein jaetaan niin tiloja kuin välineitäkin sekä käytetään yhteisiä opettajia.

Samán alan oppilaitoksen yhteistyömuotoja ovat koulutuskokeilut, koulutuksen kehittämishankkeet, opetuksen vaihto tai ostaminen, opetusmaatilán yhteiskäyttö, yhteiset tapahtumat ja markkinointiyhteistyö.

Myös opiskelijoiden näkökulmasta yhteistyö on näkyvää. Luontevaa yhteistyötä tehdään esimerkiksi käyttämällä samoja tiloja eri koulutusohjelmien opetukseen. Maatalousalan oppilaitokset voivat tarjota opetusta samán koulutusorganisaation eri aloille. Lukioyhteistyö on tällä hetkellä mittavaa vain kahdessa oppilaitoksessa, Perhon yksikössä ja Harjun oppimisyksikössä. Muissa oppilaitoksissa lukiotutkinnon on suorittanut vain yksittäinen tai muutama opiskelija.

Taulukko 49. Maatalousalan opetuspisteiden tärkeimmät sidosryhmät (5 = erittäin tärkeä yhteistyökumppani, 4 = Tärkeä yhteistyökumppani, 3 = Yhteistyötä on jonkin verran, 2 = yhteistyötä on vain satunnaisesti, 1 = Yhteistyö ei ole tällä hetkellä, 0 = Yhteistyötä on yritetty, mutta ilman tuloksia).

Organisaatio	Maininnat, kpl						Keskiarvo	Mediaani	Hajonta
	5	4	3	2	1	0			
Opetushallitus	23	4	1	2	0	0	4,60	5	0,84
ProAgria	14	12	4	0	0	0	4,33	4	0,70
TE-keskus	18	5	4	3	0	0	4,27	5	1,03
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, MTK	14	8	5	3	0	0	4,10	4	1,01
Maa- ja metsätalousministeriö	12	10	7	1	0	0	4,10	4	0,87
Teurastamot	12	7	10	0	1	0	3,97	4	1,02
Suomen 4H-liitto	10	11	6	3	0	0	3,93	4	0,96
Maatalouskoneiden valmistajat	10	10	6	4	0	0	3,87	4	1,02
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT	11	8	7	3	1	0	3,83	4	1,13
Luonnonvara-alan muut oppilaitokset maakunnassa	5	15	7	0	1	0	3,82	4	0,85
Meijerit	8	13	5	2	2	0	3,77	4	1,12
Kotieläinten rehuvalmistajat	7	10	11	2	0	0	3,73	4	0,89
Luonnonvara-alan muut oppilaitokset Suomessa	8	10	7	5	0	0	3,70	4	1,04
Ympäristökeskukset	8	9	8	5	0	0	3,67	4	1,04
Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA	8	8	9	5	0	0	3,63	4	1,05
Viljavuuspalvelu	6	10	9	3	2	0	3,50	4	1,12
Metsäkeskukset	9	7	5	7	2	0	3,47	4	1,31
Jätehuoltoyritykset	2	13	9	5	0	0	3,41	4	0,85
Kemira GrowHow Oy	5	12	6	4	3	0	3,40	4	1,20
Työtehoseura TTS ry	5	10	5	10	0	0	3,33	3,5	1,11
Maakuntien liitot	5	10	7	5	3	0	3,30	3,5	1,22
Suomen ympäristökeskus	4	8	13	3	2	0	3,30	3	1,04
Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan oppilaitokset	7	7	7	5	4	0	3,27	3	1,34
Metsäntutkimuslaitos, METLA	8	3	10	4	5	0	3,17	3	1,39
Vapo Oy	6	7	7	6	4	0	3,17	3	1,32
Metsähallitus	3	9	4	8	6	0	2,83	3	1,32
Puutarhaliitto	5	8	4	3	10	0	2,83	3	1,53
Suomen Yrittäjät	2	7	9	7	5	0	2,80	3	1,17
Kasvintuotannon tarkastuskeskus KTTK	2	5	12	5	6	0	2,73	3	1,15
Suomen Hippos	4	5	8	4	8	1	2,67	3	1,45
Suomen Salaojakeskus Oy	1	6	7	10	5	0	2,59	2	1,10
Puu- ja erityisalojen liitto	1	7	7	8	7	0	2,57	2,5	1,17
Elintarviketeollisuusliitto	1	4	13	5	7	0	2,57	3	1,09
Luomuliitto	1	4	10	9	6	0	2,50	2,5	1,06
Suomen Eläinsuojeluyhdistys	2	4	8	9	7	0	2,50	2	1,18
Suomen Ratsastajainliitto	3	4	9	3	10	1	2,47	3	1,41
Puutarha-alan tiedotuskeskus	1	5	8	7	9	0	2,40	2	1,17
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	1	7	4	6	11	0	2,34	2	1,29
Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos, EELA	0	5	5	14	6	0	2,30	2	0,97
Suomen nurmityhdistys	1	3	9	6	10	0	2,28	2	1,14
Suomen mehiläishoitajain liitto	2	3	7	6	12	0	2,23	2	1,26
Helsingin yliopisto	1	3	6	11	9	0	2,20	2	1,08
Hevostietokeskus	1	4	4	10	11	0	2,13	2	1,15
Eläntautien torjuntayhdistys, ETT	1	1	7	8	13	0	1,97	2	1,05
Kuopion yliopisto	3	3	0	7	17	0	1,93	1	1,36
Suomen Siemenperunakeskus	1	0	7	9	13	0	1,90	2	0,98
Suomen Siipikarjaliitto	1	5	1	6	16	1	1,87	1	1,28
Suomen Broileriyhdistys	1	1	4	6	17	1	1,67	1	1,07
Suomen Turkkiseläinten Kasvattajain Liitto	2	0	2	4	21	1	1,50	1	1,12
Joensuun yliopisto	1	0	1	7	20	0	1,45	1	0,85

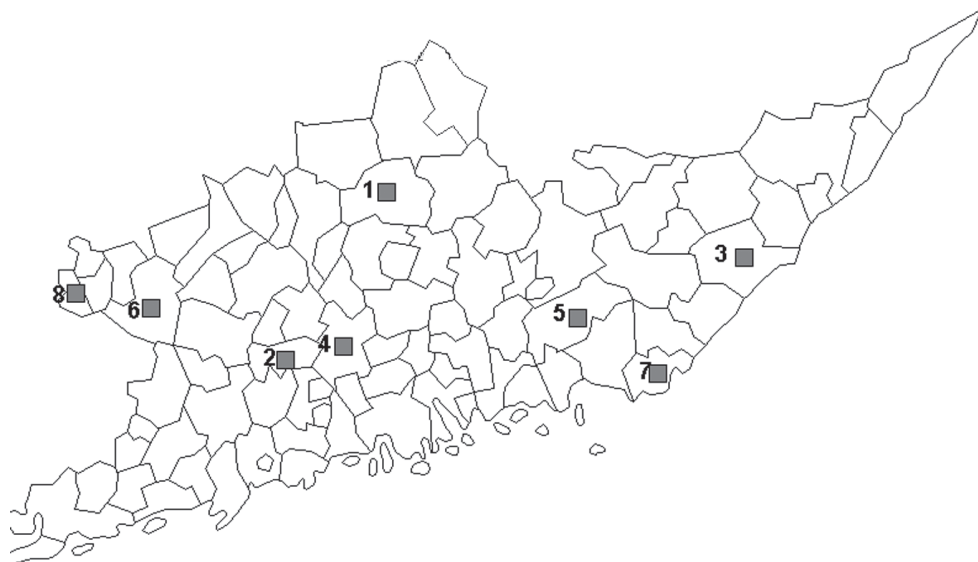
53:lla prosentilla maatalousalan opetuspisteistä oli käytössään jokin yleinen laatujärjestelmä. Eniten käytetty laatujärjestelmä oli EFQM. Yhdessä opetusyksikössä laatujärjestelmänä oli ISO 9001. Oppilaitoksissa kerätään palautetta työssäoppimisesta, henkilöstön työtyytyväisyydestä ja opiskelijoiden työllistymisestä valmistumisen jälkeen (Taulukko 50). Sen sijaan ympäristöön liittyviä toimintoja seurataan vain noin neljäsosassa maatalousalan oppilaitoksista systemaattisesti. Monessa oppilaitoksessa on kuitenkin suunnitteluasteella ryhtyä kehittämään erilaisia seurantajärjestelmiä.

Taulukko 50. Erilaisten palaute- tai seurantajärjestelmien olemassaolo (maininnat, kpl) maatalousalan opetuspisteissä.

	Kyllä	Ei	Suunnitteilla
Työssäoppiminen	27	0	4
Ympäristö	11	9	11
Opetus	26	0	5
Henkilöstön työtyytyväisyys	26	2	3
Opiskelijoiden työllistyminen valmistumisen jälkeen	23	5	3

8.3 Maatalousalan opetuspisteiden profiilit

Maatalousalan opetuspisteiden profiilit muodostettiin kyselyiden perusteella. Profilikuvauksessa kuvattiin maatalousalan opetuspisteen luonnonvara- ja ympäristöalan kokonaisopiskelijamäärä sekä maatalousopiskelijoiden osuus siitä. Lisäksi eriteltiin ko opetuspisteen luonnonvara- ja ympäristöalan perustutkintoa opiskelevien määrä ja lisä- ja täydennyskoulutuksen opiskelevien määrä sekä maatalousalan opiskelijoiden osuudet prosentteina niistä. Muut luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusohjelmat ilmoitettiin opetuspisteen kokonaiskuvan saamiseksi. Profiiliin koottiin muutamia opetuspisteelle keskeisiä vahvuuksia, opetusmaatilán eläimistön monipuolisuutta, varustetasoa sekä kasvinviljelyn mahdollisia erityispiirteitä.

- 1 Päijänne-Insituutti, Asikkalan toimipiste
- 2 Uudenmaan maaseutuopisto
- 3 Etelä-Karjalan ammattiopisto, Lappeenrannan maatalous- ja puutarhakoulu
- 4 Mäntsälän ammattiopisto, Saaren koulutila
- 5 Kouvolan seudun ammattiopisto, Maa- ja metsätalousoppilaitos
- 6 Hämeen ammatti-instituutti, Mustiala
- 7 Harjun oppimiskeskus
- 8 Ypäjän hevosopisto

Kuvio 8. Maatalousalan opetuspisteet Etelä-Suomen läänissä vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

1. Päijänne-Instituutti, Asikkalan toimipiste

- 611 opiskelijaa, josta maatalouden osuus 48 %
- 439 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 50 %
- 84 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 35 %
- 88 oppisopimusopiskelijaa, josta maatalouden osuus 55 %
- viherala, ympäristöala, luontoala 52 %
- vahva kotieläintuotannon opetus tukee alueen erikoistunutta kotieläintuotantoa
- vahvaa viljanviljely aluetta (leipäviljan ja mallasohran tuotanto) ja erikoiskasvin viljelyä, esimerkiksi sokerijuurikas
- vahva projektitoiminta koulutuksen kehittämisessä valtakunnallisesti
- peruskorjattu opetusnavetta, ratsastusmaneesi
- opetusmaatilalla tavanomaista kasvituotantoa

2. Uudenmaan maaseutuopisto

- 235 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 86 %
- 199 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 35 %
- 38 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 0 %
- puutarhatuotanto, ympäristö- ja luontoala, metsätalous, ja metsien monikäyttö 14 %
- tavanomaista kasvinviljelyä, avomaavihanneksia, hedelmätarhoja

- opetusmaatilalla lehmä, emakkoja, kanoja, lihasiipikarjaa
- kotieläimistä tullaan luopumaan ja keskitytään erikoiskasvinviljelyyn
- vihannesten jatkojalostushalli

3. Etelä-Karjalan ammattiopisto, Lappeenrannan maatalous- ja puutarhakoulu

- 96 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 34 %
- 90 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 33 %
- viherala, kukka- ja puutarhakauppa 66 %
- opetusmaatilalla lypsylehmiä
- luonnonmukaista kasvinviljelyä

4. Mäntsälän ammattiopisto, Saaren kartano

- 486 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 23 %
- 390 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 23 %
- 75 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 25 %
- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa, luontoala 77 %
- eteläisin puutarha-alan suomenkielinen oppilaitos
- vahvat yhteistyökumppanit
- eläinlääketieteellisen tdk:n kanssa kiinteä yhteistyö samalla alueella
- uusi pihattonavetta; lypsykarjaan keskittyvä
- tavanomaista kasvinviljelyä

5. Kouvolan seudun ammattiopisto, maa- ja metsätalousoppilaitos

- 145 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 93 %
- 110 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 31 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 68 %
- metsätalous- ja metsien monikäyttö 7 %
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, kanoja, lampaista, vuohia, hevosia
- osasta eläimiä luovutaan, lehmät ja kanat jäävät ehkä
- keskitytään erikoiskasvinviljelyyn
- tavanomaista kasvinviljelyä

6. Hämeen ammatti-instituutti, Mustiala

- 313 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 17 %
- 229 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 24 %
- 29 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 0 %
- puutarhatuotanto, metsätalous ja metsien monikäyttö 83 %
- vahva ammattikorkeakouluyhteistyö
- vahvaa yhteistyötä tutkimuslaitoksen (MTT) kanssa
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, strutsia
- tavanomaisesta kasvinviljelyä, myös vehnää, rypsiä, sokerijuurikasta

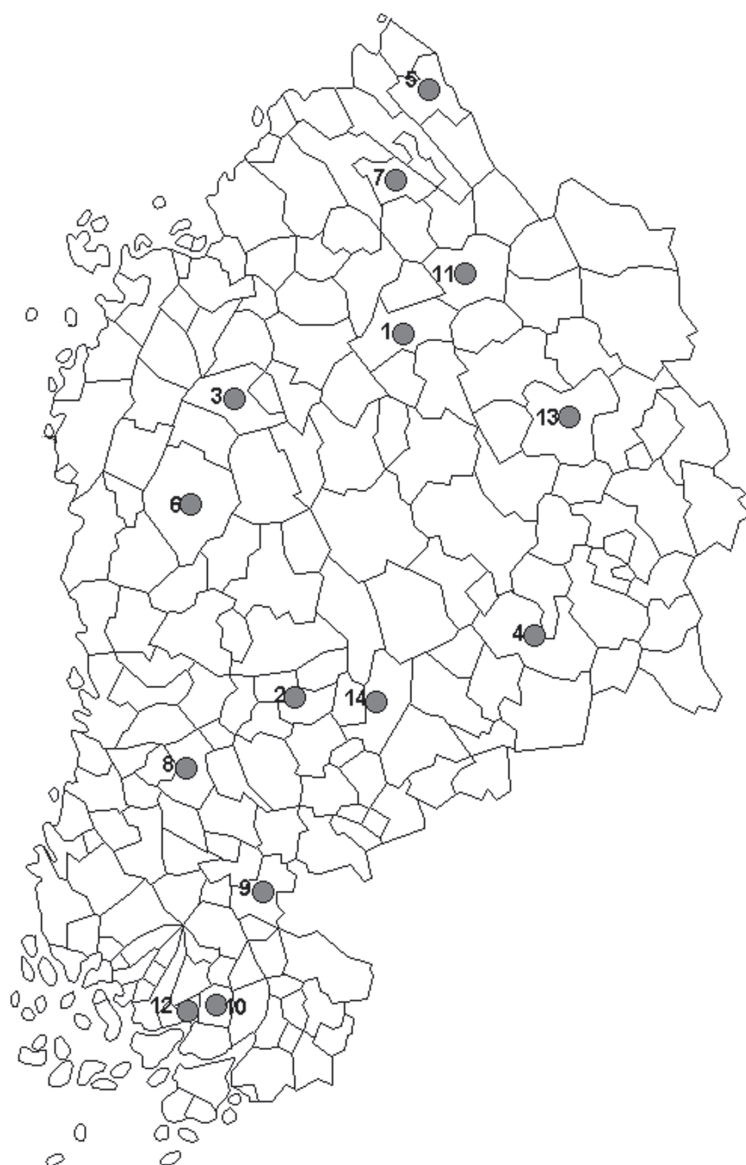
7. Harjun oppimiskeskus

- 269 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 80 %
- 225 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 84 %
- 40 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 63 %

- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa 20 %
- vahva lukioyhteistyö
- opetusmaatila vuokrattu ulkopuoliselle toimijalle osittain
- opetusmaatilalla hevosia, johon erikoistuttu
- hevosurheilualueita ja rakenteita
- energiakasvituotantoa

8. Ypäjän Hevosopisto

- 432 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 279 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 32 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- laajaa oppisopimuskoulutusta
- merkittävä hevosalan erikoisosaaja, jolla vahvat alan yhteistyökumppanit
- kiinteä yhteistyö tutkimuksen kanssa (MTT)
- ravivalmennus- ja kilpailukeskus, hevossairaala
- vahva kansainvälinen toiminta ja verkostot

- 1 Järviseudun ammatti-instituutti, Kurejoen toimipaikka
- 2 Ammatti-instituutti lisakki, Osaran maaseutuopetuksen yksikkö
- 3 Seinäjoen koulutuskeskus, Maa- ja metsäoppilaitos, Ilmajoki
- 4 Jämsän seudun koulutuskeskus
- 5 Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kannuksen yksikkö
- 6 Suupohjan ammatti-instituutti, maatalousoppilaitos, Kauhajoki
- 7 Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kaustisen yksikkö, Kaustisen raviopisto
- 8 Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto, Kokemäki
- 9 Loimaan ammatti-instituutti, Luonnonvara-ala
- 10 Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Paimio
- 11 Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Perhon yksikkö
- 12 Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Tuorla
- 13 Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus, Luonnonvara-ala, Tarvaala
- 14 Ahlmanin ammattiopisto, Tampere

Kuvio 9. Maatalousalan opetuspisteet Länsi-Suomen läänissä vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

1. Järvisen ammatti-instituutti, Kurejoen toimipaikka

- 223 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 38 %
- 133 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 20 %
- 62 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 74 %
- viherala, kukka- ja puutarhakauppa, ympäristöala, luontoala 62 %
- hyvä tietotekninen varustus
- korkeatasoinen jalostussikala ja nautoja opetusmaatilalla
- tavanomaista kasvinviljelyä

2. Ammatti-instituutti lisäksi, Osaran maaseutuopetuksen yksikkö

- 120 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 118 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- ei lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijoita
- luontoalan opetusta, erikoistumista yrtteihin ja keruutuotteisiin
- vahvaa luonnonmukaisen tuotannon osaamista
- monipuolinen kotieläintuotanto; lehmä, sikoja, lampaita, hevosia
- luonnonmukaista kasvinviljelyä

3. Seinäjoen koulutuskeskus, Maa- ja metsäoppilaitos, Ilmajoki

- 213 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 151 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 60 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- vahva projekti- ja lyhytkurssitoiminta
- laadukas koko maakuntaa palveleva maatalouskirjasto, ja hyvä tietotekninen varustus
- ammattikorkeakouluyhteistyö
- opetus tukee alueen yritystoimintaa
- opetusmaatilalla tutkimustoimintaa, lypsyrobotti, lypsyasema
- opetusmaatilalla lehmä, emakkoja, lihasikoja, lampaita ja hevonen

4. Jämsän seudun koulutuskeskus

- 235 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 25 %
- 145 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 21 %
- 83 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 31 %
- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa, luontoala, ympäristöala 75 %
- opetusmaatilalla lehmä, hevosia (3), lampaita => lopetetaan v 2008 mennessä
- maatalousalan koulutuksesta luovutaan
- panostetaan puutarha- ja luontomatkailuopetukseen

5. Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kannuksen yksikkö

- 342 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 86 %
- 199 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 82 %
- 88 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 56 %
- metsätalous ja metsäkoneala 14 %
- merkittävä osuus oppisopimuskoulutusta
- maan ainoa suomenkielinen turkiseläinten koulutusohjelma
- vahvaa hanke- ja projektitoimintaa
- vahva verkko-opetuksen kehittäjä

- opetus palvelee alueen vahvaa maidontuotantoa
- koirakennel
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, lampaista

6. Suupohjan ammatti-instituutti, maatalousoppilaitos, Kauhajoki

- 74 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 73 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- ei lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijoita
- opetusmaatilalla lypsylehmiä ja emakkoja
- osa pelloista luonnonmukaisesti viljeltyä
- erikoiskasvituotantoa; kuitu- ja öljypellavaa, ruokohelpeä

7. Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Kaustisen yksikkö, Kaustisen raviopisto

- 85 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 75 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 10 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- erikoistunut raviopetukseen
- opetusmaatila ulkoistettu

8. Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto, Kokemäki

- 291 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 44 %
- 211 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 30 %
- 79 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 81 %
- puutarhatuotanto, viherala ja kukka- ja puutarhakauppa 56 %
- vahva hankeosaaminen, joka suuntautuu koulutuksen kehittämiseen
- opetusmaatilalla lehmiä, emakkoja, lihasikoja ja hevonen
- opetusmaatilalla erikoistutaan porsas- ja sianlihantuotantoon
- tavanomaisesta kasvinviljelyä, erikoiskasveja (sokerijuurikas)
- oppilaitoksen yhteydessä matkailu- ja palvelutoimintoja

9. Loimaan ammatti-instituutti, Luonnonvara-ala

- 242 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 135 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 105 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- aikuisten koulutukseen keskittyvä opetus
- verkko-opetustarjontaa
- opetusmaatila vuokrattu yrittäjälle
- opetusmaatila keskittynyt sikatalouteen ja erikoiskasvien viljelyyn

10. Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Paimio

11. Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Perhon yksikkö

- 153 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 85 %
- 130 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 90 %
- 21 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 52 %
- luontoala 15 %
- vankka lukioyhteistyö, kehittynyt yhdistelmätutkinto
- kansainvälistä toimintaa

- opetusmaatilalla lehmiä, lihakarjaa, emakkoja, hevosia
- ratsastusmaneesi
- tavanomaista kasvinviljelyä

12. Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos, Tuorla

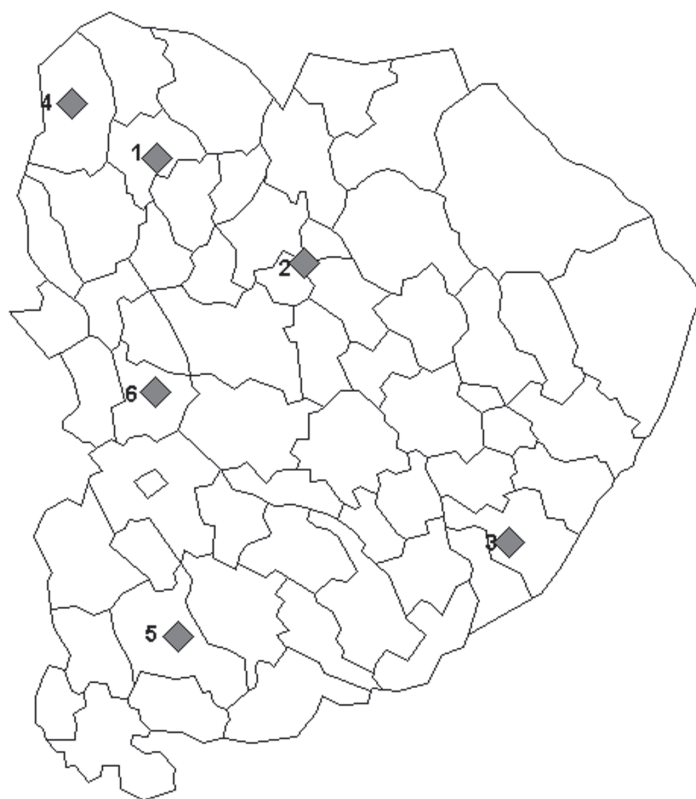
- 495 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 30 %
- 384 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 34 %
- 59 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 22 %
- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa, ympäristöala, luontoala, metsätalousala, metsäkoneala 70 %
- monipuolinen ja suuri oppilaitos
- floristiikkatalo
- vahva yhteistyö tutkimuslaitoksen kanssa (MTT)
- lihakarjaa, emakoita, vuohia opetusmaatilalla, joka osin ulkoistettu
- tavanomaista kasvinviljelyä

13. Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus, Luonnonvara-ala, Tarvaala

- 268 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 57 %
- 155 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 54 %
- 83 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 61 %
- ympäristöala, metsätalous, metsien monikäyttö, bioenergia-ala 43 %
- alueellinen toimija maidontuotannon ja metsätalouden tukemiseen
- vahva yhteistyö koneyritysten kanssa
- ammattikorkeakoulu yhteistyötä
- lypsyrobotti, lampola
- suurin osa pelloista tavanomaista kasvinviljelyä (mm ruokohelpeä), tulevaisuudessa ehkä luomua

14. Ahlmanin ammattiopisto, Tampere

- 253 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 58 %
- 123 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 41 %
- 68 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 66 %
- kukka- ja puutarhakauppa, ympäristöala 42 %
- vahvaa oppisopimuskoulutusta ja lyhytkurssitoimintaa
- erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden koulusta
- erikoistuttu maaseutuyrittäjyyden laaja-alaiseen vahvistamiseen
- hotellipalveluiden tarjoaja
- hyvä tietotekninen varustetaso
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, kanoja, lampaita
- erikoistutaan maidontuotantoon
- tavanomaista kasvinviljelyä kaupungin kupeessa

- 1 Ylä-Savon ammattiopisto, Peltosalmi
- 2 Savon ammatti- ja aikuisopisto, Muuruvesi
- 3 Pohjois-Karjalan ammattiopisto Kitee, maaseutuopetus
- 4 Ylä-Savon ammattiopisto, Kiuruvesi
- 5 Mikkelin ammattiopisto, Otavan koulutila
- 6 Savon ammatti- ja aikuisopisto, Suonenjoki

Kuvio 10. Maatalousalan opetuspisteet Itä-Suomen läänissä vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

1. Ylä-Savon ammattiopisto, Peltosalmi

- 231 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 94 %
- 126 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalouden osuus 88 %
- 89 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- ympäristöala 5 % (ei enää)
- erikoistunut kotieläintuotannon opetukseen
- opetusmaatilalla lehmää
- pieneläinlaitola
- uusi navetta rakenteilla

2. Savon ammatti- ja aikuisopisto, Muuruvesi

- 163 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 63 %
- 114 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 65 %,
- 47 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 57 %
- luontoala ja ympäristöala 47 %

- luonnonvara-alan koulutusohjelmista maatalousalan ko:n osuus 50 %
- opetusmaatila vuokrattu yrittäjälle (lypsykarjaa)
- maatalousteknologiaan keskittynyt
- viinitietokeskus
- vahvuutena mehiläistalous, marja- ja hedelmätuotannon osaaminen

3. Pohjois-Karjalan ammattiopisto Kitee, maaseutuopetus

- 161 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 60 %
- 132 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 52 %
- 26 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- ympäristöala, metsätalous ja metsien monikäyttö 40 %
- hyvä tietotekninen varustetaso
- vahva kansainvälinen toiminta
- opetusmaatila keskittynyt maidon- ja lihantuotantoon
- ulkoistettu opetusteurastamo ja villisikatarha
- luonnonmukaista kasvinviljelyä

4. Ylä-Savon ammattiopisto, Kiuruvesi

- 131 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 100 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 31 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- keskittynyt hevosalan opetukseen
- kiinteä yhteistyö Hevostietokeskuksen kanssa

5. Mikkelin ammattiopisto, Otavan koulutila

- 242 opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 8 %
- 228 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 7%
- viherala, puutarhatuotanto, kukka- ja puutarhakauppa 35 %
- metsätalous, erityisesti metsäkoneala 58 %
- opetusmaatilalla pelloista ja navetasta tullaan luopumaan vuoden 2006 loppuun mennessä
- vahvuusalueena lasinalainen viljely ja erityisesti ruusujen kasvatus
- kehittämistavoitteena maaseutuyrittäjyyden moniulotteisuuden saaminen koulutuksen sisään jo perustutkintotasolla
- vahva maakunnallinen yhteistyö luonnonvara-alan koulutuksessa

6. Savon ammatti- ja aikuisopisto, Suonenjoki

- 310 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 41 %
- 215 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 41 %
- 64 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 31 %
- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa 59 %
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, ajanmukainen opetusmaatilalla koko ja varustus
- koko peltoala luomutuotannossa
- pitkäaikainen kokemus erityisopetuksesta

- 1 Haapajärven ammatti-instituutti, Maa- ja metsäosasto
- 2 Kainuun ammattiopisto, Seppälä
- 3 Oulun seudun ammattiopisto, Muhoksen yksikkö
- 4 Ruukin maaseutuoppilaitos
- 5 Kollis-Pohjanmaan ammattioppilaitos, Pudasjärvi

Kuvio 11. Maatalousalan opetuspisteet Oulun läänissä vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

1. Haapajärven ammatti-instituutti, Maa- ja metsäosasto

- 178 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 78 %
- 104 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 65 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- metsien monikäyttö, metsätalous 22 %
- opetus tukee alueen maidontuotantoa
- monipuoliset uudet lypsylaitteet, asema, lypsyrobotti, putkilypsykone
- opetusmaatilalla lypsylehmiä ja hevosia

2. Kainuun ammattiopisto, Seppälä

- 141 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 35 %
- 122 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 39 %
- 15 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 0 %
- puutarhatuotanto, luontoala, metsien monikäyttö 65 %
- vahva lähialueen kattava lyhytkurssitoiminta
- vahvaa yhteistyötä muiden koulutusalojen kanssa oppilaitoksen sisällä
- opetus tukee alueen maidon- ja lihantuotantoa sekä hevostaloutta
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, vähän lampaista ja hevosia
- osa pelloista luonnonmukaisesti viljeltyjä

3. Oulun seudun ammattiopisto, Muhoksen yksikkö

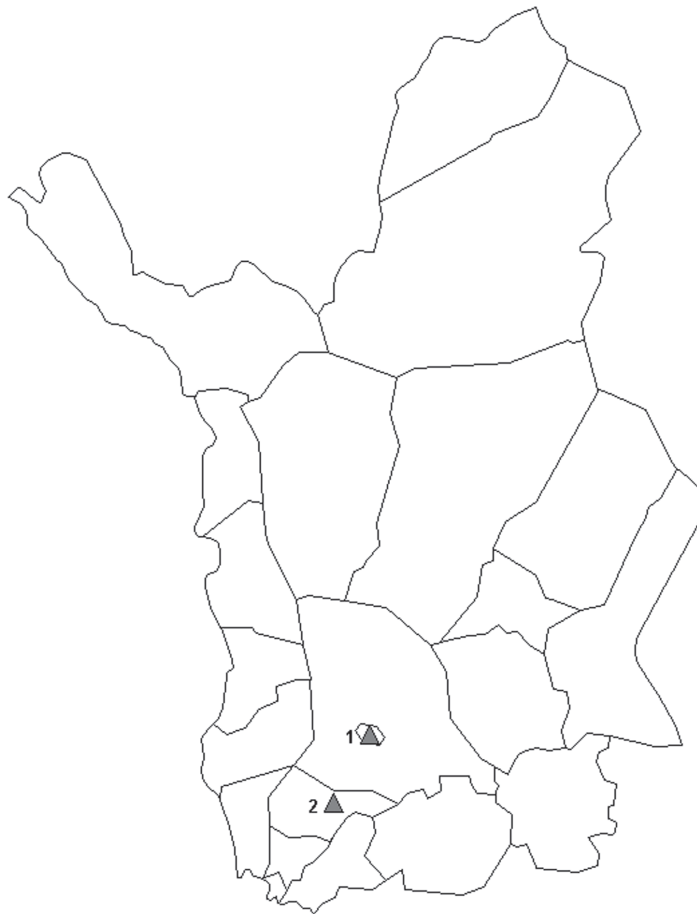
- 276 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 38 %
- 244 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 32 %
- 32 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 81 %
- puutarhatuotanto, luontoala, metsätalous ja bio-energia-ala 62 %
- lyhytkurssitoimintaa melko paljon
- opetus tukee alueen vahvaa maidon- ja perunan tuotantoa
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, lampaista, hevosia
- tavanomaista kasvinviljelyä
- uusi lypsyrobotti pihatto

4. Ruukin maaseutuoppilaitos

- 111 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 87 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- 24 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- opetus tukee alueen vahvaa maidon- ja perunantuotantoa
- tutkimuslaitos sijaitsee lähellä ja antaa kehittämismahdollisuuksia
- uusi navetta, emakkosikala
- uusi hevosurheilukeskus

5. Kollis-Pohjanmaan ammattioppilaitos, Pudasjärvi

- 79 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- 79 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 100 %
- keskittynyt vain hevostalouden opetukseen
- opetus tukee matkailualan kehittämistä
- uusi talli, ratsastusmaneesi

1 Lapin luonto-opisto, 1.1.2006 lähtien Lapin ammattiopisto

2 Länsi-Lapin ammatti-instituutti, Tervola, Loue

Kuvio 12. Maatalousalan opetuspisteet Lapin läänissä vuonna 2005.

Lähde: Opetushallitus

1. Lapin luonto-opisto, 1.1.2006 lähtien Lapin ammattiopisto

- 422 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 15 %
- 277 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 12 %
- 100 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 22 %
- puutarhatuotanto, viherala, kukka- ja puutarhakauppa, ympäristöala, luontoala, metsäkoneala, poro- ja luontaistalousala 85 %
- monipuolinen oppilaitos, johon on keskitetty lähes kaikki Lapin alueen luonnonvara-alan koulutus
- ympäristöhoitoon ja kestäväan kehitykseen painottava
- vuokratalli ja pieneläinlaitos, opetusmaatilalla tavanomaista kasvinviljelyä
- vahvistetaan nykyisiä toimintoja pohjoisen alueen näkökulmasta
- säännöllistä kansainvälistä opiskelijavaihtoa ja vahvaa kansainvälistä toimintaa

2. Länsi-Lapin ammatti-instituutti, Tervola, Loue

- 148 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 78 %
- 84 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 100 %
- esinesuunnittelu- ja valmistus (artesaani) 22 %
- 52 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 39 %
- kaikki pellot luonnonmukaisesti viljeltyjä, luomutuotantoa vahvistetaan
- maidontuotantoon keskittyvä
- lypsyrobotti uusitus navetassa, uudistettu konekanta ja pienkalusto

Ruotsinkieliset maatalousalan oppilaitokset (kts Kuvio 1)

1. Lannäslundskolan Optima

- 108 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 96 %
- 108 perustutkinto-opiskelijaa, joista maatalousalan osuus 96 %
- ei lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijoita
- ympäristöalan koulutusta 4 %
- opetus tukee alueen vahvaa maidon- ja sianlihantuotantoa, konepajayritystoimintaa ja muuta yritystoimintaa
- opetusmaatilalla monipuolinen kotieläimistö; lehmiä, lihakarjaa, lihasikoja, lampaita, hevosia ja kanoja sekä eri pieneläimiä

2. Yrkesinstitutet Sydväst

- 94 opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 95 %
- 94 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 95 %
- ei lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijoita
- metsien monikäyttö 5 %
- osa pelloista luonnonmukaisesti viljeltyä
- opetusmaatilalla lypsylehmiä, emakkoja, lihasikoja, hevosia, lampaita (2), vuohia (2) ja ankoja ja pieneläimiä

3. Svenska yrkesinstitutet

- 232 opiskelijaa josta maatalousalan osuus 53 %
- 134 perustutkinto-opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 45 %
- 14 lisä- ja täydennyskoulutus opiskelijaa, josta maatalousalan osuus 21 %

9 Maatalousalan koulutuksen tavoitetila 2015–2020 ja kehittämisen painopisteet

Työryhmä määritteli maatalousalan koulutuksen tavoitetilan vuonna 2015–2020 ja kehittämisen painoalueet tavoitetilan saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että ne toteutuvat mahdollisimman laajasti ja toimintaa ohjataan kaikilla tahoilla niiden suuntaisesti.

Tavoitetila 2015–2020

Maatalousalan kouluissa opiskelijat saavat laadukasta ympäröivän elinkeinoelämän tarpeisiin vastaavaa opetusta. Koulutusohjelmat palvelevat todellista muuttunutta työelämän tarvetta, jossa keskeistä on kyky suuntautua uusien mahdollisuuksien löytämiseen. Maatalousalan koulutus on kustannustehokasta sekä integroitunut muiden toimijoiden resurssien kanssa (AMK, muu toinen aste kuin luonnonvara-ala).

Työnjako opetusyksiköiden välillä on kehittynyttä ja opetusyksiköt ovat erikoistuneet. Opetusyksiköitä/toimipisteitä on huomattavasti vähemmän. Opetusyksiköt/toimipisteet ovat verkottuneet eri kouluasteittain sekä tutkimukseen ja neuvontaan muodostaen ympäristöä palvelevia oppimis-/monipalvelukeskuksia.

10 Tavoitetilan toteutumista tukevat toimenpide-ehdotukset

Tavoitetila toteutuu, kun

10.1 Koulutuksen järjestäjillä on käytössään toimivat laatukriteerit

Maatalousalan laadukkaan opetuksen tarjoamisen kannalta on tärkeää, että koulutuksen järjestäjät ottavat toiminnassaan huomioon sekä taloudellisuuden toiminnan kannalta keskeiset kriteerit että määrittelevät myös laadulliset mittarit. Koulutuksen järjestäjän tulisi tarkastella seuraavia maatalouskoulutuksen kannalta keskeisiä kysymyksiä:

- ennakoidaanko tulevaisuuden koulutustarpeita
- täyttääkö koulutuksen järjestäjä monipuolisesti koulutustehtävänsä
- onko koulutuksen järjestäjällä olemassa elinkeinoelämän kehittämistarpeita
- hyödynnetäänkö maatalousalan koulutuksessa kasvukausi tehokkaasti
- onko maatalousalan ensisijaisten hakijoiden määrä oppilaitoksessa vuosittain riittävä
- onko maatalousalan kokonaisopiskelijamäärä oppilaitoksessa riittävä
- onko oppilaitoksia maakunnassa sopiva määrä suhteessa koulutuksen kysyntään
- poikkeako maatalousalan koulutuksen keskeyttämis-% yleisestä tasosta
- onko opetusmaatilien toiminnalliset tavoitteet määritelty
- onko ympäristökysymykset otettu huomioon laatutyössä ja tavoitellaanko ympäristösertifikaattia

Taulukko 51. Koulutuksen järjestäjän työkalumalli maatalouskoulutuksen tuloksellisuuden ja itsearvioinnin välineeksi.

Näkökulma	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteeri	Mittari
Toiminnan vaikuttavuus	Tyytyväinen opiskelija	Nopeatyöelämään sijoittuminen	Työllistymis %
		Jatko-opinnot	Jatko-opiskelumittari %
		Kaksoistutkinnot	Ammatillinen + lukiotutkinto %
			Opiskelijapalautteen keskiarvo
	Elinkeinoelämän tyytyväisyys koulutukseen	Toimivat yhteistyöverkot	Työssäoppimispaikkojen riittävyys
			joista koulutettuja
			työpaikkaohjaajia
			Seutukuntaa palvelevien hankkeiden lkm
			Kansainväliset yhteydet
			joista hankkeiden määrä
			joista opiskelija - ja opettaja vaihdon määrä
			Elinkeinoelämän palautteen keskiarvo
		Koulutustarjonnan vetovoima	Vetovoimamittari (ensisij. opiskelijoiden lkm):
			Nuoriso
			Aikuiset
		Koulutustarjonnan monipuolisuus	Opiskelijamäärämittari
			Yksikköhintaiset opiskelija yht.
			Oppilaitosmuotoinen peruskoulutus
			joista erityisopiskelijat
			Ei tutkintoon johtava koulutus:
			Oppisopimuskoulutus
			peruskoulutus
			lisäkoulutus
			Lisä- ja täydennyskoulutus, otv
			Työvoimapoliittinen aikuiskoul. otp
			Muu koulutus

Prosessit ja rakenteet	Laadukas opetus	Monipuoliset koulutuksen toteuttamistavat	Läpäisymittari, %
		Opiskelijahuollon toimivuus	Keskeyttämismittari, %
			Suoritetut tutkinnot, lkm
			Perustutkinnot
			Ammattitutkinnot
			Erikoisammattitutkinnot
		Verkko -opetuksen tarjonta	Opintoviikkojen määrä/opiskelija
	Yhteiset pedagogiset linjaukset	Ala- ja yksikkökohtainen yhteistyö	Yhteistyösopimusten lkm
			Toimielimen toiminta
			Tutkintotoimikuntien toiminta
	Laadukkaat tukiprosessit	Sisäisen asiakkuuden huomioiminen (opettajat ja opiskelijat)	Kirjastopalvelut:
			Kurssikirjatarjonta, %
			Ammattilehtien tarjonta
			Tietotekninen tuki ja varustetaso
			tietokone ja netti/luokka
Henkilöstön osaaminen ja työhyvinvointi	Pätevä, osaava ja uudistushaluinen henkilöstö	Osaamisen uudistaminen	Kelpoisuusmittari, %
			Opetushenkilöstö
			Muu henkilöstö
			Täydennyskoulutuspäivien lkm/lukukausi
			Työelämäjakson päivien (>5 pv), lkm
	Motivoitunut henkilöstö	Sitoutuneisuus	Henkilöstöpalaute
Resurssit ja talous	Järjestämislupapaikkojen riittävyys	Opiskelijapaikat	Käyttöaste, %
	Opiskelijamäärä ja ryhmäkoko		Keskimääräinen ryhmäkoko
	Resurssien tehokas käyttö	Suunnitelmallisuus	Opetusmaatilain hyödyntäminen / palvelun hankkiminen yhteistyökumppaniyrityksiltä
			Kasvukauden hyödyntäminen, %
			Talousarvion toteutuminen
	Vakaa talous	Investointikyky	Investointien tulorahoitus, %

Työryhmä esittää, että koulutuksen järjestäjän tuloksellisuus ja itsearviointi työkalua (Taulukko 51) voi käyttää arvioitaessa maatalousalan koulutusta.

Työryhmä esittää, että ohjeellisina mittareina koulutuksen perusteltavuutta tarkasteltaessa ovat seuraavat kriteerit:

- Koulutus on vetovoimaista ja ensisijaisten hakijoiden määrä vähintään 15 tai aloituspaikat täyttyvät ensisijaisilla hakijoilla ja keskeyttämis-% alle yleisen ammatillisen koulutuksen keskeyttämisasteen.
- Oppilaitoksen maatalousalan opetuspiste on riittävän kokoinen ja oppilaitoksen kokonaisoppilasmäärä on vähintään 150 opiskelijaa.

10.2 Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset toimivat alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa

10.2.1 Luonnonvara- ja ympäristöalan työssäoppimisverkosto

Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönoton myötä yhteistyö eri oppilaitosten välillä mahdollistaa ajan ja kustannusten säästön. Laadukas työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näyttöjen seuranta ja arviointi edellyttää opettajien liikkumista oppilaitosta ympäröivässä maakunnassa työssäoppimispaikoilla. Luonnonvara- ja ympäristöalalla toimii Koulutuskeskus Salpauksen koordinoima valtakunnallinen työssäoppimisen ESR-hanke. Sen tavoitteena on tiedottaa alalle luoduista työssäoppimisverkostoista ja työpaikkarekisteristä luonnonvara- ja ympäristöalan yrittäjille ja oppilaitoksille, tiedotusvälineille, oppisopimus- ja työvoimatoimistoihin sekä opinto-ohjaajille. Hankkeen aikana työssäoppimisverkostojen yrittäjiä ja työntekijöitä koulutetaan ohjaamaan ja arvioimaan yrityksessä työskenteleviä opiskelijoita sekä tiedottamaan luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusvaihtoehtoista ja työllistymismahdollisuuksista. Hankkeen aikana valmistetaan paperi- ja nettipohjaista tiedottamismateriaalia työssäoppimispaikkaverkostoista sekä järjestetään alueellisesti työssäoppimisesta kertovia tiedottamistilaisuuksia ja seminaareja. Hankkeen tuloksena syntyy luonnonvara- ja ympäristöalan eri koulutusohjelmiin työelämän edustajista kehittäjäverkosto, joka on mukana koulutuksen, työssäoppimisen ja näyttöjen oppilaitoskohtaisessa kehittämisessä.

Työryhmä esittää, että työssäoppimisverkoston kehittämistä on edelleen jatkettava. Hankkeiden puitteissa tehty pohjatyö ja kokemukset on saatava levitettyä. Työssäoppimisrekisteri on saatava aktiivisemmaksi. Alueellisiin yhteistyösopimuksiin työssäoppimisen ohjaamisen jakamisessa on kannustettava. Myös uusia mobiiliteknologian menetelmiä työssäoppimisen ohjauksessa tulee hyödyntää nykyistä laajemmin.

10.2.2 Virtuaalikouluverkosto

Yli puolet maatalousalan opetuspisteistä kuuluu virtuaalikouluhankkeeseen. Luonnonvara-alan virtuaalikoulu on aloittanut toimintansa keväällä 2001. Aluksi mukana oli kolme maatalousalan opetusta järjestävää oppilaitosta: Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto Kanuksesta, Ylä-Savon ammattiopisto Peltosalmen maaseutuopetuksen yksikkö sekä Ilmajoen maa- ja metsätalousoppilaitos. Myöhemmin verkoston jäsenten määrä on kasvanut.

Mukana olevat oppilaitokset, tilanne joulukuussa 2005 olivat:

Maatalousalan, puutarhatalouden, luonto- ja ympäristöalan ja kalatalouden perustutkintojen verkko-opetuksen kehittäjät

Ahlmannin ammattiopisto
Ilmajoen maa- ja metsätalousoppilaitos
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto
Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Valtimo
Kouvola seudun ammattiopisto
Koulutuskeskus Salpaus, Asikkala
Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos
Ylä-Savon ammattiopisto, Maaseutuopetus, Peltosalmi

Metsäalan perustutkintojen verkko-opetuksen kehittäjät

Jämsän seudun koulutuskeskus, Metsäoppilaitos:

Lapin luonto-opisto

Mikkelin ammattiopisto, Metsäkoulu

Pohjois-Karjalan ammattiopisto, Valtimo

Porin Metsäopisto

Svenska yrkesinstitutet sektorn för naturbruk

Tampereen ammattiopisto, Kurun metsäoppilaitos

Taivalkosken metsäoppilaitos

Aluksi toiminta keskittyi vain maatalousalaan, mutta pian se laajeni myös puutarha-alalle, kala- ja luontoalalle sekä metsätalousalalle keväällä 2003. Verkoston koulujen sisäinen tiedotussivu löytyy Edu.fi-portaalin kautta sekä osoitteesta <http://virtuaalikoulu.kpedu.fi/maatilatalous/index.htm>. Nykyisin osana luonnonvara- ja ympäristöalan verkostoa toimii myös metsäkoneopetuksen valtakunnallinen kehittäjäverkosto, joka aloitti toimintansa itsenäisenä verkostona vuonna 2004.

Verkoston sisällä on erilaisessa kokemuskäytännössä olevia oppilaitoksia, koska ne ovat tulleet mukaan eri aikaan. Kauimmin mukana olleiden oppilaitosten opettajat ovat hyvin kysyneet kehittämään osaamistaan verkko-opetuksesta sekä tuottaneet ja testanneet verkko-opintojaksoja. Myöhemmin mukaan tulleet oppilaitokset ovat vasta käynnistämässä virtuaalikoulutoimintaansa.

Valtakunnallisesti virtuaalikoulujen tavoitteena on ollut kehittää pedagogisesti laadukkaita ja joustavia opiskelumahdollisuuksia, jotka perustuvat tieto- ja viestintästrategiaa hyödyntävään lähi- ja etäopiskeluun. Verkoston sisällä valtakunnallisiin tavoitteisiin on päästy melko hyvin. Verkosto on pystynyt synnyttämään kehittämisverkostoja sekä tuottamaan verkkokoulutuspalveluita, opiskelumateriaalia ja ohjaus- ja neuvontapalveluja. Opettajien ja opiskelijoiden tieto- ja viestintätekniikan taitojen kehittämiseksi on onnistuttu luomaan foorumi, jossa voidaan tutkia ja kehittää verkko-pedagogiikan periaatteita ja käytänteitä. Lisäksi verkostossa on kyetty monipuolistamaan oppilaitosten ja elinkeinoelämän sekä muun ympäröivän yhteiskunnan yhteistoimintaa ja ratkaisemaan uudentyyppisen opiskelumuodon tuottamia ongelmia.

Luonnonvara- ja ympäristöalan virtuaalikoulun sisäisinä tavoitteina on ollut laajentaa oppilaitosten opintotarjontaa, lisätä koulujen välistä yhteistyötä ja monipuolistaa opetusmenetelmiä. Näissä tavoitteissa on onnistuttu hyvin. Lisäksi tavoitteena on ollut lisätä yhteyksiä työelämään.

Oppilaitosten johto on yleisesti ottaen suhtautunut hyvin verkko-opetuksen kehittämiseen. Ongelmaksi on muodostunut lähinnä opettajien vuotuisen työmäärän arviointi ja opettajan vapauttaminen muusta opetustyöstä verkko-opetuksen kehittämisen ajaksi. Virtuaalikouluhanke on synnyttänyt oppilaitoksissa muita verkko-opetushankkeita, jotka liittyvät esimerkiksi työssäoppimiseen, aikuiskoulutukseen ja henkilöstön kouluttamiseen.

Verkoston sisällä on sovittu oppilaitosten välisestä työnjaosta siten, että kukin koulu on keskittynyt oman vahvan tuotantoalueensa opetukseen, kuten Ilmajoki luomuun ja Tuorla täsmäviljelyyn. Työnjaolla on pyritty välttämään päällekkäisten opintojaksojen tuottaminen ja myös riittävän vahvan ammattitaidon varmistaminen opintojaksoissa. Tällä tavalla saadaan myös oppilaille mahdollistettua heidän henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaansa sisältyvät harvinaisemmat opinnot, joita ei muuten pienissä kouluissa voitaisi toteuttaa. Useimmissa kouluissa toiminta on käynnistynyt 1–2 opettajan voimin ja siitä tieto on levinnyt laajemmalle opettajakunnalle koulujen sisällä koulutuksen ja myönteisen kokemuksen myötä.

Tietoverkkojen kehittyessä ja tiedon lisääntyessä on mukana olevien opettajien määrä kasvanut huomattavasti ja lisääntyvässä määrin opettajat ovat halukkaita tulemaan toimintaan mukaan.

Luonnonvara- ja ympäristöalan oppilaitokset ovat suhteellisen pieniä yksiköitä ja yhden oppilaitoksen tarjonta ei ole kovin laaja. Tavoitteena on, että opiskelijat voisivat osallistua toisen oppilaitoksen järjestämään tutoroituun verkko-opiskeluun, mikäli omassa oppilaitoksessa kyseistä kokonaisuutta ei voi opiskella. Lisäksi tavoitteena on kehittää verkkopohjaista työssäoppimisen ohjausta, sillä työssäoppimisjaksojen aikana opiskelijat jakaantuvat ympäri maata. Pääpaino viimeaikoina on ollut kehittää opintojaksojen vaihtoa oppilaitosten välillä.

Virtuaalikylä

Virtuaalikylää on rakennettu kolmessa eri hankkeessa; VirtuaaliAMK:n ESR-osarahoituksissa sisällöntuotantohankkeessa vuosina 2001–2003 sekä AMK-verkosto -hankkeessa, joka alkoi vuonna 2004 ja jatkuu vuoden 2006 loppuun sekä OPH:n virtuaalikouluhankkeessa 2003–2004. Rahoittajina ovat olleet kaikki ammattikorkeakoulut omarahoitusosuuden muodossa sekä Hämeen ammatti-instituutti, Mustiala.

Virtuaalikylä toimii osoitteessa www.virtuaali.info, joka on avoimesti internetissä, kaikkien nähtävillä. Virtuaalikylän perusrakenne on luotu. Kylään voidaan helposti sijoittaa uusia maaseutuyrityksiä tai niiden osia. Tuottamista varten on tehty toimintaohje, jonka ohjeita noudattamalla tuottaminen on erittäin kustannustehokasta.

Virtuaalikylä sisältää paljon havainnollista materiaalia, kuvia, videoita ja dokumentteja. Lisäksi kylässä on työn alla ”työkalupakki ja pähkinäkori”, jotka palvelevat erilaisten opintojaksojen suunnittelussa ja toteutuksessa antaen sekä ideoita että välineitä opettajille ja opiskelijoille. Rakenteilla olevat Virtuaalimessut tuovat käytännönläheistä tietoa eri ammattialoille.

Virtuaalikylän eri osien rakentamista voi helposti tarjota esimerkiksi luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakorkeakoulussa opiskeleville verkkopedagogiikasta kiinnostuneille opettajakokelaille tai ammattikorkeakouluopiskelijoiden päättötyöaiheiksi. Näitä osia ovat esimerkiksi pähkinäkorin tehtävien, tietolaarin tai kuva- ja videomateriaalin kehittäminen. Niistä voi muodostaa myös oppimisaihioita.

Kehitystyötä jatketaan tällä hetkellä kiinteässä ja erittäin hyväksi todetussa yhteistyössä Dataseed Oy:n kanssa VirtuaaliAMK:n AMK-verkosto-hankkeessa. Laadun ja palvelun toimivuuden ja yhtenäisyyden takaamiseksi, on erittäin tärkeätä, että toteutus tehdään jatkossakin ammattitaitoisten ja osaavien henkilöiden toimesta. Yrittäjät toimivat myös maanviljelijöinä, mikä osaltaan edesauttaa Virtuaalikylän rakentamisessa asiakaslähtöisesti.

Kun yhteistyössä on mukana eri koulutusorganisaatioita (OPH, VirtuaaliAMK), on pohdittava:

- Miten omistus- ja käyttöoikeudet luovutetaan eri koulutusorganisaatioille sopimuksellisesta näkökulmasta (kuka tuottaa, kuka omistaa, kuka päivittää ja kuka maksaa jatkossa aiheutuvat kustannukset)?
- Miten materiaalintuotanto saadaan hoidettua mielekkäästi, keskitetysti koordinoiden, jotta kokonaisuus säilyy ja tieto eri osapuolen välillä liikkuu saumattomasti (meneillään olevat osa-hankkeet, tuotantoprosessi (kuka voi tilata, millä dokumenteilla ja sopimuksilla jne.))?
- Mitä ehtoja rahoittajan tulee hankkeen toimijoille asettaa?

- Tarvitaanko räätälöity yhteinen tekijänoikeus- ja eri organisaatioiden välinen puitesopimus koskien Virtuaalikylä-tuotetta (esim. VirtuaaliAMK:lle on tilattu räätälöidyt sopimukset Lapin Yliopistolta / Ari Koivumaa)?

Työryhmä esittää, että verkkopedagogiikkaa edistäviä digitaalisten oppimateriaalien kehittämisen hankkeita kohdennetaan ensisijaisesti virtuaalikylän kehittämiseen. Hallinnolliset esteet yhteistyön tiivistämiseen virtuaali AMK:n kanssa tulee poistaa. Virtuaalikylän ylläpidon kehittäminen on turvattava noin 15 000 euron vuosittaisella rahoituksella. Opettajien verkkopedagogisten taitojen kehittämistä on tuettava.

Työryhmä esittää, että virtuaalikylän kehittämiseksi voi luonnonvara- ja ympäristöalan opettajakorkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoille tarjota opinnäytetöitä.

10.2.3 Alakohtaiset eri henkilöstöryhmien verkostot

Alakohtaisten eri henkilöstöryhmistä koostuvat koulutus ja/tai kehittämispäivät ja erilaiset tapaamiset ovat tärkeä pohja luoda aitoja ja luontevia yhteistyömuotoja. Ihmisten tuntemisen kautta on helpompi ottaa kontakteja. Oman ammattialan verkostojen tapaamiset vahvistavat myös ammatti-identiteettiä ja toimivat täydennyskoulutuksen eräänä väylänä.

Alakohtaisiin opettajien tapaamisia voisi pitää myös opettajan ammattia suunnittelevien opiskelijoiden tutustumis- ja rekrytointitilaisuutena. Ammattikunta on osin jo ikääntynyttä ja tulevana vuosina tarvitaan uusia ja motivoituneita opettajia.

Maatalousalan koulutuksen verkostoista toimivat:

Luonnonvara- ja ympäristöalan kehittämispäivät

Luonnonvara- ja ympäristöalan kehittämispäivät järjestetään kerran vuodessa marraskuussa Opetushallituksessa. Kehittämispäivillä käsitellään ammatillisen koulutuksen ajankohtaisia asioita.

Tilanhoitajien verkosto

Tilanhoitajapäivät järjestetään eri alueilla kerran vuodessa kesäkuun alussa. Kukin oppilaitos vastaa vuorollaan tilanhoitajien kutumisesta, ohjelman sisällöstä ja käytännön järjestelyistä. Rehtoriyhdistyksellä on merkittävä rooli tilanhoitajapäivien ylläpitäjänä.

Opetusmaatilahenkilökunnan verkosto

Opetusmaatilahenkilökunnan kehittämispäivät järjestetään kerran vuodessa tammikuussa. Kukin oppilaitos vastaa vuorollaan opetusmaatilahenkilökunnan kutumisesta, ohjelman sisällöstä ja käytännön järjestelyistä. Rehtoriyhdistyksellä on merkittävä rooli opetusmaatilahenkilökunnan kehittämispäivien ylläpitäjänä.

Maatalousteknologiaopettajien koulutusverkosto

Maatalousteknologian opettajista koostuva koulutustiimi vastaa kolmeksi vuodeksi kerralla maatalousopettajien täydennyskoulutuksesta. Koulutustilaisuuksia on useamman kerran vuodessa. Jokaisessa koulutustilaisuudessa on oma teema. Koulutustilaisuudet järjestetään kiinteässä yhteistyössä työelämän edustajien kanssa (esimerkiksi maatalouskonevalmistajat).

Kotieläintuotannon opettajien koulutusverkosto

Kotieläintuotannon opettajien koulutusverkoston toiminta käynnistettiin kesäkuussa. Koordinointi vastuun on ottanut Koulutuskeskus Salpaus. Koulutuspäivistä on tarkoitus muodostua joka kesäkuun alussa järjestettävä tapaaminen.

Hevosalan opettajien koulutusverkosto

Hevosalan opettajat kokoontuvat säännöllisesti eri oppilaitoksissa kaksi kertaa vuodessa käsitellen ajankohtaisia hevosalan koulutukseen liittyviä kysymyksiä.

Työryhmä esittää, että kunkin koulutuksen järjestäjän on suunnattava henkilöstön kehittämiseen vuosittain 3–5 % henkilöstön palkkamenoista. Henkilöstön osallistumista verkostojen tapaamiseen on tuettava.

Työryhmä esittää, että myös muiden alakohtaisten opettajaryhmien säännölliset tapaamiset kehittämispäivien muodossa tulee käynnistää. Näitä ovat maatalouden yritystalouden opettajat ja kasvituotannon opettajat. Eri henkilöstöryhmistä muodostetaan sähköpostituslistoja tiedonkulun lisäämiseksi ja kontaktien ylläpitämiseksi.

Työryhmä esittää, että alakohtaisiin opettajien koulutuspäiville kutsutaan Helsingin yliopiston eri aineryhmien opiskelijoita alakohtaisen ainejärjestöjen kautta. Tämä edistää opettajarekrytointia ja antaa mahdollisuuden tutustua ammatilliseen opetukseen ja opettajakuntaan opettajan ammattia suunnitteleville opiskelijoille.

10.2.4 Kansainväliset verkostot

Opetushallitus on tukenut valtionavustuksin oppilaitosten kansainvälisyyden edistämistä vuosittain. Lukuvuoden 2006–2007 painopistealueina ovat:

- 1 Koulutus- tai opintoalakohtaisten verkostojen työelämälähtöisen yhteistyön kehittäminen. Ulkomaille suoritettavien työssäoppimisjaksojen toteuttamiseksi suositellaan kiinteän ja jatkuvaksi tarkoitetun yhteistyön luomista myös ulkomaisiin ja ulkomaille toimiviin suomalaisyhtiöihin.
- 2 Opetussuunnitelmien perusteiden mukaisten työssäoppimis- ja muiden opintojaksojen kehittäminen ml. opiskelijoiden ohjaus- ja tukitoiminnot sekä ulkomaille hankitun osaamisen tunnustamismekanismien kehittäminen.
- 3 Opiskelija-arviointiin liittyvien ammattiosaamisen näyttöjen toteuttaminen kv-toimintaympäristössä.
- 4 Opettajien työelämäjaksojen toteuttaminen ulkomaille.
- 5 Kulttuurien tuntemuksen lisääminen ja monikulttuurisuutta hyödyntävien oppimismahdollisuuksien kehittäminen.

Luonnonvara- ja ympäristöalalta on tullut vuosittain niukasti esityksiä ko kohteisiin (1–2 kpl/ v). Kuitenkin lähes kaikilla oppilaitoksilla on tarjolla työssäoppimispaikkoja ulkomaille ja noin puolella oppilaitoksista on säännöllistä kansainvälistä oppilasvaihtoa.

Luonnonvara- ja ympäristöalalla toimii useita kansainvälisiä verkostoja. EUROPEA on EU:n jäsenmaiden luonnonvara- ja ympäristöalan oppilaitosten järjestö, jossa ovat edus-

tettuina lähes kaikkien EU-maiden kattojärjestöt. EUROPEA FINLAND on Suomessa toimiva luonnonvara-alan oppilaitosten organisaatio. EUROPEA FINLAND:iin kuuluu 17 oppilaitosta. Mukana on maatalous-, puutarha-, metsä- sekä luonto- ja ympäristöalan koulutustarjoavia oppilaitoksia. EUROPEA FINLAND on järjestänyt muun muassa EUROPEAn metsätaitokilpailut, tukenut Baltia-yhteistyötä sekä järjestänyt liikkuvuushankkeita OPH:n tuella sekä opiskelijoille että opettajille. Lähes kaikilla luonto- ja ympäristöalan oppilaitoksilla on omia kansainvälisiä verkostoja, jotka ovat syntyneet erilaisten asiantuntija- ja opiskelijavaihto-ohjelmien kautta.

Työryhmä esittää että, opettajien osallistumista kansainväliseen opettajavaihtoon tulee nykyisestä laajentaa ja että opiskelijoita kannustetaan ulkomaisille työssäoppimisjaksoille. Koulutuksen järjestäjien tulisi aktivoitua ja käyttää nykyistä paremmin hyväksi kansainväliseen toimintaa kohdennetut rahoitusmahdollisuudet luonnonvara- ja ympäristöalalla.

10.3 Lisätään alueellista yhteistyötä ja luodaan osaamiskeskittymiä

Oppilaitosten tulee tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä paikallis- ja seutukuntatasolla muiden maaseudulla toimivien kehittäjätahojen kanssa. Tavoitteeksi voisi asettaa eräänlaisten maaseudun monipalvelupisteiden muodostamisen, jossa koulutus, neuvonta, tutkimus ja seutukuntapohjainen kehittämistyö toimivat yhteistyössä toinen toistaan tukien yhteisen kohteen ja kohderyhmän (maaseutu ja sen asukkaat) parhaaksi. Nämä osaamiskeskittymät, maaseudun tietopuistot ovat maaseudun vastine kasvukeskusten tiede- ja teknologiapuistoille.

Maatalousalan oppilaitosverkosto kattaa alueittain hyvin koko Suomen. Ongelma on pikemminkin liian runsas tarjonta suhteessa kysyntään. Oppilaitoksen/opetuspuisteen on oltava riittävän vahva pystyäkseen yksin tai yhdessä kehittämään koulutusta. Peruskoulutuksen yksikköhintainen opiskelijamäärä tulisi mieluummin olla yli 150. Oppilaitosverkostoa on kehitettävä niin, että opetuspuistojen välinen erikoistuminen, työnjako ja yhteistyö ovat mahdollisia. Näin hyödynnetään olemassa olevia resursseja tehokkaasti.

Ammattikorkeakoulujen kanssa tehty yhteistyö vaihtelee. Saman koulutuskuntayhtymän puitteissa voidaan käyttää samoja opettajia ja tiloja ja välineitä. Tämä edistää resurssien tehokasta käyttöä. Kun saman alan opettajia on samassa pihapiirissä useampia, se luo erikoistumisen mahdollisuuksia opettajakuntaan. Nykysuuntaus monialaisten ammattikorkeakoulujen campus-ajattelusta on vesittänyt osaltaan tätä yhteistyömahdollisuutta. Toisen asteen ja ammattikorkeakouluopetuksen erottaminen saattaa vaikuttaa opiskelijamääriin molemmilla koulutusasteilla. Aluekeskusohjelmien painotukset vaikuttavat myös toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyöhön. Yliopistoyhteistyö oppilaitoksissa on pikku hiljaa lisääntynyt. Yliopistot jalkautuvat maakuntiin. Tästä mainittakoon muun muassa Hevos-tietokeskus.

Työryhmä esittää että, jokaisella koulutuksen järjestäjällä tulee olla strategia, miten maatalousalan opetuspuiste / oppilaitos on mukana alueellisen osaamiskeskittymän luomisessa. Vastaavasti jokaisen oppilaitoksen rooli alueensa koulutuksen kehittäjänä tulee näkyä alueellisissa strategioissa (esimerkiksi TE-keskusten alueelliset maaseutuohjelmat) tai muissa vastaavissa strategioissa.

10.4 Koulutusyksiköiden mahdollisuuksia erikoisosaamiseen selvitetään ja työnjakoa ja suunnitelmallisuutta lisätään

Maatalous on kiinteä osa maaseutua ja sen elinvoimaa, vaikka sen suhteellinen painoarvo esimerkiksi työllisyydestä vaihtelee muun muassa alueen syrjäisyyden mukaan. Eri tuotantosuuntien merkitys maan eri osissa vaihtelee voimakkaasti. Nautakarjatalouden osuus maataloustuotannosta kasvaa siirryttäessä etelästä itään ja pohjoiseen. Vastaavasti päätuotantosuunnaltaan viljatiloiksi, sikatiloiksi tai siipikarjatiloiksi määräytyvien tilojen osuus on suurin etelässä ja pienenee pohjoista ja itää kohti mentäessä. Yleistäen voidaan puhua pohjoisesta karjatalouden ja eteläisestä viljanviljelyn Suomesta. Tuotantosuuntien painotuseroista huolimatta maataloustuotannon tasaista jakautumista maan eri osiin on pidetty kansallisesti perusteltuna.

Maatalousopetuspisteiden erityisosaaminen näkyy opetusmaatilojen toiminnoissa. Opetusmaatilojen merkitys sekä perustaitojen opetusympäristönä, mutta myös erityisosaamisen tarjoajana on merkittävä. Opetusmaatilan tuotantokäytännöt ja toimintatavat tulee olla esimerkillisiä. Opetusmaatilojen pitäisi myös nopeasti reagoida uusien viljelykäytäntöjen kokeilevaan toimintaan. Opetusmaatilaympäristö tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden taitojen opetukseen ja tutkivaan oppimiseen. Tästä syystä opetusmaatilojen tulee voida toimia esimerkkinä.

Luonnonvara- ja ympäristöopetukselle on tyypillistä, että koulutus on koulutusohjelmasta riippuen enemmän tai vähemmän kasvukauteen sidottua. Näin ollen työssäoppimisen parhaat havainto-opetuksen hetket ajoittuvat kesäkauteen kevätkuokkauksesta sadonkorjuuseen. Kesäkauden parempi hyödyntäminen on myös ehdoton edellytys ammatiosaamisen näyttöjen laadukkaalle toteutukselle. Koulutuksen järjestäjittäin on kuitenkin eroja, miten tehokkaasti kasvukausi opetuksen näkökulmasta hyödynnetään. Jotkut koulutuksen järjestäjät jopa pysäyttävät koko toiminnan muiden alojen tavoin kesäkaudeksi. Viimeistään nyt, kun ammatiosaamisen näytöt otetaan käyttöön, koulutuksen järjestäjän tulee ottaa maatalousalan opetusrytmin huomioon joko opettajien lomajärjestelyissä tai ottamalla käyttöön ns kolmen lukukauden järjestelmä.

Taulukko 52. Maatalousalan opetuspisteiden tuotantosuunnat (kpl) tällä hetkellä lääneittäin.

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi
1. Maidontuotanto	5	7	3	4	1
2. Lihanautojen kasvatus		3	1	1	
3. Sianlihan tuotanto		5	1		
4. Porsastuotanto		5		1	
5. Kananmunantuotanto	1	1			
6. Siipikarjanlihantuotanto					
7. Lampaanlihan tuotanto		4		1	
8. Vuohen maidontuotanto		1			
9. Hevostalous	3	3	1	4	
10. Pieneläimet	1	1	1		1
11. Erikoiskasvituotanto	3	1			
12. Luomukotieläintuotanto					
13. Luomukasvientuotanto	1	2	1	1	1
14. Puutarhatuotantoa	4	4	1	1	1
15. Energiakasvien tuotantoa		1	1		

Tuotantosuuntien painotukset noudattelevat pääpiirteittäin toisaalta kullekin alueelle tyyppillistä tuotantosuuntaa ja toisaalta tuotantosuuntien taloudellista merkitystä elinkeinolle. Opetusmaatilat ovat tällä hetkellä painottuneet maidontuotantoon. Hevostalouden opetusta tarjotaan joka puolella Suomea. Sen sijaan kananmunantuotannon ja siipikarjanlihan tuotannon harjoittaminen opetusmaatiloilla on vähäistä tai sitä ei ole ollenkaan (Taulukko 52).

Erikoiskasveista perunantuotantoa harjoitetaan läntisessä Suomessa erityisesti Pohjanmaan alueella. Oppilaitoskyselyn perusteella ja opetusmaatilain tuotantoa kuvaavien viljelyalojen perusteella mikään yksikkö ei ole tällä hetkellä erikoistunut tai selvästi profiloitunut perunantuotantoon.

Oppilaitosten profiloitumista voidaan edistää myös nykyisten luonnonvara- ja ympäristöalan koulutusohjelmakokeilut (eläintenhoitajan ko ja maatalousteknologian ko) vakinaistamalla sekä tulevan opetussuunnitelman perusteiden tarkistuskierron kautta. Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunta on esittänyt eläintenhoitajan ja maatalousteknologian koulutusohjelmien vakinaistamista luvanvaraisena. Näin pystytään paremmin varmistamaan, että koulutusohjelmien tarjonta ohjautuu tasaisesti maan eri luonnonvara- ja ympäristöalan opetuspisteille alueiden työvoimatarpeet huomioiden. Koulutustoimikunta on esittänyt myös hevosalalle omaa perustutkintoa tulevan opetussuunnitelmakierron tarkistamisen yhteydessä. Tällä varmistetaan hevosalan tutkintoon johtavien oppilaitosten selkeä profiloituminen ja ero niihin oppilaitoksiin, joissa tarjotaan hevosalan joitain opintojaksoja.

Työryhmä esittää, että koulutuksen järjestäjät määrittelevät maatalousalan opetuspisteen tarkemman osaamisalueen tai erikoisosaamisensa yhteistyössä ja neuvoteltuaan siitä ensin muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Tarkastellussa haetaan aidosti kustannustehokkaita yhteistyömahdollisuuksia ja luodaan työssäoppimisprojektissa kehiteltyjä yhteistyösopimuksia alueellisesti tai valtakunnallisesti. Koulutuksen järjestäjien tulee tarkastella myös vaihtoehtoisesti osakeyhtiömuotoisia eri koulutuksen järjestäjien yhteisomistuksessa olevia opetusmaatilojen muodostamista. Nämä voisivat erikoistua vahvasti ja toimia maakunnallisina huippuopetusmaatiloina.

Työryhmä esittää, että koulutuksen järjestäjät huomioivat kasvukauden merkityksen maatalousalan opetuksen kulmakivenä. Tämä edellyttää koko kasvukauden hyödyntämistä ja käyttöön ottoa opetuksessa ja usein myös erilaista lukukausirytmitystä, kun koulutuksen järjestäjän muilla aloilla. Mikäli tämä ei toteudu koulutuksen järjestäjän tehtävänä on miettiä esimerkiksi opetusmaatilain ulkoistamista.

10.5 Oppimisympäristö on ajanmukaisesti varustettu, toimiva ja opetusta palveleva

10.5.1 Oppimateriaalituotanto

Oppimateriaalituotannon hankkeita on käynnistetty kiireellisyysjärjestyksessä. Osa oppimateriaalista on vanhentunutta. Maatalousalan oppimateriaali on ns vähälevikkistä, jota Opetushallitus kustantaa. Oppimateriaalin tuottamiseen osallistuvat alan tutkijat ja opettajat sekä muut asiantuntijat. Joihinkin aihealueisiin on vaikea saada kirjoittajia, mikä hidastaa hankkeiden käynnistystä. Luonnonvara-alalla oppimateriaalituotannossa on lähdetty pääsääntöisesti siitä, että oppikirjan yhteyteen tuotetaan dvd- tai cd-rom -tyyppinen multi-

media opetuspaketti. Se tehdään työelämälähtöiseksi ja tukemaan monipuolisesti opetusta. Seuraavat oppimateriaali hankkeet ovat käynnissä 2006:

- Naudanlihantuotanto oppikirja
 - tekijät: Susanna Tauriainen (toim.), Seppo Niskanen, Risto Kauppinen, Tuomas Herva, Paula Martiskainen, Arto Huuskonen, Leena Tuomisto, Marko Jokinen, Päivi Lamminen, Susanna Vehkaoja, Maj-Hild Holmström ja Pentti Ojajärvi
 - aikataulu: syksy 2006
- Naudanlihantuotanto CD-rom
 - tekijät: Sakari Alasuutari
 - aikataulu: syksy 2006
- Lypsylehmän ruokinta ja hoito oppikirja
 - tekijät: Katariina Manni, Helena Rautala ja Sakari Alasuutari
 - aikataulu: syksy 2006
- Lypsylehmän hoito ja ruokinta CD-rom
 - tekijät: Sakari Alasuutari
 - aikataulu: syksy 2006
- Lypsylehmän jalostus oppikirja
 - tekijät: Ritva Hilpelä-Lallukka, Johanna Jokinen, Minna Toivonen ja Terhi Vahlsten
 - aikataulu: syksy 2006
- Lypsylehmän jalostus CD-rom
 - tekijät: Sakari Alasuutari
 - aikataulu: syksy 2006
- Kotieläinten tuotantoympäristö –CD-rom
 - tekijät: Sakari Alasuutari, Liisa Hatakka
 - julkaistu helmikuussa 2006
- Lypsylehmien terveys 1 & 2 -DVD
 - tekijät: Lea Ihalainen
 - aikataulu: kevät 2006, syksy 2006
- Kasvinviljelyn perusteet oppikirja
 - tekijä: Mervi Seppänen
 - aikataulu: syksy 2006

Suunnitteilla olevat oppimateriaalihankkeet:

- Maatilatalouden oppikirja
- Tuotantorakennusten suunnittelu, oppikirja ja cd-rom
- Kanojen ruokinta ja hoito

Työryhmä esittää, että Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) ja muut vastaavat tutkimuslaitokset ottavat tehtäväkseen oppimateriaalin kirjoittamistyön yhteistyössä Opetushallituksen ja alan opettajien kanssa. Näiden tahojen kanssa suunnitellaan aikataulu kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Työryhmä esittää yhteistyön tiivistämistä Opetushallituksen ja ProAgrian kanssa siten, että ProAgrian "Tieto tuottamaan" –sarjaa voitaisiin kehittää palvelemaan ja tukemaan

toisen asteen maatalousopetuksen oppimateriaalina. Tällöin vältettäisiin myös mahdollinen päällekkäinen oppimateriaalituotanto.

10.5.2 Opetuksen tuki

Opetuksen tuella tarkoitetaan tässä yhteydessä kirjastopalveluja ja tietoteknistä varustelua. Noin puolessa maatalousalan opetuspisteistä sekä kirjaston että tietotekniikan varustetaso on hyvä. Kuitenkin on vielä monia oppilaitoksia, joissa on tältä osin paljon parantamisen varaa. Riittävä tietotekninen varustetaso rajoittaa opettajien tietotekniikan tehokasta hyödyntämistä opetuksessa sekä estää tietoteknisten ja verkkopedagogisten taitojen kehittymisen.

Työryhmä esittää, että kirjastopalvelujen minimitaso opetuspisteessä on monipuolinen ammattilehtien tarjonta sekä opintojaksoilla edellytettävä kirjallisuuden saatavuus opetuspisteen yhteydessä.

Työryhmä esittää, että jokaisessa maatalousalan opetuspisteessä luokkatilan tulee olla varustettu tietokoneella, internetyhteydellä sekä videotykillä. Luonnonvara- ja ympäristöalan virtuaalityöryhmän tehtävänä on pohtia videoneuvottelulaitteiden tehokkaampaa hyödyntämistä oppilaitosten ja / tai sidosryhmien kesken.

10.6. Maatalousalan opetus vastaa työelämän osaamisen vaatimuksia

Maatalousalan rakenteessa tapahtunut muutos aiheuttaa uudelleen tarkastelua myös maatalousalan opetussuunnitelmien sisältöön. Maatalousteknologiassa ja osaamisessa tapahtuvat muutokset kohdistuvat lähinnä automatisoinnin, erikoistuotannon ja monimuotoisten tilojen lisääntymiseen. Eläinmäärät lisääntyvät tilaa kohti, tilan peltoala kasvaa edelleen, automaatioteknologia lisääntyy erityisesti kotieläintuotannossa, internetin välityksellä käytävä vuotuinen sadon kauppa lisääntyy sekä informaatio- ja viestintäteknikka lisääntyy kasvukauden viljelytoimenpiteissä. Nämä muutokset kuvaavat maatalouden tuotantorakenteen kehittymistä yhä suurempiin karja- ja tilakokoihin sekä toisaalta yksikkökoon kasvun tarvitsemää uuden teknologian lisääntymistä (Rikkonen 2003).

Maatilayritysten monialaistaminen on yksi viljelijän reagoititavoista maatalouden kannattavuuden kehitykseen ja nopeaan rakennemuutokseen. Perusmaatalouden lisäksi muu yrittäminen tiloilla lisääntyy edelleen ja sen merkitys maaseudun elinvoimalle lisääntyy. Yleisimmät toimialat ovat urakointi, erilaisten palvelujen tuotanto, matkailu ja matkailuun liittyvät oheispalvelut, mekaanisen puun jalostus ja energiatuotanto sekä elintarvikejalostus. Voimakkainta kasvu on ollut erilaisissa hevostalouteen liittyvissä hevosen hoito sekä vapaa-ajan liikunta- ja harrastuspalveluissa. Maatalousalan opetuksen on seurattava maaseudun kehitystrendejä. Näitä ovat esimerkiksi maaseutumatkailu ja siihen liittyvät palvelut, palveluyrittäjyys, bioenergian käyttö, elintarvikeala ja erityisosaamisen.

Maatalousalaa koskevat ympäristönäkökohdat on otettava vakavasti. Eri ympäristöstrategioista tulevat ehdotukset ympäristön tilan kohentamiseksi ja säilyttämiseksi on siirrettävä maatalousalan opetukseen luontevana osana alaa.

Työryhmä esittää, että maatalouden rakennemuutoksesta aiheutuvat maatalousalan työn kuvan muutokset otetaan huomioon opetussuunnitelmien perusteiden tarkistuksessa.

Erilaisiin kokeiluihin tulee suhtautua ennakoluultomasti ja myönteisesti.

Työryhmä ehdottaa, että opettajien täydennyskoulutuksen painopiste lähivuosina on ympäristöosaamisessa, tuotantoeläinten hyvinvoinnissa sekä laadukkaiden elintarvikkeiden tuottamisessa. Tärkeitä muita vahvistettavia osaamisalueita ovat bioenergia ja yrittäjyys.

Työryhmä ehdottaa, että koulutuksen järjestäjä huolehtii opettajien osallistumisesta säännöllisesti työelämäjaksolle (esimerkiksi viiden vuoden väliajoin).

Työryhmä esittää, että maatalousalan oppilaitoksen koko opetushenkilöstö osallistuu työpaikkaohjaaja koulutukseen. Työssäoppimispaikkojen työpaikkaohjaajakoulutukseen luodaan pysyvä ja säännöllisesti toimiva koulutus.

10.7 Opintonsa keskeyttäneiden määrä saadaan vähenemään

Maatalousalan oppilaitoksissa on panostettava opinto-ohjaamiseen niin, että valituiksi tulleet oppilaat eivät keskeyttäisi opintojaan. Keskeyttäminen on maatalousalalla muita aloja keskimääräistä yleisempää. Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönoton myötä opiskelijalla on mahdollisuus erilaisissa työtilanteissa osoittaa osaamisensa. Opiskelu siirtyy yhä enemmän luokahuoneopetuksesta käytäntöön. Tämän odotetaan lisäävän opiskelumotivaatiota ja vähentävän keskeyttämistä.

Maatalousalan koulutukselle on tyypillistä, että opiskelijoille tarjotaan ilmainen majoitus oppilaitoksen läheisyydessä. Tällainen sisäoppilaitosmainen toiminta vaatii valvontaa järjestyksen ylläpitämiseksi. Erilaisia häiriöitä pystytään ennalta ehkäisemään, jos nuorille tarjotaan iltaisin ohjattua kerho- ja harrastustoimintaa (Hirvonen ym. 2005). Tämä tuki toimii eräänä keinona vaikuttaa opiskelijoiden viihtyvyyteen ja kasvuun sekä ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä.

Ammattitutkinnot ja ammattikorkeakoulut muodostavat hyvän jatkokoulutusväylän. Jotta motivaatio opiskeluun säilyisi myös tässä tapauksessa, ammatillisten opintojen päällekkäisyydestä pitää päästä eroon.

Jonkin verran keskeyttämistilastoita lisää joidenkin oppilaitosten perustutkintoa suorittamaan merkityt opiskelijat, jotka suorittavat kuitenkin vain osatutkintoa (Euroopan neuvoston (EY 1257/99) edellyttämä koulutus tiettyjen tukien saamiseksi, 20 ov). Nämä tulevat kirjatuiksi keskeyttäneiksi. Oppilaitosten välillä on kirjavuutta tämän opiskelijaryhmän tilastoinnista. Jotta tilastointiharha saadaan poistetuksi tulee kaikkien oppilaitosten noudattaa samaa käytäntöä.

Työryhmä esittää, että maatalousalan opetuspisteissä olisi vapaa-ajan ohjaaja tarjoamassa ja järjestämässä kerho- ja harrastetoimintaa.

Työryhmä esittää, että ammatillinen osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan opiskelijan jatkaessa opintojaan ammattikorkeakoulussa tavoitteita vastaavin osin silloin, kun suoritetuista ammatillisista opinnoista on saatu kiitettävä arvosana.

Työryhmä esittää, että Euroopan neuvoston (EY 1257/99) edellyttämää koulutus tiettyjen tukien saamiseksi, 20 ov suorittamaan tulevat opiskelijat merkitään perustietojen laskentapäivien tilastointiin Opetushallituksen antamien ohjeiden mukaisesti. Opetushallitus määrittelee 20 ov:n kokonaisuuden osaksi ammatillista perustutkintoa, jonka perusteella sitä voidaan rahoittaa.

10.8 Maatalousalan vetovoimaisuutta lisätään

Maatalousalalle hakeutuneiden opiskelijoiden määrä on pysytellyt tasaisena koko 90-luvun loppupuolen ja 2000-luvun. Maatalousalan rakennekehitys tänä aikana on ollut suuri. Informaatiota maatalousalan nykyaikaisista ammateista tarvitaan erityisesti perusopetuksen opinto-ohjaajille. Tällä hetkellä onkin menossa maatalousalan vetovoimakampanja, jossa on mukana maatalousalan kaikki oppilaitokset, Finfood, MTK, OPH ja koordinoijana Huitisten ammatti- ja yrittäjäopisto. Kampanja on tuottanut ”Country works” –nimiset www-sivut, jotka on suunnattu sekä 9-luokkalaisille että opinto-ohjaajille. Maatalousalaa tuodaan esiin erilaisilla messuilla kampanjan puitteissa sekä tuotetaan esittelykalvosarja ja video opinto-ohjaajille. Opinto-ohjaajille järjestetään lisäksi tutustumisretkiä maaseutuyrityksiin. Näin opinto-ohjaajat osaisivat kertoa realistisesti maatalouden ammateista opiskelijoille ja oppilaisiksi hakeutuisivat motivoituneet opiskelijat.

Nuorten ammatillista huippuosaamista mittaavassa Taitaja-kilpailuissa on edustettuna maatalousalalta hevosenhoito-laji. Taitaja-kilpailut tuovat positiivisella tavalla esiin ammatillisen koulutuksen osaamista eri koulutusaloilla, jotka lisäävät koulukseen hakeutumista ja samalla taitoa vaativien ammattien arvostusta. Taitaja-kilpailuissa tulisi olla mukana maatalousalalta laajempi edustus.

Työryhmä esittää, että maatalousalan vetovoimakampanja saatetaan loppuun ja kampanjan vaikuttavuutta seurataan.

Työryhmä esittää, että Taitaja-kilpailuun ryhdytään aktiivisesti hakemaan uusia maatalousalan osaamista mittaavia lajeja.

10.9 Maatalousalan koulutuksen laatuun panostetaan

Maatalousalan koulutuksen laatua seurataan erilaisin, yleensä koulutuksen järjestäjien valitsemien palautejärjestelmien avulla. Laadun muodostavat jatkuva toimintojen seuranta ja kehittäminen. Noin puolella maatalousalan opetuspisteissä on toimiva laatujärjestelmä. Sen sijaan vain noin neljäsosassa opetuspisteissä on ympäristön toimintoja seuraava järjestelmä. Ympäristö on kuitenkin osa laatua. Ympäristöjärjestelmän laatiminen on järkevä nivoa osaksi laatujärjestelmää.

Maatalousalaan kohdistuu monessa aikaisemmassa strategiassa erilaisia ympäristöön liittyviä toimenpide-ehdotuksia. Maatalousalan oppilaitosten tulisi olla ympäristöjärjestelmiltään mallina ympäröivälle maakunnalle. Kestävän kehityksen ja koulutuksen juuri julkaistussa muistiossa (OPM 2006) luonto- ja ympäristöalan oppilaitoksista ehdotetaan muodostuvan alueen ympäristöosaamisen ja kestävän kehityksen resurssikeskuksia vuoteen 2014 mennessä.

Työryhmä esittää, että kaikilla maatalousalan oppilaitoksilla on toimiva ympäristö- ja laatujärjestelmä vuoteen 2010 mennessä.

Työryhmä esittää, että maatalousalan opetuspisteet toimivat ympäristöön liittyvissä asioissa malliesimerkkinä ympäröivälle maakunnalle ja tekevät toiminnot tältä osin näkyviksi kaikille.

Työryhmä esittää, että maatalousalan opetuspisteistä 70 % on sertifikaatti tai tunnus ympäristötyön tasosta vuoteen 2010 mennessä.

11 Yhteenveto

Maatalouskoulutuksen strategia tarjoaa läpileikkauksen maatalousopetuksen nykytilasta ja tulevaisuuden suuntaviivoista rakenteellisesti muuttuvassa ja väestöltään ikääntyvässä sekä kansainvälistyvässä ympäristössä. Suomessa on vahva maatalousoppilaitosten verkosto, jotka ovat vetovoimaisia ja kehittyviä sekä omalla alueella tunnustettuja maaseudun kehittäjiä. Kehittyville oppilaitoksille on ominaista monipuolisuus tai selkeä erikoistuminen sekä aktiivinen kehittämisote niin fyysisessä ympäristössä kuin opetuksessakin.

Maatalousoppilaitoksia nykyisellään on kuitenkin liikaa opiskelijakysyntään nähden ja laadullisesti korkeatasoisen koulutuksen takaamiseksi. Kullekin alueelle riittää yksi selkeä osaamiskeskittymä, jonka osana maatalousopetus toimisi. Tämä edellyttäisi noin 5–10 maatalousoppilaitoksen toiminnan kokoamista osaamiskeskittymiin lähi vuosien aikana. Oppilaitoksien tulee profiloitua kouluttamaan niille tuotantosuunnille, mitä alueella tyypillisestikin tuotetaan. On huolehdittava myös siitä, että siipikarjatalouden ja perunantuotannon profiloituminen tulee otettua huomioon nykyistä selkeämmin.

Työryhmän ehdotusten mukaisesti visio kehittyvästä maatalousopetuksesta toteutuu, kun koulutuksenjärjestäjillä on käytössään toimivat laatukriteerit, jotka määrittelevät selkeästi maatalouskoulutuksen järjestämisen edellytykset. Työryhmä tarjoaa tähän työkaluksi mallia, jossa määritellään toiminnan vaikuttavuudelle, prosesseille ja rakenteille, henkilöstön osaamiselle ja työhyvinvoinnille sekä resursseille ja taloudellisuudelle maatalouskoulutuksen näkökulmaan sopivat tuloksellisuuden ja itsearvioinnin kriteerit.

Koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten tulee muodostaa ja toimia alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa. Nämä lisäävät yhteistyötä ja vähentävät kustannuksia. Verkostoituminen käsittää työssäoppimisen järjestämisen, virtuaalikoulun kehittämisen, alakohtaiset eri henkilöstöryhmien verkostot sekä kansainvälisen verkostoitumisen. Työryhmän esityksen mukaan alueellista yhteistyötä eri toimijoiden ja sidosryhmien kanssa tulee entisestään tiivistää tai lisätä ja luoda vahvoja osaamiskeskittymiä. Yhteistyön tuloksena on voitava selvittää eri oppilaitosten työnjakoa ja erikoistumista, niin että Suomessa on tarjota kansainvälisesti kilpailukykyistä maatalousopetusta ja tuottaa monipuolisia tai erityisosaajia globaaleille työmarkkinoille.

Laadukas opetus edellyttää, että oppimisympäristö on ajanmukaisesti varustettu, toimiva ja opetusta palveleva. Tällä tarkoitetaan ajan tasalla olevaa oppimateriaalituo-
tanta- ja paperi- että digitaalisessa muodossa. Opetuspisteiden on vähintäänkin tarjottava opiskeli-
joille mahdollisuus ajantasaiseen ammattilehtien käyttöön sekä opetuksessa käytettävään

oppikirjamateriaaliin. Tietotekniseen varustetasoon on erityisesti panostettava sekä otettava paremmin käyttöön videoneuvottelulaitteet verkostoitumisen tiivistämiseksi. Tavoitteena on, että jokaisessa luokkatilassa on vakiovarusteena internetyhteyksin varustettu tietokone ja dataprojektori, sillä oppimateriaali muuttuu tulevaisuudessa entistä enemmän digitaaliseen muotoon ja verkkoympäristöön.

Laadukas opetus edellyttää myös, että maatalouden opetus vastaa työelämän vaatimuksia. Oppilaitoksilla on oltava monipuolinen työssäoppimispaikkojen verkosto, johon ollaan säännöllisesti kontaktissa erilaisten tapaamisten ja koulutustilaisuuksien muodossa. Ammatiosaamisen näyttöjen käyttöönotto nuorten koulutuksessa edellyttää laajaa oppilaitoksen koko henkilökunnan sekä työssäoppimispaikkojen työntekijöiden työpaikkaohjaajakoulutusta.

Maatalousalan opetushenkilöstö on ikääntymässä. Näin ollen on tärkeää saada rekrytoitua uusia nuoremman polven henkilöitä alalle. Tulevaisuudessa ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon suorittaneet tulevat todennäköisesti muodostamaan tulevan opettajasukupolven maatalousalan ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen järjestäjän on annettava mahdollisuus opettajien työelämätaitojen ylläpitämiseen sekä verkkopedagogisten taitojen täydennyskoulutukseen. Koulutuksen järjestäjän tulisi kannustaa ja palkita opetushenkilöstöä, joka pitää ammatitaitoa aktiivisesti yllä. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota joustavia mahdollisuuksia täydennyskoulutukseen niin, että kouluttautumiseen lähteminen on helppoa.

Maatalousalan vetovoimaisuuden lisäämiseksi on muodostettava paikalliseen 6–9 luokan perusopetuksen opinto-ohjaajiin toimivat yhteydet ja annettava realistista kuvaa nykyaikaisesta teknistyneestä, mutta myös luonnonmukaisuuden vaihtoehtoisista tuotantotavoista. Elintarvikkeiden puhtautta ja laadukasta elintarviketuotantoa pelloilta pöytään on tuotava kaikissa yhteyksissä esiin.

Maatalousalan oppilaanohjaukseen on erityisesti panostettava, sillä opintonsa keskeyttäneiden opiskelijoiden määrä on alalla liian suuri. Opinto-ohjaajien merkitys korostuu, mutta oppilaitoksen on tarjottava myös aidosti valinnanmahdollisuuksia opintoihin, jotta yksilölliset tarpeet pystytään huomioimaan. Vain riittävän vahva ja verkostoitunut oppilaitos pystyy tällaiseen monipuolisuuteen. Maatalousalan opiskelulle on tyypillistä sisäoppilaitosmaisuus, jossa opiskelijat asuvat koulun läheisyydessä usein myös viikonloppuisinkin. Il-tatoiminnan järjestäminen ja harrastemahdollisuuksien tarjoaminen ovat tärkeä osa nuoren kasvamisprosessia.

Laadukas koulutuksen järjestäjä panostaa jatkuvaan palautejärjestelmään. Työryhmän ehdotuksen mukaisesti jokaisella maatalousalan oppilaitoksella tulee olla toimiva ympäristö- ja laatujärjestelmä vuoteen 2010 mennessä. Opetusmaatilojen tulee toimia esimerkkinä kestävästä ympäristön huolehtimisesta. Opetusmaatilojen toimintaa on kehitettävä läpinäkyvämpään suuntaan niin, että sen toimintoja voi seurata esimerkiksi reaaliajassa internetin välityksellä.

Lähteet

- Alueiden kehittämislaki 12.7. 2002/602.
- Ammattikorkeakoululaki 9.5. 2003/351.
- Ammattikorkeakoulujen valintaopas 2005.
- Asetus ammatillisesta koulutuksesta 1998/811.
- Asetus ammatillisesta opettajakoulutuksesta 9.5. 2003/357.
- Asetus koulutustoimikunnista ja koulutuksen yhteistyöneuvottelukunnasta 2000/1005.
- Asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 6.11.1998/806.
- Asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun asetuksen muuttamisesta 2005/1266.
- Asetus maatalousyrittäjien luopumistuesta, asetuksen muutos 369/2000, § 6.
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12. 1998/986.
- Elintarvikkeiden innovaatiotyöryhmän muistio 2003. Maa- ja metsätalousministeriö 2003:2. 21 s.
- Elinvoimainen maaseutu – yhteinen vastuumme, Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2006.
Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 15/2004. 28 s.
- EY 1257/99. Euroopan neuvoston edellyttämä koulutus tiettyjen tukien saamiseksi.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuntien valtionosuuslain, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä eräiden muiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. HE 88/2005.
- Hanhijoki, I., Kantola, S., Karikorpi, M., Katajisto, J., Kimari, M. ja Savioja, H. 2004. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015. Valtakunnallisia ja alueellisia laskelmia. Opetushallitus.
- Hevosalan haasteet 2004. Suomen Hippos ry. 13 s.
- Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia 2005. Maa- ja metsätalousministeriö 2005:1.
- Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa / Baltic 21E-ohjelma 2002. Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa työryhmän ehdotus ohjelman käynnistysuunnitelmaksi.
Opetusministeriön työryhmien muistioita 36:2002.
- Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksessa; Baltic 21E -ohjelman toimeenpano sekä kansallinen strategia YK:n kestävä kehitys edistävän koulutuksen vuosikymmentä (2005–2014) varten.
Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:6
- Kestävän koulutuksen ja tuotannon toimikunnan (KULTU) ehdotus kansalliseksi ohjelmaksi 2005.
Vähemmästä enemmän ja paremmin. Edita Prima Oy, Helsinki, 152 s.

Koulutus ja tutkimus 2003–2008, kehittämissuunnitelma 2004. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.

Kuntalaki 173. 1995/365.

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 21.8. 1998/631.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8. 1998/630.

Laki ammatillisesta opettajakoulutuksesta 9.5. 2003/356.

Laki kunnallisesta viranhaltijasta 11.4. 2003/304.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21.8. 1998/635.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta. 2005/1071.

Laki taiteen perusopetuksesta 21.8. 1998/633.

Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8. 1998/632.

Leveälähti 2006. Koulutustarjonnan alue-ennakointiyhteistyön nykytila ja kehittämistarpeet. Opetushallituksen moniste 4/2006.

Lukiolaki 21.8. 1998/629.

Luonnonmukaisen elintarviketuotannon yhteistyöryhmän loppuraportti 2005. Maa- ja metsätalousministeriö 2005:2.

Luonnonmukaisen tuotannon toimintaympäristön kuvaus 2000. Luomustrategiatyöryhmä, MMM. 51 s.

Luonto- ja ympäristöalan osaamistarveselvitys 2005. Salmela, S. Opetushallituksen moniste 27/2005.

Maa- ja metsätalousministeriö 2006. Vuosikertomus 2005.

MMM 2001:2. Maatalouden kehitysarvio kansallista ilmasto-ohjelmaa varten. Työryhmämuistio, maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

MMM 2004:13. Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokousten päätökset. Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevista toimista. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja, Helsinki.

MMM 2005:15. Elinvoimainen maaseutu –yhteinen vastuumme. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005–2008.

Maatalousalan perustutkinto 2001. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, Opetushallitus, määräys 24/011/2001.

Maatalouden strategiaprojektin johtoryhmän loppuraportti 2001. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2001:16.

Manner-Suomen vuosien 2007–2014 maaseudun kehittämisohjelman alueellisten toimenpiteiden valmistelu vuonna 2005. Maa- ja metsätalousministeriön kirje TE-keskusten maatalousosastoille 11.5.2005.

Näyttötutkinto-opas 2003. Opetushallitus.

Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi 2002. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämistyöryhmä Suomen ympäristö 535, Alueiden käyttö, s. 48.

Opetushallitus 2005. <http://www.oph.fi/info/rahoitus>

Opetushallituksen tietojärjestelmä OPTI. <http://www.oph.fi/kehittaminen/ennakointi>

Opetusministeriön asetus eräiden opintojen tuottamasta kelpoisuudesta ammattikorkeakouluopintoihin 2003/355.

Opetusministeriön kirje 11.5.1999 nro 21/500/99.

Opetusministeriön kirje 2003. 24/400/2003.

Opetusministeriön kirje koulutuksen järjestäjille 5.4.2006.

Opettajatarvetyöryhmän muistio 2003. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:9.

Perusopetuslaki 21.8. 1998/628.

Puutarhanumerot 2004. Puutarhaliiton julkaisuja nro 329.

Puutarha yritysrekisteri 2004. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, Helsinki 2005.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003.
www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma

Rikkonen Pasi 2003. Maatalouden tulevaisuus vuoteen 2025. Elintarvikeketjun asiantuntijoiden tulevaisuudenkuvia Suomen maatalousdesta. Väli­raportti. Mtt:n selvityksiä 32, 51 s.

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2005 – kymmenen vuotta Euroopan unionissa 2005.
 Niemi & Ahlstedt (toim.). Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, julkaisuja 105.

Siipikarjanlihan tuotantostrategia: Tuottavasti laadukasta, loppuraportti 2004. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2004:15. 59 s.

TIKE 2005. Maatilatilastollinen vuosikirja. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, Helsinki 2006. 268 s.

Tilastokeskus. Opetushallituksen OPTI-tietokanta, opetusministeriön AMKOTA- ja KOTA -tietokannat.

Tilastokeskus 2005. Oppilaitostilastot. www.edu.fi/info/tilastot.

Toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-asuminen 2005. Hirvonen, S., Pelkonen E. & Uitto R. Opetushallituksen moniste 30/2005.

Työsopimuslaki 26.1. 2001/55.

Valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä 19.12.2002/1224.

Valtion virkamieslaki 19.8. 1994/750.

Vähemmästä enemmän ja paremmin, kestävä­n kulutuksen ja tuotannon toimikunnan (kultu) ehdotus kansalliseksi ohjelmaksi 2005. Ympäristöministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö. 168 s.

WERA - web-raportointipalvelu <<http://pulpetti.oph.fi/wera/wera>>

Yliopistoasetus 1998/115.

Yliopistolaki 27.6.1997/645.

Öljykasvistrategia 2003. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2003:8, 51 s.

Yhteishaku 2005, kevät, ammatillinen koulutus, maatilatalous, vetovoimaisuus

Jär. maakunta	Koul. järjestäjä	Linja	1. hakijat	valitut	1.hakijat / valitut
Keski-Suomi	ÄÄNEKOSKEN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	37	18	2,1
			37	18	2,1
Pohjois-Savo	YLÄ-SAVON AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	70	50	1,4
			70	50	1,5
Varsinais- Suomi	VARSINAIS-SUOMEN MAASEUTUOPPILAITOKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	69	48	1,4
			69	48	1,4
Pohjanmaa	SVENSKA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND FÖR UTBILDNING OCH KU	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	9	9	1,0
			9	9	1,0
Etelä- Pohjanmaa	SUUPOHJAN KOULUTUS- KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	3	7	0,4
			3	7	0,4
Etelä- Pohjanmaa	SEINÄJOEN AMMATILLISEN KORKEAKOULUOPETUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	23	24	1,0
			23	24	1,0
Pohjois-Savo	SAVON KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	19	20	1,0
Pohjois-Savo	SAVON KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUS- TEKNOLOGIAN KO	8	9	0,9
Lappi	ROVANIEMEN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	2	2	1,0
			2	2	1,0
Pohjois- Pohjanmaa	RAAHEN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PT. SEKÄ LUKIO	5	6	0,5
Pohjois- Pohjanmaa	RAAHEN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	13	23	0,6
			18	29	0,6
Päijät-Häme	PÄIJÄT-HÄMEEN KOULUTUSKONSERNI	ELÄINTEN HOITAJAN KO	146	26	5,6
Päijät-Häme	PÄIJÄT-HÄMEEN KOULUTUSKONSERNI	ELÄINTENHOITAJAN KO. SEKÄ LUKIO	29	10	2,9
Päijät-Häme	PÄIJÄT-HÄMEEN KOULUTUSKONSERNI	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	45	20	2,3
Päijät-Häme	PÄIJÄT-HÄMEEN KOULUTUSKONSERNI	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	4	4	1,0
Päijät-Häme	PÄIJÄT-HÄMEEN KOULUTUSKONSERNI	HEVOSTALOUDEN KO. SEKÄ LUKIO	6	8	0,8
			230	68	3,4
Pohjois-Savo	POHJOIS-SAVON AMMATILLISEN KORKEAKOULUTUKSEN KUNTA	ELÄINTEN HOITAJAN KO	75	44	1,7
Pohjois-Savo	POHJOIS-SAVON AMMATILLISEN KORKEAKOULUTUKSEN KUNTA	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	24	25	1,0
			99	69	1,4

Pohjois-Karjala	POHJOIS-KARJALAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	26	30	0,9
			26	30	0,9
Pohjois-Pohjanmaa	OULUN SEUDUN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	15	26	0,6
			15	26	0,6
Pohjanmaa	OPTIMA SAMKOMMUN	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	25	34	0,7
			25	34	0,7
Pirkanmaa	LÄNSI-PIRKANMAAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PT. SEKÄ LUKIO	3	4	0,8
Pirkanmaa	LÄNSI-PIRKANMAAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	19	28	0,7
			22	32	0,7
Lappi	LÄNSI-LAPIN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	18	22	0,8
			18	22	0,8
Varsinais-Suomi	LOIMAAN AMMATTI-INSTITUUTIN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	6	10	0,6
			6	10	0,6
Kymenlaakso	KOUVOLAN SEUDUN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	11	13	0,8
			11	13	0,8
Pohjois-Pohjanmaa	KOILLIS-POHJANMAAN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	24	28	0,9
			24	28	0,9
Uusimaa	KESKI-UUDENMAAN AMMATIKOULUTUSYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	9	14	0,6
			9	14	0,6
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	TURKISTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	102	18	5,7
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	71	41	1,7
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	MAATALOUS-TEKNOLOGIAN KO	9	10	0,9
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	HEVOSTALOUDEN KO. SEKÄ LUKIO	13	15	0,9
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	19	15	0,8
Keski-Pohjanmaa	KESKI-POHJANMAAN KOULUTUSYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PT. SEKÄ LUKIO	0	0	0,0
			214	109	2,0
Pohjois-Pohjanmaa	KALAJOKILAAKSON KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	32	26	1,2
			32	26	1,2
Kainuu	KAJAANIN KAUPUNKI	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	7	11	0,6
			7	11	0,6
Etelä-Pohjanmaa	JÄRVISEUDUN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	3	7	0,4
			3	7	0,4
Keski-Suomi	JÄMSÄN SEUDUN AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	5	14	0,4
			5	15	0,4

Häme	HÄMEEN AMMATILLISEN KORKEAKOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	18	20	0,9
			18	20	0,9
Uusimaa	HYVINKÄÄN KAUPUNKI	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	11	10	1,1
			11	10	1,1
Satakunta	HUITTISTEN KAUPUNKI	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	23	23	1,0
			23	23	1,0
Häme	HEVOSOPISTO OY	HEVOSTALOUDEN KO. SEKÄ LUKIO	36	12	3,0
Häme	HEVOSOPISTO OY	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	159	78	2,0
			195	90	2,2
Kymenlaakso	HARJUN OPPIMISKESKUS OY	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	57	40	1,4
Kymenlaakso	HARJUN OPPIMISKESKUS OY	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	6	5	1,2
Kymenlaakso	HARJUN OPPIMISKESKUS OY	HEVOSTALOUDEN KO. SEKÄ LUKIO	20	21	1,0
			83	66	1,3
Etelä-Savon	ETELÄ-SAVON KOULUTUKSEN KUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	9	9	1,0
			9	9	1,0
Etelä-Karjala	ETELÄ-KARJALAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	5	8	0,6
			5	8	0,6
Varsinais-Suomi	AKTIEBOLAGET UTBILDNING SYDVÄST	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	15	15	1,0
Varsinais-Suomi	AKTIEBOLAGET UTBILDNING SYDVÄST	HEVOSTALOUDEN KOULUTUSOHJELMA	15	16	0,9
			30	31	1,0
Pirkanmaa	AHLMANIN KOULUN SÄÄTIÖ	MAATALOUSALAN PERUSTUTKINTO	13	14	0,9
			13	15	0,9

Ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen oppilaitoksittain syyskuusta 2003 syyskuuhun 2004

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat = Amatillisen toisen asteen perustutkinnon opiskelijat poislukien näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijat, oppisopimuskoulutuksen opiskelijat, työvoimapoliittisen koulutuksen opiskelijat, ammatillisten erityisoppilaitosten opiskelijat.

Ammatillisen koulutuksen keskeytti kokonaan keskimäärin 10,7 % opiskelijoista 21.9.2003–20.9.2004.

Oppilaitoksessa keskeytettiin selvästi keskimääräistä vähemmän: 0,0–5,4 % opiskelijoista keskeytti ammatillisen koulutuksen kokonaan 21.9.2003–20.9.2004

01473	Lannäslundskolan Optima
02449	P-K:n amm.opisto Kitee

Oppilaitoksessa keskeytettiin keskimääräisesti tai hieman keskimääräistä vähemmän: 5,5–10,7 % opiskelijoista keskeytti ammatillisen koulutuksen kokonaan 21.9.2003–20.9.2004

02524	Ammatti-instituutti lisakki
10018	Et-Karjalan amm.op.(1.8.2002-)
02459	Haapajärven ammatti-inst.
02581	Hämeen ammatti-inst(1.8.1999-)
10002	Jämsän seudun koulutuskeskus
10028	Järviseudun ammatti-instituutti
02559	Keski-Pohjanmaan maaseutuopist
02552	Koill-Pohjanm.am.op (1.1.1998-)
10019	Mikkelin ammattiopisto
02490	Pohj.Keski-Suomen oppimiskesk.
02564	Päijänne-instituutti
02442	Suupohjan ammatti-instituutti
02590	Svenska yrkesinst. (1.8.1999-)
02997	Ylä-Savon ammattiopisto

**Oppilaitoksessa keskeytettiin hieman keskimääräistä
enemmän: 10,8–16,1 % opiskelijoista keskeytti ammatillisen
koulutuksen kokonaan 21.9.2003–20.9.2004**

02545	Huittisten Amm. ja yrit.opisto
01454	Ilmajoen maatalousoppilaitos
02540	Lapin luonto-opisto
02477	Mäntsälän ammattiopisto
02999	Oulun seud. ao., Muhos
02546	Pohj.Savon amm.inst. (1.8.1997-)
02326	Uudenmaan maaseutuopisto
02998	Vaasan amm.opist-Vasa yrk.inst.
02329	Ypäjän hevosopisto

**Oppilaitoksessa keskeytettiin selvästi keskimääräistä
enemmän: 16,2 % opiskelijoista tai yli keskeytti ammatillisen
koulutuksen kokonaan 21.9.2003–20.9.2004**

01450	Ahlmanin ammattiopisto
01455	Harjun oppimiskeskus
02446	Loimaan Amm.inst. (1.8.1994-)
01489	Ruukin maaseutuoppilaitos
02325	Varsinais-Suomen maaseutuoppil.
02577	Yrkesinstitutet Sydväst

Elinkeinojen ja työn uudistaminen

- Selvitetään keinot, joiden avulla maaseudulla toimivien eri toimialojen yritysten investointien kehittämis-toimenpiteiden rahoitus voidaan hoitaa joustavasti ja kattavasti hallinnollisista rajoista huolimatta. (MMM, KTM)
- Laaditaan valtakunnallinen maisemanhoidon tavoite- ja toimenpideohjelma. (MMM, YM)
- Kansallista metsäohjelmaa toteutettaessa ja tehtäessä sen päivityksiä otetaan huomioon maaseutu- ja aluepoliittiset tavoitteet. (VN,MMM)
- Alueelliset metsäohjelmat nivotaan yhteen maakuntaohjelman ja TE-keskusten elinkeinopoliittisen suunnittelun kanssa. (Alueelliset metsäkeskukset, TE-keskukset)
- Puualan pk-yritysten toimintaa ja verkostoitumista tuetaan kampanjoilla, kehittämällä metsä- ja puuosaamiskeskuksia sekä toteuttamalla teknologia-, markkinointi- ja verkostotukiohjelmia hyödyntäen puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittista ohjelmaa ja puurakentamisen edistämishjelmaa. (KTM, MMM, TEKES)
- Elinkeinoministeriöt edistävät ja vahvistavat uusiutuvien energiamuotojen (peltobioenergia, puuhake, biopolttoaineet ja biokaasu) käyttöä, keruuta ja jalostusta maaseudulla. (MMM, KTM)
- Selvitetään mahdollisuudet ottaa ruokohelpi sähkötuotannon verotuen piiriin osana uudistuvien energialähteiden tukijärjestelmää. (VM, KTM)
- Energiapuun korjuu- ja haketustuen rahoitusta pyritään jatkamaan myös vuoden 2005 jälkeen. (MMM)
- Tavoitteena on vakinaistaa puuenergianeuvojen toimet. (MMM)
- Edistetään lämpöyrittäjyyden toimintaedellytyksiä. (KTM, MMM, TE-keskukset, alueelliset metsäkeskukset)
- Porotalouden rakenteen kehittämiseksi eläin-kohtaista tukea kohdistetaan päätoimisille elinkeinon harjoittajille. Porotalouselinkeino- tulopohjan laajentamiseksi porotaloutta tukevaa ja siihen kytkeytyvää tuotteiden jalostusta ja matkailua kehitetään ohjelmilla ja hankkeilla. (MMM)
- Selvitetään maaseutuyrittäjyyden, erityisesti elintarvikeyrittäjyyden lisäpalveluista mahdollisesti aiheutuvia ongelmia ja edistetään lähiruokaa käyttöä. (MMM/ELO, YTR/ Ruoka-Suomi -teemaryhmä)
- Maaseudun paikallisten palvelujen ja kehittämistoiminnan järjestämistä sopimuksellisin keinoin edistetään jatkamalla valmistelua poikkihallinnollisessa työryhmässä. (MMM, TM, STM, YM, VM, OPM, YTR)

Osaamisen tason nostaminen

- Valtakunnallisten maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoitus kootaan siten, että MMM:n hankerahan osuus säilyy nykyisellä 3,3 miljoonan euron tasolla ja muu osa hankitaan sopimuksin ja yhteisin suunnitelmin niistä ministeriöistä, joiden kanssa tälläkin hetkellä hankkeita rahoitetaan yhdessä. (KTM, OPM, MMM, SM, STM, TM, YM)
- Lukioden ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön kehittämistä tarkastellaan, kun toisen asteen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistetaan (OPH, OPM)
- Maaseudun kehittämistehtävä otetaan huomioon osana yliopistokeskusten alueellista toimintaa. (OPM)
- Jatketaan seudullisten yrityspalveluiden vahvistamista paikallisen ja alueellisen yritystoiminnan kehittämiseksi maaseutumaisissa seutukunnissa. (MMM, KTM, TM, TE-keskukset)
- Opetushallinto tukee peruskoulujen ja lukioden alueellista yhteistyötä, yhteisten oppiainetarjottimien
- rakentamista sekä tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävien vaihtoehtoisen opetuksen järjestämistapojen käyttöönottoa. (OPH, OPM)
- Laajakaistastrategian mukaisesti varmistetaan liityntä- ja käyttökustannuksiltaan kohtuuhintaiset ja tehokkaat tietoliikenneyhteydet kaikille kouluille ja kirjastoille. (OPH)
- Varustetaan alueelliset, kansalaisten käytössä olevat palvelupisteet laajakaistastrategian mukaisesti asteittain laajakaistaisilla asiakaspäätteillä, joiden käyttö on kansalaisille maksutonta. (LVMOPM, SM)
- Opetushallinto edistää yrittäjyyttä kehittämällä monipuolisia opetusmenetelmiä ja vilkastuttamalla oppilaitosten yhteyksiä paikalliseen elinkeinoelämään. Huomiota kiinnitetään erityisesti haja-asutusalueella itsensä työllistämisen tarjoamaan mahdollisuuteen ja erityisopetuksen turvaamiseen ylimaakunnallisesti. (OPM, OPH)
- Maaseudun kirjastoja kehitetään kulttuuri-, tieto- ja toimintakeskuksiksi kehittämisohjelmalla. (OPM, lääninhallitukset)
- Selvitetään mahdollisuus luoda osaamisen tuotteistamiseen ja kaupallistamiseen keskittyvä kulttuurialan yrityshautomoverkosto. (OPM, KTM, YTR, TE-keskukset)
- Ympäristöhallinto kiinnittää kaavaohjauksessaan ja muussa alueellisessa toiminnassaan erityistä huomiota kulttuuriympäristöjen vaalimiseen. (YM, alueelliset ympäristökeskukset, TE-keskukset)
- Ruotsinkielisiä kansalaisjärjestöjä sekä kylä ja paikallisjärjestöjä kannustetaan laatimaan kaksikielisillä alueilla strategian kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämiseksi. (VNK, OM)

Peruspalvelut ja asuminen

- Kansallisen laajakaistastrategian tarkistustarve arvioidaan laajakaistastrategian seurantaryhmän laajakaistakehityksen tilaa Suomessa käsittelevän raportin perusteella. (LVM)

- Tavoitteena on nostaa yksityisten valtionapua liikenneinvestointeja pohtineen ministerityöryhmän esityksen mukaisesti 3 miljoonalla eurolla 16,1 miljoonaan euroon. (LVM)
- Pyritään nostamaan perustienpidon rahoitusta liikenneinvestointeja pohtineen ministerityöryhmän esittämällä tavalla. (LVM)
- Tavoitteena on turvata maaseudun peruspalvelutasoiset joukkoliikennepalvelut lisäämällä alueellisten liikennepalvelujen ostoon tarkoitettua määrärahaa. (LVM)
- Käynnistetään ja vakinaistetaan julkisen sektorin kustantamien henkilökuljetusten yhdistelytoiminta (ns. MYK -toiminta) ja kehitetään siihen liittyen kutsuohjaus- ja palvelu bussiliikennettä vuosien 2005 - 2007 aikana. (LVM, SM, STM, OPM, Kansaneläkelaitos)
- Selvitetään edellytykset taksien tavarakuljetuksille määrätyn 100 kg maksimirajan nostamiselle. (LVM)
- Selvitetään valtionosuusuudistuksen yhteydessä pienten koulujen tuen tarve. (OPM, OPH)
- Selvitetään palvelusetelin käyttömahdollisuudet maaseudulla eri hallinnonalojen palveluissa. (STM, OPM, KTM, LVM, MMM)
- Kehitetään maaseutuoloihin sopivia uusia innovaatioita peruspalvelujen alueella esimerkiksi liikkuvia - ja monihoivapalveluja (STM, KTM, OPM)
- Kuntien hyvinvointipalveluja edistetään ylikunnallisena tai seudullisena yhteistyönä. (STM)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteyttä tiivistetään eri yhteistyötahojen yhteisellä kampanjalla. (OPH)
- Yritysten julkisissa neuvonta- ja rahoituspalveluissa painotetaan palveluyrittäjyyden lisäämistä ja maaseudun uusien palvelujen ja tuotannon organisoitumismuotojen kuten yhdistelmäpalvelujen levittämistä. (KTM, TM, MMM, TE-keskukset)
- Hyvinvointialan palveluyrittäjyyden investointi- ja käynnistystukia kehitetään. (KTM, TM, Finnvera)
- Tavoitteena on vesihuollon tukitoimenpitein lisätä maaseudulla hyvälaatuisen ja riittävän talousveden sekä asianmukaisen viemäroinnin ja jätevesien käsittelyn piiriin vuositasolla 5 000 taloudella. (MMM/MALO, YM, YTR, alueelliset ympäristökeskukset)
- Haja-asutusalueiden kyläkauppojen tukijärjestelmän määräraha pyritään säilyttämään vuoden 2004 tasolla. (KTM)
- Valtion paikallishallinnon palvelujen laatu ja saatavuus turvataan kehittämällä yhteispalveluja ja lisäämällä sähköistä asiointia. (SM, VM)

Maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen

- Tavoitteena on nostaa kylätoiminnan valtionapua vuosittain niin, että saavutetaan suhteessa sama taso kuin toiminnaltaan samanlaajuisilla muilla vastaavilla järjestöillä. (VN, MMM)
- Koko maan kattavaa toimintaryhmyötä jatketaan myös uudella ohjelmakaudella 2007-2013 ja tavoitteena on, että sen osuus ohjelmarahoituksessa nousee. (MMM, SM, KTM, TM, YTR)
- Julkishallintoon luodaan kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen hyödyntämiseen soveltuvia uusia työmuotoja. Esimerkiksi tulevaan työllisyys- ja kilpailuohjelmaan otetaan

mukaan maaseudun toimintaryhmätyön menettelytapaa vastaava rahoitus kohdentaen se kaupunkien aluefoorumien käyttöön. (SM,KTM, MMM, TM)

- Alueellista maaseutuohjelmaa (ALMA) jatketaan vastaavalla kansallisella ohjelmalla (ELMA),jolla turvataan Etelä- ja Länsi-Suomen maaseutualueiden pienyritysten ja alueen kehittämisen kannalta keskeisten lähinnä yritystoimintaa tukevien hankkeiden rahoitus siirtymäkaudella. (VN, MMM)
- Seuraavan EU-ohjelmakauden siirtymävaiheen henkilöstökysymyksiin varaudutaan riittävällä määrärahalla. (MMM, TM, KTM, OPM)
- Sisäasiainministeriö ja maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä tuottavat yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa vuoden 2005 alussa aloittavien uusien kunnanvaltuutettujen perehdyttämiseksi aineiston, jossa kerrotaan aluekehittämisen asetelmista. (SM, YTR)
- Ohjelma- ja hanketoiminnan rahoitusmenetelmiä ja toimintaohjeita kehitetään kannustaviksi, joustaviksi ja toimintakulttuuriltaan asiakaslähtöisiksi. Näin ehkäistään hankerahan maksatusviiveiden ja omarahoitusriskien syntymistä. (VNK, VM, elinkeinoministeriöt)
- Jotta maatalouden harjoittamiselle saadaan jatkossakin edellytykset koko maassa, maaseudun rahoitusta pyritään suuntaamaan yritystoiminnan monipuolistamiseen sekä maaseutuyhteisöjen toimivuuden vahvistamiseen. Hallitus nimittää työryhmän selvittämään viljelijäväestölle mahdollisia muita kuin perustuotantotehtäviä maaseudun elinvoiman, viljelijöiden tulotason sekä uusien työpaikkojen näkökulmista. Muutosten alueellisten vaikutusten ennakoiduksi selvitystyöryhmä laatii myös maakunnallisia mallilaskelmia maatalouspolitiikan eri vaihtoehtojen aluetaloudellisesta merkityksestä. (MMM, MTT, TE-keskukset)
- Maatalous- ja maaseutuasioita käsittelevä ministeriryhmä seuraa maaseutupoliittisen erityisohjelman toteutumista. (VN, YTR)
- Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmässä sekä aluepoliittisten toimenpiteiden seurantaryhmässä kehitetään ja seurataan kaupunki- ja maaseutupolitiikan kokonaisuuden ja vuorovaikutuksen edistymistä. (VN, SM)
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän työ kytetään kiinteäksi osaksi Suomen aluekehitysjärjestelmää.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä asetetaan uudelle toimikaudelle 16.5.2005–16.5.2008. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on valtioneuvoston ja ministeriryhmän apuväline erityisohjelman toteuttamisessa. (VN, MMM, YTR)

**Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunta
1.2.2004–31.1.2007**

Nimi	Työosoite	Puh. työ	Faksi	Sähköposti
Tahvonen Annu (Anna Mari)	Viherlandia Oy, Kammintie 6, 40520 JYVÄSKYLÄ	(014)4110 425 040-8403 332	(014)4110 429	annu.tahvonen@ viherlandia.fi
Ampiala-Vaissi Saara	Vaissin tila, Riihontie 536 A, 42800 HAAPAMÄKI	(014)7544 611 040-8372 138	(014)7544 614	saara.ampiala-vaissi@ vaissi.fi
Väänänen Olli-Pekka	Maa- ja metsätalous- tuottajain Keskusliitto MTK ry, PL 510 (Simonkatu 6), 00101 HELSINKI	020-4132 469	020-4132 405	olli-pekka.vaananen@ mtk.fi
Seppälä Juha	Pro Agria Maaseutu- keskusten Liitto ry, PL 251 (Urheilutie 6), 01301 Vantaa	040-5752 067		juha.seppala@ proagria.fi
Skog Stefan	Vantaan kaupunki, Ympäristö- keskus, Pakkankuja 5, 01510 VANTAA	(09)8392 4288 0400-427 708	(09)83924280	stefan.skog@vantaa.fi
Holmlund-Norrén Christel	Svenska yrkesinstitutet, Fortbildning och utvecklings- tjänster, Kungsgårdsvägen 30 A, 65380 VASA	(06)3242 445 050-5906 278	(06)3242 470	christel.holmlund@ syi.fi
Rekola Veli-Matti	Maaseudun Työnantajaliitto MTL ry, Annankatu 31–33 C 48, 00100 HELSINKI	(09)7250 4500 0400-7049 02	(09)7250 4511	veli-matti.rekola@ tyonantajat.fi
Salminen Päivi	Maaseudun Työnantajaliitto MTL ry, Annankatu 31–33 C 48, 00100 HELSINKI	(09)7250 4500 040-7076 065	(09)7250 4511	paivi.salminen@ tyonantajat.fi
Nordström Tuula	Agronomiliitto ry, Pohjoinen Makasiinikatu 6 A 8, 00130 HELSINKI	(09)2511 1642 040-9011 642	(09)2511 1610	tuula.nordstrom@ agronomiliitto.fi
Mikkola Minnamäki	Suomen Eläinlääkäriliitto ry, Mäkelänkatu 2 C, 00500 HELSINKI	(09)7745 4815	(09)7745 4818	marjut.hamalainen@ sell.fi
Save Sirpa	Puu- ja Erityisalojen Liitto ry, PL 318 (Haapaniemenkatu 7–9 B), 00531 HELSINKI	(09)6151 61 0400-5551 51	(09)7360 69	sirpa.save@puuliitto.fi
Asikainen Kari	Puu- ja Erityisalojen Liitto ry, PL 318 (Haapaniemenkatu 7–9 B, 00531 HELSINKI	(09)6151 6314 0400-6182 82	(09)7360 69	kari.asikainen@ puuliitto.fi

Nuutinen Yrjö	Kunta-alan ammattiliitto KTV ry, Kolmas Linja 4, 00530 HELSINKI	(09)7703 239 0400-8850 11	(09)7703 385	yrjo.nuutinen@ktv.fi
Ojanen Lassi	Palvelualojen Ammattiliitto PAM ry, PL 54, 00531 HELSINKI	(09)7757 458 050-3863 337		lassi.ojanen@pam.fi
Meronen Päivi	ProAgria Hämeen Maaseutukeskus, Raatihuoneenkatu 13 B, 13100 HÄMEENLINNA	(03)6252 211 040-5163 312	(03)6252 240	paivi.meronen@ proagria.fi www.maaseutukeskus. fi/hame
Kivineva Raimo	Maatalouslomittajat ry, PL 49 (Kalevankatu), 60101 SEINÄJOKI	(06)4208 221 050-5117 465	(06)4208 222	raimo.kivineva@ maatalouslomittajat. fi
Roiko-Jokela Antti	Keski-Pohjanmaan Maaseutuopisto, Ollikkalankatu 3, 69100 KANNUS	(06)8748 111 044-5131 550	(06)8748 201	antti.roikojokela@ kpedu.fi
Laakso Sirpa	Jämsän seudun koulutus- keskus, Maatalous- ja puutarhaoppilaitos, Auvilantie 83, 42100 JÄMSÄ	040-5638 180	(014)7149 02	sirpa.laakso@ jkouke.fi
Melén-Paaso Monica	Opetusministeriö, PL 29 (Meritullinkatu 10), 00023 VALTIONEUVOSTO	(09)160 04*	(09)6567 65	monica.melen- paaso@minedu.fi
Tauriainen Susanna	Opetushallitus, PL 380 (Hakaniemenkatu 2), 00531 HELSINKI	(09)7747 7811	(09)7747 7715	susanna.tauriainen@ oph.fi
Lapiolahti Juhani	Opetushallitus, PL 380 (Hakaniemenkatu 2), 00531 HELSINKI	(09)7747 7729	(09)7747 7160	juhani.lapiolahti@ oph.fi
Himanen Markku	Maa- ja metsätalous- ministeriö MMM, PL 30, 00023 Valtioneuvosto	(09)1605 4238 040- 549 6151	(09) 1605 2203	markku.himanen@ mmm.fi

Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunnan työsuunnitelma vuodelle 2006

Opetuksen kehittäminen, työelämän ja oppilaitosten yhteistyö

- opetussuunnitelmien uudistamisen käynnistäminen, opetussuunnitelmakokeilujen vakinaistaminen
- työssäoppimisen kehittäminen, hankkeiden tulosten arviointi
- ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönotto
- toimitaan yhteistyössä metsä-, matkailu- sekä ravitsemus- ja talousalan koulutustoimikuntien kanssa luontomatkailun edistämiseksi
- toimitaan yhteistyössä metsäalan koulutustoimikunnan kanssa ympäristöalan koulutuksen kehittämisessä
- näitä tukevat projektit:
 - Luonnonvara-alan työssäoppimisverkostot –projekti (LUVA)
 - Luonnonvara-alan työssäoppimishanke
 - Näyttöaineistojen valmisteluprojekti eläintenhoitajan ja maatalousteknologian koulutusohjelmakokeiluihin (NEMO -projekti)
 - Luonnonvara-alan ammattiosaamisen näyttöjen –levittämisprojekti
 - Luonnonvara-alan virtuaalikouluhankkeet
- seurataan luonnonvara-alan oppimateriaali-tilannetta
 - prosessissa: tuotantoeläinten hyvinvointi dvd, lypsylehmien terveydenhoito dvd, floristiikka, naudanlihantuotanto, lypsylehmien jalostus, lypsylehmien ruokinta ja hoito

Luonnonvara-alan koulutuksen vetovoimaisuuden kehittäminen

- seurataan vetovoimaisuuden ja työvoimatarpeen kehitystä kuvaavia indikaattoreita
- edistetään ja tuetaan toimenpiteitä luonnonvara-alan koulutuksen vetovoimaisuuden parantamiseksi yhteistyössä mm. Puutarhaliiton, oppilaitosten sekä eri osapuolten ja hankkeiden kanssa
- tätä tukevat: juuri päättyneen puutarha-alan vetovoimakampanjan tulosten tarkastelu, meneillään olevan maatalousalan vetovoimakampanjan seuraaminen

Tutkintojärjestelmän kehittäminen

- seurataan kuinka hyvin tutkintojärjestelmä vastaa työelämän tarpeita ja tehdään tarvittaessa esityksiä ja annetaan lausuntoja tutkintorakenteen kehittämiseksi
- lisätään yhteistyötä koulutustoimikunnan ja tutkintotoimikuntien välillä
- tätä tukeva projekti:
 - Opetussuunnitelmaperusteisen ja näyttötutkintoperusteisen näyttöjen yhteensovittamisprojekti (LUVAnäytöt 1:1)

Koulutusmäärät ja oppilaitosverkosto

- seurataan koulutusmäärien kehitystä ja niiden vastaavuutta työelämän tarpeisiin
- edistetään riittävän kokoisten ja monipuolisten luonnonvara-alan koulutusyksiköiden ja verkostojen muodostumista huomioiden koulutuksen alueellinen saatavuus
- tuetaan opetusmaatilojen kehitystyötä
 - tätä tukee: Maatalousalan koulutuksen kehittämistyöryhmän toimenpiteet (kevät 2006)

Muu toiminta

- pohditaan valmistuneen luonto- ja ympäristöalan osaamistarveselvityksen jatkotoimenpiteet
- seurataan puutarha-alan osaamistarveselvityksen valmistumista ja pohditaan siitä seuraavat mahdolliset lisätoimenpiteet
- koulutustoimikunta lisää yhteistyötä ja yhteydenpitoa työelämään, oppilaitoksiin ja koulutuksen järjestäjiin mm. vierailujen ja asiantuntija-alustusten avulla (yliopistokoulutus, luonnonvara-alan amk-koulutus, toisen asteen koulutus nuorten ja aikuisten koulutuksen näkökulmasta, monimuoto- ja verkko-opetus)
- kokoonnutaan vuoden aikana 5–6 kertaa
- suoritetaan muut koulutustoimikunnalle osoitetut tehtävät

Toimintakertomus vuodelta 2005

Yleistä

Maatalous- ja ympäristöalan koulutustoimikunta kokoontui vuoden aikana kuusi kertaa. Keskeisinä asioina koulutustoimikunnan toiminnassa on ollut seurata koulutuksen tarjontaa ja kysyntää. Koulutustoimikunnan ohjaamana saatiin valmiiksi luonnonvara- ja ympäristöalojen kehittämissuunnitelma (OPH, moniste 14/2005) sekä Luonto- ja ympäristöalan osaamistarveselvitys (OPH, moniste 27/2005). Koulutustoimikunta käynnisti puutarha-alan osaamistarveselvityksen yhteistyössä Puutarhaliiton kanssa. Toimikunnan keskeisimpiä tehtäviä oli ammattiosaamisen näyttöihin valmistautuminen seuraamalla peruslinjauksia ja näyttöaineistojen jatkotyöstämistä. Koulutustoimikunta seurasi maatalousalan perustutkinnon opetussuunnitelmakokeilun (maatalousteknologian ko ja eläintenhoitajan ko) etenemistä. Kokeilulle haettiin ja saatiin jatko-aikaa. Uutena yksikkönä kokeiluun liittyi Seinäjoen koulutuskeskuksen maa- ja metsätalousyksikkö. Koulutustoimikunta antoi ensimmäistä kertaa ”Vuoden luonnonvara-alan koulutuksen kehittäjä 2005” tunnustuksen Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston Kannuksen yksikölle. Tunnustus jaetaan joka toinen vuosi. Yhteistyössä Finfoodin ja maatalousoppilaitosten kanssa käynnistettiin Huittisten ammatti- ja yrittäjäopiston koordinoima maatalousalan vetovoimakampanja.

Lausunnot uusista tutkinnoista ja tutkintonimikkeistä

- Puistopuutarhurin ammattitutkinnon perusteet
- Tallimestarin erikoisammattitutkinnon perusteet
- Kalastusoppaan ammattitutkinnon perusteet
- Ratsastuksenopettajan erikoisammattitutkinnon perusteet

Muut lausunnot ja kannanotot

- lausunto Lakiin L 601/2005 ja asetukseen A 603/2005 tehtävistä muutoksista, OPM
- lausunto koskien ennakoinnin luokituksen uudistamista, OPH, ennakointiyksikkö
- lausunto koskien ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän muistiota nykytilan kuvaukseksi sekä ”amatilliset tutkinnot ja ammatinharjoittamisoikeudet, ammatillisten tutkintojen asemointiryhmän väliraportin, 2005:5” toimenpide-ehdotuksia, OPM

- Koulutustoimikuntatyön ja –organisaation arviointia koskeva kysely koulutustoimikunnille, OPM
- Vierailut ja asiantuntijoiden kuuleminen
- ProAgria, Jouko Setälä, Vantaa, 28.1.2005
- Yliopistotutkintojen uudistaminen, Marketta Sipi, Helsingin yliopisto 17.3.2005
- Ammattiikorkeakoulujen ajankohtaiset asiat, Maija Innola, OPM, 17.3.2005
- Luonto- ja ympäristöalan osaamistarveselvitys, Suvi Salmela, Motiva, 17.3.2005
- MTK, yhteiskokous metsäalan koulutustoimikunnan kanssa, 27.5.2005
- Maatalousalan perustutkinnon opetussuunnitelmakokeilun jatkaminen, Seppo Leppänen ja Antti Roiko-Jokela, 27.5.2005
- Wordl Skills, ammattitaitokilpailujen maailmanmestaruuskilpailut, Messukeskus, 27.5.2005
- Päijänne-Instituutti, Asikkala, oppilaitoksen toimintaan tutustuminen ja osittainen yhteiskokous puutarha-alan koulutusjaoston kanssa 7.9.2005
- Ammattiosaamisen näyttöjen levitysprojektin ja LUVA 1:1 -projektin esittely, Pirkko Mäenpää Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto, 7.9.2005
- NEMO-projektin ja työssäoppimisen projektien esittely, Jari Laine Päijänne-Instituutti, 7.9.2005
- Terveyttä edistävän liikunnan sisällyttäminen luonto- ja ympäristöalan opetussuunnitelman perusteisiin, Tuula Segercrantz, 12.10.2005
- Ammattiosaajan vuoden päätösseminaari, Marina Conres Center, 2.11.2005
- Agronomiliitto, Tuula Nordström, 2.11.2005

**Opetusmaatilojen tuotot ja kulut eriteltynä
sekä nettotulos v. 2004 (euroa)**

	Myynti- tuotot	Muut tuotot yht.	Hlöstö- kulut	Palv. ostot	Aineet ja tarv.	Vuokrat	Muut kulut	Menot yht. euroa	Netto tulos euroa
0058 Opetusmaatilat									
Ab. Utbildning Sydväst	647 652	308 088	297 685	129 317	287 351	39 709	139 445	893 507	62 233
Loimaan amm.-institut. kuntayhtymä	198 860	164 492	133 382	70 651	127 104	670	2 101	333 908	29 444
Koillis- Pohjanmaan amm.koul. kuntayhtymä	60 227	60 008	60 114	36 074	21 868	811	0	118 867	1 368
Ahlmanin koulun Säätiö	76 878	43 932	51 697	18 985	40 776	64	17 882	129 404	-8 594
Optima samkommun	123 216	81 701	97 360	21 094	85 690	12 583	384	217 111	-12 194
Rovaniemen koul. kuntayht.	265 507	34 489	136 433	8 147	80 172	98 188	158	323 098	-23 102
Perttulan erityis- ammattikoulu	36 006	22 650	58 158	12 657	20 219	0	2 778	93 812	-35 156
Kuhankosken erityis- ammattik.	53 740	17 873	41 910	1 928	18 381	61 109	1 564	124 892	-53 279
Kouvola seudun kuntayhtymä	135 972	101 311	109 598	42 000	102 695	50 308	1 854	306 455	-69 172
Etelä-Karjalan koul.kunta- yhtymä	195 389	68 849	138 223	33 556	162 350	10 086	1 258	345 473	-81 235
Raahen koul. kuntayht.	86 554	39 106	122 514	23 566	64 950	4 116	1 014	216 160	-90 500
Äänekosken amm.koul. kuntayhtymä	110 411	86 534	108 901	72 799	108 466	1 694	181	292 041	-95 096
Järvisen koul.kuntayht.	220 333	102 211	266 634	53 235	121 288	19 943	990	462 090	-139 546
Siika-Pyhä- jokial. koul. kuntayh.	75 400	14 038	58 885	13 698	169 837	0	201	242 621	-153 183
Harjun oppimis- keskus oy	202 726	128 956	223 089	11 672	236 654	0	16 230	487 645	-155 963
Pohjois-Karjalan koul.kuntayht.	158 888	110 489	244 199	40 396	132 189	4 146	5 149	426 079	-156 702

Seinäjoen koul. kunta-yhtymä	149 736	139 495	220 187	63 630	151 142	3 707	7 788	446 454	-157 223
Oulun seudun amm.koul. kuntayhtymä	321 702	144 941	384 947	33 544	152 815	1 682	56 281	629 269	-162 626
Huittisten kau- punginhallitus	315 014	118 502	338 695	49 987	219 509	12 492	13 001	633 684	-200 168
Suupohjan koul. kuntayht.	99 809	84 065	176 467	60 536	145 548	5 765	4 197	392 513	-208 639
Jämsän seud. amm.koul. kuntayhtymä	319 727	91 988	324 496	50 326	252 995	365	7 175	635 357	-223 642
Länsi-Pirkan- maan koul. kuntayhtymä	134 490	77 831	246 281	48 136	126 620	18 555	186	439 778	-227 457
Hyvinkään kau- punginhallitus	185 677	59 385	281 973	23 282	88 026	100 206	0	493 487	-248 425
Kalajoki-laakson koul.kuntayht.	103 408	75 169	186 126	103 987	116 654	19 580	4 433	430 780	-252 203
Sv.Österbott. förbund för utbild. och kultur	289 921	135 245	262 395	90 399	322 264	43	3 864	678 965	-253 799
Länsi-Lapin koul.kuntayht.	151 610	122 985	113 627	69 531	197 802	4 846	147 574	533 380	-258 785
Kajaanin kaup. hallitus	199 526	91 424	179 313	48 028	178 347	175 357	3 101	584 146	-293 196
Keski-Pohjan- maan koul.yht.	470 246	202 558	444 590	167 102	339 620	9 505	30 630	991 447	-318 643
Hämeen amm. korkeakoul. kuntayhtymä	840 972	228 951	656 151	114 690	557 977	4 687	58 611	1 392 116	-322 193
Savon koul. kuntayhtymä	403 579	195 808	355 850	117 089	401 020	35 928	12 864	922 751	-323 364
Ylä-Savon amm.koul. kuntayhtymä	159 911	86 726	291 267	88 397	242 903	0	2 972	625 539	-378 902
Päijät-Hämeen koulutus- konserni	103 153	173 208	298 664	44 101	191 061	201 303	3 329	738 458	-462 097
Keski-Uuden- maan amm.koul. kuntayht.	372 643	108 165	533 281	66 373	434 853	3 419	10 012	1 047 938	-567 130
Varsinais- Suomen maaseutu- oppil.kuntayht.	135 876	111 133	249 620	43 871	629 060	267	7 456	930 274	-683 265
Etelä-Savon koul. kuntayht.	259 362	159 424	430 177	27 264	247 043	404 301	3 999	1 112 784	-693 998
0058 Opetus- maatilat	7 664 121	3 791 730	8 122 889	1 900 048	6 775 249	1 305 435	568 662	18 672 283	-7 216 432

Liite 8.

Opetusmetsien tuotot ja kulut eriteltynä

	Myynti- tuotot	Muut tuotot yht	Hlöstö- kulut	Palv. ostot	Aineet ja tarv.	Vuokrat	Muut kulut	Menot yht. euroa	Netto tulos euroa
0059 Opetusmetsät									
Harjun oppimis- keskus oy	201 298	0	19 932	14 969	13 557	0	3 355	51 813	149 485
Hämeen amm. korkeakoul. kuntayhtymä	376 604	934	119 740	77 776	26 701	0	20 034	244 251	133 287
Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä	149 102	134	11 700	901	8 032	0	1 779	22 412	126 824
Lounais- Hämeen amm.koul. kuntayhtymä	160 739	185	23 288	3 895	9 366	11 231	19 259	67 039	93 885
Jämsän seud. amm.koul. kuntayhtymä	114 802	713	24 320	4 086	3 310	902	408	33 026	82 489
Koillis- Pohjanmaan amm.koul. kuntayhtymä	123 448	0	12 420	22 914	5 846	0	2 353	43 533	79 915
Porin kaupungin- hallitus	74 686	55	12 106	8 888	1 199	573	3 084	25 850	48 891
Pohjois- Karjalan koulutus- kuntayhtymä	66 577	385	8 995	8 129	2 277	226	859	20 486	46 476
Äänekosken amm.koul. kuntayhtymä	43 153	0	0	5 428	134	0	118	5 680	37 473
Tampereen kaupungin- hallitus	102 790	0	29 263	4 814	1 304	0	32 605	67 986	34 804
Itä-Savon koulutus- kuntayhtymä	46 733	0	10 745	1 524	0	0	1 290	13 559	33 174
Ab. Utbildning Sydväst	102 895	4 708	46 460	11 290	4 084	515	15 192	77 541	30 062
Keski- Uudenmaan ammattikoul. kuntayhtymä	67 027	84	22 058	15 607	454	0	867	38 986	28 125
Kouvolan seudun kuntayht.	48 965	735	7 185	8 233	7 306	0	2 746	25 470	24 230

Keski-Savon oppimiskesk. kuntayhtymä	186 754	3 415	65 504	46 085	42 187	8 974	5 587	168 337	21 832
Varsinais-Suomen maaseutu-oppil.kuntayht.	48 148	0	11 113	13 620	1 554	0	964	27 251	20 897
Ahlmanin koulun Säätiö	30 320	474	0	9 186	48	0	934	10 168	20 626
Seinäjoen koulutus-kuntayhtymä	128 322	13 681	47 045	10 916	62 165	0	5 947	126 073	15 930
Rovaniemen koul.kuntayht.	91 054	0	35 997	33 552	2 824	1 440	2 872	76 685	14 369
Länsi-Pirkanmaan koul.kuntayht.	11 367	8	0	546	1 404	0	556	2 506	8 869
Kuhankosken erit.ammattik	9 812	0	0	1 142	691	0	0	1 833	7 979
Sodankylän kunnan-hallitus	8 908	282	2 182	782	117	0	0	3 081	6 109
Perttulan erit. ammattik	8 315	0	0	0	4 541	0	0	4 541	3 774
Hyvinkään kaupungin-hallitus	6 956	0	0	4 884	709	0	0	5 593	1 363
Suupohjan koulutus-kuntayhtymä	672	5	0	790	486	0	199	1 475	-798
Savon koulutus-kuntayhtymä	21 163	2 580	19 882	1 076	5 977	86	567	27 588	-3 845
Etelä-Karjalan koulutus-kuntayhtymä	0	0	0	2 481	5 178	0	904	8 563	-8 563
Optima samkommun	0	0	10 047	0	259	0	0	10 306	-10 306
Kalajokilaakson koul.kuntayht.	42 085	112	62 626	15 148	7 998	0	382	86 154	-43 957
Sv.Österbott. förbund för utbild.och kultur	72 419	1 546	10 028	37 331	36 447	35 847	1 800	121 453	-47 488
0059 Opetusmetsät	2 345 114	30 036	612 636	365 993	256 155	59 794	124 661	1 419 239	955 911
	Myynti-tuotot	Muut tuotot yht.	Hlöstö-kulut	Palv. ostot	Aineet ja tarv.	Vuokrat	Muut kulut	Menot yht. euroa	Netto tulos euroa
Raportti yhteensä	10 009 235	3 821 766	8 735 525	2 266 041	7 031 404	1 365 229	693 323	20 091 522	-6 260 521

Kysely koulutuksen järjestäjille maatalouskoulutuksesta nyt ja tulevaisuudessa

1. Yhteystietosi

Koulutuksen järjestäjä
Yhteyshenkilö
Yhteyshenkilön puhelinnumero
Yhteyshenkilön sähköpostiosoite

2. Onko teillä tehty koulutuksen järjestäjätasolla maatalouskoulutuksen strategisia linjauksia?

Ei
Kyllä
Suunnitteilla
Tehdään parhaillaan
Ei tietoa

3. Minkälaisena näette maatalouskoulutuksen organisaatiossanne vuonna 2015?

4. Minkälaisia tavoitteita olette asettaneet maatalouskoulutukselle organisaatiossanne lähivuosina?

5. Kerro organisaationne näkökulmasta kolme tärkeintä maatalouskoulutuksen painopistealuetta lähivuosina.

6. Minkälaisena näet alueesi maatalouskoulutuksen vuonna 2015?

7. Mitkä ovat alueenne vahvuuksia (esim 3 kpl) ja miten teidän organisaationne maatalouskoulutus nivoutuu näihin?

8. Mitä muita luonnonvara-alan toimintoja organisaatiossanne on (projektit, elinkeinopoliittinen toiminta, liiketoiminta yms)?

9. Onko teillä yhteistyötä muiden koulutuksenjärjestäjien kanssa? Jos on, kuvaillaa minkätyyppisiä nämä yhteistyömuodot teillä ovat?

10. Valitse vaihtoehto (tai useampi), joka organisaationne näkökulmasta parhaiten kuvaa opetusmaatilán toimintaa lähi vuosina.

Opetusmaatilán toiminnot säilytetään monipuolisina
Opetusmaatila erikoistuu yhteen tai kahteen tuotantosuuntaan
Opetusmaatila ulkoistetaan joko vuokraamalla tai myymällä ulkopuoliselle yrittäjälle
Opetusmaatila rakennetaan kokonaan ajan mukaiseksi
Opetusmaatilán toiminta lopetetaan
jokin muu, mikä?

11. Minkälainen on opetusmaatilánne tällä hetkellä?

Toimii monipuolisena
On erikoistunut 1–2 tuotantosuuntaan
On vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle osittain
On vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle kokonaan
Jotakin muuta, mitä?

12. Mitä muuta haluatte kertoa organisaationne opetusmaatilán toiminnasta?

Kysely maatalousalan opetusyksiköiden johtajille

1. Vastaajan yhteystiedot

- 1.1. Oppilaitoksen nimi
- 1.2. Oppilaitoksen osoite
- 1.3. Vastaajan nimi
- 1.4. Vastaajan sähköpostiosoite
- 1.5. Vastaajan puhelinnumero

2. Oppilaitoksen koulutustarjonta

2.1. Montako opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisessa peruskoulutuksessa (nuoret ja aikuiset) yhteensä luonnonvara-alalla vuonna 2004? Ilmoita laskentapäivien 20.1.2004 ja 20.9.2004 keskiarvo.

2.2. Montako opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisessa peruskoulutuksessa (nuoret ja aikuiset) yhteensä maatalous-alalla vuonna 2004? Ilmoita laskentapäivien 20.1.2004 ja 20.9.2004 keskiarvo.

2.3. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa luonnonvara-alalla vuonna 2004?

2.4. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa maatalousalalla vuonna 2004?

2.5. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oli oppilaitoksessanne ammatillisessa aikuisten näyttötutkintoperusteisessa (perustutkinto) koulutuksessa luonnonvara-alalla vuonna 2004?

2.6. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oli oppilaitoksessanne ammatillisessa aikuisten näyttötutkintoperusteisessa (perustutkinto) koulutuksessa maatalousalalla vuonna 2004?

2.7. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisessa lisäkoulutuksessa (ammattitutkinto + erikoisammattitutkinto) luonnonvara-alalla vuonna 2004?

2.8. Kuinka monta aloittanutta opiskelijaa oppilaitoksessanne oli ammatillisessa lisäkoulutuksessa (ammattitutkinto + erikoisammattitutkinto) maatalousalalla vuonna 2004?

2.9. Kuinka monta oppisopimuskoulutuksella olevaa opiskelijaa oli oppilaitoksessanne luonnonvara-alalla vuonna 2004?

2.10. Kuinka monta oppisopimuskoulutuksella olevaa opiskelijaa oli oppilaitoksessanne maatalousalalla vuonna 2004?

2.11. Merkitse mitä ammatillista peruskoulutusta oppilaitoksenne opetus tarjosi seuraavista koulutusohjelmista vuonna 2004?

Maatilatalouden koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä
Maatalousteknologian koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä (kokeilu)
Eläinten hoidon koulutusohjelma, eläinten hoitaja (kokeilu)
Hevostalouden koulutusohjelma, hevosten hoitaja
Hevostalouden koulutusohjelma, ratsastuksen ohjaaja
Turkistalouden koulutusohjelma, turkistarhaaja
Puutarhatuotannon koulutusohjelma, puutarhuri
Viheralan koulutusohjelma, puutarhuri
Kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma, puutarhuri
Ympäristöalan koulutusohjelma, ympäristön hoitaja
Luontoalan koulutusohjelma, luontoyrittäjä
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, porotalousyrittäjä
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, luontaistalousyrittäjä
Metsätalouden koulutusohjelma, metsuri
Metsäkonealan koulutusohjelma, metsäkoneenkuljettaja
Metsien monikäytön koulutusohjelma, metsäluonnon hoitaja
Bioenergia-alan pt, puuenergian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)
Bioenergia-alan pt, turve-energian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)
Bioenergia-alan pt, lyhytkiertoviljelyn koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)

2.12. Merkitse (kpl) kuinka monta opiskelijaa aloitti ammatillisissa peruskoulutuksessa eri koulutusohjelmissa oppilaitoksessanne vuonna 2004?

Maatilatalouden koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä
Maatalousteknologian koulutusohjelma, maaseutuyrittäjä (kokeilu)
Eläinten hoidon koulutusohjelma, eläinten hoitaja (kokeilu)
Hevostalouden koulutusohjelma, hevosten hoitaja
Hevostalouden koulutusohjelma, ratsastuksen ohjaaja
Turkistalouden koulutusohjelma, turkistarhaaja
Puutarhatuotannon koulutusohjelma, puutarhuri
Viheralan koulutusohjelma, puutarhuri
Kukka- ja puutarhakaupan koulutusohjelma, puutarhuri
Ympäristöalan koulutusohjelma, ympäristön hoitaja
Luontoalan koulutusohjelma, luontoyrittäjä
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, porotalousyrittäjä
Poro- ja luontaistalouden koulutusohjelma, luontaistalousyrittäjä
Metsätalouden koulutusohjelma, metsuri
Metsäkonealan koulutusohjelma, metsäkoneenkuljettaja
Metsien monikäytön koulutusohjelma, metsäluonnon hoitaja
Bioenergia-alan pt, puuenergian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)
Bioenergia-alan pt, turve-energian tuotannon koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)
Bioenergia-alan pt, lyhytkiertoviljelyn koulutusohjelma, bioenergisti (kokeilu)

2.13. Merkitse mitä aikuisten näyttötutkintoperusteista koulutusta oppilaitosenne tarjosi seuraavista vuonna 2004?

Maatalousalan perustutkinto (=pt), maaseutuyrittäjä
Maatalousalan pt, hevostenhoitaja
Maatalousalan pt, ratsastuksenohjaaja
Maatalousalan pt, turkistarhaaja
Hevostenvalmentajan ammattitutkinto (=at)
Karjatalouden at
Kengitysseppän at
Luonnonmukaisen tuotannon at
Maatalouskoneasentajan at
Mehiläistarhaajan at
Ratsastuksenopettajan at
Seminologin at
Viljelijän at
Maaseudun vesitalouden erikoisammattitutkinto (=eat)
Ratsastuksenopettajan eat
Tallimestarin eat
Tarhaajamestarin eat
Puutarhatalouden pt, puutarhuri
Arboristin at
Floristin at
Puistopuutarhurin at
Viinintuotannon at
Viljelypuutarhurin at
Floristimestarin eat
Puistomestarin eat
Taimistomestarin eat
Metsäalan pt, metsuri
Metsäalan pt, metsäkoneenkuljettaja
Metsäalan pt, metsäluonnon hoitaja
Bioenergia-alan at
Metsäkoneenkuljettajan at
Metsätalousyrittäjän at
Metsäkoneenkuljettajan eat
Metsämestarin eat
Luonto- ja ympäristöalan pt, ympäristöhoitaja
Luonto- ja ympäristöalan pt, luontoyrittäjä
Luonto- ja ympäristöalan pt, porotalousyrittäjä
Luonto- ja ympäristöalan pt, luontotalousyrittäjä
Erä- ja luonto-oppaan at
Luonnontuotealan at
Porotalouden at
Keruutuotetarkastajan eat
Luontokartoittajan eat
Riistamestarin eat
Eläintenhoitajan at
Golfkentänhoitajan at

Golfkenttämestarin eat
Koe-eläintenhoitajan eat
Maaseudun kehittäjän eat
Jokin muu, mikä

2.14. Merkitse (kpl) kuinka monta opiskelijaa aloitti aikuisten näyttötutkintoperusteissa koulutuksessa oppilaitoksessanne vuonna 2004?

Maatalousalan perustutkinto (=pt), maaseutuyrittäjä
Maatalousalan pt, hevostenhoitaja
Maatalousalan pt, ratsastuksenohjaaja
Maatalousalan pt, turkistarhaaja
Hevostenvalmentajan ammattitutkinto (=at)
Karjatalouden at
Kengitysseppän at
Luonnonmukaisen tuotannon at
Maatalouskoneasentajan at
Mehiläistarhaajan at
Ratsastuksenopettajan at
Seminologin at
Viljelijän at
Maaseudun vesitalouden erikoisammattitutkinto (=eat)
Ratsastuksenopettajan eat
Tallimestarin eat
Tarhaajamestarin eat
Puutarhatalouden pt, puutarhuri
Arboristin at
Floristin at
Puistopuutarhurin at
Viinintuotannon at
Viljelypuutarhurin at
Floristimestarin eat
Puistomestarin eat
Taimistomestarin eat
Metsäalan pt, metsuri
Metsäalan pt, metsäkoneenkuljettaja
Metsäalan pt, metsäluonnon hoitaja
Bioenergia-alan at
Metsäkoneenkuljettajan at
Metsätalousyrittäjän at
Metsäkoneenkuljettajan eat
Metsämestarin eat
Luonto- ja ympäristöalan pt, ympäristöhoitaja
Luonto- ja ympäristöalan pt, luontoyrittäjä
Luonto- ja ympäristöalan pt, porotalousyrittäjä
Luonto- ja ympäristöalan pt, luontotalousyrittäjä
Erä- ja luonto-oppaan at
Luonnontuotealan at
Porotalouden at

Keruutuotetarkastajan eat
 Luontokartoittajan eat
 Riistamestarin eat
 Eläintenhoitajan at
 Golfkentänhoitajan at
 Golfkenttämestarin eat
 Koe-eläintenhoitajan eat
 Maaseudun kehittäjän eat

2.15. Mitä muuta koulutusta (esim. lyhytkurssitoiminta) oppilaitoksenne tarjoaa ja kuinka laajasti suhteessa tutkintotavoitteisen opetuksen tarjontaan?

2.16. Kuinka moni oppilaitoksenne opiskelija suoritti ammatillisen tutkinnon ohella myös lukion oppimäärän vuosina 2001–2004?

2.17. Listaa 10 tärkeintä luonnonvara-alan kehittämiseen liittyvää projektia, joissa oppilaitoksenne on mukana.

2.18. Listaa 10 tärkeintä maatalous-alan kehittämiseen liittyvää projektia, joissa oppilaitoksenne on mukana.

3. Yhteistyön eri muodot

3.1. Merkitse, miten tärkeänä pidätte oppilaitoksenne kannalta seuraavia yhteistyökumppaneita.

<i>Erittäin tärkeä yhteistyökumppani</i>	<i>Tärkeä yhteistyökumpp.</i>	<i>Yhteistyötä on jonkin verran</i>	<i>Yht.työtä on vain satunnaisesti</i>	<i>Yht.työtä ei ole tällä hetkellä</i>	<i>Yht.työtä on yritetty, mutta ilman tuloksia</i>
--	-------------------------------	-------------------------------------	--	--	--

1. ProAgria
2. TE-keskus
3. Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos, EELA
4. Eläintautien torjuntayhdistys, ETT
5. Helsingin yliopisto
6. Hevostietokeskus
7. Joensuun yliopisto
8. Kasvintuotannon tarkastuskeskus KTTK
9. Kemira GrowHow Oy
10. Maatalouskoneiden valmistajat
11. Kotieläinten rehuvalmistajat
12. Kuopion yliopisto
13. Teurastamot
14. Luomuliitto
15. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT
16. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto, MTK
17. Maakuntien liitot
18. Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA
19. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan oppilaitokset
20. Meijerit
21. Metsähallitus

22. Metsäkeskukset
23. Metsäntutkimuslaitos, METLA
24. Luonnonvara-alan muut oppilaitokset maakunnassa
25. Luonnonvara-alan muut oppilaitokset Suomessa
26. Puutarha-alan tiedotuskeskus
27. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
28. Suomen Broileriyhdistys
29. Suomen Hippos
30. Suomen 4H-liitto
31. Suomen Ratsastajainliitto
32. Suomen Salaojakeskus Oy
33. Suomen Siemenperunakeskus
34. Suomen Siipikarjaliitto
35. Suomen Turkeläinten Kasvattajain Liitto
36. Suomen ympäristökeskus
37. Työtehoseura TTS ry
38. Vapo Oy
39. Viljavuuspalvelu
40. Ympäristökeskukset
41. Opetushallitus
42. Jätehuoltoyritykset
43. Suomen Eläinsuojeluyhdistys
44. Suomen mehiläishoitajain liitto
45. Suomen Yrittäjät
46. Puu- ja erityisalojen liitto
47. Puutarhaliitto
48. Suomen nurmiyhdistys
49. Maa- ja metsätalousministeriö
50. Elintarviketeollisuusliitto

3.2. Kuvaile, minkätyyppistä yhteistyömuotoja oppilaitoksellanne on edellä kuvattujen tärkeiden tai erittäin tärkeiden yhteistyökumppaneiden kanssa?

3.3. Kuvaile, minkä tyyppistä yhteistyömuodot ovat niiden yhteistyötahojen kanssa, joiden kanssa yhteistyömuotoja on jonkin verran tai satunnaisesti.

3.4. Kuvaile, miksi yhteistyö ei ole joidenkin tahojen kanssa onnistunut yrityksistä huolimatta.

3.5. Minkälaista yhteistyötä oppilaitoksellanne on muiden saman alan oppilaitosten kanssa?

3.6. Minkälaista yhteistyötä teidän oppilaitoksellanne on eri alan oppilaitosten kanssa?

3.7. Luettele alueenne vahvuuksia, joita oppilaitoksenne toiminta tukee.

3.8. Luettele alueenne vahvuuksia, joita oppilaitoksenne maatalouskoulutus ja osaaminen tukee.

4. Opetusmaatila oppimisympäristönä

4.1. Minkälainen on opetusmaatilán omistuspohja tällä hetkellä?

Kuntayhtymän omistuksessa

Säätión omistuksessa

Yrityspohjainen

Vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle kokonaan
Vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle osittain
Jokin muu, mikä

4.2. Minkälainen on opetusmaatilan omistuspohja tulevaisuudessa?

Kuntayhtymän omistuksessa
Säätiön omistuksessa
Yrityspohjainen omistus
Vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle kokonaan
Vuokrattu ulkopuoliselle yrittäjälle osittain
Opetusmaatilan toiminnot korvataan sopimuksin ympäröivien tilojen kanssa
Opetusmaatilasta luovutaan kokonaan
Jokin muu, mikä

4.3. Minä vuonna opetusmaatila on rakennettu?

4.4. Opetusmaatilan pellon käyttöä koskevat tiedot.

- a) peltoa yht ha
- b) viljaa, yht ha, josta
 - kauraa, ha
 - ohraa, ha
 - ruista, ha
 - vehnää, ha
- c) säilörehunurmea, ha
- d) kuivaa heinää, ha
- e) rypsiä, ha
- f) sokerijuurikasta, ha
- g) perunaa, ha
- h) laidunta, ha
- i) jotain muuta, ha
- j) jotain muuta, ha
- k) jotain muuta, ha
- l) jotain muuta, ha
- m) metsää, ha

4.5. Montako hehtaaria pelloista on luomulla?

4.6. Opetusmaatilan kotieläintuotantoa koskevat tiedot. Opetusmaatilalla on

- a) lehmiä, kpl
- b) nuorta karjaa, kpl
- c) lihakarjaa, kpl
- d) emakkoja, kpl
- e) lihasikoja, kpl
- f) kanoja, kpl
- g) lihasiipikarjaa, kpl
- h) hevosia, kpl
- i) lampaita, kpl
- j) muita eläimiä, kpl
- k) muita eläimiä, kpl

- l) muita eläimiä, kpl
- m) muita eläimiä, kpl
- n) muita eläimiä, kpl

4.7. Merkitse opetusmaatilán tuotantotiloja koskevat ratkaisut. Opetusmaatilalla on

parsinavetta lypsylehmille
lämminpihatto lypsylehmille
kylmäpihatto lypsylehmille
lypsyasema
putkilypsykone
lypsyrobotti
laakasiilot säilörehulle
salvosiiot säilörehulle
säilörehutorni
lämminpihatto lihanaudoille
kylmäpihatto lihanaudoille
joutilaspihatto sioille
lattiakanala
häkkikanala
ratsastusmaneesi
lampola
seosrehuruokinta naudoille
kioskiruokinta naudoille
liemiruokinta sioille
jotakin muuta, mitä

4.8 Kuvaile lyhyesti seuraavat opetusmaatilalla käytettävät tuotantoketjut/menetelmät/laitteet

(esimerkiksi: säilörehu => esikuivattu+tarkkuussilppuri; viljan korjuuketju => tuoresäilöntä+ilmatiivis murskesäilöntä)

kylväminen
säilörehun korjuuketju
kuivan heinän korjuuketju
viljankorjuuketju
lannankäsittely ja -laitteet
viljan puinti

4.9. Miten kuvaillet opetusmaatilán tuotannollisia tavoitteita?

4.10. Jos opetusmaatila ei voi tarjota opetusta kaikissa keskeisimmissä tuotantosuunnissa (esim. sikatalous), miten opetus on silloin järjestetty?

4.11. Mitä tuotantomuotoa harjoitetaan tulevaisuudessa opetusmaatilallanne todennäköisemmin vuonna 2015?

	<i>Varmasti</i>	<i>Melko varmasti</i>	<i>Ehkä</i>	<i>Ei</i>	<i>Ehdottomasti ei</i>
1. Maidontuotantoa					
2. Lihautojen kasvatusta					
3. Sianlihan tuotantoa					
4. Porsastuotantoa					
5. Kananmunantuotantoa					
6. Siipikarjanlihantuotantoa					
7. Lampaanlihan tuotantoa					
8. Erikoiskasvituotantoa					
9. Luomukotieläintuotantoa					
10. Luomukasvientuotantoa					
11. Puutarhatuotantoa					
12. Energiakasvien tuotantoa					

4.12. Mihin vaakakuppi kallistuu vuonna 2015, valitse.

	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1. Opetusmaatila on monipuolinen				Opetusmaatila aikoo erikoistua
2. Oppilaitoksemme on alueellinen toimija				Oppilaitoksemme on valtakunnallinen toimija
3. Opetusmaatilalla harjoitetaan tavanomaista tuotantoa				Opetusmaatilalla harjoitetaan luomutuotantoa
4. Opetusmaatila on nykyisillään ajanmukainen				Opetusmaatila tullaan rakentamaan uudestaan
5. Opetusmaatilan nykyisiä toimintoja vahvistetaan				Opetusmaatilalle haetaan koko ajan uusia tuotantomuotoja
6. Nuorison koulutusta				Aikuisten koulutusta
7. Tutkintoon tähtäävää koulutusta				Lyhytkurssitoimintaa

4.13. Kehitetäänkö opetusmaatilaa myös muiden koulutusalojen oppimisympäristönä?

Kuuaile, minkä tyyppisiä nämä toiminnot/ käyttömahdollisuudet ovat?

5. Oppilaitoksenne toimintaympäristö

5.1. Merkitse se kohta, joka kuvaa parhaiten oppilaitoksenne varustetasoa tietotekniikassa.

	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	<i>Ei vielä, mutta parin vuoden sisällä kyllä.</i>	<i>Ei, eikä ole tulevaisuudessa kehittämissä.</i>
1. Lähes joka luokahuone on varustettu videotykillä ja verkkoyhteydellä.				
2. Oppilaitoksessamme on liikuteltava videotykki ja verkkoyhteys.				
3. Tietokoneita on vain ATK-luokassa.				
4. Opettajilla on kannettavat tietokoneet.				

5. Opettajilla on omat tietokonepäätteet käytettävissä.
6. Oppilaitoksemme on varustettu videoneuvottelulaitteilla.
7. Oppilaitoksemme on mukana virtuaalikouluhankkeessa.
8. Oppilaitoksessamme voi suorittaa opintoja osittain verkko-opetuksena.
9. Oppilaitoksessamme voi käyttää luokkaopetuksessa DVD-oppimateriaalia.
10. Oppilaitoksessamme voi käyttää luokkaopetuksessa VHS-videoita oppimateriaalina.
11. Oppilaitoksessamme voi käyttää luokkaopetuksessa CD-rom-levykeitä oppimateriaalina.
12. Oppilaat voivat käyttää koulun tietokoneita opiskeluunsa esim iltaisin.
13. Tietokoneita on sijoitettu myös esim käytäville tai yleisiin tiloihin, josta opiskelijat pääsevät nettiin.

5.2. Merkitse se kohta, joka kuvaa parhaiten kirjastonne toimintaa.

<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	<i>Ei vielä, mutta parin vuoden sisällä kyllä.</i>	<i>Ei, eikä ole tulevaisuu- dessakaan kehittämiskohde.</i>
--------------	-----------	--	--

1. Oppilaitoksessamme toimii hyvin varustettu kirjasto.
2. Kirjastossamme on osa-aikainen henkilö ylläpitämässä toimintaa.
3. Kirjastossamme ei varsinaisesti ole ketään, joka toimintaa ylläpitäisi.
4. Kirjastossamme on päätoiminen henkilö ylläpitämässä toimintaa.
5. Kirjastostamme löytyy kattavasti alan ammattilehdet.
6. Kirjastostamme opiskelijat löytävät kaikki opetuksessa käytettävät oppikirjat.
7. Kirjaston henkilökunta osallistuu opetukseen tarjoamalla informaatiopalveluja.
8. Kirjastomme palvelee myös ympäröivän maakunnan ammattilaisia.
9. Kirjasto on yhteinen alan ammattikorkeakoulun kanssa.
10. Kirjasto on yhteinen muiden eri oppilaitosten kanssa.
11. Käytämme kunnan kirjastopalveluita.

5.3. Merkitse se kohta, joka kuvaa parhaiten oppilaitoksenne kansainvälistä toimintaa luonnonvara-alalla.

<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	<i>Ei vielä, mutta parin vuoden sisällä kyllä.</i>	<i>Ei, eikä ole tulevaisuu- dessakaan kehittämiskohde.</i>
--------------	-----------	--	--

1. Oppilaitoksessamme on säännöllisesti opiskelijavaihtoa ulkomaille/ulkomailta.
2. Oppilaitoksessamme on satunnaisesti opiskelijavaihtoa ulkomaille/ulkomailta.
3. Oppilaitoksellamme on vankat kontaktit ulkomaisiin vastaaviin oppilaitoksiin.
4. Oppilaitoksessamme järjestetään opetusta kansainvälisille opiskelijaryhmille.
5. Oppilaitoksemme tekee opintomatkoja ulkomaille opiskelijoiden kanssa.
6. Oppilaitoksessamme on tarjolla työssäoppimispaikkoja ulkomailla.

7. Oppilaitoksessa käy säännöllisesti ulkomaisia opettajia/luennoitsijoita antamassa opetusta.
8. Oppilaitoksemme on mukana kansainvälisessä hankkeessa.
9. Opiskelijoitamme on säännöllisesti työssäoppimassa ulkomailla.
10. Opettaja/t osallistuvat kansainvälisiin seminaareihin säännöllisesti.

5.4. Mitä muuta haluat sanoa tietotekniikasta, kirjaston toiminnasta tai kansainvälisyydestä oppilaitoksessanne?

6. Oppilaitoksemme seurantajärjestelmät

6.1. Oppilaitoksessamme on käytössä yleinen laatu järjestelmä.

Ei Kyllä, mikä

6.2. Oppilaitoksessanne seurataan seuraavien toimintojen laatua säännöllisesti jonkin palautejärjestelmän avulla.

	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>	<i>Suunnitteilla</i>
Työssäoppiminen			
Ympäristö			
Opetus			
Henkilöstön tyytyväisyys			
Opiskelijoiden työllistymisen valmistumisen jälkeen			

6.3. Kuvaille, miten oppilaitoksessanne pidetään yllä työelämäyhteyksiä.

7. Oppilaitoksen nykytila ja tulevaisuus

7.1. Kuvaa oppilaitoksenne vahvuuksia maatalousalan koulutuksen kehittäjänä.

7.2. Kuvaa oppilaitoksenne mahdollisuuksia maatalousalan koulutuksen kehittäjänä.

7.3. Kuvaa oppilaitoksenne heikkouksia maatalousalan koulutuksen kehittäjänä.

7.4. Kuvaa oppilaitoksenne maatalousalan koulutuksen kehittämisen uhkakuvia.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-182-2

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi